

Hallituksen esitys Eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi yliopistolainsäädäntö kokonaisuudessaan säätämällä uusi yliopistolaki, joka korvaisi vuodelta 1997 olevan yliopistolain. Esityksellä lisättäisiin yliopistojen taloudellista autonomiaa muodostamalla nykyisin valtion tilivirastoina toimivista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia tai säätiölain mukaisia säätiöitä. Uudella yliopistolailla säädettäisiin yliopistojen uudesta oikeushenkilöasemasta itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina, hallinnosta, toiminnan rahoituksesta ja ohjauksesta sekä yliopistojen tutkimukseen ja opetukseen, opiskelijoihin ja henkilöstöön liittyvistä seikoista. Uuden yliopistolain mukaisilla yliopistoilla olisi edelleen perustuslaissa turvattu itsehallinto.

Eduskunta päättäisi lailla edelleen yliopistojen määrästä. Turun yliopisto ja Turun kauppakorkeakoulu yhdistyisivät yhdeksi yliopistoksi. Lisäksi Joensuun ja Kuopion yliopistot yhdistyisivät Itä-Suomen yliopis-

toksi. Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toiminnot yhdistettäisiin Aalto-yliopistona toimivaan säätiöön. Myös Tampereen teknillinen yliopisto muuttuisi säätiömuotoiseksi.

Yliopistojen siirtyessä valtiosta erillisiksi oikeushenkilöiksi yliopistojen henkilöstön palvelussuhde muutettaisiin virkasuhteesta työsuhteeksi. Henkilöstön asema turvataan siirtymävaiheessa.

Yliopistolain voimaannpanosta ehdotetaan annettavaksi erillinen laki, joka on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2009. Yliopistolaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia sekä arkistolakia, rikoslakia ja konkurssilakia, jotka on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	5
1 JOHDANTO	5
2 NYKYTILA	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä yliopistojen itsehallinto	5
Yliopistojen asema osana valtio-oikeushenkilöä.....	6
Hallinto	6
Opiskelu ja tutkinnot	7
Tutkimus.....	8
Toiminnan laatu ja arviointi	9
Henkilöstö	10
Ohjaus ja rahoitus.....	10
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	12
Yleistä.....	12
Ruotsi	13
Norja.....	14
Tanska	15
Englanti	16
Ranska	18
Saksa: Nordrhein-Westfalenin osavaltio	20
Itävalta	21
Alankomaat	23
Viro.....	24
Yhdysvallat: Kalifornian osavaltio.....	24
Japani.....	25
Venäjä.....	26
2.3 Nykytilan arviointi	27
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	29
3.1 Tavoitteet	29
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	30
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	31
Yliopisto julkisoikeudellisena laitoksena	31
Julkisoikeudellisten laitosten hallinto.....	31
Säätiöyliopistot.....	31
Opiskelijat	34
Henkilöstö	34
Tutkimus ja opetus	35
Toiminnan ohjaus ja rahoitus	35
Yliopistolaitoksen pääomittaminen	36

4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET	38
4.1	Taloudelliset vaikutukset	38
	Vaikutukset julkiseen talouteen.....	38
	Vaikutukset kansantalouteen	40
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	41
4.3	Yhteiskunnalliset vaikutukset	42
	Yleistä.....	42
	Aluevaikuttavuus.....	43
	Vaikutus korkeakoululaitoksen kokonaisuuteen	43
	Yritysvaikutukset.....	44
	Vaikutukset opiskelijoiden asemaan	45
	Vaikutukset henkilöstön asemaan	45
	Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon.....	45
5	ASIAN VALMISTELU	46
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	46
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	47
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	51
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	52
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	52
1.1	Yliopistolaki.....	52
	1 luku Yleiset säännökset.....	52
	2 luku Tutkimus ja opetus	54
	3 luku Organisaatio	58
	4 luku Henkilöstö ja hallintokieli.....	63
	5 luku Opiskelijat	66
	6 luku Yliopistojen ohjaus ja rahoitus.....	72
	7 luku Yliopiston talous	76
	8 luku Erytysäännökset Helsingin yliopistosta.....	78
	9 luku Erytysäännökset Åbo Akademiasta.....	79
	10 luku Muutoksenhaku.....	80
	11 luku Erinäiset säännökset.....	81
1.2	Laki yliopistolain voimaannpanosta	82
1.3	Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä	85
1.4	Arkistolaki.....	86
1.5	Rikoslaki	87
1.6	Konkurssilaki	87
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	88
3	VOIMAANTULO.....	89
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	89
	Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus	89
	Yliopistojen itsehallinto	89
	Henkilöstön palvelussuhde.....	91
	Koulutusohjelmien maksullisuus.....	91

Ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys.....	92
Helsingin yliopiston kansleri valtioneuvostossa.....	92
LAKIEHDOTUKSET	94
1. Yliopistolaki	94
2. Laki yliopistolain voimaanpanosta.....	115
3. Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta	120
4. Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta.....	122
5. Laki rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta.....	123
6. Laki konkurssilain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta	124
LIITE	125
RINNAKKAISTEKSTIT	125
3. Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta	125
4. Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta.....	129
5. Laki rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta.....	130
6. Laki konkurssilain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta	131

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Opetusministeriön hallinnonalalla toimii nykyisin 20 yliopistoa, joista 10 on monitieteistä, kolme kauppatieteellisen alan yliopistoa, kolme teknillistieteellisen alan yliopistoa ja neljä taideyliopistoa. Sotilasalan korkeakoulututkinnot suoritetaan puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluvassa Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Helsingin yliopisto perustettiin Turun Akatemiana vuonna 1640 ja siirrettiin Helsinkiin vuonna 1828. Seuraava valtiollinen yliopisto, Teknillinen korkeakoulu, syntyi vuonna 1908, kun viisikymmentä vuotta aikaisemmin perustettu Teknillinen opisto muutettiin korkeakouluksi. Valtiollisten yliopistojen uusi perustamisalto käynnistyi 1950-luvun loppupuolella Oulun yliopiston perustamisesta, jota seurasi 1960- ja 70-luvuilla valtion yliopistojen perustaminen Joensuuhun, Kuopioon, Rovaniemelle ja Lappeenrantaan. Useat muista yliopistoista ja korkeakouluista ovat alun perin olleet yksityisiä.

Korkeakoululaitoksen nopea kasvu aiheutti muutoksia korkeakoulujen taloudellishallinnolliseen asemaan sekä sisäiseen hallintoon. Aikaisemmin yksityisten ylläpitämät ja valtionavun turvin toimineet korkeakoulut siirtyivät valtion omistukseen. Tampereen ja Turun yliopistot sekä Helsingin kaupparkeakoulu on valtiollistettu vuonna 1974, Svenska handelshögskolan ja Vaasan kaupparkeakoulu vuonna 1977, Teatterikorkeakoulu vuonna 1979, Sibelius-Akatemia vuonna 1980, Åbo Akademi vuonna 1981 ja Kuvataideakatemia vuonna 1985. Tämän jälkeen kaikki yliopistot ovat olleet valtion omistuksessa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Yliopistoja koskeva yhteinen yliopistolaki (645/1997) tuli voimaan elokuussa 1998. Tätä aikaisemmin säädökset olivat jokaista yliopistoa ja korkeakoulua koskevissa erillisla-

eissa. Yliopistolailla ja yliopistoasetuksella (115/1998) säädetään yliopistojen tutkimuksesta ja opetuksesta, hallinnosta, opiskelijoista sekä muutoksenhausta. Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista ja niiden rakenteesta sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusohjelmista säädetään yliopistojen esityksestä opetusministeriön asetuksella.

Tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä yliopistojen itsehallinto

Suomen perustuslain 16 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Myös taiteessa tulee vallita ilmaisun ja menetelmien vapaus. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisestikin. Tutkimuksen ja opetuksen vapaus edellyttävät, että valtion toimielinten sijasta yliopiston omat hallintoelimet käyttävät päätösvaltaa näillä yliopiston tärkeimmillä tehtävälalueilla ja tieteen, taiteen ja opetuksen konkreettinen toteuttaminen tapahtuu yliopiston henkilöstön toimesta. Yliopistolla tulee olla myös ratkaiseva asema opettajiensa ja tutkijoidensa tehtäviin ottamisessa.

Perustuslain 123 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Lailla määritelty yliopistojen itsehallinto merkitsee yliopiston itsenäistä päätöksentekoa organisaation järjestäytymisen, opetuksen ja tutkimuksen ja koko henkilöstön valinnan osalta ilman, että valtion muut toimielimet käyttäisivät ratkaisuvaltaa yliopistolle kuuluvissa asioissa. Yliopistolla on oikeus päättää sisäiseen hallintoonsa kuuluvista asioista valtion keskushallinnon puuttumatta niihin ja yliopistolailla on annettu yliopistolle valtuudet itse päättää hallinnostaan johtosäännöllä ja muilla määräyksillä laissa määritellyissä puitteissa. Itsehal-

linto antaa institutionaalisella tasolla takeita perustuslain 16 §:n 3 momentissa tarkoitettun tieteen ja ylimmän opetuksen vapauden toteutumiseksi. Itsehallinto edellyttää tiettyä irrallisuutta ja riippumattomuutta valtion ohjaus- ja valvontasuhteista.

Yliopistojen asema osana valtio-oikeushenkilöä

Perustuslaissa turvatusta itsehallinnosta huolimatta yliopistot eivät ole itsenäisiä oikeussubjekteja eikä niillä ole omaa varallisuusoikeudellista oikeushenkilöllisyyttä vaan ne ovat osa valtio-oikeushenkilöä ja valtion talousarviolain ja -asetuksen mukaisesti valtion talousarvion piiriin kuuluvia tilivirastoja. Yliopistojen on noudatettava samoja talousarviomenettelyjä sekä valtion omaisuuden hankkimista, luovuttamista ja käyttämistä koskevia säännöksiä ja määräyksiä kuin muidenkin valtion talousarvion piirissä olevien yksikköjen. Tilivirastoasema rajoittaa myös yliopisto-organisaation järjestäytymistä, koska yliopisto ei voi pelkästään omalla päätöksellään harjoittaa valtion myöntämällä toimintamenoilla toimintaansa tilivirastoaseman ulkopuolella.

Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiilla on ollut oikeushenkilöllisyyden osalta erityislaatuinen oikeudellinen kaksinaisuus. Ne ovat kuuluneet yhtäältä muiden yliopistojen tavoin valtion tilivirastoina talousarvion sekä sitä koskevien säännösten ja määräysten alaisuuteen, ja niiden talousarviorahoituksella hankkimaan omaisuuteen on niin ikään sovellettu yleisiä valtion omaisuuden käyttämistä koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Toisaalta ne ovat olleet erillisen rahastotaloutensa osalta myös valtiosta erillisiä oikeushenkilöitä, jotka ovat käyttäneet päätösvaltaa itsenäisesti niille kuuluvasta varallisuudesta. Näiden yliopistojen muista yliopistoista poikkeava asema on ilmennyt yliopistolakiin otetuista niistä koskevista erityissäännöksistä. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleella yliopistorahastoja koskevalla yliopistolain muutoksella annettiin myös muille yliopistoille mahdollisuus valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastotalouteen. Yliopistot ovat voineet yliopistorahastoihin kerätä lahjoitusvarallisuutta, jota on käsitelty valtion talousarviota-

louden ulkopuolella ja se varallisuus on ollut yliopiston omassa päätöksentekovallassa.

Hallinto

Yliopiston ylin päättävä hallintoelin on hallitus, jonka tehtävänä on kehittää yliopiston toimintaa, hyväksyä talous- ja toimintasuunnitelmat, päättää määrärahojen jakamisen perusteista, antaa lausuntoja yliopistoa koskevissa periaatteellisesti tärkeissä asioissa sekä hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat sisäiset määräykset. Hallituksen puheenjohtajana toimii rehtori. Hallituksessa on lisäksi edustettuina ryhmittäin yliopiston professorit, muut opettajat ja tutkijat sekä muu henkilöstö sekä opiskelijat.

Pääsääntöisesti hallitusten jäsenet valitaan vaaleilla. Muutamissa yliopistoissa dekaanit ovat johtosäännön perusteella hallituksen jäseniä ja kuuluvat tällöin professorien kiintiöön. Hallitusten yleisin toimikauden pituus on kolme vuotta. Joissakin yliopistoissa opiskelijajäsenten kauden pituus on rajattu alle kolmeen vuoteen. Osassa yliopistoja on rehtorin tukena johtoryhmä, jossa valmistellaan asioita hallituksen kokouksia varten.

Yliopistojen toimintaa ja tehtäviä koskevia säädöksiä on uudistettu useampaan kertaan vuoden 1998 jälkeen. Niin sanotuksi kolmanneksi tehtäväksi on säädetty yliopistoille ylläpitämistä opetus- ja tutkimustehtäviään hoitaessaan toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tähän liittyen on yliopistolaisissa lisätty yliopistojen mahdollisuuksia nimetä hallituksensa jäseniksi ulkopuolisia henkilöitä. Yliopistoyhteisön ulkopuolisia henkilöitä tulee nimetä vähintään yksi ja enintään kolmannes hallituksesta. Kaikissa yliopistoissa ei vielä tähän mennessä ole hallituksessa ulkopuolisia jäseniä, mikä on mahdollista yliopistolain muutoksen yhteydessä säädetyn siirtymäajan vuoksi. Syksyn 2004 muutoksen jälkeen valittavissa hallituksissa on kuitenkin oltava vähintään yksi ulkopuolinen jäsen. Ulkopuolisten jäsenten valintatapa vaihtelee yliopistoittain. Useimmissa yliopistoissa ulkopuoliset jäsenet valitsee hallitus tai vaalikollegio, joka valitsee hallituksen.

Yliopiston ja ympäröivän yhteiskunnan yhteistyötä varten joissakin yliopistoissa on neuvottelukunta, johon on koottu keskeisten yhteistyötahojen edustajia. Useimmiten neuvottelukunnan nimittää yliopiston hallitus, joissakin yliopistoissa rehtori. Neuvottelukunta, joissa ei välttämättä ole yliopistoyhteisön ryhmien edustusta nimittää monissa yliopistoissa hallituksen ulkopuoliset jäsenet. Joissakin tapauksissa ulkopuolisten hallitusten jäsenten nimittämismenettely on annettu suoraan yliopiston ulkopuoliselle oikeushenkilölle.

Yliopiston toimintaa johtaa rehtori, joka käsittelee ja ratkaisee yliopiston yleistä hallintoa koskevat asiat, jollei laissa, asetuksessa tai yliopiston sisäisissä määräyksissä toisin säädetä tai määrätä. Lisäksi yliopistossa voi olla yksi tai useampi vararehtori. Joissakin yliopistoissa on vararehtoreiden määrästä tarkat säännökset, toisissa vararehtoreiden määrä on avoin. Muutamassa yliopistossa on johtosäännöllä määritelty vararehtorien välinen hierarkia määrittelemällä erikseen ensimmäinen vararehtori. Yleisesti vararehtoreilla on tietty vastuualue yliopistossa. Pääsääntöisesti yksi vastaa tutkimuksesta, toinen opetuksesta ja mahdollinen kolmas esimerkiksi kolmannesta tehtävästä. Rehtoriksi voidaan valita myös yliopiston ulkopuolinen henkilö, joka täyttää rehtorin kelpoisuusvaatimukset. Rehtorilta vaaditaan tohtorin tutkinto tai että hänet on nimitetty jonkin yliopiston professorin virkaan. Taidekorkeakoulun rehtoriksi on kuitenkin mahdollista valita myös apulaisprofessorin, yliassistentin tai lehtorin virkaan nimitetty henkilö. Rehtorin valitsee viideksi vuodeksi kerrallaan yliopiston vaalikollegio, joka koostuu professoreiden, apulaisprofessoreiden, muiden opettajien ja tutkijoiden, muun henkilöstön sekä opiskelijoiden edustajista.

Yliopistolain mukaan Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiella on kummallakin kansleri. Muilla yliopistoilla voi niiden niin tahtoa olla kansleri, josta säädetään tuolloin asetuksella. Kansleri voi myös olla kahden tai useamman yliopiston yhteinen. Kanslerin perinteiset tehtävät ovat tieteiden edistäminen ja yliopiston edun ja toiminnan valvonta. Kansleri vahvistaa yliopiston johtosäännöt ja muut vastaavat yleiset määräykset. Helsingin

yliopiston kanslerilla on yliopistolain nojalla oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvoston istunnoissa, kun siellä käsitellään Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Säännöstä on tulkittu siten, että kun valtioneuvostossa käsiteltävä asia koskettaa kaikkia yliopistoja, Helsingin yliopiston kansleri puhuu koko yliopistolaitoksen puolesta.

Yliopistolain mukaan yliopiston hallitus päättää yliopiston jakaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten. Tiedekunnan tai muun yksikön toimintaa johtaa dekaani tai muu johtaja. Lisäksi yksikössä on monijäseninen hallintoelin, jossa ovat edustettuina samat yliopistoyhteisön sisäiset tahot kuin hallituksessa ja vaalikollegiossa.

Suurin osa yliopistoista on jakautunut tietealioittain jakaantuneisiin yksiköihin, joita kutsutaan tiedekunniksi tai osastoiksi. Näiden lisäksi yliopistoissa voi olla muita yksiköitä, kuten esimerkiksi kirjasto, kielikeskus, atk-keskus ja mahdollisesti lisäksi erillisiä koulutus- tai tutkimuslaitoksia. Osalla erillisistä laitoksista on merkittäviä tehtäviä kuten Helsingin yliopiston Kansalliskirjastolla, Helsingin yliopiston ja Kuopion yliopiston apteekkeilla tai Kuopion yliopiston koe-eläinlaitoksella. Näiden lisäksi yliopistolain nojalla Helsingin yliopistossa toimii Svenska social- och kommunalhögskolan, joka toimii erillisenä ruotsinkielisenä yksikkönä.

Opiskelu ja tutkinnot

Yliopistolaissa ja -asetuksessa säädetään yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, opetuksen maksuttomuudesta, opetus- ja tutkintokielistä, opiskelijaksi ottamisesta, kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, opiskelijaksi ilmoittautumisesta, korkeakoulututkintojen tavoitteellisista suorittamisajoista, opiskeluoikeudesta ja sen jatkamisesta, kurinpidosta sekä yliopiston päätöksiin liittyvästä muutoksenhakumenettelystä.

Yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri) korkeakoulututkintoja, tieteellisiä ja taiteellisia jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot sekä ammatillisia jatkotutkintoja. Luku-

vuonna 2005—2006 siirryttiin lääketieteen ja hammaslääketieteen alaa lukuun ottamatta niin sanottuun kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään, jossa opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon ja halutesaan jatkavat sen jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon. Yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004) säädetään muun muassa tutkintojen laajuuksista ja tavoitteista sekä siitä, mitä tutkintoja missäkin yliopistossa voi suorittaa.

Korkeakoulututkintoon johtava opetus on yliopistolain mukaan opiskelijalle maksutonta. Voimassa olevan yliopistolain perusteluiden (HE 263/1996 vp) mukaan maksuttomuuden piiriin kuuluvat tutkintoihin kuuluva opetus ja sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset. Avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen osalta noudatetaan, mitä valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla päätetään. Yliopistojen suoritteista perittävistä maksuista annetun opetusministeriön asetuksen (737/2007) mukaan avoimeen yliopisto-opetukseen liittyvä opetus ja siihen liittyvät kuulustelut ovat koulutus- ja kulttuuritoimintaan liittyvistä syistä maksuttomia. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion talousarvion mukaisilla yliopistoille myönnettyillä toimintamenoilla katetaan edellä mainitusta toiminnasta aiheutuvia kustannuksia. Avoimen yliopisto-opetuksen järjestämiseen liittyvistä opiskelijapalveluista, opetuksen erityisjärjestelyistä ja oppimateriaaleista peritään maksu omakustannusarvon mukaan. Täydennyskoulutuksesta perittävistä maksuista yliopisto päättää liiketaloudellisin perustein.

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleella yliopistolain muutoksella yliopistoille annettiin mahdollisuus tutkintoon johtavan tilauskoulutuksen järjestämiseen Euroopan talousalueen ulkopuolisille opiskelijaryhmille.

Yliopistolain mukaan yliopistot valitsevat itse opiskelijansa ja päättävät opiskelijavallinnan perusteista. Yliopistot järjestävät valintoja pääosin keväällä ja alkukesällä, mutta erillisvalinnoissa opiskelijoita valitaan koulutukseen myös muina aikoina. Opiskelijavallinnoissa saatetaan käyttää valintakiintiötä,

jolloin tietyille hakijaryhmälle on varattu tietty määrä aloituspaikkoja esimerkiksi pohjakoulutuksen tai äidinkielen perusteella. Opiskelijaksi hyväksytyt voi saman lukuvuoden aikana ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan joko yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa.

Yliopistolain mukaan kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdysiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Ylioppilaskunnan hallinnosta, taloudesta ja osakunnista säädetään tarkemmin ylioppilaskunta-asetuksessa (116/1998).

Vuonna 2007 yliopistoon läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuneita perustutkinto-opiskelijoita oli noin 152 200 ja jatkotutkinto-opiskelijoita noin 21 500. Ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita oli vuonna 2007 yliopistoissa yhteensä noin 5 900. Vuonna 2007 yliopistoissa suoritettiin noin 5 900 alempaa korkeakoulututkintoa ja 13 900 ylempää korkeakoulututkintoa sekä 460 lisensiaatin ja 1 530 tohtorin tutkintoa.

Tutkimus

Yliopistolaissa on yliopistojen tutkimustehtävää koskevia säännöksiä vähän, ja ne ovat hyvin yleisellä tasolla. Tämä ilmentää ja korostaa jo perustuslaissa taattua tutkimuksen ja tieteen vapautta. Yliopistojen tutkimuksen vapautta koskeva säännös on myös voimassaolevan yliopistolain 6 §:n 1 momentissa.

Yliopistolain 4 §:n 1 momentin mukaan yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan vaikuttavuutta. Tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen on siten yliopistojen ensisijainen tehtävä, johon myös niiden opetustoiminta perustuu. Yliopistojen ja niiden tutkimustoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, niin

kutsuttua yliopistojen kolmatta tehtävää, koskeva säännös lisättiin yliopistolakiin vuonna 2004. Muutos heijasti yliopistoihin kohdistuvaa odotusta niiden yhä vahvemmas-ta roolista yhteiskunnallisessa kehittämis-työssä. Lain 4 §:n 4 momentin mukaan yliopistojen toiminta tulee järjestää siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eetti-siä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Säännös on luonteeltaan tavoitteellinen, ja sen tarkoituksena on korostaa sitä, että yliopistojen vastuulla on huolehtia siitä, että niiden tieteellisessä toiminnassa nou-datetaan tiedeyhteisön sisäisiä ja vakiintuneita tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tie-teellistä käytäntöä.

Suomen tutkimusjärjestelmässä yliopistot muodostavat keskeisen osan. Yliopistoissa oli vuonna 2007 tutkimus- ja opetushenkilös-töä lähes 21 000 eli noin 55 prosenttia koko julkisen sektorin tutkimushenkilökunnasta ja noin 26 prosenttia koko maan tutkimushenki-löstöstä yksityinen sektori mukaan lukien. Maamme kaikista tutkimus- ja tuotekehitys-menoista yliopistoissa käytettiin 16 prosent-tia, yksityisellä sektorilla 72 prosenttia ja muulla julkisella sektorilla eli lähinnä valtion tutkimuslaitoksissa, yliopistollisissa keskus-sairaaloissa ja ammattikorkeakouluissa 12 prosenttia. Yliopistojen tutkimusmenot vuonna 2007 olivat 968 miljoonaa euroa. Yliopistojen tutkimusrahoituksesta lähes puolet tulee suoraan valtion talousarviosta yliopistojen toimintamenomomentin kautta. Sillä huolehditaan yliopistojen tutkimustoi-minnan perusedellytyksistä ja yliopistot päät-tävät itsenäisesti sen kohdentamisesta. Suu-rimmat ulkopuoliset yliopistotutkimuksen rahoittajat ovat kotimaisia valtiollisia tutki-musrahoitusorganisaatioita eli Suomen Aka-temia ja Teknologian ja innovaatioiden kehit-tämiskeskus Tekes. Yrityssektori rahoittaa noin 7 prosenttia yliopistojen tutkimustoi-minnasta. Ulkopuolisen tutkimusrahoituksen osuus ja merkitys, erityisesti yritysrahoituk-sen osalta, vaihtelee erittäin paljon eri yliopistojen ja eri tieteenalojen välillä.

Yliopistojen tutkimustehtävään liittyy kiin-teästi niiden tutkijankoulutustehtävä. Tohto-rintutkintoja voidaan suorittaa vain yliopis-toissa. Vuonna 2007 yliopistoissa suoritettiin

runsaat 1 500 tohtorintutkintoa ja tutkintojen määrä on kolminkertaistunut 1990 alusta lu-kien.

Toiminnan laatu ja arviointi

Yliopistoille on yliopistolaissa säädetty velvollisuus järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eetti-siä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Yliopistojen vastuulla on näin ol-len huolehtia siitä, että niiden tarjoama kou-lutus ja niiden myöntämät tutkinnot vastaavat kansainvälisiä vaatimuksia.

Yliopistolain mukaan yliopistojen tulee ar-vioida koulutustaan, tutkimustaan sekä tai-teellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuut-ta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulko-puoliseen toimintansa arviointiin ja julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Opetusministeriön yhteydessä toimii Kor-keakoulujen arviointineuvosto, josta sääde-tään korkeakoulujen arviointineuvostosta an-netussa asetuksessa (1320/1995). Korkeakou-lujen arviointineuvoston tehtävänä on muun muassa avustaa korkeakouluja ja opetusmi-nisteriötä korkeakoulujen arviointia koske-vissa asioissa, järjestää korkeakoulujen toi-mintaan sekä korkeakoulupolitiikkaan liitty-viä arviointeja, tehdä korkeakoulujen arvi-ointia ja sen kehittämistä koskevia aloitteita, huolehtia arviointia koskevasta kansainväli-sestä yhteistyöstä ja edistää korkeakoulujen arviointia koskevaa tutkimusta.

Korkeakoulujen arviointineuvoston arvi-ointitoiminnassa korkeakoulujen arvioinnille on ollut tyypillistä vertaisarviointien käyttä-minen. Arviointiryhmän ytimen muodostavat korkeakoulujen asiantuntijat, jota täydenne-tään opiskelijoiden ja mahdollisesti myös työelämän edustajilla. Korkeakoulujen arvi-ointineuvoston arvioinneissa on noudatettu kehittävän arvioinnin periaatetta, jonka tar-koituksena on antaa korkeakoululle kehittä-missuosituksia sekä tunnistaa ja välittää hy-viä käytäntöjä, joita muut korkeakoulut voi-vat hyödyntää oman toimintansa kehittämi-nessä.

Yliopistojen tutkimustoiminnan arvioinnis-ta on vakiintuneesti pääosin vastannut Suo-men Akatemia, joka suorittaa sekä koko

Suomen tieteen tilaa koskevia että tieteenala-kohtaisia arviointeja. Viime vuosien aikana myös yliopistot ovat lisääntyvässä määrin panneet toimeen oman tutkimustoimintansa systemaattisia arviointeja.

Henkilöstö

Yliopistolain 16 §:n mukaan yliopistossa on professorin virkoja ja lisäksi muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Yliopiston henkilöstön valinnasta ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annetussa laissa (856/1991) ja asetuksessa (1581/1991) sekä korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetussa asetuksessa (309/1993).

Virkasuhteisen henkilöstön asemasta säädetään valtion virkamieslaissa (750/1994) ja -asetuksessa (971/1994). Yliopistot kuuluvat valtion virka- ja työehtosopimusten soveltamisalan piiriin. Valtion työmarkkinalaitos on antanut opetusministeriölle oikeuden neuvotella yliopistoja koskevista tarkentavista virka- ja työehtosopimuksista.

Yliopistojen valtion palkkausjärjestelmän jaottelun mukaisesta opetus- ja tutkimushenkilökunnasta on maaliskuun 2008 tietojen mukaan ollut keskimäärin 20 % eli noin 3 500 henkilöä työsuhteessa ja 80 % eli lähes 14 000 henkilöä virkasuhteessa. Muun henkilökunnan osalta työsuhteisia on ollut keskimäärin 25 % eli noin 3 400 henkilöä ja virkasuhteisia 75 % eli 10 000 henkilöä. Yliopistokohtaiset vaihtelut ovat kuitenkin melko suuria, eikä kahdeksassa yliopistossa ole maaliskuun 2008 tietojen mukaan ollut lainkaan työsuhteista opetus- ja tutkimushenkilökuntaa.

Ohjaus ja rahoitus

Kaikki yliopistot ovat valtion yliopistoja ja niiden toiminta on valtionhallinnossa opetusministeriön alaista. Opetusministeriö vastaa yliopistoja koskevien asioiden valmistelusta ja yliopistojen asianmukaisesta toiminnasta ja ohjauksesta. Yliopistojen ohjausjärjestelmän keskeiset osat ovat määräraha-, säädös- ja informaatio-ohjaus. Valtioneuvos-

ton joka neljäs vuosi hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa määrittellään lähivuosien koulutus- ja tutkimuspoliittiset linjaukset. Hallitusohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjausten ja lainsäädännön lisäksi yliopistoja ohjataan opetusministeriön ja yliopistojen välisellä tulosohjauksella.

Yliopistojen ja opetusministeriön välisten tulosneuvottelujen pohjalta laadittavissa kolmivuotisissa tulossopimuksissa sovitaan yliopistojen toiminnallisista ja määrällisistä tavoitteista, tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavista määrärahoista, tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista sekä toiminnan kehittämisestä. Tulosneuvottelut käydään vuosittain ja yliopistot saavat niissä opetusministeriöltä palautetta edellisen vuoden toiminnastaan. Lisäksi opetusministeriö antaa yliopistoille vuosittain kirjallisen tilinpäätöskannanoton niiden toiminnasta.

Toimeenpanon kannalta opetusministeriön ja yliopistojen väliset tulossopimukset ja seurantaohjelmat, erityisesti KOTA-järjestelmä, muodostavat keskeisen ohjauksen osan. KOTA-järjestelmän avulla toteutetaan sähköisen asioinnin keinoin vuotuinen tulosneuvottelujen tiedonvaihto, tavoitteiden toteutumisen seuranta ja muu raportointi.

Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa yliopistoille osoitetuista toimintamäärärahoista ja tätä täydentävästä ulkopuolisesta rahoituksesta.

Opetusministeriön kautta yliopistoille osoitettava toimintamäärärahoitus koostuu perusrahoituksesta, hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahoituksesta. Valtion suora rahoitus yliopistoille on noin 64 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Perusrahoituksen määrärahat jaetaan yliopistojen kesken laskennallisen mallin avulla, jossa otetaan huomioon yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen lisäksi niiden yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Eri koulutusalojen erot on otettu huomioon kustannuskertoimissa. Lisäksi opetusministeriö myöntää hankerahoitusta strategisesti keskeisiin valtakunnallisiin ohjelmiin ja yliopistojen oman profiloitumisen tukemiseen. Tuloksellisuusrahoituksella yliopistoja palkitaan toiminnan laadusta sekä yhteiskunnallisesta ja alueellisesta vaikuttavuudesta.

Ulkopuolinen rahoitus koostuu maksullisesta palvelutoiminnasta, yhteisrahoituksesta ja lahjoitusvaroista.

Maksullisen palvelutoiminnan suoritteet ovat valtion maksuperustelain mukaan julkisoikeudellisia tai muita suoritteita. Julkisoikeudellisen suoritteen hinta perustuu suoritteen omakustannusarvoon kun taas muu suorite hinnoitellaan liikeloudellisin perustein. Yliopistojen suoritteista perittävistä maksuista annettussa opetusministeriön asetuksessa säädetään yliopistojen suoritteiden maksullisuudesta ja maksuista.

Yhteisrahoituksella tarkoitetaan hankkeita, jotka yliopistot rahoittavat yhdessä ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteisrahoitus on budjettitalouden sisäistä sikäli kuin siinä on kysymys valtiontalouden muiden toimintayksiköiden kuten Suomen Akatemian tai Teknologian kehittämiskeskus Tekesin talousarvioon sisältyvien määrärahojen kanavoitumisesta yliopistojen tutkimushankkeisiin. Budjettitalouden ulkopuolisessa yhteisrahoituksessa rahoituksen lähteenä ovat sen sijaan valtion budjettitalouden ulkopuoliset julkisoikeudelliset tai yksityiset toimijat kuten Euroopan unioni, kunnat tai kuntayhtymät taikka yksityiset yritykset tai säätiöt.

Lahjoitusvaroihin voidaan lukea yliopistojen yksityisiltä ja julkisilta tahoilta saamat avustukset, joissa ei ole kysymys yhteishankkeiden kustannuksiin osallistumisesta. Tähän rahoitusryhmään kuuluvat toiminta- ja pääomalahjoitukset sekä sponsorointi. Helsingin yliopistolla ja Åbo Akademiolla on ollut mahdollisuus hallinnoida lahjoitusvaroja erillisen rahastotaloutensa yhteydessä. Vuoden 2007 alusta voimaan tulleella yliopistolain muutoksella tämä mahdollisuus laajennettiin koskemaan kaikkia yliopistoja.

Valtion talousarviossa kaikkien yliopistojen toimintamenot ovat kahden vuoden siirtomäärärahana yhdellä momentilla. Opetusministeriön yksittäisille yliopistoille kohdentamalla perusrahoituksella rahoitetaan yliopiston pysyvää toimintaa, palkkausmenoja, tilakustannuksia ja muita toimintamenoja. Rahanjako on laskennallinen, ja se jakautuu neljään eri osa-alueeseen: laajuustekijään, tutkimukseen, koulutukseen ja yhteiskunnalliseen palvelutehtävään. Yliopistokohtainen perusrahoituksen taso määräytyy ensisijaises-

ti toiminnan tavoitteiden ja tulosten eli tutkintotavoitteiden ja -toteutumien mukaan sekä opetusministeriön vahvistamien koulutuslakohtaisten kustannuserointien perusteella.

Talousarviossa yliopistolaitoksen yhteisiin menoihin osoitettu määräraha on tarkoitettu tutkimus-, kehittämis- ja julkaisuutoimintaan, yliopistojen yhteisiin atk-toiminta ja tietoliikenneyhteyksiin, aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja yliopistokeskusten kehittämiseen.

Valtion talousarviosta annetulla lailla (423/1988) ja -asetuksella (1243/1992) säännellään budjettitalouteen kuuluvien yksikköjen kuten yliopistojen talouden oikeudellisia puitteita. Yliopistot ovat valtiovarainministeriön päätöksellä tilivirastoja, jotka hoitavat maksuliikettä ja kirjanpitoa. Yliopistojen toiminnan ja talouden suunnittelusta, tiliorganisaatiosta, maksuliikkeestä, kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä, materiaalitoiminnoista, muusta laskentatoimesta sekä sisäisestä valvonnasta on säädetty valtion talousarviosta annetun lain ja -asetuksen lisäksi yliopistolaissa ja -asetuksessa sekä valtion maksuperustelaissa ja -asetuksessa (211/1992). Lisäksi virastoilla on oltava itse itselleen vahvistama taloussääntö. Yliopiston taloussäännössä määrätään muun muassa taloushallintoorganisaatiosta, toiminnan ja talouden suunnittelusta ja seurannasta sekä maksuliikkeestä.

Edellä mainittujen säädösten mukaisten talous- ja budjettisuunnittelun lisäksi yliopistojen talouden hoitoa ohjaavat tulohajautuksen periaatteet. Opetusministeriön ja yliopiston välisellä tulossopimuksella sovitaan tulostavoitteista eli toiminnasta ja sen rahoituksesta eli toimintamäärärahoista. Tulohajautus voidaan jakaa määrällisten tavoitteiden, tuloksellisuuden ja hankerahoituksen kautta tapahtuvaksi tavoitteiden asettamiseksi. Voimavarat tarkistetaan vuosittain, mutta varsinainen tulossopimus määrällisistä ja laadullisista tavoitteista tehdään kolmeksi vuodeksi eli tulossopimuskaudeksi. Määrärahojen yksityiskohtainen kohdentaminen ja se, miten tavoitteisiin päästään, on yliopistojen päätettävissä. Tulostavoitteiden ja tuloksellisuuden lainsäädännöllinen perusta on valtion talousarviolaisissa ja -asetuksissa.

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetulla lailla (1052/1986) on pyritty varmistamaan yliopistojen vakaa rahoituspohja. Lailla on muun muassa taattu yliopistoille vakaa määrärahakehitys valtion talousarviossa ja tietyille vuosille erikseen tietyn määräinen määrärahojen korotus kullekin vuodelle vuoteen 2007 asti. Korkeakoulujen kehittämislain 5 §:n mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman kuluvalla ja seuraavilla viidelle kalenterivuodelle.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Yleistä

Useiden maiden yliopistojen oikeudelliseen asemaan on tehty sellaisia uudistuksia, jotka luovat ja mahdollistavat yliopistolle myös niiden talouden ja hallinnon suhteen aikaisempaa itsenäisemmän aseman. Virastomallista on pääosin luovuttu niissä maissa, joissa yliopistot ovat toimineet osana valtionhallintoa. Uudistuksilla on laajennettu yliopistojen toimintavapautta. Itävallassa ja Tanskassa uudistukset on toteutettu 2000-luvun alussa. Ruotsissa on juuri valmistunut selvitys valtiollisten yliopistojen aseman uudistamiseksi. Samoin Norjassa on odotettavissa uudistusesityksiä. Ranskassa on parhaillaan meneillään laaja ja merkittävä yliopistouudistus, mutta yliopistot ovat edelleen valtion laitoksia.

Yliopistojen oikeudellista asemaa on yliopistojen autonomian vahvistamiseksi muutettu lainsäädännöllisesti myös Japanissa, jossa valtioniopistot on muutettu yliopistoyhtiöiksi. Englannissa entiset Polytechnics-oppilaitokset on jo 1990-luvun alussa muutettu parlamentin päätöksellä korkeakoulu-yhtiöiksi samalla kun näistä oppilaitoksista muodostettiin yliopistoja. Yhdysvalloissa yliopistojen ja valtion suhde rakentuu eri tavalla kuin Euroopassa. Osavaltiot eivät ohjaa yksityiskohtaisesti yliopistojen toimintaa. Kalifornia on kuitenkin esimerkki mallista, jossa osavaltion suunnittelujärjestelmä on ulottunut korkeakoulujärjestelmän rakentamiseen.

Oikeudellisen aseman uudistukset ovat merkinneet muutoksia myös yliopistojen johtamisen ja hallinnon rakenteissa. Toimielinrakenne, toimielinten kokoonpano ja jäsenten nimitys- tai valintakäytännöt sekä toimielinten puheenjohtajan nimittäminen tai valitseminen ovat olleet tärkeitä kysymyksiä yliopistojen hallinnon uudistamisprosesseissa. Suuntauksena on ollut ulkopuolisten jäsenten osallistumisen vahvistaminen yliopistojen hallinnossa. Maiden lainsäädännössä on yleensä toimielinrakenne määritelty, mutta tarkemmat määräykset voidaan yleensä lain perusteella antaa yliopiston omassa johtosäännössä.

Rehtorin valintatapoja ja kelpoisuusvaatimuksia on useissa maissa uudistettu. Kelpoisuusvaatimuksena on korostunut ammattijohtajuus. Toimielinrakenne on monessa maassa muodostunut useista toimielimistä, joiden tehtäväjako on määritelty lainsäädännössä. Pohjoismaat poikkeavat tässä suhteessa muista eurooppalaisista maista. Toimielinten kokoonpanossa ulkoisten jäsenten mahdollistaminen tai edellyttäminen ovat myös yhteydessä useista toimielimistä koostuviin yliopistotason hallinnon rakenteisiin. Ulkoisten jäsenten enemmistö on kuitenkin mahdollista yliopiston hallituksessa myös Norjassa ja Ruotsissa, joissa kummassakin yliopistotasolla hallinnosta vastaa yksi toimielin. Tanskassa ulkoisilla jäsenillä on oltava enemmistö yliopiston hallituksessa.

Opiskelijoiden osallistuminen hallintoon tapahtuu Alankomaissa yliopiston neuvostossa, Englannissa yliopistosta riippuen eri toimielimissä, Itävallassa senaatissa, Norjassa yliopiston hallituksessa, Ranskassa yliopiston neuvostossa, Ruotsissa yliopiston hallituksessa ja Tanskassa yliopiston hallituksessa.

Yliopistojen rahoituksen, budjetoinnin ja talouden kehittämisen suuntalinjoja ovat olleet siirtyminen kohti laskennallisia, pääosin tulosperustaisia rahoitusmalleja, siirtyminen useampivuotisiin tulossopimusmenettelyihin ja käyttötarkoitukseltaan rajoittamattomien määrärahojen kohdentamiseen yliopistoille.

Opiskelijamaksuilla on yliopistojen rahoituksessa suuri merkitys Englannissa, Japanissa ja Yhdysvalloissa. Opiskelijoilla on mahdollisuus yliopistojen ja valtion järjestämiin stipendeihin ja avustuksiin. Opiskelijamaksut

ovat käytössä myös Alankomaissa, Itävallassa, Ranskassa, Saksan Nordrhein-Westfalenissa ja osittain Tanskassa.

Ruotsi

Yliopistot ovat valtion virastoja ja siten osa Ruotsin valtionhallintoa. Yksityisiä yliopistoja vastaavia korkeakouluja ovat Chalmersin teknillinen korkeakoulu, Tukholman kauppa-korkeakoulu ja Jönköpingin korkeakoulu. Valtion yliopistot ovat osa Ruotsin valtionhallintoa, ja niitä koskevat kaikki valtion muitakin toimielimiä säätelevät lait. Valtiollisten yliopistojen rakennukset ja toimitilat omistaa valtio. Tilavuokraajana toimii yliopistokiinteistöyhtiö, mutta yliopistot voivat vuokrata tiloja myös yksityisiltä markkinoilta. Palvelussuhteet valtion yliopistoissa ovat virkasuhteita ja työsuhteita. Kolmessa edellä mainitussa yksityisesti omistetussa korkeakoulussa palvelussuhteet ovat työsuhteita.

Ohjaavana viranomaisena on opetusministeriö, joka toimii myös rahoittajana. Yliopistoihin sovelletaan tulosoajasta osana valtion budjettiprosessia. Valtio ohjaa yliopistoja määrärahopäätöksillä ja erityisillä muilla hallituksen päätöksillä. Määrärahopäätös on keskeinen valtion ohjausväline. Yliopistojen toiminta, myös yksityisten yliopistojen osalta, rahoitetaan pääasiassa valtion varoin. Peruskoulutus ja tohtorikoulutus rahoitetaan erilaisilla rahoitusmalleilla. Yliopistojen peruskoulutukseen tulevat määrärahat riippuvat opiskelijoiden saavuttamista opintosuorituksista. Valtio määrittää joka vuosi eri koulutusaloille määrärahan yhtä kokopäiväistä opiskelijaa kohti ja koko vuoden opintosuorituksia kohti. Nämä yhdessä muodostavat rahoituksen/opiskelija eli yksikkötulon. Valtio-päivät asettaa enimmäisrajan suoriterahoitukselle, joten rahoitusta ei pysty maksimoimaan ilman ylärajaa. Raja asetetaan jokaiselle yliopistolle erikseen opetusministeriön päätöksessä. Mikäli yliopisto ei saavuta tavoitteita, se ei saa täyttä rahoitusta. Mikäli niin sanottu kattoraja ylittyy, yliopisto ei saa ylimääräisistä suoritteista rahoitusta. Tutkijakoulutukseen ja tutkimukseen tulevat määrärahat asetetaan myös opetusministeriön päätöksessä. Valtion tutkimusrahoitus on historiaperusteista, eikä siinä käytetä mitään rahoituskaavaa. Valtio

voi myös suunnata tutkimusrahaa tiettyyn tarkoitukseen.

Ruotsin perustuslaki ei sisällä säännöksiä yliopistojen autonomiasta eikä yliopistojen autonomia siten nauti perustuslain suojaa.

Yliopistot päättävät itse, miten ne toimintansa organisoivat. Korkeakoululaissa on kuitenkin määrätty tietyiltä osin valtion korkeakoulujen organisaatiosta. Kaikilla yliopistoilla on oltava hallitus ja rehtori. Hallitukseen kuuluvat rehtori, kolme opettajajäsentä, kolme opiskelijajäsentä ja muut jäsenet. Rehtorin lisäksi hallitukseen voi kuulua enintään 13 jäsentä. Valtio nimittää rehtorin ja hallituksen jäsenistöstä muut jäsenet. Rehtorin toimikausi on säädetty korkeakouluasetuksella ja se on enintään kuusi vuotta. Nimitys voidaan uudistaa, mutta enintään kaksi kertaa ja kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Yliopiston hallituksen toimikausi on korkeintaan kolme vuotta. Valtio nimittää hallituksen puheenjohtajan ja hallituksen muut jäsenet korkeakoulun hallituksen tekemän ehdotuksen perusteella. Henkilöstön edustajilla on kokouksissa puhe- ja läsnäolo-oikeus. Hallituksen valvontaan kuuluvat kaikki korkeakouluasiat ja se vastaa siitä, että tehtävät toteutetaan. Laissa säädetään myös sisäisistä tiedekuntatason hallintoelimistä. Yliopistolla on oltava vähintään yksi tiedekuntatason toimielin. Yliopistot päättävät korkeakoululain mukaisesti muutoin itse, mitä hallintoelimiä asetetaan ja minkälaiset niiden vastuut ovat.

Ruotsissa ei ole käytössä lukukausimaksuja, mutta sallittua on mahdollisuus tilauskoulutuksen järjestämiseen.

Vuoden 2008 lopulla jätti Ruotsissa mietintönsä selvitysmies, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus valtion yliopistojen ja korkeakoulujen uusiksi toimintamuodoiksi. Mietinnössä (Självtändiga lärosäten, SOU 2008:104) ehdotetaan, että yliopistot ja korkeakoulut lakaisivat olemasta valtion viranomaisia ja niille annettaisiin sen sijaan uusi julkisoikeudellinen organisaatiomuoto, josta säädettäisiin vuoden 2011 alusta voimaan tulevalla lailla itsenäisistä korkeakouluista. Nämä olisivat itsenäisiä oikeushenkilöitä, jotka päättäisivät itse omista strategioistaan ja tieteellisistä profiileistaan ja jotka voisivat ottaa vastaan lahjoituksia, omistaa omaisuutta sekä muodostaa yhtiöitä ja säätiöitä sekä harjoittaa yhteis-

työtä yritysten, viranomaisten ja muiden kotija ulkomaisten yliopistojen kanssa. Yliopistojen valtiollinen rahoitus jatkuisi entiseen tapaan, mutta valtion ja yliopistojen suhde perustuisi normiohjauksen sijasta enemmän monivuotisiin sopimuksiin. Yliopistojen toimintaan sovellettaisiin edelleenkin julkisuusperiaatetta ja yleistä hallintolainsäädäntöä, ja ne olisivat valtiollisten valvontaviranomaisten valvonnessa.

Uusimuotoisten yliopistojen hallintoeliminä olisivat hallitus, rehtori sekä vähintään yksi kollegiaalinen päätöksentekuelin, joka vastaisi opetuksen ja tutkimuksen sisältöön ja laatuun liittyvistä kysymyksistä. Yliopiston strategisesta johtamisesta päättäisi sen hallitus. Hallituksen puheenjohtaja ja enemmistöjäsenistä olisivat valtakunnan hallituksen nimittämät ja yliopistoyhteisön ulkopuolisia. Yliopiston opettajat ja opiskelijat valitsisivat hallituksen loput jäsenet. Hallituksen nimitämä rehtori vastaisi hallituksen alaisuudessa yliopiston toiminnan johtamisesta.

Norja

Norjan yliopistojärjestelmä koostuu seitsemästä yliopistosta ja kuudesta yliopistosektoriin luettavasta yhden koulutusalan korkeakoulusta. Kolmas korkeakoulukategoria on aluekorkeakoulu. Päätöksen, mihin kategoriaan korkeakoulu kuuluu, tekee kuningas kansallisen arviointineuvoston akateemiseen arviointiin perustuvan esityksen perusteella. Yliopistot ovat valtion virastoja lukuun ottamatta Teologista korkeakoulua, joka on yksityinen. Opetus- ja tiedeministeriön asettama komitea esitti vuonna 2003 yliopistojen oikeudellisen aseman muuttamista julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi, mutta muutos kaatui yliopistojen vastustukseen. Valtio omistaa yliopistojen toimitilat. Tiloja hallinnoi Statsbygg, joka vastaa suomalaista valtion liikelaitosta. Henkilöstön pääasiallinen palvelussuhde on virkasuhde. Yliopistoja ohjaavana viranomaisena toimii opetusministeriö. Arviointineuvosto on valtionhallintoon kuuluva elin, jonka professionaalista autonomiasta säädetään korkeakoululaissa. Sen keskeiset tehtävät ovat korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointi, korkea-

koulujen akkreditointi ja koulutusohjelmien akkreditointi.

Yliopistojen toiminta rahoitetaan pääosin valtion budjetista. Rahoitusmalli koostuu perusrahoitusosasta ja tuloksellisuusrahoitusosasta. Perusrahoitusosa muodostaa noin 60 prosenttia yliopistojen budjettirahoituksesta. Perusrahoituksen mitoitus perustuu pääosin päivitettyyn historiatietoon ja kustannusrakenteeseen. Sen tarkoituksena on turvata vakaa rahoitus opetukseen ja tutkimukseen. Tuloksellisuusrahoitusosan suuruus koulutuksen osalta perustuu yliopiston opintopistetuotantoon. Erityispiirteenä on se, että yliopiston saamaa määrärahaa ei rajoiteta budjettikehyksellä. Tutkimukseen perustuva tuloksellisuusrahoituksen osa perustuu julkaisuihin. Tämä rahoitusmallin osa jakaa budjetissa määritellyn kiinteän rahasumman yliopistojen kesken tuloksellisuuden perusteella. Rahoitus osoitetaan yliopistojen toimintamenoihin käyttötarkoitukseltaan rajoittamattomana.

Akateemisesta vapaudesta säädetään korkeakoululaissa. Yliopistojen kansallisen laatureformin yhteydessä vuonna 2005 lisättiin yliopistojen hallinnollista autonomiaa. Näkyvin muutos oli ulkopuolisten jäsenten mukaantulo hallitukseen. Yliopiston ylimpään toimielimeen, hallitukseen, kuuluu yhteensä yksitoista jäsentä. Puheenjohtajana toimivan rehtorin lisäksi siihen kuuluu kolme opetus- ja tutkimushenkilöstön keskuudestaan valitsemaa jäsentä, yksi hallinto- ja teknisen henkilöstön valitsemaa jäsen, kaksi opiskelijoiden valitsemaa jäsentä ja neljä ulkopuolista jäsentä, jotka nimittää opetusministeriö yliopiston hallituksen esityksestä. Hallitus voi omalla kahden kolmasosan enemmistöpäätöksellään muuttaa kokoonpanoan, mutta kaikilla edellä mainituilla ryhmillä on säilyttävä tyydyttävä edustus hallituksessa. On myös mahdollista päättää kokoonpano sellaiseksi, että ulkopuolisilla jäsenillä on enemmistö hallituksessa. Erityistapauksissa ministeriö voi päättää näiden peruseriaatteiden vastaisesta hallituksen kokoonpanosta. Hallituksen tehtäviksi on korkeakoululaissa säädetty korkeista akateemisista standardeista huolehtiminen, yliopiston toiminnan tehokkuudesta ja laillisuudesta vastaaminen. Sen tulee vastata yliopiston opetuksen, tutkimuk-

sen ja muiden akateemisten toimintojen strategiasta sekä kansallisten tavoitteiden toteuttamisesta. Rehtori toimii hallituksen alaisuudessa ja johtaa yliopiston toimintaa. Hallitus valitsee rehtorin. Yliopiston henkilöstöön kuuluvien lisäksi ulkopuoliset ehdokkaat ovat kelpoisia rehtoriksi.

Korkeakoulujen laatureformiin kuului akkreditointijärjestelmän perustaminen. Samalla purettiin koulutusalojen perustamiseen liittyvää ministeriön kontrollia. Nyt yliopistoksi akkreditoitulla korkeakoululla on oikeus päättää koulutusaloistaan ja koulutusohjelmistaan.

Korkeakoululaissa säädetään, että yliopistoilla ei ole oikeutta periä maksuja tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Anomuksesta ministeriö voi erityistapauksessa hyväksyä poikkeuksen tästä periaatteesta. Yksityisen yliopiston on taattava, että valtionrahoitus ja opintomaksut käytetään opiskelijan eduksi. Valtion opintotuki koostuu stipendistä ja lainasta, ja sitä hallinnoi valtion opintotukirahasto. Samasta rahastosta rahoitetaan myös ulkomaisten opiskelijaryhmien opintoja. Tällaisia ryhmiä ovat mm. kehitysmaiksi määritellyistä maista saapuvat opiskelijat, pakolaiset ja turvapaikkaa hakeneet ja tietyin edellytyksin maahanmuuttajat.

Tanska

Yliopistot ovat julkiseen hallintoon kuuluvia itsenäisiä laitoksia Tanskan tiede-, teknologia- ja innovaatioministeriön ohjauksessa. Ministeriön kanssa on mahdollista neuvotella erikseen myös muista oikeudellisen aseman järjestelyistä. Tämä liittyy Tanskan yliopistojärjestelmän rakenteellisiin uudistuksiin ja yliopistojen keskinäisen yhteistoiminnan uudelleen järjestelyihin.

Yliopistojen rakennukset ja toimitilat omistaa valtio. Yliopistoille tiloja vuokraa ministeriön alaisuudessa toimiva kiinteistövirasto, mutta yliopistot voivat tehdä itse vuokrasopimuksia myös muiden vuokranantajien kanssa. Poikkeuksena ovat Kööpenhaminan kauppakorkeakoulu ja Tanskan teknillinen yliopisto, jotka omistavat itse rakennuksensa. Kumpikin yliopisto on yliopistolain erivapaudella asemaltaan oikeudellisesti itsenäisiä yliopistoja.

Yliopistojen henkilöstön palvelussuhteen muoto on työsuhde. Yliopistolaisissa on erikseen määräykset mahdollisuudesta säilyttää palvelussuhdemuotona virkasuhde, mikäli yliopisto vaihtaa asemansa oikeudellisesti itsenäiseksi yliopistoksi.

Ohjaavana viranomaistahona toimii tiede-, teknologia- ja innovaatioministeriö, joka toimii myös rahoittajana. Ministeriö ohjaa yliopistojen opiskelijamääriä. Opiskelijamäärien ohjaus perustuu siihen, että valtio on päättänyt, että ensisijainen sisäänottokriteeri uusille opiskelijoille on opiskelijan toisen asteen loppukokeen keskiarvo. Tämän lisäksi valtio voi edellyttää, että yliopistojen joihinkin koulutusohjelmiin vaaditaan lisäksi tietyn tasoinen toisella asteella suoritettu kurssi. Tanskassa on käytössä toisella asteella erityinen kurssitasojärjestelmä. Käytännössä opiskelijamäärien kasvua rajoitetaan sisäänpääsyn kriteereillä. Mitä enemmän yliopiston tiettyyn koulutusohjelmaan on hakijoita, sitä vaativammaksi sisäänpääsykriteerit asetetaan. Opiskelijamäärien lisäksi ministeriö ohjaa myös yliopiston sisäisiä suoritteita ja tutkintomääriä. Yliopistojen perusrahoitus perustuu yliopistojen sisäisiin suoritteisiin. Yliopistot saavat rahoitusta myös suoritetuista Bachelor-tason tutkinnoista. Tämän lisäksi yliopistot saavat rahoitusta vaihtoopiskelijoista. Yliopistojen koulutuksen perusrahoituksen perusteista säädetään yliopistolaisissa. Rahoitusjärjestelmä tunnetaan niin sanottuna taksimittarijärjestelmänä. Sen mukaan yliopistolle maksetaan rahoitusta tietty määrä kuulustelussa läpäissyttä opiskelijaa kohti, mutta se ei siis ole sidottu opiskelijamääriin vaan opiskelijoiden 60 opintopisteen suorituksiin. Järjestelmä on kokonaisuudessaan suoriteperusteinen. Laskennassa käytetään kolmen vuoden keskiarvoja, jotta vuosittaiset vaihtelut voidaan minimoida. Rahoitusperuste on siten tuotospainotteinen ja rahoitusperusteena on yliopiston sisäinen tuotos. Rahoituksen yliopisto saa kokonaissummarahoituksena.

Käytössä on myös tulossopimusjärjestelmä, jossa sopimuksia kutsutaan kehittämissopimuksiksi. Yliopistot tekevät ministeriön kanssa kolmivuotiskaudeksi kehittämissopimuksen. Kehittämissopimukseen sisältyy arviointi yliopiston profiilista ja kokonaistra-

tegiasta. Lisäksi sopimuksessa on tavoitteita, jotka liittyvät tutkimukseen, koulutukseen, tiedon levittämiseen ja viranomaisille tehtäviin tutkimuspalveluihin. Sopimuksen pääsisältönä ovat tavoitteet ja tuotokset, mutta eivät yliopiston sisäiset prosessit tai keinot, joilla tavoitteisiin päästään. Sopimukseen sisältyy varsin yksityiskohtaisia suoritemittareita, jotka perustuvat yliopistojen itsensä tuottamaan informaatioon toiminnastaan. Tutkimusta rahoittaa kaksi rahoitusneuvostoa: Tanskan kansallinen tutkimusrahoitus-säätiö ja Teknologia- ja innovaationeuvosto. Näistä ensiksi mainittu rahoittaa erityisesti aidosti tutkijayhteisöistä nousevia tutkimusaiheita ja tarkoitus on pyrkiä luomaan tutkimuksen huippuyksiköitä. Toinen rahoitusneuvosto rahoittaa poliittisesti ylhäältä alas priorisoituja tutkimusaiheita. Molempien rahoitusperiaatteina on avoimeen kilpailuun perustuva rahanjako ja korkea laatu.

Yliopistolaissa todetaan, että valtionrahoitus, yliopistojen tulot ja omaisuus ovat yliopistojen vapaasti käytettävissä. Yliopistot voivat myös vapaasti kartuttaa omaisuuttaan. Yliopistojen velkaantumista kuitenkin seurataan. Lisäksi yliopiston johtoon kuuluvan henkilöstön määrää ja palkkausta valvotaan.

Sisäisestä organisaatiosta on määräykset yliopistojen omissa johtosäännöissä. Jokaisella yliopistoilla on oltava johtosääntö, jonka ministeri vahvistaa. Johtosäännössä määrätään yksityiskohtaisesti yliopiston sisäisestä organisaatiosta. Yliopistolaki edellyttää, että yliopistolla on hallitus. Yliopistolain mukaan hallituksessa on oltava enemmistö ulkoisia jäseniä, vähintään 2 opiskelijajäsentä ja lisäksi muita jäseniä kuten jatko-opiskelijoita sekä hallinto- ja teknistä henkilökuntaa. Hallituksen ulkopuoliset jäsenet valitaan jäsenten henkilökohtaisten ansioiden perusteella neljäksi vuodeksi kerrallaan. Muun hallituksen jäsenistön valitsee vaaleilla yliopiston henkilöstö. Hallituksen puheenjohtajan yliopiston hallitus valitsee yliopistolain mukaan ulkopuolisista jäsenistä. Ministeriöllä on tietyissä tilanteissa valta erottaa yliopiston hallitus. Hallitus on yliopiston ylin toimielin ja se päättää esimerkiksi yliopiston talousarviosta. Yliopistolain mukaan yliopistolla on myös akateeminen neuvosto, joka asetetaan koko yliopistolle tai kaikille yli-

opiston pääasiallisille tiedealueille. Hallituksen, rehtorin ja akateemisen neuvoston tehtävät luetellaan yliopistolaissa. Samoin yliopistotason akateemisen neuvoston koostumus on säädetty yliopistolaissa. Tiedepohjaisesti asetettujen akateemisten neuvostojen osalta yliopistolaissa todetaan, että niiden puheenjohtajina toimivat dekaanit. Akateeminen neuvosto on nimensä mukaisesti akateemisiin asioihin keskittynyt toimielin ja se koostuu yliopiston sisäisistä jäsenistä.

Yliopistolla on oltava rehtori ja hänen asemansa hallituksessa on tarkkailija. Rehtorin tehtävänä on vastata yliopiston toiminnasta yliopiston hallituksen asettamissa rajoissa. Rehtorin ja muun yliopiston toimeenpanevan johdon ottaa ja erottaa palvelussuhteeseen yliopiston hallitus. Hallitus tekee muun toimeenpanevan johdon nimittämispäätöksensä rehtorin suosituksesta. Yliopistolaissa on erikseen todettu, ettei hallituksella ole toimivaltaa muiden työntekijöiden ottamiseen.

Opiskelijamaksut ovat mahdollisia vain, jos valtio ei rahoita osittain tai lainkaan koulutusohjelmaa. Tohtoritutkintoa suorittavilta voidaan periä täysi korvaus, mikäli koulutus rahoitetaan kokonaan ulkopuolisin varoin. Samoin niin sanotuilta ulkoisilta opiskelijoilta, jotka osallistuvat pelkästään tutkintokouluteluun, voidaan periä täysi korvaus. Osapäiväopiskelijoilta peritään aina maksu, vaikka valtio osallistuisi koulutuksen rahoittamiseen. Yliopistot päättävät lukukausimaksuista itse, mutta maksut eivät voi ylittää koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia ja siihen saatua valtionrahoitusta.

Englanti

Englannissa kaikki yliopistot ovat asemaltaan itsenäisiä, itsehallinnollisia oikeushenkilöitä, joilla on muun muassa niiden verovelvollisuuteen vaikuttava hyväntekeväisyysjärjestön asema. Vanhimmat, ennen vuotta 1992 perustetut yliopistot on perustettu kuninkaallisella säädellä tai erillisellä lailla. Vuonna 1992 voimaan tulleen lain perusteella ei-yliopistolliset korkeakoulut muutettiin parlamentin päätöksellä yliopistoiksi. Nämä yliopistot ovat pääosin lailla perustettuja korkeakoulu-yhtiöitä. Yliopistot omistavat itse rakennuksensa ja niillä on mahdollisuus

tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta, ottaa vastaan lahjoituksia, sekä päättää sisäisestä rahanjaostaan itsenäisesti. Yliopistojen oikeudellisesta asemasta seuraa se, että yliopiston henkilökunta toimii työsuhteessa.

Koska merkittävin osa yliopistojen valtionohjauksesta tapahtuu rahoituksen kautta, on tärkein yliopistoja ohjaava taho korkeakoulujen rahoituksesta vastaava Higher Education Funding Council for England (HEFCE). HEFCE perustettiin vuonna 1992 ministeriöiden ulkopuoliseksi julkiseksi toimielimeksi, jolla on säädöksellä määrätty erityinen tehtävä jakaa rahoitusta yliopistoille.

Keskeisiä ministeriön asettamia korkeakoulupoliittisia tavoitteita, joihin yliopistojen ohjaamisella pyritään, ovat huippulaadun tukeminen tutkimuksessa, opetuksessa ja oppimisessa, korkeakoulutukseen osallistumisen laajentaminen, sekä korkeakoulutuksen yhteiskunnalle tuottaman panoksen kasvattaminen. Yliopistojen julkinen rahoitus kohdistuu toisaalta opetuksen, toisaalta tutkimuksen rahoitukseen. Opetuksen rahoitus koostuu HEFCE:n opetuksen perusteella jakamasta rahoituksesta ja opiskelijoilta kerättävistä lukukausimaksuista. Yliopistojen rahoitusjärjestelmä koostuu sekä panosperusteisista että tuotosperusteisistä elementeistä. Pääosa opetuksen rahoituksesta on panosperusteista. HEFCE:n yliopistoille jakamasta rahoituksesta noin 60 prosenttia määräytyy opetuksen ja 20 prosenttia tutkimuksen perusteella. Loppusumma jaetaan erilaisina erityisrahoituserinä ja pääomarahoituksena. Opetuksen perusteella jaettavaa rahasummaa laskettaessa otetaan huomioon opiskelijamäärä, oletettavissa oleva lukukausimaksuista saatava tulo, sekä joukko ainekohtaisia ja korkeakoulukohtaisia kustannustekijöitä. Vaikka yliopistoilla on mahdollisuus itse päättää sisäisestä rahoituksesta, tulee niiden kuitenkin ottaa huomioon HEFCE-rahoituksesta sovittaessa asetetut toiminnan kokonaisvolyymin reunaehdot. HEFCE:n jakama tutkimusrahoitus kohdistuu ensisijaisesti pysyvän tutkimushenkilökunnan palkoista, tiloista ja tietoinfrastruktuurista aiheutuviin kustannuksiin. Kilpailtu tutkimusneuvostorahoitus kohdistuu pääosin erillisiin ohjelmiin ja projekteihin.

Valtaosa tutkimusrahoituksesta jaetaan eri alojen kustannuskertoimet huomioon ottaen tutkimuksen laadun ja volyymin perusteella. Lisäksi tuetaan muun muassa tutkijakoulutusta ja tutkimuskapasiteetin vahvistamista. Yliopistoja ohjataan HEFCE:n ja yliopiston välisellä rahoitussopimuksella, jossa sovitaan kummankin tahon velvollisuuksista. Yliopistoilla on lainsäädännössä säädetty velvollisuus antaa vuosittain toiminnastaan ja rahankäytöstään tietoja HEFCE:lle. Yliopistojen tulee lisäksi huolehtia riittävien taloudellisten reservien kerryttämisestä.

Yliopistoilla on itsenäinen valta päättää omasta organisaatiostaan ja säännöistään. Vuoden 1992 yliopistolain mukaan yliopistojen tutkinnonanto-oikeudesta päättää Privy Council korkeakoulutuksen opetuksen laadunarvioinnista vastaavan Quality Assurance Agencyn suosituksesta. Jokaista yliopistoa johtaa hallintoelin, joka on viime kädessä vastuussa kaikista yliopiston toimista ja jonka velvollisuutena on pyydettyessä antaa tietoja yliopiston toiminnasta sitä pyytävälle viranomaisille, kuten HEFCE:lle.

Vanhempien yliopistojen tehtävistä ja hallintorakenteesta säädetään niiden peruskirjassa, jonka muuttaminen vaatii Privy Councilin hyväksynnän. Muutamien vanhempien yliopistojen osalta niistä säädetään yliopiston perustamista koskevassa laissa. Tarkempia määräyksiä hallintoelinten kokoonpanosta ja valintatavasta annetaan yliopiston johtosäännössä. Uusien, vuoden 1992 lailla perustettujen yliopistojen kohdalla hallintorakenteesta säädetään vuosien 1988 ja 1992 korkeakoululaeissa sekä yliopistojen omissa johtosäännöissä. Hallintoelinten ja ylimpien toimihaltijoiden toimikaudet vaihtelevat yliopistoin.

Vanhemmissa yliopistoissa yliopiston hallinto koostuu kolmesta portaasta: yliopiston neuvostosta, senaatista ja suuresta neuvostosta. Yliopiston ylin päättävä elin on sen neuvosto, joka vastaa yliopiston taloudesta, investoinneista ja kiinteistöistä, ja joka voi tehdä sopimuksia yliopiston puolesta. Neuvosto myös nimittää yliopiston päivittäistä toimintaa johtavan rehtorin, joka on toiminnastaan vastuussa neuvostolle, sekä rehtorin apuna toimivat vararehtorit, yliopiston taloudenhoitajan sekä hallintojohtajan. Pääosa neuvoston

keskimäärin noin 30 jäsenestä koostuu yliopiston ulkopuolista henkilöstä. Yliopiston johtosäännöissä määritellään tarkemmin neuvoston tehtävät ja kokoonpano. Akateemista, opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä asioista vastaa senaatti, joka raportoi toimintansa yliopiston neuvostolle. Senaatin tehtäviin kuuluvat tyypillisesti muun muassa opetussuunnitelmaan, tutkimuksen edistämiseen, akateemiseen laadunvarmistukseen, opiskelijoiden sisäänottoon sekä tutkintojen myöntämiseen liittyvät kysymykset. Senaatti koostuu yliopistoyhteisön, henkilökunnan ja opiskelijoiden keskuudestaan valitsemista edustajista. Senaatin puheenjohtajan tehtäviä hoitaa yliopiston rehtori. Yliopiston toimintaa valvoo lisäksi muodollisesti kerran vuodessa kokoontuva, pääosin yliopiston laajoista intressitahoista koostuva suuri neuvosto. Tässä elimessä voi olla useita satoja jäseniä, mukaan lukien paikallisia viranomaisia, kansanedustajia, liike-elämän edustajia sekä yliopistoyhteisön jäseniä. Elimen toimenkuvaan kuuluu yleensä yliopiston vuosikertomuksen ja tilinpäätöksen hyväksyminen, yliopiston johtosääntöjen muutosten hyväksyminen neuvoston päätöksen jälkeen, sekä joissain tapauksissa myös yliopiston kanslerin nimittäminen. Suuren neuvoston puheenjohtajana toimii yliopiston kansleri.

Vuoden 1992 lailla perustettuja uusia yliopistojen hallinto koostuu kahdesta portaasta, ylimmästä päättävästä elimestä eli johtokunnasta sekä opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä asioista vastaavasta akateemisesta neuvostosta. Johtokunta vastaa yliopiston toiminnan johtamisesta ja taloudesta, henkilökunnan palkkaehdoista sekä ylimpien toimihaltijoiden nimittämisestä. Johtokunta koostuu 12—24 pääosin yliopiston ulkopuolisesta jäsenestä. Johtokunnan puheenjohtajan valitsevat keskuudestaan johtokunnassa toimivat yliopiston ulkopuoliset jäsenet. Yliopiston toimintaa johtaa rehtori apunaan joukko vararehtoreita. Osalla uusista yliopistoista on myös seremoniaalisissa tehtävissä toimiva kansleri.

Vuoden 2004 korkeakoululaissa yliopistoille annettiin mahdollisuus periä itse määrittämiään lukukausimaksuja siten, että maksukatoksi asetettiin 3 000 punttaa. Maksukattoa korotetaan vuosittain inflaation mukaisesti.

Lukuvuonna 2007—2008 lukukausimaksukatto on 3 070 punttaa. Tämä enimmäismäärä koskee kandidaattitason perustutkintoa suorittavia Iso-Britannian tai muun EU-maan kansalaisia. Yliopistoilla on mahdollisuus määrätä muista kuin EU-jäsenmaista tulevien opiskelijoille haluamansa lukukausimaksut. Samoin yliopistoilla on mahdollisuus päättää osa-aikaisten opintojen sekä jatkotutkintojen lukukausimaksuista. Opiskelijalla on mahdollisuus saada lukukausimaksuja vastaava summa niin sanottuna lukukausimaksulainana. Yliopistot tarjoavat lisäksi erilaisia tukia vähävaraisille tai akateemisesti lahjakkaille opiskelijoille. Maksimilukukausimaksuja perivillä yliopistoilla on velvollisuus tarjota täyttä opintorahaa saaville opiskelijoille vähintään noin kymmenen prosentin suuruinen vuosittainen avustus.

Ranska

Ranskalaisten yliopistojen tehtävät ovat opetus, tutkimus sekä tietoarkistoihin ja kirjastoihin liittyvät dokumentaatiotehtävät. Tiedekunta- ja laitosrakenteen lisäksi yliopistoihin saattaa kuulua vaihtelevasti instituutteja, kouluja, tutkimus- ja koulutusyksiköjä, erillislaitoksia, laboratorioita tai tutkimuskeskuksia. Instituutteja ja kouluja voidaan perustaa korkeakoulutuksesta vastaavan ministerin määräyksellä yliopiston hallintoneuvoston tai kansallisen korkeakouluneuvoston ehdotuksen tai lausunnon perusteella. Paikalliset opettajankoulutuslaitokset liitetään hallinnollisesti yliopistojen yhteyteen viimeistään vuonna 2008.

Ranskassa aloitettiin laajamittainen yliopistosektorin uudistus vuonna 2007. Uudistuksen tarkoituksena on luoda maahan ”uusi yliopisto”. Keskeinen tavoite on antaa yliopistoille välineitä ja vapautta reagointiin ja joustavuuteen kansainvälisessä kilpailussa. Valtion rooli uudistuksessa on olla sen ohjaaja sekä yliopistojen yhteistyökumppani ja takaaja. Uudistuksen keskeiset välineet ovat hallinto-uudistus, opiskelijapalveluiden uudistus ja valtio-yliopistoyhteistyön vahvistaminen neuvotussopimuksen käyttöönoton myötä. Uudistuksen tavoitteita ovat vahvistunut yliopistodemokratia, instituutioiden erityisintressien parempi huomioonottaminen, lisääntyvä lä-

pinäkyvyys, yliopistojen yhteistyösuhteiden ja resurssipohjan monipuolistuminen sekä yliopiston ja sen käyttäjien uusiutunut suhde. Hyvien käytäntöjen ja uudistuksen kohtaaminen vaikeuksien tunnistamiseksi on asetettu nelijäseninen seurantakomitea.

Ranskalaiset julkiset tiede-, kulttuuri- ja asiantuntijainstituutiot huolehtivat maan korkeimmasta koulutuksesta ja tutkimuksesta. Ne ovat valtion laitoksia. Uuden yliopistolain mukaan valtion on siirrettävä yliopistojen omistukseen kaikki materiaallinen omaisuus kuten toimitilat ja laitteet, joka on valtion toimesta osoitettu tai annettu niiden käyttöön. Yliopistot määrittelevät koulutus-, tutkimus- ja dokumentaatiopolitiikkansa kansallisten säädösten ja valtion kanssa tekemiensä sopimusten puitteissa. Valtion ja yliopiston väliset nelivuotissopimukset koskevat opetus-, tutkimus- ja dokumentaatiotehtäviä laissa määritellyn koulutusta koskevan listan mukaan. Sopimukset määrittelevät miten yliopiston henkilökunta arvioidaan. Sopimuksissa päätetään instituution mahdollisen osallistumisen tutkimus- ja opetusyhteistyöhön sekä rahoituksesta ja henkilöstöresursseista, joita valtio antaa yliopiston käyttöön. Lisäksi yliopistoille voidaan myöntää rahastopohjaisia erityisrahoitusta.

Ranskan perustuslaissa ei ole säännöksiä yliopistojen autonomiasta. Yliopistoilla on opetuksen ja tieteenharjoituksen sekä hallintonsa ja taloutensa suhteen kuitenkin autonominen asema.

Yliopistot omistavat materiaaliset ja henkiset resurssinsa, jotka valtio niille osoittaa. Lisäksi ne voivat omistaa varoja, jotka tulevat hyödykkeiden myynnistä, testamenteista, muista lahjoituksista ja säätiöistä, palvelumaksuista, immateriaalioikeuksista, tutkintotuloista, työnantajien osallistumisesta koulutuksen rahoittamiseen ja erilaisista avustuksista. Ne voivat kerätä lukukausimaksuja ja voivat ottaa vastaan varusteisiin tai toimintaan osoitettuja avustuksia alueilta, departamenteilta, kunnilta tai kuntayhteisöiltä.

Uuden lain mukaan on mahdollista perustaa kahdenlaisia uusia säätiöitä: yliopistosäätiöitä, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia, sekä yhteistyösäätiöitä, joissa toimijoina ovat yliopisto ja sen intressitahot. Säätiöiden perustamista edistetään yhtiöiden ja yksityis-

henkilöiden tekemiin lahjoituksiin kohdistuvilla verohelpotuksilla.

Yliopistojen hallintoon osallistuvat sen henkilökunta ja opiskelijat sekä joukko ulkopuolisia jäseniä. Yliopiston keskeinen strateginen toimielin on hallintoneuvosto. Siihen kuuluu 30 jäsentä, jotka edustavat tasapuolisesti yliopistoyhteisöä. Yliopiston koosta riippuen 8—14 tutkija-opettajaa valitaan yliopiston tieteenalarakenne huomioon ottaen. Ulkopuolisia edustajia valitaan 7—8, joista 2—3 tulee olla alueen intressien edustajia ja ainakin yhden yritysjohtaja tai muuten yrityksessä johtavassa asemassa oleva henkilö. Opiskelijoilla tulee olla 3—5 paikkaa. Teknisen, hallinnollisen ja kirjastohenkilökunnan edustajia on 2—3. Hallintoneuvoston päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä. Hallintoneuvosto voi luoda uusia opetus- ja tutkimusyksiköitä ja ehdottaa yliopiston sisäisten koulutus- ja muiden instituuttien luomista. Muita konsultoivia ja yliopistoon toimintaan liittyviä elimiä ovat opinto- ja yliopistoelämän neuvosto, yliopiston tiede-neuvosto ja käytännön asioista huolehtiva neuvosto.

Rehtori valitaan hallintoneuvoston jäsenten yksinkertaisella enemmistöllä. Rehtori on yliopiston neuvostojen puheenjohtaja. Puheenjohtaja nimittää hallintoneuvoston ulkoiset jäsenet muiden jäsenten hyväksynnän perusteella. Rehtori valmistelee ja toimeenpääntee yliopiston monivuotissopimuksen. Hänellä on oikeus antaa kieltävä mielipide kaikista virkanimityksistä yliopistossa. Rehtori vastaa lisätujen myöntämisestä henkilökunnalle ja hänellä on oikeus ottaa töihin henkilöitä sopimuspalkalla. Rehtorin on joka vuosi esitettävä hallintoneuvostolle toiminnastaan selonteko, josta neuvosto äänestää. Yliopisto rekrytoi opettajat, tutkijat tai tutkija-opettajat määräaikaiseen tai väliaikaiseen työsuhteeseen kotimaasta tai ulkomailta. Palkkasumma, jonka instituutti voi vuosittain käyttää tällaisen henkilökunnan työsuhteisiin, määritellään nelivuotissopimuksessa. Hallintoneuvostolla on oikeus muokata tutkija-opettajien palvelussuhteeseen liittyviä velvollisuuksia.

Lukukausimaksu opiskelijan kirjoittautuessa yliopiston perusopinnoille on sama kotimaisille opiskelijoille. Ranskan valtion opiskelustipendillä opiskelevien ei tarvitse

maksaa lukukausimaksuja. Muiden koulutusten osalta sekä julkisissa että yksityisissä opilaitoksissa kirjoittautumismaksut vaihtelevat. Entisistä alusmaista tuleville myönnetään opinto- ja matka-avustuksia. Lisäksi voidaan myöntää lainoja korottomasti korkeintaan kymmenen vuoden maksuajalla opiskelijoille, joilla ei ole muuta rahoitusta.

Saksa: Nordrhein-Westfalenin osavaltio

Vastuu koulutukseen liittyvistä kysymyksistä on Saksan perustuslain mukaan jaettu liittovaltion ja osavaltioiden kesken. Liittovaltio vastaa yleisestä puitelainsäädännöstä. Osavaltioilla on omat opetusministeriönsä sekä kullakin oma korkeakouluja koskeva lainsäädäntönsä. Saksassa on voimassa vuonna 1999 voimaantullut korkeakoulupuitelaki. Kyseinen laki kattaa sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Puitelaki määrittelee yleiset toimintaperiaatteet, joiden kanssa osavaltioiden lait eivät voi olla ristiriidassa. Puitelain tavoitteena on ollut muun muassa lisätä osavaltioiden toimivaltaa ja erityisesti korkeakoulujen autonomiaa sekä kiinnittää huomiota korkeakoulujen laadunarviointiin sekä kansainvälistymiseen. Kaikki osavaltiot ovat sittemmin muuttaneet korkeakoulusäädöksiään vastaamaan vuoden 1999 lainsäädäntöä.

Puitelain mukaan yliopistot ovat normaalisti julkisoikeudellisia yhteisöjä ja samanaikaisesti valtion laitoksia. Yliopistolla voi kuitenkin olla myös muunlainen oikeudellinen asema, esimerkiksi säätiö. Saksan Nordrhein-Westfalen-osavaltiossa on korkeakoulujen autonomiaan kiinnitetty erityistä huomiota. Nordrhein-Westfalenissa on 14 osavaltion tunnustamaa yliopistoa ja 12 ammattikorkeakoulua.

Koulutuskysymysten koordinoitua ja yhteistyötä varten on osavaltioiden opetusministeriöiden edustuksista koostuva niin sanottu pysyvä konferenssi. Muita toimijoita ovat muun muassa korkeakoulujen rehtoreiden järjestö ja laadunvarmistuksen alalla toimiva Wissenschaftsrat zur Qualitätssicherung. Kyseisten tahojen tehtävänä on muun muassa tiedottaa, mutta ne tekevät myös aloitteita ja valmistelevat hallinnolle suosituksia.

Puitelain mukaan valtion rahoitus perustuu tuloksiin. Valtion rahoituksen perustana mainitaan myös sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Tämän tarkemmin puitelaisissa ei rahoituksesta säädetä, vaan se tehdään osavaltiotasolla. Osavaltioiden rahoitus kattaa muun muassa henkilöstökustannukset, välineet, materiaalit ja investoinnit. Kansallista merkitystä omaavien laitteiden hankintaan voi saada myös liittovaltion rahoitusta. Yliopistot saavat rahoitusta myös erillisistä ohjelmista, joita voivat rahoittaa liittovaltio tai osavaltiot. Erityisesti tutkimushankkeiden rahoitukseen yliopistot voivat saada rahoitusta myös niin sanotuilta kolmansilta osapuolilta eli muun muassa yksityisiltä tahoilta.

Rahoitus myönnetään enenevässä määrin tavoitteita ja suorituksia koskevien osavaltion ja yliopiston välisten sopimusten perusteella. Sopimukset solmitaan yleensä useammalle vuodelle. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan sopimus kattaa sekä strategiset kehitystavoitteet että konkreettiset suoritus-tavoitteet. Kyseisiä sopimuksia käytetään enenevässä määrin myös yliopiston sisäisessä ohjauksessa. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan yliopisto käyttää valtion rahoituksen samassa laissa kuvattujen yliopiston tehtävien hoitamiseksi. Rahojen käyttö perustuu ennen kaikkea korkeakoululain säädöksiin. Korkeakoululaissa säädetään myös muun muassa luotonottamisen ehdoista ja yliopiston harjoittaman yritystoiminnan ehdoista.

Saksan perustuslaki viittaa yliopistojen autonomiaan seuraavasti: ”Taide ja tiede, tutkimus ja opetus ovat vapaita. Opetuksen vapaus ei vapauta uskollisuudesta perustuslaille.” Puitelaki takaa taiteen, tieteen, tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun vapauden.

Viime vuosina liittovaltion toimivaltaa on korkeakoulutuksen alueella siirtynyt osavaltioille. Yliopistoille on annettu enemmän autonomiaa esimerkiksi organisaatioon ja henkilöstöön sekä opiskelijavalintaan liittyvissä kysymyksissä. Osavaltiotasolla yliopistojen autonomiaa lisänneitä muutoksia on ollut myös yliopistojen rahoitukseen ja verotukseen liittyvissä kysymyksissä. Yliopiston hallinnosta säädetään yliopiston ja osavaltion välillä. Yliopiston toimivaltaan kuuluvat

henkilöstöön ja yliopiston talouteen kuuluvat asiat.

Nordrhein-Westfalenissa yliopistoilla on itsehallinto korkeakoululain puitteissa. Yliopistojen henkilöstöä koskevista kysymyksistä säädetään yleisellä tasolla puitelaissa. Tarkemmin asioista säädetään osavaltion tasolla. Osavaltioiden toimivaltaa on lisätty erityisesti henkilöstöön liittyvissä kysymyksissä. Puitelaissa säädetään esimerkiksi siitä, että kaikkien yliopiston jäsenten tulee osallistua yhteisten asioiden hoitoon. Puitelaissa säädetään muun muassa, että professoreilla tulee olla ainakin puolet äänistä kysymyksissä, jotka koskevat opetusta, ja enemmistö äänistä silloin, kun ratkaistaan suoraan tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tai opetushenkilöstön nimittämistä.

Nordrhein-Westfalenin korkeakoululaissa säädetään melko yksityiskohtaisesti yliopistojen hallintoon liittyvistä kysymyksistä kuten siitä, ketä kuuluu yliopistoon ja millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia kullakin ryhmällä on, sekä toimielinten kokoonpanosta ja menettelytavoista. Yliopiston henkilöstö voi olla joko virka- tai työsopimussuhteessa. Tärkeimmät toimielimet valitaan vaaleilla. Erikseen säädetään vielä siitä, ketä kuhunkin toimielimiin kuuluu, heidän tehtävistään ja toimivallastaan. Nordrhein-Westfalenin korkeakoululain mukaan tärkeimmät toimielimet ovat rehtoraatti, rehtori tai korkeakouluneuvosto ja senaatti. Rehtori johtaa tärkeintä toimielintä Präsidiumia, johon päätoimisina kuuluu rehtorin lisäksi talous- ja henkilöstöhallinnon vararehtori sekä yliopiston oman säädöksen mukaan mahdollisesti muita vararehtoreita. Korkeakouluneuvosto valitsee päätoimiset Präsidiumin jäsenet vaaleilla. Präsidiumin jäsenillä tulee olla loppuun suoritettu korkeakoulututkinto ja sellaista johtamiskokemusta, jota Präsidiumin jäsenyys edellyttää. Korkeakoululain mukaan Präsidium johtaa yliopistoa ja sen toimivaltaan kuuluu mm. päättää kaikista sellaisista kysymyksistä, joista ei ole säädetty päätettäväksi muualla. Rehtori edustaa yliopistoa ulkopuolella. Rehtorille kuuluu myös yleisvastuu yliopiston toiminnasta. Normaalisti rehtorin ensimmäinen virkakausi on vähintään kuusi vuotta ja lisäksi neljä vuotta.

Osavaltioilla on oman päätöksensä mukainen mahdollisuus periä lukukausimaksuja opiskelijoilta. Niissä osavaltioissa, joissa lukukausimaksu on käytössä, perittiin lukuvuonna 2006—2007 maksuna noin 500 euroa lukukaudessa. Maksut ovat pääsääntöisesti samat saksalaisille ja ulkomaisille opiskelijoille, mutta esim. Nordrhein-Westfalenissa voi periä korkeampia maksuja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisilta opiskelijoilta.

Myös ulkomaiset opiskelijat voivat saada tukea, mutta tähän liittyy muun muassa kansalaisuutta koskevia ehtoja. Tukeen ovat oikeutettuja esimerkiksi muiden EU-maiden kansalaiset ja pakolaisstatuksen saaneet. Yhtenä ehtona on, että opiskelija on alle 30-vuotias opintojaan aloittaessaan. Myös osavaltiot, opiskelijajärjestöt ja yksityiset tahot voivat rahoittaa opiskelijoiden opintoja muun muassa myöntämällä lainaa tai erilaisilla apurahoilla.

Itävalta

Itävallan julkinen yliopistojärjestelmä koostuu 21 yliopistosta, joiden toiminta perustuu yliopistolakiin vuodelta 2002 ja yhdestä aikuiskoulutukseen keskittyvästä yliopistosta, jonka toimintaa säätelee erillinen laki. Liittovaltion perustuslaissa määritellään liittovaltion vastuu korkeakoululainsäädännöstä. Perustuslain mukaan valtio suosii ja edistää tiedettä ja taiteita. Valtio takaa tutkimuksen ja opetuksen vapauden suhteessa julkisiin viranomaisiin. Yliopistolakiin perustuva järjestelmän uudistus irrotti yliopistot valtionhallinnosta ja nyt niillä on julkisoikeudellisen oikeushenkilön asema. Vuodesta 2008 lukien ulkomaisten yliopistojen ja kotimaisten yksityisten yliopistojen toiminta on tehty mahdolliseksi. Tätä säätelee yliopistojen akkreditointilaki. Akkreditoinnin saadakseen yksityisellä yliopistolla tulee olla oikeushenkilöasema Itävallassa. Maassa on yhdeksän yksityistä yliopistoa. Yksityisen yliopiston määräaikaisesta toimiluvasta päättää ministeriön alaisuudessa toimiva akkreditointineuvosto.

Yliopistot voivat perustaa yrityksiä, säätiöitä ja yhdistyksiä ja investoida niihin mikäli niiden toiminta edistää laissa määriteltyjä

yliopistojen perustehtäviä eikä toiminta ole ristiriidassa tutkimus- ja opetustehtävien kanssa. Yliopistojen tilat ovat pääosin liittovaltion kiinteistöyhtiön omistuksessa, ja yliopistot maksavat vuokraa tilojen käytöstä.

Yliopistojen toimintaa ohjaa liittovaltion hallitus, ja se vastaa yliopistojen perusrahoituksesta. Yliopistosektorista on vastuussa opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriö. Järjestelmään kuuluu kaksi neuvoa antavaa elintä; suunnitteluun ja yliopistojen ohjaukseen keskittyvä yliopistoneuvosto sekä korkeakoulu-politiikan linjauksissa avustava tiedoneuvosto.

Suorasta valtionohjauksesta luopumisen jälkeen tulosopimuksesta on kehitetty keskeisin yliopistojen ohjauksen väline. Tulosopimus liittovaltion ja yliopiston välillä on julkisoikeudellinen sopimus. Sisällöllisesti se kattaa muun muassa yliopiston strategiset tavoitteet, akateemiset prioriteetit ja tavoitteet sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, kansainvälistymisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon tavoitteet. Budjettivarat osoitetaan yliopistoille käyttötarkoitukseltaan erittelemättömänä mitoitettuna koko kolmivuotiseksi tulosopimuskaudeksi. Lain tasolla on säädetty, että määrärahojen mitoituksessa tulee ottaa huomioon yleinen ansiotason nousu. Budjettivarat osoitetaan yliopistoille jaoteltuna perusvoimavaroihin ja laskennalliseen budjetisuuteen. Yliopisto neuvottelee ministeriön kanssa perusrahoitusosuuden tulosneuvottelussa sopimuksen sisältämien tavoitteiden ja velvoitteiden toteuttamiseksi. Perusbudjetin mitoituksessa pääpaino on opiskelijamäärissä ja yhteiskunnallisissa tehtävissä. Yliopistolaissa säädetään, että laskennallisen osuuden tulee olla 20 prosenttia budjetin kokonaissummasta. Siinä myös säädetään, että laskennallisen osuuden tulee perustua laadullisiin ja määrällisiin indikaattoreihin. Näistä jälkimmäisten tulee perustua opetuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan tuloksellisuuteen ja yliopistojen yhteiskunnallisten tavoitteisiin. Yliopistojen tulee raportoida ministeriölle saamastaan ulkopuolisesta rahoituksesta sekä investointituloistaan. Yliopistolaissa on määritelty, että ulkopuolinen rahoitus ei vähennä valtion budjettirahoitusta.

Yliopiston keskeiset toimielimet ovat neuvosto, senaatti, rehtoraatti ja rehtori. Samat

henkilöt eivät voi toimia jäsenenä useassa toimielimessä. Neuvosto koostuu viidestä, seitsemästä tai yhdeksästä jäsenestä. Heidän tulee olla tai olla toiminut vastuullisissa akateemisissa, kulttuurielämän tai liike-elämän tehtävissä, ja heillä täytyy olla syvälinen yliopistojen toiminnan tuntemus. Toiminta valtion tai osavaltion hallinnossa tai poliittisissa puolueissa rajoittaa kelpoisuutta jäsenyyteen. Yliopiston senaatti ja liittovaltion hallitus nimittävät yhtä monta jäsentä neuvostoon. Nämä jäsenet valitsevat yhteisellä sopimuksella yhden jäsenen. Neuvosto valitsee keskuudestaan puheenjohtajan. Neuvosto päättää yliopiston kehittämisen linjoista, tulosopimusluonnoksesta ja rehtoraatin toimintaa ohjaavista määräyksistä. Neuvosto tekee rehtorin valintapäätöksen senaatin nimeämistä kolmesta ehdokkaasta. Neuvoston tulee hyväksyä myös muun muassa säätiöiden ja yritysten perustaminen.

Yliopiston kolmeksi vuodeksi valittava senaatti koostuu professoreiden, muiden opettajien, tutkijoiden ja taiteenharjoittajien edustajista sekä yliopiston muun henkilöstöedustajista sekä opiskelijoiden edustajista. Senaatti voi perustaa neuvoa antavia kollegiaalisia työryhmiä valmistelemaan erityisesti professorien ja muiden vakinaisten akateemisten tehtävien täyttöä. Senaatin keskeisiä tehtäviä ovat yliopiston sisäisistä säädöksistä päättäminen, rehtoraatin valmistelemien kehittämissuunnitelmaluonnoksen hyväksyminen ja esityksen tekeminen neuvostolle. Sillä on myös keskeinen rooli vakinaisen henkilöstön nimittämisessä. Se hyväksyy opetus-suunnitelmat ja päättää tutkinnoista.

Yliopiston rehtoraatti koostuu rehtorista ja enintään neljästä vararehtorista. Rehtorin valitsee yliopiston neuvosto senaatin asettaman kolmen ehdokkaan joukosta. Neuvosto valitsee vararehtorit. Ehdokkaat asettaa rehtori neuvoteltuaan senaatin kanssa. Rehtoriston nimittämisessä tulee ottaa huomio akateemiset, hallinnolliset ja johtamisansiot. Rehtoraatti johtaa yliopistoa ja edustaa sitä ulospäin. Rehtorin tulee olla kansainvälisesti kokenut sekä kyvykäs vastaamaan yliopiston ja sen talouden johtamisesta. Rehtori toimii rehtoraatin puheenjohtajana. Hän mm. neuvottelee ministerin kanssa tulosopimuksesta, vastaa yliopiston keskushallinnon toiminnasta

sekä asettaa ehdokkaat vararehtorin vaaliin. Hän päättää vararehtoreiden määrästä ja tehtävistä. Säädökset eivät rajoita yliopiston autonomiaa päättää muilta osin organisaatioitaan.

Yliopistouudistuksen yhteydessä luovuttiin henkilöstön virkasuhteisista palvelussuhteista. Yliopiston henkilöstö on työsopimussuhteessa yliopistoon. Yliopistoilla on yhteinen organisaatio, joka neuvottelee työsopimuksen ehdoista.

Itävalta luopui maksuttoman korkeakoulutuksen periaatteesta vuonna 2001. Yliopistolaissa on määritelty opiskelumaksun suuruudeksi 363 euroa lukukaudessa. Euroopan unionin, Euroopan talousalueen ja Sveitsin ulkopuolisten opiskelijoiden maksu on 726 euroa lukukaudessa. Yksityiset yliopistot voivat itse päättää opintomaksuistaan.

Alankomaat

Alankomaiden yliopistojärjestelmä koostuu kymmenestä julkisesta yliopistosta ja kolmesta yksityisestä, julkista rahoitusta saavasta yliopistosta sekä avoimesta yliopistosta. Yliopistot ovat oikeushenkilöitä. Yksityisten yliopistojen oikeushenkilöasema vaihtelee: kaksi katolista yliopistoa ovat yksityisoikeudellisia säätiöitä, kun taas protestanttinen yliopisto on yhdistys. Julkiset yliopistot eivät voi valita oikeushenkilöasemaansa vapaasti.

Merkittävin osa yliopistojen valtionohjauksesta tapahtuu rahoituksen kautta. Ministeriön ulkopuolisia rahoitusorganisaatioita ei ole opetuksen osalta käytössä, mutta osa tutkimusrahoituksesta kohdennetaan erillisten organisaatioiden kautta. Yliopistojen julkinen rahoitus kohdistuu erikseen opetukseen ja tutkimukseen. Koulutuksen rahoitus perustuu rahoituskäyttöön, joka koostuu perusrahoituksesta, tulusrahoituksesta sekä ensimmäisen vuoden opiskelijoiden määrästä. Lisäksi yliopistoilla on mahdollisuus tiloja ja laitteistoja koskevaan erityisrahoitukseen. Tutkimusten ja uusien opiskelijoiden osalta laskenta perustuu kahden vuoden keskiarvoihin ja käytössä on myös koulutuskustannusperusteiset kustannuskertoimet. Julkista rahoitusta voivat saada vain sellaiset perustutkinto-ohjelmat, jotka on tunnustettu ja akkreditoitu ministeriön ohjauksesta riippumattoman akkredi-

tointielimen toimesta. Tutkimuksen rahoitus koostuu perusrahoituksesta, tohtoritutkimusmääriin perustuvasta rahoituksesta, tutkijakoulujen rahoituksesta, huippututkijakoulujen rahoituksesta sekä strategisesta rahoituksesta. Lisäksi yliopistot saavat rahoituskäyttöön ulkopuolista rahoitusta lukukausimaksuista, kilpailusta tutkimusrahoituksesta sekä tilauskoulutuksesta ja -tutkimuksesta.

Yliopistot omistavat itse rakennuksensa ja niillä on mahdollisuus tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta sekä päättää sisäisestä rahanjaostaan itsenäisesti. Yliopistojen autonomiaan liittyvistä kysymyksistä ei säädetä kansallisen perustuslain tasolla. Yliopistojen taloudellista autonomiaa voidaan pitää kohtuullisen laajana.

Palvelussuhteiden osalta julkisten yliopistojen henkilökunta kuuluu muodollisesti julkisen sektorin virkamiehistöön, mutta heidän palvelussuhteensa eroavat muun julkisen sektorin virkamiesten sopimuksista. Keskeisimmät työsopimusehdot neuvotellaan koko yliopistosektorin tasolla, mutta yksittäisillä yliopistoilla on liikkumavaraa omassa henkilöstöpolitiikassaan. Vaikka yksityisten yliopistojen henkilöstö palvelussuhteet solmitaan yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kanssa, yksityisen yliopiston henkilöstö voi joiltakin osin nauttia samoista eduista kuin julkisella sektorilla toimiva henkilöstö. Yliopistot voivat rekrytoida henkilökuntaa itse asettamalla vaatimuksilla, työsopimusehtojen puitteissa.

Yliopistojen keskushallintoelimitystä säädetään laissa. Keskeiset hallintoelimet koostuvat hallituksesta, hallintoneuvostosta sekä korkeakouluneuvostosta. Hallitukseen kuuluu kolme jäsentä, joista yksi on yliopiston rehtori. Sekä rehtorin että hallituksen nimittää hallintoneuvosto ja molempien toimikausi on neljä vuotta. Hallituksen tehtävänä on vastata yliopiston johtamisesta, hallinnosta ja taloudesta. Hallituksen nimittää hallintoneuvosto ja se on vastuussa hallintoneuvostolle. Hallintoneuvosto koostuu 3–5 yliopiston ulkopuolisesta (julkiset yliopistot) jäsenestä ja sen toimikausi on enintään neljä vuotta. Julkisissa yliopistoissa hallintoneuvoston ja sen puheenjohtajan nimittää opetusministeri kuultuaan ensin korkeakouluneuvostoa, yksi-

tyisissä yliopistoissa tämän tekee yliopiston ylläpitäjätaho. Hallintoneuvoston keskeisenä tehtävänä on valvoa hallituksen toimintaa, hyväksyä yliopiston budjetti sekä käsitellä strategisten tason kysymyksiä. Enintään 24 jäsenestä koostuva korkeakouluneuvosto on ensisijaisesti neuvoa-antava, yliopiston henkilöstöryhmiä ja opiskelijoita edustava toimielin.

Alankomaissa on käytössä lukukausimaksut. Kotimaisten, alle 30-vuotiaiden opiskelijoiden lukukausimaksu on määritetty lailla ja se on koulutusalaan riippumaton. Lukuvuonna 2007—2008 lukukausimaksu oli 1 565 euroa. Yli 30-vuotiaille ja EU/ETA ulkopuolisille sekä osa-aikaisille opiskelijoille yliopistot voivat omaehtoisesti asettaa korkeampia lukukausimaksuja. Ulkomaisille perustutkinto-opiskelijoille ja eräistä maista myös tohtoriopiskelijoille on olemassa stipendiohjelma, jonka suuruus oli 7 miljoonaa euroa vuonna 2008. Stipendejä tarjoaa myös muun muassa Alankomaiden ulkoministeriön rahoittama Netherlands Fellowship Programmes -stipendiohjelma.

Viro

Viron korkeakoulujärjestelmä muodostuu tieteelliseen tutkimukseen pohjautuvista yliopistoista ja ammatillisesti suuntautuneista korkeakouluista. Virossa on yhteensä 10 yliopistoa, joista kuusi on julkisoikeudellista ja neljä yksityisoikeudellista yliopistoa. Julkisoikeudelliset yliopistot ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä, koska tämän on katsottu parhaiten turvaavan niiden institutionaalisen autonomian. Yksityisoikeudellisista yliopistoista kaksi on liiketaloudellisen yhtiön, yksi säätiön ja yksi voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen omistuksessa. Yliopiston henkilöstö on kaikissa yliopistoissa työsopimus-suhteista.

Viron yliopistolaisissa säädetään muun muassa yliopistojen yleisestä organisaatiosta ja niiden rahoituksesta. Yliopistolaki koskee sekä julkisoikeudellisia että yksityisoikeudellisia yliopistoja. Yliopistojen tärkein päätöksentekoaikana on yliopiston hallitus, joka koostuu yksinomaan yliopiston jäsenistä. Yliopiston ulkopuoliset tahot ovat edustettuina yli-

opiston ja yhteiskunnan välisenä linkkinä toimivassa neuvoa-antavassa johtokunnassa.

Yliopistoissa on sekä valtion rahoittamia opiskelupaikkoja että lukukausimaksuilla rahoitettavia opiskelupaikkoja. Lukukausimaksuja maksavien opiskelijoiden osuus vaihtelee yliopistoittain. Lukukausimaksujen suuruus vaihtelee yliopistosta ja koulutusohjelmasta riippuen.

Yhdysvallat: Kalifornian osavaltio

Yhdysvalloissa julkisten yliopistojen ohjauksesta ja perusrahoituksesta vastaavat osavaltiot. Liittovaltion hallinnolla ei ole roolia yliopistojen ohjauksessa. Kalifornian osavaltiossa toimii kolme julkista yliopistoa. Seuraavassa keskitytään kuvaamaan vain University of California (UC) -yliopiston järjestelmää, koska se on tässä osavaltiossa ainoa tohtorintutkintoja itsenäisesti myöntävä julkinen tutkimusyliopisto. UC -yliopistoa nimitetään usein ”yliopistojärjestelmäksi”, sillä se koostuu kymmenestä kampuksesta. Kalifornian perustuslaissa UC:ta kutsutaan ”julkiseksi säätiöksi”.

Kalifornian osavaltion elimistä UC:n ohjaukseen osallistuvat erityisesti kuvernööri sekä lainsäätäjät. Ohjaus tapahtuu lähinnä UC:lle myönnettävän osavaltion budjettirahoituksen suuntaamisessa, johon sekä kuvernööri että lainsäädäntöelin osallistuvat. Lisäksi Kalifornian osavaltiossa on informaation tuotantoon ja osavaltion yliopistojen väliseen koordinointiin erikoistunut komissio (California Postsecondary Education Commission, CPEC), jonka rooli suhteessa kuvernööriin ja lainsäädäntöelimeen on lähinnä neuvoa-antava. CPEC myös tarkastaa joitakin UC:n uusia koulutusohjelmia ja antaa tarkastuksen perusteella suosituksia. Suositukset eivät sido UC:ta.

UC:n ohjaus on sen perustuslaissa taatun autonomisen aseman takia hyvin vähäistä. Ohjausvälineenä on lähinnä osavaltion perusrahoituksen suuruus, joka on viime aikoina pyritty pitämään vakaana. Osavaltion UC:lle kohdentama perusrahoitus oli vain alle 20 prosenttia yliopiston toimintatuloista vuonna 2007—2008. Osavaltion perusrahoituksen lisäksi UC saa runsaasti tutkimusrahoitusta liittovaltiolta. Tutkimusrahoitus on pääosil-

taan kilpailtua ja sen kohdentajana toimivat tutkimusrahoitusorganisaatiot.

Kaliforniassa on vuonna 1960 laadittu osavaltion koulutussuunnitelma. Koulutussuunnitelmaa päivitetään noin kerran vuosikymmenessä, viimeisin päivitysprosessi on ajanjaksolta 1999—2005. Konkreettisenä ohjauksvälineenä se on UC:n osalta melko heikko.

UC:n itsenäistä asemaa ja yliopiston taloudellis-hallinnollista autonomiaa suojataan Kalifornian osavaltion perustuslailla. UC nauttii laajaa taloudellista autonomiaa. Yliopistoilla on useita tulonlähteitä muun muassa maksullisesta palvelutoiminnasta, lahjoituksista ja opiskelijamaksuista. Osavaltion rahoituksen pienentyessä on opiskelijamaksuja jouduttu vastaavasti korottamaan. UC omistaa itse rakennuksensa, se voi tehdä sopimuksia ja taloudellisia sitoumuksia, ottaa lainaa, omistaa, hankkia ja myydä omaisuutta. UC päättää sisäisestä rahanjaostaan itse. Kalifornian perustuslain mukaan UC:n henkilöstö ei kuulu osavaltion virkamiehistöön.

Kalifornian perustuslain mukaan UC:n korkein toimielin on hallitus, jonka tehtävänä on vastata tärkeimmistä yliopiston toimintaa, hallintoa ja taloutta koskevista kysymyksistä. Hallitus koostuu 26 jäsenestä, joista 18 on kuvernöörin nimittämiä. Toimikausi 12 vuotta. Hallitukseen kuuluu myös vuosittain vaihtuva opiskelijajäsen sekä virkansa puolesta seuraavat seitsemän jäsentä: kuvernööri, varakuvernööri, UC:n rehtori, lainsäädäntöelimen alahuoneen puhemies, Kalifornian opetushallituksen pääintendentti, alumnijärjestöjen presidentti ja varapresidentti. Hallitus valitsee rehtorin. Hallintoon osallistuu myös senaatti, joka koostuu akateemisen henkilöstön edustajista. Senaatin rooli on ensisijassa neuvoa-antava, mutta hallitus voi delegoida joitain tehtäviään senaatille.

Yliopiston hallitus päättää opiskelijamaksujen suuruudesta. Osavaltion omille opiskelijoille maksut ovat osavaltion ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden maksuja huomattavasti alhaisemmat. Lukukaudella 2007—2008 osavaltion omien perustutkinto-opiskelijoiden maksut olivat keskimäärin noin 7500 dollaria (noin 4 800 euroa). Sen sijaan osavaltion ulkopuolelta tuleville perustutkinto-opiskelijoille maksut olivat noin 27 100 dollaria (noin 17 600 euroa).

Kalifornian koulutussuunnitelmassa on ollut tärkeää opiskelun mahdollistaminen opiskelijan sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Keskeisin tukimuotojen hallinnoija on Kalifornian osavaltion opintotukikomissio, joka tarjoaa osavaltion omille, kelpoisuusvaatimukset täyttävälle opiskelijoille apurahoja. Apurahan saannissa arvioidaan sekä taloudellista tarvetta että opiskelijan kykyä. Osavaltion lisäksi liittovaltio tarjoaa tulosidonnaisia tukia ja lainoja opiskelijoille. UC myöntää itse erimuotoisia tukia opiskelijoilleen. Samaten lukuisat säätiöt ja muut kolmannen sektorin organisaatiot tarjoavat runsaasti erilaisia tukimuotoja.

Japani

Japanissa korkeakoulutusta annetaan yliopistoissa, alempia tutkintoja tuottavissa korkeakouluissa sekä tekniikan alan korkeakouluissa. Maassa on laaja julkiseen ja yksityiseen omistukseen perustuva yliopistosektori. Yksityisellä yliopistosektorilla opiskelee yli kolme neljäsosaa kaikista noin 2,8 miljoonasta yliopisto-opiskelijoista. Vuonna 2004 astui voimaan laki yliopistoyhtiöistä, jotka korvasivat aiemmat valtionyliopistot. Yliopistoyhtiöiden perustamisella on tavoiteltu autonomian lisäämistä erottamalla yliopistot valtionhallinnon rakenteista ja niitä oli vuonna 2006 yhteensä 87. Paikallishallinnon ylläpitämiä yliopistoja oli 89 ja yksityisiä 568.

Yliopistoilla ei ole mahdollisuutta valita itsenäisesti oikeusasemaansa. Koulutusorganisaatioiden muodostamista koskevan lainsäädännön perusteella oikeus yliopiston perustamiseen on valtiolla, paikallishallinnolla sekä yksityisellä yliopistoa ylläpitävällä oikeushenkilöllä.

Vuonna 2004 voimaan astunut yliopistolaki edellyttää yliopistoyhtiöiden omistavan kiinteistönsä. Kiinteistöomaisuudesta luopuminen ei ole mahdollista ilman valtionhallinnon vahvistusta. Kiinteistöjen lainoitus on organisoitu kansallisten yliopistojen rahoituksen ja hallinnon keskuksen (CNUFM) kautta siten, että rahoituslähteenä on opetusministeriö. CNUFM vahvistaa lainat ja valvoo niiden takaisinmaksun yksittäisten yliopistojen osalta.

Opetusministeriö on kansallisten yliopistojen toimintaa ohjaava viranomainen, jonka ohjauskeinoista keskeisiä ovat yliopistokohdittaisen kuudelle vuodelle ulottuvan keskipitkän aikavälin suunnitelman vahvistaminen, vuositasolle ulottuva tavoitteiden saavuttamista koskeva neuvottelu ministeriön ja yliopiston välillä, lainsäädäntö ja taloudellinen ohjaus. Opetusministeriön rahoitusohjaus perustuu kokonaissummabudjettiin sekä opetusministeriön toteuttamaan kiinteän omaisuuden kontrolliin. Rahoitus koostuu lähinnä opetusministeriön myöntämistä käyttövoimavaroista ja opiskelijoilta kerättävistä lukukausimaksuista. Niillä yliopistoilla, joilla on sairaala, on lisäksi käytössään tähän tarkoitukseen kohdennettu ministeriön erityisvoimavara. Opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon kuluihin on käytössä lainsäädännöllä vahvistetut kertoimet, jotka määrittävät opetusministeriön laskennallisen rahoitusosuu- den käyttömenoista. Yliopistoilla on oikeus siirtää kertynyt vuosittainen käyttötalouden ylijäämä opetusministeriön vahvistamalla tavalla.

Yliopiston autonomiaa ei ole suoraan määritetty Japanin lainsäädännössä, mutta perustuslaki takaa yliopistojen akateemisen vapauden. Yliopistot nimittävät omat toimielimensä opetusministeriön vahvistaman hallinnon mukaisesti. Yliopistot myös rekrytoivat henkilöstönsä, mutta rehtoriston nimittää opetusministeriö yliopiston nimityskomitean ehdotuksen perusteella. Yliopiston hallintomalli määritetään lupamenettelyn yhteydessä. Kaikkien yliopistojen, myös yksityisten, on täytettävä opetusministeriön kontrolloima standardi yliopiston perustamiseksi.

Lukukausimaksut ovat keskeinen rahoituslähde sekä yksityisissä yliopistoissa, paikallishallinnon ylläpitämissä yliopistoissa että valtion yliopistoyhtiöissä. Valtion stipendijärjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa yliopisto-opiskelu niille, joille se esimerkiksi vähävaraisuuden tai terveyden vuoksi olisi mahdotonta. Tämä tavoite on johdettu perustuslaista, joskin korkeakoulutasoisen opetuksen osalta stipendien myöntämisen periaatteet nojaavat hakijan opintomenestykseen. Kotimainen järjestelmä perustuu perheiden keskeiseen osuuteen opiskelijoiden rahoituksessa, kun taas kansainväliset stipendiohjelmat

tukevat yksittäisen opiskelijan mahdollisuutta rahoittaa opintonsa. Japanissa on myös paikallisia järjestelmiä stipendien myöntämiseksi kunkin prefektuurin yliopistoihin. Ke- vällä 2008 valtiovarainministeriö on tehnyt esityksen kansallisten yliopistojen lukukausimaksujen korottamisesta yksityisten yliopistojen tasolle.

Venäjä

Venäjällä korkeakoulutusta antavat yliopistot, akatemit ja instituutit. Myös konservatoriot, muutamat muut korkea-asteen oppilaitokset ja sotakorkeakoulut luetaan korkeakouluiksi. Kaikki venäläiset korkeakoulut käyvät läpi valtion akkreditoinnin, jonka perusteella määritellään niiden status. Korkeakoulut voivat olla valtiollisia, kunnallisia tai yksityisiä. Venäjällä on tällä hetkellä noin 1 500 rekisteröityä yliopistoa ja näillä tämän lisäksi noin 2 200 sivupistettä. Yliopistoista noin puolet on valtiollisia ja puolet yksityisiä. Uusia, lähinnä yksityisiä, maksullisia korkeakouluja on viimeisen vuosikymmenen aikana perustettu lisää.

Monet korkeakoulut rahoittavat toimintaansa opiskelijoiden maksamalla lukukausimaksuilla. Valtiollisiin korkeakouluihin on otettu maksutta opiskelevien lisäksi yhä enemmän maksavia opiskelijoita. Korkeakouluopiskelijoista yli puolet maksaa itse opintonsa.

Venäjällä on viime aikoina tehty useita aloitteita maan koulutus- ja tiedejärjestelmän uudistamiseksi ja kehittämiseksi ja vuodesta 1996 voimassa olleen yliopistolainsäädännön uudistus on aloitettu. Tavoitellun yliopistouudistuksen jälkeen korkeakoulutuksen yksikköjen määrä vähenisi mahdollisesti noin tuhanteen.

Käynnissä olevien uudistusten keskeinen osa on paitsi koko yliopistoverkoston tiivistäminen, myös sen erityyppisten yksiköiden uusi jäsentely. Järjestelmän huipulla olisivat niin kutsutut federaatioyliopistot, joiden perustaminen lähti liikkeelle toukokuussa 2008. Asetus määräsi Venäjän hallituksen valmistelemaan duuman käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi lain näiden uusien "huippuyliopistojen" juridisesta pohjasta, hallinnosta ja toiminnasta. Federaatioyliopistoista kaavaillaan Venä-

jän korkeakoululaitoksen lippulaivoja, joissa tulevat yhdistymään opetus, tutkimus ja yhteistyö yritys-elämän kanssa. Hallituksen lakiehdotus läpäisi duuman ensimmäisen käsittelyn lokakuussa 2008, ja se tulee mahdollisesti lopullisesti hyväksytyksi vuoden 2008 loppuun mennessä. Federaatioyliopistoille kaavaillaan varsin autonomista roolia sekä hallintonsa että opetusohjelmansa suhteen. Federaatioyliopistoja on jo ennen käynnissä olevaa lakiuudistusta perustettu pilottiluonteisesti kaksi: vuonna 2006 toimintansa aloittivat Siperian federaatioyliopisto (Krasnojarsk) ja Eteläinen federaatioyliopisto (Rostov).

Federaatioyliopistojen lisäksi Venäjällä on tarkoitus olla myös jatkossa muuntotyypisiä korkeakoulutuksen yksiköitä. Uuden yliopistolain luonnoksessa on listattu tulevana akateemisen toiminnan yksikköinä niin sanottujen valtion yliopistojen lisäksi myös nimikkeet "instituutti", "akademia" ja "kansallinen tutkimusyliopisto", joilla kaikilla on tarkoitus olla oma juridinen pohjansa. Ne kaikki kuitenkin eroaisivat federaatioyliopistoista niin hallintonsa, rahoituksensa kuin akateemisen vapautensa suhteen. Muilla kuin federaatioyliopistoilla olisi vähemmän autonomiaa, vähemmän valtion rahoitusta ja rajoitetumpi akateeminen vapaus.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomen yliopistolaitosta on viimeisten vuosien aikana arvioitu eri tahojen toimesta useampaan otteeseen. Merkittävimpiä näistä arvioinneista ovat olleet valtion tiede- ja teknologianeuvoston vuonna 2003—2005 suorittama koko julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellista kehittämistä koskenut arviointi, jossa korkeakoululaitos ja erityisesti yliopistot olivat keskeisesti esillä, ja OECD:n vuonna 2006 valmistunut Suomen korkea-asteen koulutuksen teematutkiminta.

Tiede- ja teknologianeuvoston arvioinnin mukaan julkista tutkimusjärjestelmäämme ja sen rakenteita voidaan yleisesti pitää monessa suhteessa kansainvälisestäkin esimerkillisenä. Niin suomalainen tutkimus kuin koulutuskin ovat saaneet kansainvälisesti hyviä arvioita, ja yliopistojen tutkimuksen laatu on kokonaisuutena katsoen jatkuvasti kohentunut.

Myös yliopistojen tutkintomäärillä mitattu tuottavuus on lisääntynyt merkittävästi. Yliopistojärjestelmälle luovat kuitenkin uusia haasteita erityisesti seuraavat kehitystrendit: talouden ja teknologian globalisoituminen, joka näkyy selvimmin yritystoiminnan kansainvälistymisenä sekä työn ja tuotannon uusjakona, globalisaation avaamat uudet mahdollisuudet ja toisaalta myös uudet uhat ja haasteet, elinkeino- ja yhteiskuntarakenteen jatkuva muutos, jolla yhteiskunnat ja taloudet pyrkivät ylläpitämään ja lisäämään vaurauttaan ja kansalaisten hyvinvointia uuden kansainvälisen työnjaon ja tietoyhteiskuntakehityksen oloissa sekä tarve panostaa kilpailullisista tekijöistä johtuen entistä vahvemmin innovaatiodynamiikkaan parantamiseen. Saman suuntaan vaikuttavat muutokset itse tutkimustyön luonteessa: ammattimaistuminen, yhteistyö ja verkottuminen, suuremmat yksiköt ja infrastruktuurit sekä tutkimuksen muuttuminen kautta linjan yhä kalliimmaksi.

Nimenomaan yliopistolaitoksen osalta tiede- ja teknologianeuvosto totesi yliopistolaitoksen alueellisesti ja määrällisesti kattavaksi, minkä vuoksi järjestelmää ei enää tule hajuttaa tai laajentaa. Kehittämistoimia tarvitaan suurempien kokonaisuuksien kehittämiseen, yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen. Myös yliopistojen uusiutumista tulee edistää voimavarojen suuntaamisella, priorisoinnilla, profiloinnilla ja organisaatio- ja rakennemuutoksilla. Yliopistojen ja niiden kansainvälisessä kilpailukyvyssä olevien selvien puutteiden vuoksi tarvitaan sekä lainsäädännöllisiä, rahoituksellisia ja asenteellisia toimia. Arvioinnissa todettiin myös tarve tehostaa yliopistojen sisäistä ohjausta ja vahvistaa tieteiden ja teknologioiden välisiä rakenteita. Yliopistojen sisäisen fragmentoitumisen aiheuttamien ongelmien vuoksi tulisi vahvistaa yliopistojen johtamista ja ammattimaisen johtajuuden edellytyksiä kaikilla tasoilla. Yliopistojen taloudellisen toimivallan lisäämistä arvioinnissa pidettiin välttämättömänä muun muassa, jotta yliopistoilla olisi riittävän joustavat mahdollisuudet taloudellisen toiminnan harjoittamiseen. Tämä puolestaan on tarpeen esimerkiksi siitä syystä, että yliopistotutkimuksen hyödyntä-

mistä palvelevia siirtomekanismeja voidaan käyttää hyväksi joustavasti.

OECD:n arvion mukaan Suomen korkea-koululaitoksella on ollut vakaasti kehittyvät puitteet, jotka ovat palvelleet maata erinomaisesti ja sallineet korkea-asteen järjestelmän kehittyä toimivaksi ja huolella suunnitelluksi järjestelmäksi. Järjestelmää luonnehtivat suuret sisäänottomäärät, vankka julkinen rahoitus ja verrattain kattava opiskelijoille suunnattu tuki. Korkea-asteen valmistuneiden määrä ja osaaminen sekä yliopistossa toimivien tutkijoiden tutkimustoiminta soveltuvat hyvin kansallisiin tarpeisiin.

Arviossa korostetaan kuitenkin, että uusia kehittämistoimia tarvitaan. Suomen kaltainen pieni maa on vahvasti riippuvainen inhimillisistä voimavaroistaan, joiden jatkuva menestys puolestaan riippuu jatkuvasta innovoinnista. Tässä suhteessa Suomen nykyiset haasteet ovat muuttuneet menneistä vuosikymmenistä. Esimerkiksi sisäänpäin kääntynyt kansallinen tutkimusjärjestelmä ei soveltu toimintaympäristöön, joka perustuu eurooppalaiseen rahoitukseen, maailmanlaajuisiin rankinglistoihin ja kansainvälisiin tutkijavirtoihin.

Suomalainen yliopistolaitos nähdään arvioinnissa perusluonteeltaan humboldtilaisena kokonaisuutena, jota sävyttävät raskaat uravaatimukset, pitkät opiskeluaajat, syvään juurtuneet tarkkarajaiset tieteenalat sekä rajoitetut johtamis- ja ohjausvalmiudet. Näistä syistä järjestelmä on ajautumassa ulkoisesta kehityksestä johtuviin vaikeuksiin. Arvioitsijoiden käsityksen mukaan on välttämätöntä, että suomalaiset yliopistot kehittyvät nykyaikaisiksi yliopistoiksi, joilla on lukuisia tavoitteita, monipuolinen rahoituspohja, määrätietoiset ohjausjärjestelmät ja vahva valmius reagoida ulkoisiin muutoksiin.

OECD:n arvion mukaan erityisen ratkaisevassa asemassa on yliopistojen rahoituspohjan monipuolistaminen. Yliopistot ovat valtion laitoksia ja siten tilivirastoina yliopistot ovat joustavuutta rajoittavan valtion yleisen budjettilainsäädännön alaisia. Jotta yliopistot voisivat nykyistä paremmin vastata yhteiskunnan muutosvaatimuksiin, tulee niiden autonomiaa lisätä. Tätä kautta yliopistot voivat monipuolistaa taloudellista perustaansa ja hankkia joustavasti ulkopuolista rahoitusta,

ohjata investointeja strategisesti merkittävillä alueilla ja hankkia osakkeita, muuta omaisuutta sekä osallistua yritystoimintaan ja harjoittaa sitä itse, kohdentaa mahdollisia ylijäämiään nykyistä joustavammin strategisille osa-alueilleen, lisätä hajautetulla tasolla tuotavuuttaan etenkin henkilöstön käytössä ja käyttää uusia palkkausrakenteita, lisätä mahdollisuuksiaan sijoittaa henkilöstöään, siirtää resursseja opintoalalta toiselle tarpeiden ja kysynnän muutosten mukaisesti sekä harjoittaa vapaampaa maksupolitiikkaa. Loppupäätelmänä OECD:n arviointi päättyi pitämään tarkoituksenmukaisena, että yliopistojen asema määriteltäisiin uudelleen valtionhallinnon yksikön sijasta itsenäiseksi oikeushenkilöksi.

Yliopistoihin ja niiden asemaan kohdistuvat muutostarpeet ja -vaatimukset ovat viime vuosien aikana olleet laajalti esillä myös muualla kuin Suomessa. Yhdistävänä seikkana on ollut se, että esimerkiksi kaikki eurooppalaiset yliopistot joutuvat toimimaan ympäristössä, jota leimaa kasvava globaali kilpailu, joka koskee niin yliopistoja itseään ja niiden opetus- ja tutkimustoimintaa kuin yritystoimintaakin. Muun muassa yritysten ja niiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan sijoittumisratkaisujen kannalta yliopistojen muodostamalla tiedepohjalla ja -infrastruktuurilla on jatkuvasti lisääntyvä kasvava merkitys.

Näistä lähtökohdista esimerkiksi Euroopan unionin piirissä on kiinnitetty runsaasti huomiota yliopistojen asemaan ja yliopistoihin kohdistuviin muutosvaatimuksiin. Eurooppalaisten yliopistojen modernisointitarvetta on käsitelty muun muassa komission tiedonannossa toukokuulta 2006. Tiedonannossa nähdään eurooppalaisen yliopistolaitoksen ongelmina muun muassa se, että korkeakoulujen voimavarat ovat hajallaan, niiden yhteistyö riittämätöntä kansallisesti ja kansainvälisesti, korkeakoulujen sisäinen työnjako on kehittymätöntä eikä koulutustarjonta vastaa muuttuvien työmarkkinoiden vaatimuksia ja yhteistyö yritysten on kanssa puutteellista. Myös eurooppalaisten korkeakoulujen hallinto on jäykkää.

Kokonaisuutena katsoen Suomen yliopistojärjestelmä on kansainvälisesti varsin vertailukelpoisella tasolla. Voimavaroihinsa näh-

den se tuottaa niin määrällisesti kuin laadullisestikin korkeatasoisia tuloksia ja järjestelmän tuottavuus ja tulosten laatu on kehittynyt myönteisesti. Yliopistolaitos on kansallisen innovaatiojärjestelmän keskeisin yksittäinen toimija ja sen merkittävin osa. Suomessa kuitenkin monissa muissakin eurooppalaisissa maissa rakenteelliset jäykkyydet, valtion taholta tuleva säätely ja puutteellinen henkilöstöpoliittinen autonomia tekevät vaikeaksi yliopistojen henkisten voimavarojen hallinnan ja vaikeuttavat tarpeellisten uudistusten toteuttamista. Institutionaalisen autonomian lisääminen on tarpeen myös yliopistojen muuttuvien ja monipuolistuvien tehtävien hoitamiseksi; lisääntyvä autonomia on tarpeen niin akateemisissa, tieteellisissä kuin organisatorisissa ja henkilöstökysymyksissä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen tavoitteena on kehittää koulutus- ja tutkimusjärjestelmää kokonaisuutena niin, että globalisaation ja kansainvälistymisen haasteisiin, väestörakenteen, työelämän ja muihin toimintaympäristön muutoksiin vastataan siten, että kansakuntamme kilpailukyky kasvaa, hyvinvointi lisääntyy ja kulttuuri, luovuus ja sivistys vahvistuvat.

Yliopistot ovat tärkein osa julkista tutkimusjärjestelmää. Yliopistojen merkitys sivistyksen ja kulttuurin säilyttämisessä, siirtämisessä ja uusintamisessa on keskeinen. Uudistuksella vahvistetaan yliopistojen luovia ja moderneja oppimisympäristöjä, tuetaan yliopistojen mahdollisuuksia entistä parempaan henkilöstöpolitiikkaan ja tehdään tutkijanura entistä houkuttelevammaksi. Yliopistouudistuksen tavoitteena on luoda taloudellisen ja hallinnollisen autonomian vahvistamisen avulla yliopistoille nykyistä paremmat toimintaedellytykset vahvistaa opetus- ja tutkimustoimintansa laatua ja vaikuttavuutta.

Valtaosa perustutkimuksesta, jonka pohjalta Suomen innovaatiojärjestelmä ja -politiikka rakentuu, tehdään yliopistoissa. Yliopistot vastaavat merkittävien osin yhteiskunnan ja työelämän uudistumiskyvystä kouluttamalla tutkijoita tuleviin haasteisiin ja

huolehtimalla ylintä opetusta saaneen osaan työvoiman riittävydestä.

Yliopistoissa opetuksen, ohjauksen ja opintojen kehittämistarpeita aiheuttavat muun muassa odotettavissa olevat työvoimatarpeet sekä opintojen viivästymiseen ja keskeytymiseen liittyvät kysymykset. Yliopistoilta edellytetään entistä määrätietoisempaa opetuksen laadun kehittämistä. Opetuksen, ohjauksen ja opintojen kehittämistä tukevat rakenteet kaipaavat yliopistoissa selkeyttämistä. Ilmeisin tarve on opetuksen johtamisessa.

Suomalaiset yliopistot joutuvat kilpailemaan rahoituksesta ja lahjakkuuksista entistä enemmän kansainvälisillä markkinoilla. Suomalaisen yliopistojen toimintaedellytykset eivät ole samalla tasolla muiden, modernien eurooppalaisten tai yhdysvaltalaisen yliopistojen kanssa.

Keskeisissä tiedejärjestelmältään edistyneissä maissa yliopistoja ei enää kehitetä osana valtionhallintoa, vaan yliopistojen opetuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan edistämisen näkökulmasta. Euroopan unionin opetusneuvostossa on hyväksytty marraskuussa 2007 päätöslauselma yliopistojen modernisoinnista. Siinä kiinnitetään huomiota yliopistojen autonomian vahvistamisen tarpeeseen, jotta ne olisivat entistä kilpailukykyisempiä ja pystyisivät vastaamaan ajan haasteisiin.

Yliopistojen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa lisäämällä vahvistetaan yliopistojen strategista tavoitteenasettelua, jota tuetaan johtamisjärjestelmien uudistamisella ja yliopistojen joustavammalla toimintatavalla. Vahvemmillä ja itsenäisemmällä yliopistoilla on edellytykset menestyä myös kansainvälisessä toiminnassa.

Kansainvälistyminen todettiin korkeakoululaitoksemme keskeiseksi haasteeksi OECD:n korkeakoulupolitiikan kansainvälisessä teema-arvioinnissa. Kansainvälistymisellä ja tiiviimmällä vuorovaikutuksella muun yhteiskunnan kanssa luodaan edellytyksiä myös yliopistojen rahoitus pohjan monipuolistamiselle.

OECD-arvioitsijat pitivät yliopistojen oikeushenkilöaseman muuttamista välttämättömyytenä. Tiede- ja teknologianeuvosto katsoi yliopistojen oikeushenkilöaseman muu-

toksen tärkeäksi osaksi koko julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellista uudistamista.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Opetusministeriön asettamat selvitysmiehet tarkastelivat selvitystyössään (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2) erilaisia yliopistojen organisoimisen oikeudellisia perusmalleja, jotka mahdollistaisivat yliopistoille nykyistä suuremman taloudellisen-hallinnollisen itsenäisyyden. Selvitysmiehet tarkastelivat vaihtoehtoina rahastotaloudella vahvistettua tilivirastoyliopistoa, itsenäistä julkisoikeudellista oikeushenkilöä sekä niin kutsuttua ylläpitäjämallia, jossa yliopiston ylläpitäjänä toimisi joko itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö taikka yksityisoikeudellinen oikeushenkilö (osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys tai säätiö). Selvitysmiehet eivät sen sijaan tarkastelleet malleja, jossa varsinainen yliopisto olisi suoraan organisoitu osakeyhtiöksi tai säätiöksi.

Kansainvälinen vertailu ei puolla tilivirastomallin säilyttämistä yliopistojen toimintamuotona. Selkeänä suuntauksena on yliopistojen itsenäistäminen oikeuskelpoisiksi subjekteiksi niissä maissa, joissa ne aiemmin ovat olleet osa valtiota. Kansainvälisen koulutus- ja tutkimusyhteistyön muodostuessa yhä tärkeämmäksi osaksi yliopistojen toimintaa, suomalaisten yliopistojen organisaatio- ja hallintoratkaisujen on mahdollistettava tasavertainen osallistuminen yliopistojen väliseen sekä yliopistojen ja yritysten väliseen yhteistoimintaan. Ylipäättään yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen autonomian vahvistaminen valtio-oikeushenkilöön kuuluvana tilivirastona olisi vaikeaa, kun valtionhallintoa on perinteisesti säädelty yhtenä kokonaisuutena. Myös suomalaisten yliopistojen omana toiveena on ollut irtautuminen talousarvialoudesta ja talousarviokirjanpidosta sekä yliopistojen muodostaminen itsenäisiksi oikeushenkilöiksi.

Selvitysmiehet katsoivat, että toisin kuin ylläpitäjämallissa, siten kuin se on käytössä ammattikorkeakouluissa, itsenäisen oikeushenkilön mallissa voitaisiin säilyttää yliopistojen perustamista, lopettamista ja yhdistä-

mistä koskeva eduskunnan päätösvalta. Mallin etuna ylläpitäjämalliin verrattuna on lisäksi sen tietynlainen yksinkertaisuus sekä halu turvata yliopistoon kuuluville riittävät vaikutusmahdollisuudet yliopistojen päätöksenteossa.

Selvitysmiehet päätyivät puoltamaan yliopistojen muodostamista itsenäisiksi julkisoikeudellisiksi oikeushenkilöiksi. Selvitysmiesten näkemyksen mukaan malli mahdollistaisi kansainvälisesti tarkastellen vertailukelpoisen ja yliopistojen perustehtävien hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaisen järjestämistavan, jossa samalla voidaan turvata valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus.

Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppar korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämistä pohtineen suunnitteluryhmän (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppar korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16) mukaan koko yliopistojärjestelmään tarkoitettu uudistus ei palvele yhtä hyvin kaikkien yliopistojen kehittymismahdollisuuksia, koska yliopiston profiileissa on eroja etenkin suhteessa elinkeinoelämään. Suunnitteluryhmä päätyi esittämään yksityisoikeudellisen säätiömallin kokeilemista yliopistojen uudistustyössä, koska se voisi tarjota joidenkin yliopistojen osalta paremman pohjan lahjoituskampanjoille, joiden kohteena ovat kotimaiset ja kansainväliset toimijat.

Itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä on oikeustieteessä kutsuttu julkisoikeudellisiksi laitoksiksi eli säätiöiksi. Säätiötyyppisiä ne ovat sen vuoksi, ettei niillä varsinaisesti ole omistajia. Säätiölain sijasta niiden oikeushenkilöllisyys muodostetaan niitä koskevalla erityislailla. Kun yliopistotoiminnan rahoitus pohjaa laajennetaan muihinkin yhteiskunnan toimijoihin ja haetaan entistä suurempaa toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, voidaan itsenäisen julkisoikeudellisen oikeushenkilön lisäksi myös yksityisoikeudellisen säätiön muodossa tapahtuva toiminta katsoa erääksi tarkoituksenmukaiseksi järjestäytymismuodoksi. Yksityisoikeudellisen säätiön mallissa säätiö vastaa yliopistotoiminnan oikeudellisista sitoumuk-

sista ja taloudellisista velvoitteista kokonaisvaltaisesti samalla tavoin kuin valtio vastaa nykyisten virastomuotoisten yliopistojen osalta. Yksityisoikeudellisella organisaatiomuodolla ei ole tarkoitus välttää tarvetta julkisoikeudelliseen tehtävään liittyvään sääntelyyn. Säätiömuoto voidaan nähdä yhtenä mahdollisuutena sitouttaa muu yhteiskunta myös taloudellisesti yliopistojen toiminnan tukemiseen.

Yliopistojen omissa näkemyksissä on tuotu esiin sekä julkisoikeudellisen laitoksen malli että säätiölain mukainen säätiömallia mahdollisina uusina toimintamuotoina.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Yliopisto julkisoikeudellisena laitoksena

Esityksessä ehdotetaan, että yliopistoista muodostettaisiin valtio-oikeushenkilöstä erilisiä itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä eli julkisoikeudellisia laitoksia. Esitys mahdollistaa kansainvälisesti vertailukelpoisen ja yliopistojen perustehtävien hoitamisen kannalta tarkoituksenmukaisen yliopistojen järjestämistavan, jossa samalla voidaan turvata valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus.

Uudessa oikeushenkilömuodossa toimivat yliopistot hoitaisivat jatkossakin julkista tehtävää. Yliopistot säilyisivät valtion yliopistoina vain tehtäviinsä liittyvän merkityksen kautta siten, että niiden ylläpitämisessä on kysymys valtion järjestämisvastuun piiriin kuuluvasta koulutus- ja tiedepoliittisesta julkisesta tehtävästä, jonka avulla luodaan yleistä etua palvelevaa kollektiivista hyötyä ja sosiaalista pääomaa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeushenkilöllisyydestä, tehtävistä ja vastuusta sekä hallinnon järjestämisestä säädettäisiin yliopistolaissa.

Voimassa olevan yliopistolain mukaisten yliopistorahastojen toiminta loppuu erillisinä oikeushenkilöinä, niiden varat säilyvät yliopistoilla ja siirtyvät uusien yliopistojen taaseeseen. Helsingin yliopistolla olisi jatkossakin oma rahasto, joka hoitaa yliopistolain mukaisia privilegioita itsenäisenä oikeushenkilönä. Myös Åbo Akademiin säilytettäisiin oikeushenkilönä toimivan yliopiston rinnalla

niiden nykyinen virastosta erillinen varallisuusmassa.

Julkisoikeudellisten laitosten hallinto

Oikeudellisen aseman muutokseen liittyy olennaisesti myös yliopistojen hallinnon ja johtamisen uudistaminen ja vahvistaminen siten, että yliopistot pystyvät vastaamaan nykyistä itsenäisemmin ja paremmin uuden taloudellisen aseman tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Yliopistot säilyvät yhteisinä, joihin nykyisen yliopistolain mukaan kuuluvat yliopiston opettajat, tutkijat, muu henkilökunta ja opiskelijat. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa hallituksen valinta toteutetaan edelleen sisäisenä valintamenettelynä.

Ulkopuolista asiantuntemusta lisätään kaikkien yliopistojen hallituksissa, joiden tehtävänä on strategisista linjauksista päättäminen, resurssien ohjaus ja organisaation kehittäminen. Esityksen mukaan puolet hallituksen jäsenistä mukaan lukien hallituksen puheenjohtaja on yliopiston ulkopuolisia. Opetukseen ja tutkimukseen liittyvissä asioissa vahvistetaan korkeakoulu-yhteisön sisäistä päätöksentekoa. Esityksen mukaan akateeminen päätöksenteko säilyy yliopistojen sisäisenä hallintona yliopistoon kuuluvien ryhmien edustajista muodostettujen toimielinten muodossa.

Yliopistojen sisäiset hallinto- ja johtamisjärjestelmät uudistetaan. Rehtorin asemaa ja yliopiston omaa akateemista päätöksentekoa vahvistetaan. Yliopistojen taloudenhoidon vastuun korostuessa itsenäisessä oikeushenkilöasemassa tulee myös rehtorin valinta siirtymään yliopiston hallitukselle. Tämä edistää johtamisjärjestelmän vahvistumista ja asettaa rehtorin selkeästi aikaisempaa toimivaltaisempaan asemaan yliopistossa.

Säätiöyliopistot

Nykyisten Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppar korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun toiminta on tarkoitus siirtää Aalto-yliopistona toimivaan korkeakoulusäätiöön, jolle uudella yliopistolalla siirrettäisiin julkisena hallintotehtävänä yliopistoille kuuluvat tehtävät oikeuksineen ja vastuineen.

Tampereen teknillisen yliopiston toiminnasta vastaisi jatkossa säätiölain mukainen TTY-säätiö. Myös säätiöyliopistot hoitaisivat julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen tavoin julkista tehtävää yliopistolaissa säädetysti. Säätiöiden perustamista ja niiden toimintaa sääntelee säätiölaki (109/1930).

Säätiöllä on säätiölain mukaan oltava säännöt, jossa määritetään muun muassa säätiön nimi, kotipaikka, tarkoitus, säätiölle tuleva omaisuus, säätiön hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien lukumäärä, asettamistapa ja toimikausi.

Suomen valtio, Teknologiateollisuus ry, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT)-säätiö, Suomen Ekonomiliitto SEFE ry ja Tekniikan Akateemisten Liitto TEK ry ovat 25 päivänä kesäkuuta 2008 allekirjoittaneet Aalto-korkeakoulusäätiön säädekirjan ja säännöt. Säätiön peruspääomaksi luovutettiin 280 miljoonaa euroa, josta valtion osuus oli 200 miljoonaa euroa. Valtio on sitoutunut pääomittamaan säätiötä yhteensä 500 miljoonan euron edestä ja elinkeinoelämä sekä muut tahot yhteensä 200 miljoonalla eurolla. Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry on säädekirjassa sitoutunut elinkeinoelämän edustajana keräämään ja koordinoimaan pääoman keräämistä siten, että yksityisiltä tahoilta kerättävä 200 miljoonan pääoma on koossa vuoden 2010 loppuun mennessä. Säätiö on perustettu sen edellytyksen varaan, että lainsäädännössä säätiölle annetaan hoidettavaksi yliopistotehtävä ja se saa yliopistolain mukaisen yliopiston aseman. Säätiö on itsenäinen, monialainen tiede- ja taideyhteisö, joka toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taideteollisuuden aloilla sekä niihin läheisesti liittyvillä aloilla. Säätiö toimii vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan ja kansainvälisen tiede- ja taideyhteisön kanssa sekä edistää tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Säätiö toimii suomen ja ruotsin kielellä yliopistoja koskevassa lainsäädännössä tarkemmin säädettävällä tavalla. Säätiön kansallisena erityistehtävänä on säädekirjan mukaan korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä, rakentaa myönteisellä tavalla

suomalaista yhteiskuntaa, sen taloutta, tekniikkaa, taidetta, taideteollisuutta sekä kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää ihmiskunnan ja ympäristön hyvinvointia. Säätiö noudattaa kaikessa toiminnassaan kansainvälisesti korkeatasoisen yliopistotoiminnan eettisiä periaatteita, hyvää hallintotapaa ja turvaa sisäisessä hallinnossaan opetuksen, tutkimuksen ja taiteen vapauden edellyttämän akateemisen itsehallinnon sekä tieteen, taiteen ja opetuksen vapauden.

Aalto-yliopiston toiminnallisina pääyksiköinä ovat korkeakoulut, jotka vastaavat akateemiseen toimintaansa liittyvistä asioista säätiön hallituksen hyväksymän strategian ja toimintalinjausten puitteissa itsenäisesti. Säätiön säätiölain mukaisina toimieliminä ovat hallitus, hallituksen valitsema rehtori ja akateemisten asian komitea. Säätiön hallitukseen kuuluu seitsemän jäsentä. Hallituksen jäsenen on mahdollisimman monipuolisesti edustettava säätiön toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden sekä yhteiskuntaelämän kotimaisista ja kansainvälistä korkeimman tason asiantuntemusta. Hallituksen jäsen ei saa olla säätiön rehtori, työntekijä tai tutkinto-opiskelija, muuten säätiön välitön edunsaaja tai opetusministeriön virkamies. Säätiön hallituksen jäseniksi nimeää valtioneuvosto opetusministeriön esittelystä viisi jäsentä, joista kaksi jäsentä säätiön akateemisten asiain komiteaa sekä ylioppilaskuntaa kuultuaan. Perustajajäsenistä Teknologiateollisuus ry, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö, Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT)-säätiö nimeävät yhdessä Elinkeinoelämän keskusliiton EK ry:n kanssa ja sen koordinoimana kaksi hallituksen jäsentä. Hallitus päättää säätiön strategiasta, säätiön toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. Hallitus valitsee rehtorin johtamaan säätiön ja sen muodostaman tiede- ja taideyhteisön toimintaa. Lisäksi hallituksen tehtävänä on määritellä rehtorin tehtävät säätiön sääntöjen puitteissa, valita korkeakoulujen johtajat rehtorin esityksestä, perustaa ja lakkauttaa säätiön opetus- ja tutkimusyksiköt, päättää säätiön vuotuisesta toimintasuunnitelmasta ja talousarviosta, vahvistaa säätiön toimintakertomus ja tilinpäätös, antaa säätiön toimintavuodesta kertomus

akateemisten asian komitealle sekä päättää johtosäännöstä ja muista vastaavista määräyksistä. Rehtorin tehtävänä on johtaa säätiötä ja sen muodostamaa tiedeyhteisöä sekä hoitaa hallituksen hänelle osoittamat muut tehtävät. Rehtori nimittää akateemisten asiain komitean korkeakoulujen esityksestä. Rehtori tai hänen määräämänsä toimii akateemisten asiain komitean puheenjohtajana. Hallituksen työtä tukee akateemisten asiain komitea, johon kuuluu korkeakoulujen johdon, professorikunnan, muun henkilöstön ja opiskelijoiden edustajia. Akateemisten asiain komitean tehtävänä on edistää tutkimuksen ja opetuksen korkeaa laatua, tehdä esityksiä säätiön tutkimusta ja koulutusta koskevista linjauksista, tehdä esityksiä opetuksen suunnittelua, opiskeluprosessia ja korkeakoulujen välistä opetusyhteistyötä koskevista yhteisistä periaatteista ja linjauksista sekä hoitaa muut hallituksen ja johtosäännön määräämät tehtävät. Varsinainen yliopistolain mukainen tieteellinen, taiteellinen ja opetuksellinen toiminta tapahtuisi säätiön sisällä korkeakouluissa.

Suomen valtio, Teknologia teollisuus ry, Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö ja Tekniikan Akateemisten liitto TEK ry ovat 9 päivänä helmikuuta 2009 allekirjoittaneet TTY-säätiön säädekirjan ja säännöt. Säätiön peruspääomaksi luovutetaan 70 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on 50 miljoonaa euroa. Valtio on sitoutunut pääomittamaan säätiötä yhteensä 125 miljoonan euron edestä ja muut tahot vähintään 50 miljoonalla eurola. Tampereen kauppakamari on säädekirjassa sitoutunut keräämään ja koordinoimaan pääoman keräämistä siten, että yksityisiltä tahoilta kerättävä 50 miljoonan pääoma on koossa vuoden 2011 loppuun mennessä. Säätiö perustetaan sen edellytyksen varaan, että lainsäädännössä säätiölle annetaan yliopisto-tehtävä ja -asema. Säätiö on itsenäinen, monialainen tiede- ja taideyhteisö, joka toimii tekniikan ja arkkitehtuurin aloilla sekä niihin läheisesti liittyvillä aloilla. Säätiö toimii vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan ja kansainvälisen tiede- ja taideyhteisön kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Säätiön tehtävänä on korkeatasoisen ja kansainvälisen tutkimuksen ja opetuksen avulla toimia pitkäjänteisesti suomalaisen yhteis-

kunnan hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn sekä ihmiskunnan ja ympäristön hyväksi. Säätiö noudattaa kaikessa toiminnassaan kansainvälisesti korkeatasoisen yliopistotoiminnan eettisiä periaatteita, hyvää hallintotapaa ja turvaa sisäisessä hallinnossaan opetuksen, tutkimuksen ja taiteen vapauden edellyttämän akateemisen itsehallinnon sekä tieteen, taiteen ja opetuksen vapauden.

Tampereen teknillisenä yliopistona toimivan TTY-säätiön yksiköt huolehtivat akateemiseen toimintaansa liittyvistä asioista säätiön hallituksen hyväksymän strategian ja toimintalinjausten puitteissa itsenäisesti. Säätiön säätiölain mukaisina toimieliminä ovat hallitus, hallituksen valitsema rehtori ja konsistori. Säätiön hallitukseen kuuluu seitsemän jäsentä. Hallituksen jäsenten on mahdollisimman monipuolisesti edustettava säätiön toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden sekä yhteiskuntaelämän kotimaista ja kansainvälistä korkeimman tason asiantuntemusta. Hallituksen jäsen ei saa olla säätiön rehtori, työntekijä tai tutkinto-opiskelija, muuten säätiön välitön edunsaaja tai opetusministeriön virkamies. Säätiön hallituksen jäseniksi nimeää valtioneuvosto opetusministeriön esittelystä viisi jäsentä, joista kaksi jäsentä säätiön konsistoria sekä ylioppilaskuntaa kuultuaan. Perustajajäsenistä Teknologiateollisuus ry ja Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö nimeävät yhdessä kaksi hallituksen jäsentä. Hallitus päättää säätiön strategiasta, säätiön toimintaa ja taloutta koskevista asioista sekä muista laajakantoisista suunnitelmista. Hallitus valitsee rehtorin johtamaan säätiön ja sen muodostaman tiede- ja taideyhteisön toimintaa. Lisäksi hallituksen tehtävänä on määritellä rehtorin tehtävät säätiön sääntöjen puitteissa, perustaa ja lakkauttaa säätiön opetus- ja tutkimusyksiköt, päättää säätiön vuotuisesta toimintasuunnitelmasta ja talousarviosta, vahvistaa säätiön toimintakerät ja tilinpäätös sekä päättää johtosäännöstä ja muista vastaavista määräyksistä. Rehtorin tehtävänä on johtaa säätiötä ja sen muodostamaa tiedeyhteisöä sekä hoitaa hallituksen hänelle osoittamat muut tehtävät. TTY-säätiössä on konsistori, jonka tehtävistä säädetään yliopistolaisissa. Konsistorin tehtävänä on päättää opetussuunnitelmista ja tutkintovaatimuksista, opiskelijoiden valintape-

rusteista, opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä muista yleisistä säännöistä sekä asettaa tarvittavat tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevät lautakunnat tai muut toimielimet sekä määrätä niiden puheenjohtajat, jäsenet ja varajäsenet. Tämän lisäksi konsistorilla voi olla muita säätiön säännöissä, hallituksen johtosäännössä tai päätöksillään määrittämiä tehtäviä. Konsistori on yliopiston yhteinen monijäseninen toimielin, jonka jäsenet kuuluvat yliopistoyhteisöön. Varsinainen yliopistolain mukainen tieteellinen, taiteellinen ja opetuksellinen toiminta tapahtuisi säätiön johtosäännössä määrätyn mukaisissa opetus- ja tutkimusyksiköissä.

Yliopistolaissa edellytettäisiin, että säätiönä toimivassa korkeakoulussa tulee turvata yliopistoyhteisön akateeminen itsehallinto. Lakiehdotuksen 24 §:n mukaan tutkimusta ja opetusta harjoittavissa yliopiston yksiköissä hallintoelimet valitsee yliopistoyhteisö. Lisäksi yliopistolain 23 §:ssä säädettäisiin, että säätiönä toimivissa korkeakouluissa on monijäseninen hallintoelin, jossa tulee olla edustettuina ainoastaan yliopistoyhteisön ryhmiin kuuluvia jäseniä. Säätiöyliopiston monijäseniselle hallintoelimelle kuuluisivat yliopiston akateemiseen itsehallintoon kuuluvat asiat. Muista asioista päättäisi säätiöyliopiston säätiölain ja sääntöjen mukaiset toimielimet. Sisäisen järjestäytymisen lisäksi säätiöyliopistoihin sovellettaisiin yliopistolain säännöksiä, jotka koskevat yliopistojen tehtäviä, lausunnonanto-oikeutta, yliopistoyhteisöön kuulumista, tutkimusta ja opetusta, hallintolain (434/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki, soveltamista, henkilöstöä ja yliopiston työkieltä, opiskelijoita, ohjausta ja rahoitusta, muutoksenhakua sekä arviointia koskevia säännöksiä.

Opiskelijat

Valintajärjestelmän yksinkertaistamiseksi valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä toteutetaan yliopistolakiin otettavan säännöksen perusteella myös yliopistoissa. Yhteishakuun kuuluvat yliopistojen päävalinnat. Yhteishaun ulkopuolelle jäävät ainakin aluksi erillisvalinnat, jotka kuitenkin voidaan toteuttaa

käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

Yhteishakujärjestelmän avulla edistetään ja joustavoitetaan hakeutumista yliopistoihin ja tehostetaan opintoihin sijoittumista. Yhteishakujärjestelmä on rakennettu opetushallituksen ylläpitämän opiskelijavalintarekisterin yhteyteen. Vastuu opiskelijavalinnoista säilyy jatkossakin yliopistoilla. Opetushallitus on järjestelmän rekisterinpitäjä ja vastaa opiskelijavalintarekisterin tietojen kokoamisesta ja hakujärjestelmien valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakemiseen ja opiskelijaksi ottamiseen liittyvästä yleisestä tiedottamisesta, ohjauksesta ja neuvonnasta yhteishakujärjestelmän osalta.

Yhteishakuun siirtymisen yhteydessä tarkennetaan myös niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöstä. Esityksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus ottaa vastaan vain yksi yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluva korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikka samana lukukautena alkavasta koulutuksesta.

Yliopistouudistuksella ei ole tarkoitus muuttaa opiskelijoiden asemaa yliopistossa. Ylioppilaskunnat olisivat edelleen yliopistolaissa säädettyjä julkisoikeudellisia yhteisöjä, joiden tehtäviä ehdotetaan tarkennettavaksi nykyisestä. Ylioppilaskuntaan kuuluisivat edelleen kaikki alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat. Tavoitteena on, että yliopistot jatkossakin turvaavat opiskelijoiden tarkoituksenmukaiset liikunta- ja ravitsemuspalvelut.

Henkilöstö

Valtio-oikeushenkilöstä erillään, itsenäisenä oikeushenkilönä toimivien yliopistojen palvelussuhteen muotona olisi työsuhte, mikä antaisi yliopistoille nykyistä paremmat edellytykset kannustavan ja palkitsevan henkilöstöpolitiikan harjoittamiseen. Virkaan nimittämisen sijasta henkilöstöä otettaessa työntekijän kanssa solmittaisiin työsopimus.

Työnantajan neuvotteluoikeudet työehtosopimusten suhteen siirtyisivät yliopistoille, mikä tukee yliopistojen taloudellista autonomiaa. Siirtymisajankohtana noudatettavista palvelussuhteen ehdoista ja muista tähän liittyvistä menettelytavoista on tarkoitus

sopia henkilöstöjärjestöjen kanssa. Muutosvaiheessa henkilöstön asema turvataan. Henkilöstö siirtyisi uusiin yliopistoihin nykyisissä tehtävissään ja nykyisellä palkkatasollaan.

Uusiin yliopistoihin siirryttäessä nykyisten yliopistojen palveluksessa olevat ennen vuotta 1980 syntyneet henkilöt pysyvät valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin he ovat työsuhteessa johonkin yliopistoon. Muu henkilöstö siirtyisi yksityisen työeläkejärjestelmän piiriin. Uudet työsuhteet henkilön syntymävuodesta riippumatta tulevat työeläkejärjestelmän piiriin. Mikäli uusi työntekijä tullessaan on valtion eläkejärjestelmän piirissä ja on syntynyt ennen vuotta 1980, pysyy hän valtion eläkejärjestelmän piirissä niin kauan kuin hän on työsuhteessa johonkin yliopistosta.

Yliopistolain voimaannpanosta annettavaan lakiin otettavien siirtymäsäännöksiin ja työnantajan sekä henkilöstöjärjestöjen välisellä sopimuksella määritetään tarkemmin henkilöstön siirtyminen sekä vakinaisen että määräaikaisen henkilöstön palvelussuhteiden osalta. Nykyiset virat lakkaavat tilivirastojen laka-
tessa.

Tutkimus ja opetus

Ehdotuksen mukaan lähtökohtana on edelleen, että yliopistojen tutkinnoista ja koulutusvastuista eli siitä, mitä tutkintoja missäkin yliopistossa voidaan suorittaa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken säädettäisiin edelleen opetusministeriön asetuksella. Koulutusvastuiden määrittely kuuluu valtion korkeakoulupolitiikan ydinalueeseen ja sillä varmistetaan riittävä koulutustarjonta kaikilla aloilla ottaen huomioon muun muassa ikäluokkakehitys ja aluepoliittiset näkökulmat. Menettelyn tavoitteena on varmistaa korkeakoulutuksen tarkoituksenmukainen mitoitus, päällekkäisen koulutustarjonnan karsiminen ja sitä kautta voimavarojen optimaalinen kohdentaminen. Tästä lähtökohdasta luopuminen saattaisi merkitä koordinoimattomaan ja tehottomaan koulutusresurssien käyttöön sekä työvoimapolitiittisiin ongelmiin, kun koulutuksen tarjontaa ei ole sovitetu yhteen työmarkkinoiden tarpeen kanssa.

Ehdotuksen mukaan korkeakoulututkintoon johtava opetus säilyy maksuttomana. Tämän lisäksi käynnistetään kokeilu, jossa yliopistot ja korkeakoulut voivat hakea yksittäisille maisteriohjelmille lupaa kerätä maksua EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Kokeiluun kuuluu yliopistojen stipendijärjestelmä.

Toiminnan ohjaus ja rahoitus

Julkisoikeudelliset laitokset ja säätiölain mukaiset säätiöt ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä ja siten valtion budjettitalouden ulkopuolella. Niille osoitetaan kuitenkin vuosittain valtion talousarvion kautta rahoitusta yliopistolaisissa annettujen tehtävien suorittamista varten siten, että valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamiseksi säilyy, valtion rahoituksen reaalityso ei heikene ja tarkemmin määriteltyihin valtakunnallisiin ja muihin erityistehtäviin voidaan osoittaa harkinnanvaraista rahoitusta. Rahanjakomalli palkitsee yliopistojen toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Valtion rahoitus on jatkossakin instituutiopohjaista ja rahoituksen periaatteet yliopistojen toimintaan ovat oikeushenkilömuodosta riippumatta samat kaikille yliopistoille.

Uudessa oikeushenkilömuodossa toimivat yliopistot saavat rahoitusta valtion lisäksi yliopiston liiketoiminnasta, lahjoituksista ja mahdollisista pääomatuloista. Yliopistoille on jo aiemmin mahdollistettu tutkintoon johtavan tilauskoulutuksen järjestäminen. Nyt ehdotetaan lisäksi mahdollisuutta periä maksuja maisteriohjelmiin osallistuvilta Euroopan talousalueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisilta.

Yliopistot voivat saada jatkossakin julkisen vallan kilpailuttamaa rahoitusta Suomen Akatemialta ja Tekesiltä sekä EU:n ohjelmista. Yliopistot voivat harjoittaa maksullista toimintaa sekä ottaa vastaan lahjoituksia, testamentteja ja muita varallisuuden luovutuksia. Lahjoitusten verovapauden ylärajan nostamisella voitaisiin tukea yritysten mahdollisuuksia tukea yliopistojen toimintaan. Yliopistot saavat omistamiensa yhtiöiden osinkotulot käyttöönsä. Yliopistot voivat pyrkiä kasvattamaan varallisuuttaan ja käyttämään toimintansa rahoittamiseen pääomatulojaan.

Jatkossakin keskeinen muoto ohjauksessa on opetusministeriön ja yliopistojen välinen sopimus, jonka sisällössä korostuvat korkeakoulu- ja tiedepolitiikan keskeiset tavoitteet ja toiminnan tehokkuus. Sopimuksesta ilmenee myös valtion osoittama rahoitus yliopistolaissa annettujen julkisten tehtävien suorittamista varten. Yliopistojen tehtävistä ja koulutusvastuusta ja tutkinnonanto-oikeuksista säädetään jatkossakin nykyiseen tapaan laissa ja asetuksissa.

Yliopistojen hoidettavana on kansallisesti merkittäviä tai opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseen kiinteästi liittyviä erityistehtäviä, kuten harjoittelukoulut, Kansalliskirjasto ja Luonnontieteellinen keskusmuseo. Myös näiden tehtävien hoitamiseen osoitetaan yliopistoille rahoitusta.

Yliopistolaitoksen pääomittaminen

Valtio ei enää jatkossa ole yliopistojen vakavaraisuuden takaaja, koska yliopistot eivät toimisi valtio-oikeushenkilön sisällä nykyisen tavoin virastomuotoisina. Tämän vuoksi yliopistoilla tulee olla riittävä maksuvalmius, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus. Vakavaraisuutta edellytetään erityisesti kansainvälisessä yhteistyössä. Uuteen oikeushenkilöasemaan siirtyminen edellyttää yliopistojen pääomittamista, jotta niiden taloudellinen asema turvataan.

Yliopistot tarvitsevat käyttöpääomaa juokseviin toimintakuluihin ja menojen kattamiseen tulorahoituksen jaksotuksesta riippumatta. Yliopistojen kokonaisrahoituksesta kolmannes on täydentävää rahoitusta, josta merkittävä osa on jälkirahoitteista. Tämän vuoksi valtion rahoituksen maksatus uudessa oikeushenkilömuodossa toimiville yliopistoille tapahtuisi tasasuurina erinä kuukauden alussa.

Yliopistojen pääomittamiseen voidaan käyttää suoria rahasiirtoja valtion omaisuuden myyntituloista ja yliopistojen hallussa olevaa valtion omaisuutta. Lisäksi yliopistojen omistukseen voidaan siirtää valtion osakeomistuksia.

Yliopistojen käyttöpääoman muodostamiseksi käytetään edellisiltä vuosilta siirtyviä määrärahoja. Tilivirastona toimineiden yliopistojen varainhoitovuodelle 2010 siirtyvät

määrärahat kohdennetaan lisätalousarviomenettelyn kautta uudessa oikeushenkilömuodossa toimivien yliopistojen käyttöpääomaan. Tämän lisäksi on julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen maksukykyä ja toimintaedellytyksiä tarkoitus turvata 150 miljoonan euron lisäpanostuksin. Yliopistojen nykyisissä taseissa oleva irtain omaisuus luovutetaan yliopistoille. Kansallisomaisuudesta ja muusta eriyttävästä omaisuudesta tehdään päätökset erikseen. Tarkoituksena on myös, että valtio varautuu tekemään yliopistoihin vuosina 2010—2014 finanssisijoituksia, joiden määrästä päätetään tarkemmin valtionalouden kehysten ja valtion vuotuisen talousarvion valmistelun yhteydessä. Finanssisijoitusten tuottoja yliopistot voivat käyttää koulutus- ja tutkimustoimintansa kehittämiseen. Valtioneuvosto päättää finanssisijoituksesta kehyspäätösten yhteydessä, jolloin niiden suuntaamisessa voidaan huolehtia kaikkien yliopistojen tasapuolisesta kohtelusta. Tarkastelulle antavat pohjan yliopistojen taseet ja lisäksi voidaan ottaa huomioon laadullisia perusteita.

Finanssisijoituksia on tarkoitus tehdä Aalto-yliopistoa ja Tampereen teknillistä yliopistoa lukuun ottamatta seuraavin ehdoin:

1) Yliopistojen tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi valtion finanssisijoituksia tehdään kaikkiin yliopistoihin. Finanssisijoitukset kohdennetaan puoliksi kokopäiväopiskelijoiden (FTE) ja puoliksi kokonaisrahoitteisen opetus- ja tutkimushenkilökunnan suhteessa.

2) Säätiönä toimiviin yliopistoihin valtion finanssisijoitukset tehdään suhteessa hankittuun yksityiseen rahoitukseen ja samassa suhteessa kuin Aalto-yliopistoon (5:2) kuitenkin niin, että valtion sijoitukset sopeutetaan käytettävissä olevaan pääomaan.

3) Yliopistojen tasavertaisen kohtelun turvaamiseksi valtio varautuu tekemään vuosina 2010—2011 finanssisijoituksia julkisoikeudellisina laitoksina toimiviin yliopistoihin suhteessa niiden hankkimiin yksityisiin pääomasijoituksiin. Edellytyksenä on, että yliopistojen keräämä yksityinen pääoma on vuoden 2010 loppuun mennessä vähintään miljoona euroa. Valtion finanssisijoitukset tehdään säätiöyliopiston tapaan 5:2-suhteessa

kuitenkin niin, että valtion sijoitukset sopeutetaan käytettävissä olevaan pääomaan.

4) Valtio tekee harkinnanvaraisia finanssi-sijoituksia yliopistoihin vuosina 2012—2014 toiminnan laadun kehittämistoimien perusteella. Harkinnanvaraiset sijoitukset kohdennetaan yliopistoihin,

- jotka ovat olleet kansainvälisesti menestyneimpiä yliopistoja. Kohdentamisessa otetaan huomioon yliopiston strateginen uusiutuminen, kansainvälinen ja kansallinen tutkimusrahoitus, tutkijanuran kehittäminen, Suomen Akatemian professuurit ja tutkimuksen huippuyksiköt;

- joissa opetuksen laatu on korkealla tasolla. Kohdentamisessa otetaan huomioon yliopiston opintojen kehittämiseksi tehdyt toimet (opintojen läpäisy, normiajassa suoritettut tutkinnot, koulutuksen laatuysiköt ja kansainvälistyminen);

- joissa rakennemuutoksen avulla on luotu uudenlaiset edellytykset tällaiselle kehitykselle. Kohdentamisessa otetaan huomioon tehty strategiatyö ja rakenteellisen kehittämisen toimet.

Aalto-yliopistona toimivaa korkeakoulusäätiötä valtio on sitoutunut pääomittamaan 500 miljoonalla eurolla sillä edellytyksellä, että muut säätiövarallisuutta luovuttavat tahot kokoavat säätiölle 200 miljoonaa euroa. Valtion osuutena Tampereen teknillisen yliopiston säätiövarallisuuteen kohdennetaan yhteensä 125 miljoonaa euroa sillä edellytyksellä, että yksityiset sijoittajat antavat oikeudellisesti velvoittavan sitoumuksen vähintään 50 miljoonan euron sijoituksesta.

Yliopistojen vakavaraisuuden ja luottokelpoisuuden turvaamiseksi on tarkoitus yhtiöittää valtion omistamat ja Senaattikiinteistöjen omistajahallinnassa olevat yliopistokiinteistöt kolmeen yliopistojen ja valtion omistamaan kiinteistöosakeyhtiöön seuraavasti: a) Helsingin yliopisto ja pääkaupunkiseudun muut yliopistot (Svenska Handelshögskolan, Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Sibelius-Akatemia) sekä valtio, b) Aalto-korkeakoulusäätiö ja valtio, c) Muut yliopistot ja valtio. Kiinteistöosakeyhtiöissä yliopistojen omistusosuus on 2/3 ja valtion 1/3.

Valtiovarainministeriö ja yliopistot Aalto-korkeakoulusäätiö mukaan lukien neuvotte-

levat kiinteistöyhtiöiden perustamiseen liittyvistä asioista (kuten osakassopimuksista) siten, että kiinteistöosakeyhtiöt voidaan perustaa viimeistään 1 päivänä elokuuta 2009. Yhtiöt perustetaan valtion kokonaan omistamina. Jatkossa päätösvalta yliopistojen ja valtion kesken muodostetaan osakassopimusneuvotteluissa sovittavalla tavalla.

Valtio ja yliopistot sopivat kiinteistöihin ja tonttialueisiin liittyvistä rajauksista viimeistään maaliskuussa 2009. Yliopistokäyttöön tarkoitetut lahjoitusmaat (sekä omistusosuuksin että käyttöoikeudella luovutetut) siirretään kiinteistöyhtiöille edellyttäen, että lahjoittajien kanssa päästään asiassa sopimukseen. Eräillä yliopistoilla on valtioneuvoston asetuksen 1070/2002 mukainen haltijavirastoasema, jonka perusteella niillä on hallinnassaan valtion kiinteistövarallisuutta. Valtio päättää tämän varallisuuden luovuttamisesta erikseen.

Valtion omistamat yliopistokiinteistöt siirretään kiinteistöosakeyhtiöihin Senaattikiinteistöjen tasearvosta 1 päivänä tammikuuta 2010, jolloin yliopistojen omistusosuu-teen kuuluvat kiinteistöyhtiöiden osakkeet jaetaan yliopistojen kesken vuoden 2008 tilinpäätöksen kokonaisrahoituksen mukaisesti. Valtiovarainministeriö selvittää yhteistyössä opetusministeriön ja Senaattikiinteistöjen kanssa yliopistokiinteistöihin kohdistuvien velkojen (802 milj. euroa) siirtotavan ja toteutuksen siten, että päästään yliopistojen ja kiinteistöyhtiöiden kannalta edullisimpaan mahdolliseen ratkaisuun. Velka jaetaan 1 päivänä tammikuuta 2010 kiinteistöyhtiöiden kesken niille siirrettävien kiinteistöjen tasearvojen suhteessa.

Kiinteistöyhtiöt ja niiden omistajat päättävät itse toimintapolitiikastaan mukaan lukien osingonjakoon ja osakeanteihin liittyvät kysymykset. Osakkeenomistajat (yliopistot ja valtio) voivat myydä kiinteistöyhtiöiden osakkeita markkinoilla. Yhtiöjärjestykseen otettavien lunastuslausekkein varmistetaan osakkeenomistajille mahdollisuus ostaa myynnissä olevat kiinteistöyhtiön osakkeet ostajan ja myyjän sopimaan hintaan.

Yliopistoille tai kiinteistöyhtiöille ei saa aiheutua pääomittamiseen liittyvistä järjestelyistä johtuvia varainsiirto- tai muita vero-seuraamuksia. Kiinteistövarallisuuden siir-

rosta mahdollisesti aiheutuvat arvonlisäveroseuraamukset, jotka liittyvät Senaatti-kiinteistöjen kiinteistöinvestoinneistaan tekemien alv-vähennysten tarkistus- ja palautusvelvollisuuteen tulee huomioida pääomittamisen taloudellisina vaikutuksina ja kompensoida. Palautusvelvollisuus määräytyy joko Senaatti-kiinteistöille tai kiinteistöyhtiöille perustamisvaiheessa tehtävien ratkaisujen perusteella. Yliopistokiinteistöjä koskevat pääomitusratkaisut (mukaan lukien kiinteistöihin liittyvät rajaukset) tehdään siten, että eduskunnalla on tieto yliopistojen pääomittamisesta hyvissä ajoin ennen yliopistolain hyväksymistä.

Mitoitettaessa yliopistojen rahoitusta vuodelle 2010 yliopistolain 46 §:n 4 momentissa tarkoitettu arvonlisäverojen kompensointi toteutetaan siirtämällä valtiontalousarviossa osoitettua opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromomentilta 29.01.29 määrärahaa osaksi yliopistojen kokonaisrahoitusta. Määrärahasiirron suuruus todetaan vuoden 2008 kirjanpidon perusteella. Summaa tarkistetaan kahden vuoden välein viimeksi toteutuneen yliopistojen keskimääräisen arvonlisäverokertymän perusteella.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Yliopistot muuttuvat yliopistolain uudistamisen yhteydessä itsenäisiksi oikeushenkilöiksi, pääosin julkisoikeudellisiksi laitoksiksi. Lisääntyvä toimivalta ja talousvastuu luovat kannusteet ja edellytykset järjestää yliopistojen toiminta nykyistä tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Tässä vaiheessa valtio on sitoutunut kahden yksityisoikeudellisen säätiön, Aalto-yliopistona toimivan Aalto-korkeakoulusäätiön sekä Tampereen teknillisen yliopistona toimivan TTY-säätiön pääomittamiseen. Muilla yliopistoilla ei ole ollut halukkuutta toimia yksityisoikeudellisina säätiöinä vuoden 2010 alusta lukien.

Valtio pääomittaa muutosvaiheessa oikeushenkilöasemasta riippumatta kaikkia yliopistoja riittävästi, jotta niiden maksukyky, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus turvataan

ja tosiasiallinen taloudellinen itsenäisyys vahvistuu. Maksukykyä turvataan riittävällä käyttöpääomalla ja yliopistojen valtion rahoituksen jaksottamisella.

Kunkin yliopiston käytössä oleva irtain mukaan lukien kulttuurihistoriallisesti arvokas omaisuus selvitetään ja päätetään mahdollisesti valtiolle jäävästä osasta. Muu irtaimisto, yliopistolle lahjoitetut ja testamentatut sekä yliopiston hoidossa olevien rahastojen varat ja näille kertynyt tuotto sekä yliopistoyhtiöiden osakkeet luovutettaisiin uudessa oikeushenkilömuodossa toimivien yliopistojen taseeseen. Helsingin yliopistolla olisi jatkossakin oma rahasto, joka hoitaa nykyisiä privilegioita itsenäisenä oikeushenkilönä. Samoin Åbo Akademiilla säilyisi itsenäisen oikeushenkilön rinnalla erillinen rahastoitu varallisuusmassa. Yliopistojen pääomittamiseen liittyvät veroseuraamukset järjestettäisiin siten, että yliopistojen taloudellinen asema ei niiden seurauksena heikkene. Yliopistojen verotuksellinen asema säädettäisiin vastaamaan yleishyödyllisten yhteisöjen asemaa.

Valtion rahoitusvastuu yliopistojen julkisen tehtävän hoitamisesta säilyy ja yliopistoille osoitettavaa rahoitusta korotetaan vuosittain kustannustason muutos huomioon ottaen yliopistolaissa määriteltävällä tavalla.

Hallitus on kehyspäätöksessään 13 päivänä maaliskuuta 2008 varautunut kohdentamaan valtion osuutena Aalto-yliopistona toimivan Aalto-korkeakoulusäätiön säätiövarallisuuden vuoteen 2010 mennessä yhteensä 500 miljoonaa euroa sillä edellytyksellä, että muut rahoittajatahot antavat oikeudellisesti velvoittavan sitoumuksen vähintään 200 miljoonan euron sijoituksesta. Valtion sijoitus on tarkoitus käsitellä finanssisijoituksena ja siten kehyksen ulkopuolisena menona.

Kehyspäätöksessä on lisäksi varauduttu lisäämään Aalto-yliopiston toiminnan rahoitusta 100 miljoonalla eurolla vuoteen 2012 mennessä. Lisäys siirretään yliopistojen kilpailtavaksi vuoteen 2020 mennessä siten, että siirtäminen alkaa vuodesta 2015. Muiden yliopistojen toimintamenoihin lisätään 10 miljoonaa euroa vuonna 2011 ja 30 miljoonaa euroa vuonna 2012.

Lisäksi valtio on varautunut kohdentamaan valtion osuutena Tampereen teknillisen yli-

opiston säätiövarallisuuteen yhteensä 125 miljoonaa euroa sillä edellytyksellä, että yksityiset sijoittajat antavat oikeudellisesti velvoittavan sitoumuksen vähintään 50 miljoonan euron sijoituksesta. Säätiövarallisuuden kokoaminen voidaan sitoumuksien pohjalta jaksottaa niin, että varallisuus on koottuna vuoden 2011 loppuun mennessä.

Julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen maksukykyä ja toimintaedellytyksiä on tarkoitus turvata 150 miljoonan euron lisäpanostuksin. Yliopistojen nykyisissä taseissa oleva omaisuus luovutetaan yliopistoille. Kansallisomaisuudesta ja muusta eriyttävästä omaisuudesta tehdään päätökset erikseen. Tarkoituksena on myös, että valtio varautuu tekemään yliopistoihin vuosina 2010—2014 finanssisijoituksia, joiden määrästä päätetään tarkemmin valtiontalouden kehysten ja valtion vuotuisen talousarvion valmistelun yhteydessä. Finanssisijoitusten tuottoja yliopistot voivat käyttää koulutus- ja tutkimustoimintansa kehittämiseen. Yliopistojen pääomittaminen on katsottu kansalliseksi hankkeeksi, jossa valtion omaisuudella yliopistoja pääomitettaessa tuetaan pitkäjänteistä osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittämistä.

Yliopistojen ja valtion omistamien kiinteistöyhtiöiden toiminta on tarkoitus järjestää siten, että yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja että kiinteistöjen hoito ja hallinta on kustannustehokasta ja yliopistojen käytössä olevien kiinteistöjen arvo säilyy myös pitkällä aikavälillä. Valtion omistaman, yliopistojen käytössä olevan kiinteistövarallisuuden tasearvo oli Senaatti-kiinteistöjen viimeisimmän vahvistetun vuoden 2007 tilinpäätöksen mukaan 1,73 miljardia euroa, josta tonttiomaisuuden osuus oli noin 136 miljoonaa euroa. Yliopistojen käytössä olevaan kiinteistöomaisuuteen liittyvät velat olivat tilinpäätöksen mukaan noin 802 miljoonaa euroa. Muodostettavien kiinteistöyhtiöiden osakkeista on yliopistoille tarkoitus luovuttaa kaksi kolmasosaa.

Yksityisoikeudellisen yliopistosäätiön purkauksessa valtion säätiölle lahjoittama pääoma luovutetaan kokonaisuudessaan käyttämättömine tuottoineen takaisin valtiolle käytettäväksi eduskunnan päättämällä tavalla.

Tavoitteena on säätää julkisoikeudellisina laitoksina toimivista yliopistoista niin, että niihin voidaan tehdä valtion finanssisijoituksia ja yksityisiä pääomasijoituksia. Julkisoikeudellisen laitoksen lopettaessa toimintansa yliopiston valtiolta saama peruspääoma palautuu valtiolle. Lisäksi valtion finanssisijoitusten osalta yliopistoilla olisi harkintansa mukaisesti ainoastaan oikeus käyttää niiden tuottoa toimintaansa.

Valtion eläkejärjestelmän piiriin ennen vuotta 1993 tulleen henkilöstön eläketurva voisi heikentyä, mikäli he siirtyisivät työeläkelain piiriin. Näillä henkilöillä ennen vuotta 1995 kartutettu eläketurva on 2,2 prosenttia vuodessa, mikäli he jäävät eläkkeelle suoraan valtion eläkelain piiristä. Mikäli eläkejärjestelmä muuttuisi, olisi eläketurva 2 prosenttia vuodessa ja sen saisi 65 vuoden iässä.

Yliopistojen henkilöstön siirtyminen työeläkelain piiriin johtaisi siihen, että siirtymisen jälkeen maksettavilla eläkemaksuilla rahoitettaisiin työeläkelain piiriin kuuluvia rahastoimattomia eläkkeitä, koska eläkemaksuista noin 76 prosenttia menee jo maksussa olevien työeläkkeiden rahoittamiseen (ns. tasemaksu). Vaikutus valtiontalouteen olisi noin 197 miljoonaa euroa vuodessa. Vaikutus kestäisi 20—30 vuotta. Mikäli henkilöstö siirtyy pois valtion eläkelain piiristä, ei valtiolle synny uutta eläkevastuuta siirron jälkeen. Ikäluokkien kokoerojen vuoksi tämä lienee vähämerkityksellisempi seikka kuin se, että valtio osallistuisi työeläkelain mukaisten suurten ikäluokkien eläkkeiden rahoitukseen.

Lisäeläketurvan järjestämisen valtiolle aiheuttaman kustannuksen pääoma-arvo on noin 200 miljoonaa euroa. Työeläkemaksujen kanavoituminen yksityiseen työeläkejärjestelmään ja lisäeläketurvan rahoituksen järjestäminen aiheuttaisivat valtiolle välittömiä kustannuksia, jos yliopistot siirtyisivät työeläkelain mukaiseen järjestelmään.

Edellä mainittujen näkökulmien yhdistäminen olisi mahdollista tehdä yliopistojen osalta siten, että ennen tiettyä vuotta syntyneet henkilöt pysyisivät valtion eläkejärjestelmässä ja tätä nuoremmat siirtyisivät työeläkejärjestelmään. Periaatteessa vastaavalla tavoin meneteltiin muun muassa eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä annetussa laissa

(662/1998), jolla siirrettiin peruskoulun ja eräiden ammatillisten oppilaitosten opettajat valtion eläkejärjestelmästä kunnalliseen eläkejärjestelmään. Rajaukseksi valittiin vuosi 1970, koska se on vanhin ikäluokka, jolla ei ole valtion lisäeläketurvaa.

Valtiontalouden kannalta rajausta ehdotetaan tehtäväksi vuonna 1980 syntyneisiin. Tämä merkitsisi, että säätiömallisesta yliopistosta siirtyisi työntekijäin eläkelain piiriin noin 10 prosenttia palkkasummasta ja muista yliopistoista noin 6 prosenttia. Tällöin tasausmaksusta aiheutuvat kustannukset olisivat vastaavasti 3 ja 10 miljoonaa euroa vuodessa. Mikäli rajaavuosi olisi 1970, vastaavat summat olisivat jo 11 ja 53 miljoonaa euroa vuodessa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon työeläkejärjestelmästä maksussa olevien työeläkkeiden maksamisesta mahdollisesti saatavissa olevaa korvausta eikä sitä, että tasausmaksurasitusta siirtyy myös valtiolta yksityisen alan eläkejärjestelmään. Kustannusten osalta on lisäksi otettava huomioon, että ratkaisulla lisäeläketurvaa ei tarvitsisi maksaa yliopistoille siirron hetkellä ja tämä säästäisi välittömiä kustannuksia 200 miljoonaa euroa. Valtion ollessa jatkossakin yliopistojen päärahoittaja edellä mainittu ratkaisu on valtiontalouden ja henkilöstön kannalta perustelluin. Ajan myötä yksityisen työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvien osuus kasvaa ja valtion eläkejärjestelmän piiriin jäävien osuus vähenee.

Yliopistouudistuksen toteutuessa valtion tilivirastona toimiva yliopistojen palvelukeskus Certia ei voi enää tarjota palveluja yliopistoille ilman kilpailutusta, vaan Certian on muutettava organisaatiomuotoa. Tarkoituksena on, että Certiasta tulisi osakeyhtiö. Ensimmäisessä vaiheessa valtio merkitsee kaikki osakkeet, mutta sen jälkeen luovuttaa osakkeita yhteisesti sovitulla tavalla yliopistoille. Yliopistot solmivat asiakassuhteensa Certiaan vapaaehtoisesti ja asiakkuus perustuu asiakaskohtaiseen palvelusopimukseen. Vuonna 2009 Certian toiminta rahoitetaan palvelukeskuksen omalla toimintamäärärahalta, mutta tämän jälkeen asiakasyliopistoilta peritään maksua Certian palveluista ja tietojärjestelmän käytöstä sekä mahdollisista asiantuntijapalveluista vuosittain vahvistettavien hinnoitteluperiaatteiden

mukaisesti. Certian toiminnot tukevat taloudellisella ja tehokkaalla tavalla yliopistojen taloudenhoitoa ja -seurantaa. Valtio on vuoden 2008 II lisätalousarvion yhteydessä osoittanut yliopistojen palvelukeskuksen toimintamenoihin yliopistojen taloushallintojärjestelmän ja siihen liittyvien lisenssien hankintaan 10 miljoonaa euroa.

Valtiontalouden tuottavuusohjelman uudet tuottavuustoimenpiteet vuosille 2012–2015 eivät sellaisenaan koske uudessa oikeushenkilöasemassa toimivia yliopistoja.

Vuonna 2007 yliopistojen menot olivat 2 089 miljoonaa euroa. Toiminnasta rahoitettiin valtion budjettivaroin 64 prosenttia ja budjettirahoitusta täydentävällä rahoituksella 36 prosenttia. Valtion ulkopuolisin varoin rahoitettujen menojen osuus yliopistojen kokonaisrahoituksesta on kasvanut vuodesta 1991 kolmetoista prosenttiyksikköä ja sen merkitys vaihtelee suuresti eri yliopistoissa.

Vaikutukset kansantalouteen

Yliopistojen merkitys kansantalouden ja hyvinvoinnin kasvulle on noussut aivan uudenlaiseen asemaan. Globalisaatio aiheuttaa työn uudelleen jakautumista valtioiden kesken. Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatio-toiminnan tulee muodostaa hyvin toimiva kokonaisuus, jotta kansalaisten hyvinvointi voi kehittyä kestäväällä tavalla, kilpailukyky kasvaa ja kulttuuri, luovuus ja sivistys vahvistuvat.

Suomen strategiana on turvata kestävä ja tasapainoinen yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys. Myönteistä kehitystä ylläpitävät muiden tekijöiden rinnalla koko väestön hyvä koulutustaso sekä tiedon ja osaamisen laaja-alainen kehittäminen ja käyttöönotto.

Aineellisen, henkisen ja sosiaalisen pääoman osaava yhdistely ja toimivat liittynät kansainvälisiin verkostoihin ovat keskeisiä etuja meneillään olevassa muutoksessa. Pienten maiden ja talouksien on näissä oloissa kyettävä hyödyntämään tehokkaasti uudistumiskykyään ja joustavuuttaan. Suomen osalta kysymys on myös siitä, ovatko kansalliset vahvuudet kansainvälisesti riittävän kiinnostavia, että niille rakentuvien kehittämistoimien kyetään vakiinnuttamaan Suomen

asema globaalien toimijakentän varteenotettava osapuolena.

Globalisaation ja muiden muutostekijöiden paineessa kaikkia yhteiskunnan toimintoja on voitava kriittisesti arvioida ja kyettävä tunnistamaan ne tekijät, toimintojen sisällöt ja rakenteet, joiden varaan tulevaisuutta voidaan rakentaa. Yliopistolaitoksen uudistaminen ja korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen ovat keskeisiä keinoja haasteisiin vastaamisessa.

Tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan laatua sekä innovaatiojärjestelmän kokonaistotuutta parannetaan tavalla, joka tukee korkeatasoisen osaamisen muuntumista kannattavaksi liiketoiminnaksi, uusiksi yrityksiksi ja työpaikoiksi. Samanaikaisesti vahvistetaan laaja-alaisesti kansallista osaamisperustaa ja ylläpidetään maan eri alueilla valikoidusti monipuolisia, korkeatasoisia innovaatioympäristöjä.

Rakenteiden kriittisen tarkastelun avulla parannetaan innovaatiotoiminnan dynamiikkaa ja uudistumiskykyä. Innovaatiotoiminnan keskeinen perusedellytys on tieto ja osaaminen. Koulutus ja tutkimus ovat entistä tärkeämpiä menestymisen perustekijöitä. Yliopistojen kokonaisuudistukseen ja korkeakoulujen rakenteelliseen kehittämiseen kohdistuu siitä syystä erityisen suuria odotuksia. Voimavarojen parempi hyödyntäminen edellyttää uudenlaisia kumppanuuksia yliopistojen ja elinkeinoelämän sekä muiden innovaatiojärjestelmän toimijoiden välillä.

Hyvät taloudelliset toimintaedellytykset ja kansainväliset kumppanuudet omaavat yliopistot houkuttelevat yrityksiä yhteistyöhön ja vaikuttavat niiden sijoittuspäätöksiin erityisesti korkeaa osaamista edellyttävissä tutkimus- ja kehitystoiminnoissa. Tämä parantaa Suomen kansainvälistä kilpailukykyä, mikä heijastuu kansantaloutteen taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointina.

Vuonna 2007 Yliopistoista valmistui ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opiskelijoita 13 884. Tohtorin tutkinnon suorittaneita oli 1 526 henkilöä. Yliopistojen tutkimustoimintaa kuvataan perinteisesti yliopistojen julkaisuaktiiviteetin kautta. Vuonna 2007 yliopistojen henkilökunta julkaisi yhteensä 25 800 vertaisarvioitua tieteellistä jul-

kaisua, joista 18 500 julkaistiin kansainvälisillä foorumeilla.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Itsenäinen oikeudellinen asema tuo yliopistoille uusia, etenkin johtamiseen ja talouden hoitoon liittyviä vaatimuksia ja osaamistarpeita. Yliopiston pääomaa on hoidettava siten, että yliopiston vakavaraisuus ja maksukyky säilyy. Pääoman hyvä hoitaminen mahdollistaa pääomatuotot ja niiden käytön yliopiston toimintaan. Yliopistot siirtyvät kirjalain mukaiseen kirjanpitoon. Yliopistot vastaavat sitoumustensa ja toimintansa seurauksista jatkossa yksinään. Tämä korostaa taloudellista ja oikeudellista osaamista yliopiston sopimustoiminnassa. Yliopiston tulee kyetä kattavien riskianalyyysien tekoon omaisuutensa ja toimintansa osalta, jotta niiden mahdollinen vakuutustarve pystytään arvioimaan. Yliopistoille siirtyy palvelussuhteen muutoksen myötä työnantajatoiminta. Tämä merkitsee yliopistojen oikeutta työehtosopimusten tekemiseen henkilöjärjestöjen kanssa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeushenkilöllisyyden muodostamisessa määritellään myös yliopiston toimielinten vastuut, jotka poikkeavat tilivirasto toiminnasta. Säätiölain mukaisten yliopistojen säätiön toimielinten vastuista säädetään säätiölaissa.

Valtion koulutus- ja tiedepoliittisten tavoitteiden toteuttaminen tapahtuisi lähinnä kahdella eri tapaa. Ensinnäkin opetusministeriöllä olisi edelleen valmisteluvastuu yliopistojen toimintaa koskevasta lainsäädännöstä. Yliopistojen koulutusvastuusta ja yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutuksen aloista ja koulutusohjelmista säädettäisiin yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella. Toiseksi valtion rahoituksen ohjaaminen yliopiston perustoimintaan tapahtuisi edelleen opetusministeriön kautta. Yliopistojen ja ministeriön välillä solmittaisiin sopimukset keskeisistä yliopistotoimintaan ja sen kehittämiseen liittyvistä asioista. Jatkossa

tarkoituksena on keventää ohjausta kohti laaja-alaisempaa tavoitteiden asettamista. Tarkoituksena on myös, että vuosittaisten sopimusten sijaan tavoiteasetanta olisi pidempikestoista. Yliopistoilla säilyisi raportointivelvollisuus toiminnastaan ja sen seuraaminen olisi opetusministeriön vastuulla.

Yliopistojen toimitiloihin liittyvien asioiden koordinointi nyky muodossaan loppuisi opetusministeriössä. Samoin opetusministeriön toimesta neuvotellut ja sovitut yliopistojen tarkentavat virkaehtosopimukset siirtyisivät suoraan yliopistojen vastuulle. Opetusministeriön lupaa toimintamenoista pääomittettaville yliopistoyhtiöille ei jatkossa tarvittaisi, vaan yliopistojen omaan harkintaan siirtyisi yhtiömuotoisena tapahtuvan toiminnan edellytysten arviointi.

Yliopistojen itsenäinen asema tarkoittaa sitä, että yliopistot päättävät itsenäisesti siitä, perustavatko ne yhteisen työnantajajärjestyksen neuvottelujärjestykseen ja minkä kattojärjestyksen työnantajapuolelta itselleen valitsevat. Valtiokonttorin ja valtion eläkejärjestelmän asema säilyy ennen vuotta 1980 syntyneiden yliopiston työntekijöiden osalta eläkejärjestelmänä kuten nykyisin.

Sekä Suomen Akatemia että Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus (Tekes) säilyvät merkittävänä kilpaillun julkisen rahoituksen myöntäjinä yliopistoille. Molempien rahoitus yliopistoille muutetaan valtionavustukseksi.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain mukaisesti sen tehtävänä on valvoa tilivirastoina toimivien yliopistojen talouden hoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Itsenäisinä oikeushenkilöinä toimiviin yliopistoihin valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus edellä mainitun lain mukaan ulottuu edelleen siten, että tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea saaneita yliopistoja sen selvittämiseksi, ovatko varojen tai muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annetut tiedot oikeat, onko myöntämispäätöksessä määrättyjä ehtoja noudatettu ja onko varat tai muu taloudellinen tuki tai etu käytetty siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu. Säätiölain mukaan patenti- ja rekisterihallituksen

on valvottava, että säätiön hallintoa hoidetaan lain ja säätiön sääntöjen mukaisesti.

Oikeusvalvontaviranomaisten tehtävät yliopistojen laillisuusvalvonnan osalta säilyisi jatkossakin. Perustuslain 108 ja 109 §:n mukaan oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Yleistä

Uudistus mahdollistaa yliopistoille entistä joustavammat toimintatavat muuttuvassa toimintaympäristössä. Vahvistuvalla johtamisella saadaan aikaan nykyistä korkeatasoisempi yliopistolaitos, joka muodostuu vahvuusalueillaan kansainvälisellä huipulla olevista yliopistoista. Tavoitteena on parantaa yliopistojen kansainvälisyyttä, laatua ja vaikuttavuutta sekä lisätä niiden tuottavuutta ja tehokkuutta. Suomalaiset yliopistot voivat jatkossa toimia samankaltaisin toimintatavoin maailman johtavien, modernien yliopistojen kanssa.

Yliopistojen uusi oikeushenkilöasema merkitsee niiden taloudellisen ja hallinnollisen autonomian huomattavaa vahvistumista. Oikeushenkilöaseman muutos avaa mahdollisuudet monipuolistaa rahoitus pohjaa, kilpailla aiempaa paremmin kansainvälisestä tutkimusrahoituksesta ja tehdä yhteistyötä ulkomaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa sekä osallistua kasvaville ja kansainvälistyville koulutusmarkkinoille. Entistä itsenäisemmät yliopistot saavat nykyistä suuremman päätätävällän tehtäviensä toteuttamisessa sekä selkeästi enemmän vastuuta oman toimintansa ja taloutensa järjestämisestä.

Yliopistojen strategisen tavoitteenasettelun ja johtamisen edellytykset lisääntyvät. Yliopistot voivat kohdentaa resurssejaan opetuksen ja taiteellisen toiminnan laadun parantamiseen, huippututkimukseen ja strategiisiin painoaloihinsa sekä vahvistaa rooliaan koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä. Yliopistojen hallinnolliset muutokset tekevät

mahdolliseksi nykyistä laajemman vuorovaihtuuden toimintaympäristön kanssa ja mahdollistavat myös reagointikyvyn toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Sisäinen uudistumis- ja reagointikyky tuottaa tutkimuksen alueella nykyistä enemmän uusia avauksia ja aloitteita. Yliopistot kykenevät myös reagoimaan työelämän muutoksiin koulutuksen tarjoajina.

Yliopistojen määrä vähenee lainsäädännön uudistumisen yhteydessä. Lisäksi on käynnissä koko korkeakoululaitoksen mittava rakenteellinen kehittäminen. Näiden muutosten kautta Suomeen rakentuu entistä vahvempien, monipuolisempien ja itsenäisempien yliopistojen verkko, joka on tärkein osa julkista koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää. Yliopistot vastaavat myös innovaatiojärjestelmän uudistumiskyvystä kouluttamalla asiantuntijoita, tutkijoita ja taiteentekijöitä työelämän tarpeisiin.

Yliopistojen hallitusten kokoonpanolla pyritään korostamaan yliopiston ja muun yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja yhteiskunnan sitoutumista yliopistojen toiminnan kehittämiseen.

Aluevaikuttavuus

Yliopistolaitos säilyy tulevaisuudessakin alueellisesti kattavana ja sen vaikuttavuus alueella vahvistuu laadukkaamman koulutuksen ja tuloksekkaamman tutkimuksen kautta. Korkeakouluverkon tiivistyminen ja rakenteelliset uudistukset luovat edellytyksiä entistä tavoitteellisemmalle toiminnalle ja eri toimijoiden väliselle yhteistyölle. Painoalojen valinta ja korkeakoulukohtaiset profiilit edistävät korkeakoulujen välistä luontevaa yhteistyötä sekä yhteistyötä alueen muiden julkisten, yksityisten ja kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa. Yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta tulee kaksisuuntaista. Yliopistojen tutkimus- ja koulutustoiminnan strategisesti valmisteltu toimintaympäristön huomioiva ja vahvuuksiin perustuva kokonaisuus luo alueille edellytyksiä menestyä yhä globaaleimmalla, kilpailluilla markkinoilla.

Korkeakouluverkon tiivistyessä on olennaisen tärkeää huolehtia osaamisen siirron vahvistamisesta alueilla. Koulutuksessa tulee

nuorten koulutustarjonnan vähentyessä korostumaan joustavien aikuiskoulutusjärjestelmien kehittäminen, millä tuetaan elinikäisen oppimisen tavoitteita ja luodaan edellytyksiä työelämän ohessa suoritettavaan osaamisen päivitykseen ja uudistamiseen. Yliopistokoulutus pohjautuu jatkossakin tutkimustyöhön ja tutkimus- ja innovaatioyhteisöön kertyvään tieteelliseen osaamiseen. Nykyaikaisessa korkeakoulutuksessa ympäröivän yhteiskunnan tarpeiden huomiointi on välttämätöntä, ja tutkimusperustaisen koulutuksen rinnalle on noussut muidenkin työelämän kannalta keskeisten taitojen opettaminen ja oppiminen. Yliopistojen ja työelämän tiivistyvä yhteistyö tarjoaa jatkossa edellytyksiä koulutuksen työelämärelevanssin vahvistamiselle. Verkostomuodossa toimivien yliopistokeskusten toiminnassa työelämän ja alueiden tarpeisiin vastaaminen on ollut lähtökohtana ja suoritettujen arviointien valossa niiden alueellinen vaikuttavuus on ollut merkittävä. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on myös muita yhteisistä keskinäisistä tarpeista nousseita alueyhteistyön muotoja sekä merkittävää yhteisrahoitteista toimintaa muiden alueen toimijoiden kanssa. Organisaatioiden tehtävät ja resurssit huomioivia alueellisia ja valtakunnallisia vaihtuva-alaisia verkostoja käytetään osana korkeakoulujen normaalia toimintaa.

Vaikutus korkeakoululaitoksen kokonaisuuteen

Suomen korkeakoululaitos muodostuu jatkossakin yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Kummallakin sektorilla on oma tehtävänsä ja profiilinsa. Toisiaan täydentävät korkeakoulujen strategiset valinnat sekä säännöksiin pohjautuvat toimintamallit edistävät tutkimuksen ja opetuksen laajamittaista hyödyntämistä yhteiskunnassa sekä ympäröivän yhteiskunnan vaikutusmekanismien vakiintumista yliopistoihin päin. Lakiesityksellä ei ole tarkoitus muuttaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäistä suhdetta.

Yliopistojen oikeudellisen aseman muutuessakin on tärkeää, että yliopistot ja ammattikorkeakoulut toimivat yhteistyössä erityisesti alueellisesti vahvempien korkeakoulukokonaisuuksien muodostamiseksi ja alu-

eellisen vaikuttavuuden tehostamiseksi. Korkeakoulujen strategiatyön välttämätön edellytys on sektorikohtainen ja alueellinen valintojen yhteinen tarkastelu tarpeettomien päällekkäisyyksien karsimiseksi ja osaamistarpeiden tyydyttämiseksi. Korkeakoulujen yhteiset kokonaisuudet voivat olla konsortioita, konserneja tai muita strategisia yhteenliittymiä, joissa yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on oman tehtävänsä mukainen rooli. Yliopiston oikeudellisen aseman muutoksella voidaan tukea alueellista yhteistyötä kahden korkeakoulusektorin välillä yhteiskunnallisen ja alueellisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Yritysvaikutukset

Suomella on eurooppalaisessa korkeakoulukentässä vertailtuna hyvin toimiva yliopistojen ja yritysten välinen tutkimusyhteistyö. Korkeakoulujen tiivis yhteistyö tutkimuksessa ja innovaatiotoiminnassa työelämän, yritysten ja muiden keskeisten innovaatiojärjestelmän toimijoiden kanssa saa uudenlaisia toimintamahdollisuuksia yliopistojen siirtyessä uuteen oikeushenkilöasemaan. Hyvä esimerkki ovat käynnistyneet, yritysten, yliopistojen rahastojen ja muiden innovaatiojärjestelmän toimijoiden muodostamat SHOKit. Myös innovaatiojärjestelmän eri toimijoiden yhteiset kampusalueet ovat osoittautumassa onnistuneiksi ratkaisuksi. Pienemmässä mitakaavassa esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteisprofessorit sekä yritysten tai muiden yhteisöjen kustantamat professorit tarjoavat laajempia mahdollisuuksia voimavarojen tarkoituksenmukaiseen käyttöön.

Alueellisen koulutustarjonnan ja tutkimusosaamisen kautta luodaan alueen yritystoiminnalle kasvualustaa ja näin välillisesti tuetaan alueen työikäisen väestön työllistymismahdollisuuksia, kasvualojen ja uuden yritystoiminnan syntymistä sekä alueen kilpailukykyisen elinkeinoelämän uusiutumista. Merkitys tulee olemaan huomattava erityisesti pk-sektorille, joiden oma tutkimus- ja kehittämis toiminta on vähäistä.

Toimintaedellytysten vahvistamisen kautta yliopistot pystyvät aiempaa paremmin ottamaan toiminnassaan huomioon valtakunnallisten korkeakoulu- ja tiedepoliittisten tavoit-

teiden ohella myös vaikuttavuuden vahvistamisen. Yksityisten pääomasijoitusten kautta vahvistetaan yliopistojen ja yritysten välistä keskinäistä yhteistyötä. Perinteisesti yliopistojen yritys yhteistyö on Suomessa sujuvaa tutkimuksessa. Muiden yhteiskunnallisten toimijoiden sitoutuminen tutkijankoulutuksen tavoitteisiin ja toteutukseen tutkijakouluissa on vahvistumassa yliopistoudistuksen myötä, kun esimerkiksi yritykset näkevät tutkimuksen tulosten ja osajien merkityksen lyhyellä tähtäyksellä omanakin etunaan.

Julkisten tutkimus- ja innovaatiopalveluiden järjestäminen korkeakoulujen välisenä yhteistyönä myös uusimuotoisissa yliopistoissa on välttämätön edellytys tutkimustulosten hyödyntämisoikeuksien lisensoimiseksi ja myymiseksi niitä hyödyntämään kykeneville toimijoille. Julkisten palveluiden lisäksi tarvitaan myös yksityisiä toimijoita, jotka yliopistojen strategisina kumppaneina edistävät keksinnöllisten tutkimustulosten jatkojalostusta yliopistoissa ja siirtymistä yritysten prosesseihin, tuotteiksi tai palveluiksi.

Lakiehdotuksen mukaan yliopiston harjoittaessa liiketoimintaa muutoin kuin erikseen kirjanpitovelvollisen yksikön muodossa tulee tätä liiketoimintaa koskevat tuloksellisuustiedot esittää erikseen tuloslaskelman muodossa tilinpäätöksen liitetiedoissa toiminnoittain. Tällä pyritään osaltaan vaikuttamaan yliopistojen taloudellisen toimimiseen EU:n kilpailu- ja valtiontukisääntöjen mukaisesti ja markkinoiden toimintaa vääristämättä. Valtion yliopistoille antama toiminnan rahoitus kohdistuu julkisiin tehtäviin. EY-tuomioistuin on katsonut julkisen koulutusjärjestelmän ylläpitämisen valtiolle kuuluvaksi koulutuspoliittiseksi velvollisuudeksi, eikä valtio esimerkiksi ylläpitäessään yliopistoja harjoita taloudellista etua tavoittelevaa toimintaa.

Yliopistojen oikeushenkilöllisyys antaa yliopistoille entistä joustavampia mahdollisuuksia yhteistoimintaan elinkeinoelämän kanssa. Jatkossakin yhteisrahoitteinen tutkimustoiminta elinkeinoelämän kanssa tulee olemaan tärkeä osa yliopistojen tutkimustoimintaa. Lisäksi, elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan tilaamien tutkimusten ja erilaisten konsultointipalvelujen tarjoaminen sekä

muu yritysysteistyö on yliopistojen osalta virastoasemaa tehokkaammin toteuttavissa oikeushenkilönä toimittaessa.

Vaikutukset opiskelijoiden asemaan

Tutkintoon johtava koulutus säilyisi esityksen mukaan edelleen maksuttomana. Kansainvälisyyttä ja mahdollisuuksia kansainvälisille koulutusmarkkinoille pyritään lisäämään ETA-alueen ulkopuolisille toteutettavan lukukausimaksukokeilun muodossa. Alueellisesti kattava yliopistoverkko turvaa jatkossakin yliopistokoulutuksen saatavuuden koko maassa. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa opiskelijaedustus säilyy yliopistojen ylimmässä toimielimessä. Yhden opiskelupaikan säännön tarkentamisella pyritään opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseen. Koulutuksen laatuun panostamalla pyritään siihen, että suomalainen yliopistokoulutus on kansainvälisesti enintistä kilpailukykyisempää.

Vaikutukset henkilöstön asemaan

Yliopistojen oikeushenkilöaseman muutos merkitsee henkilöstön palvelussuhteen muuttumista kaikissa yliopistoissa virkasuhteisesta työsuhteiseksi ja työnantajan neuvotteluoikeuksien siirtymistä yliopistoille. Yliopistoilla on jatkossa nykyistä merkittävästi suurempi vapaus päättää omasta henkilöstöpolitiikastaan. Palvelussuhteen muutos liittyy toisaalta yliopistojen irrottautumiseen valtiosta ja toisaalta pyrkimykseen parantaa yliopistojen kilpailukykyä niin kotimaista kuin ulkomaista osaavaa henkilöstöä rekrytoidessaan. Työnantajatoiminnan siirtyminen yliopistoille mahdollistaa sen, että henkilöstöpolitiikka ei ole sidoksissa valtion virastoja koskevaan yleiseen henkilöstöpolitiikkaan. Virkasuhteiden muuttuminen työsuhteiseksi mahdollistaa tarvittaessa myös joustavamman ja yksilöidymmän henkilöstöpolitiikan ja antaa työntekijälle mahdollisuuden neuvotella työ-sopimuksensa sisällöstä.

Virkasuhdetta ja työsuhdetta koskeva lainsäädäntö on nykyisin hyvin pitkälti samansisältöinen. Molemmissa palvelussuhteissa lähtökohtana on vakituinen palvelussuhde ja irtisanomisperusteet ovat lähes samanlaiset.

Sekä virkamiehen että työsuhteisen henkilöstön on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Kummassakin palvelussuhteessa voidaan käyttää samaa palkkausjärjestelmää ja kumpaankin palvelussuhteeseen liittyy järjestöjen välillä neuvoteltava virka- tai työehtosopimus. Työehtosopimuksilla voidaan sopia samoista asioista kuin virkaehtosopimuksilla.

Virka- ja työsuhdetta koskevan lainsäädännön sisällössä on lähinnä seuraavia eroja: Virkasuhde alkaa viranomaisen yksipuolisella nimittämisellä viranomaisen määrittämiin tehtäviin kun taas työsuhde alkaa työntekijän ja työnantajan välisellä sopimuksella, jolloin myös työntekijällä on mahdollisuus neuvotella ja vaikuttaa tehtäviensä sisältöön. Vakituksia virkoja voidaan perustaa vain valtion talousarviossa osoitetun määrärahan puitteissa, mutta vakituksia työsuhteita voidaan perustaa työnantajan kokonaistaloudellisen tilanteen sen salliessa. Laittomat määräaikaisuudet johtavat virkasuhteessa korvausvelvollisuuteen ja työsuhteessa sen katsomiseen vakinaiseksi työsuhteeksi. Laittomasti irtisanottu virkasuhde jatkuu katkeamatta ja laittomasti irtisanottu työsuhde oikeuttaa korvauksiin. Virkasuhdetta koskevat virkamiehen ja valtion väliset riidat käsitellään hallinto-oikeuksissa, työsuhdetta koskevat työntekijän ja työnantajan väliset riidat käsitellään puolestaan yleisissä alioikeuksissa.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistamisella ei ole suoranaisia vaikutuksia opiskelijoiden ottamiseen. Yliopistossa opiskelevista vuonna 2007 naisia oli 54 prosenttia. Vuonna 2007 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista naisia oli 60 prosenttia ja tohtorin tutkinnon suorittaneista 51 prosenttia. Monilla aloilla naiset ovat suorittaneet miehiä enemmän tutkintoja. Tietyillä koulutusaloilla, kuten tekniikassa, naisten osuus on edelleen miehiä vähäisempi. Osaltaan tämä johtuu oppiainevalinnoista, joita opiskelijat lukiossa tekevät. Yliopistoissa ei nykyisin ole käytössä sukupuolikiintiöitä opiskelijavalinnoissa. Myöskään lakiehdotuksessa ei esitetä sukupuolikiintiöiden käyt-

töönottoa. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) mukaan myös yliopistoja koskee velvollisuus tasa-arvon toteuttamiseen koulutuksessa ja opetuksessa.

Yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilöstöstä naisia on 42 prosenttia. Määräaikaisessa palvelusuhteessa olevista naisia on koko henkilöstöstä 50 prosenttia ja opetus- ja tutkimushenkilöstöstä 44 prosenttia. Professorikunnassa naiset ovat selkeä vähemmistö. Naisia professoreista vuonna 2007 oli 24 prosenttia. Suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle voidaan tämän arvioida vaikuttavan naisten määrän nousuun professorikunnassa, koska naisten koulutustaso on yleisesti miehiä korkeampaa ja tutkijauralla naisia on nykyisin 42 prosenttia tutkijoista. Henkilöstön palvelussuhteen muodolla ei voida katsoa olevan suoranaisia vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon, koska tasa-arvolaki ja sen oikeussuojakeinot kohdistuvat molempiin palvelussuhteen muotoihin. Samoin yleisemmätkin syrjintää koskevat kiellot ovat virkasuhteessa ja työsuhteessa sisällöltään samanlaiset.

Yliopistojen tulee julkista valtaa käyttävinä itsenäisinä julkisoikeudellisinä laitoksina noudattaa tasa-arvolain 4 a §:n 2 momentin tasapuolisuussäännöstä ja saman pykälän 3 momentin ehdokkaiden nimeämistä koskevaa säännöstä. Yliopistoyhteisön jäsenet hallituksen valitsee kukin yliopistoyhteisön ryhmä keskuudestaan. Koska eri yliopistoyhteisöjen edustajat valitaan vaaleilla, tasa-arvolain tasapuolisuussäännöstä ei voida soveltaa näiden edustajien osalta. Kunkin yliopistoyhteisön ryhmän tulisi ehdokkaita asettaessaan kuitenkin mahdollisuuksien mukaan huolehtia siitä, että ehdokkaina on sekä naisia että miehiä.

Säätiöyliopistojen hallitusta valittaessa tulee ottaa huomioon tasa-arvolain 4 a §:n 2 momentin tasapuolisuussäännös. Kun eri tahoja pyydetään tässä yhteydessä nimeämään ehdokkaita yliopiston hallitukseen, tulee tasa-arvolain 4 a §:n 3 momentin mukaisesti ehdokkaita nimeävien tahojen mahdollisuuksien mukaan ehdottaa sekä naista että miestä jokaista jäsenpaikkaa kohden.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Opetusministeriö kutsui 1 päivänä joulukuuta 2005 hallintoneuvos Niilo Jääskisen ja professori Jorma Rantasen selvitysmieheksi selvittämään yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistamista. Selvitystyön tehtäviin kuului tarkastella vaihtoehtoisia tapoja, miten yliopistojen taloudellista toimivaltaa voidaan vahvistaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä sekä tehdä esitys valitun toimintavaihtoehdon pohjalta yliopistojen taloudellisen toimivallan vahvistamisesta siten, että valtiovallan korkeakoulu- ja tiedepoliittinen ohjaus voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Selvitystyön tehtäviin kuului lisäksi tehdä ehdotukset yliopistojen johtamisen ja hallinnon uudistamisesta siten, että yliopistojen sisäisen johtamisen edellytykset vahvistuvat sekä ehdotukset tarvittavasta lainsäädännöstä ja muista toimenpiteistä. Selvitysmiehet katsoivat väliraportissaan 11 päivänä toukokuuta 2006 (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen, väliraportti; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:14), että lyhyellä aikavälillä olisi mahdollista lisätä yliopistojen taloudellista autonomiaa antamalla kaikille yliopistoille mahdollisuus rahastotalouteen, luomalla edellytykset yliopistojen rahastotalouden ansaintalogiikalle, selkeyttämällä ja yksinkertaistamalla yliopistojen taloudellista ja hallinnollista ohjausta sekä lisäämällä yliopistojen valtaa virkasuhteen henkilöstönsä palvelussuhteen ehtojen määrittämisessä. Väliraportin pohjalta valmisteltiin vuoden 2007 alusta voimaan tullut yliopistolain muutos (1453/2006; HE 256/2006 vp), jossa yliopistoille annettiin mahdollisuus omaan valtion talousarviotalouden ulkopuoliseen omaisuuteen ja siihen liittyvään oikeushenkilöllisyyteen (yliopistorahastot) muuttamatta kuitenkaan muilta osin yliopistojen asemaa valtion talousarviotalouteen kuuluviina tilivirastoina.

Yliopistojen taloudellisen toimivallan vahvistamista pitemmällä aikavälillä koskevat ehdotuksensa selvitysmiehet luovuttivat 29 päivänä joulukuuta 2006 (Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistami-

nen; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2). Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistoista muodostettaisiin uusi taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, mikä merkitsisi oikeudellisesti yliopistojen irtautumista valtio-oikeushenkilöstä ja valtion talousarvionaloudesta. Selvitysmiehet ehdottivat, että yliopistojen hallinnossa erotettaisiin johtokunta ja konsistori sekä toimeenpaneva johto ja että rehtorin nimittäisi yliopiston johtokunta. Lisäksi selvitysmiehet esittivät, että yliopiston henkilöstön palvelussuhteet muutettaisiin virkasuhteisista työsuhteisiksi.

Opetusministeriö asetti 27 päivänä loka-kuuta 2006 yliopistojen rakenteellisen kehittämisen hanke-esitysten pohjalta kolme suunnitteluryhmää, joiden tehtävänä oli tehdä esitykset yliopistojen mahdollisimman pitkälle menevästä yhteisestä toimintaraken-teesta Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun (ns. innovaatioyliopistohanke), Kuopion ja Joensuun yliopistojen sekä Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun osalta. Suunnitteluryhmät esittivät Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistämistä uudeksi yksityisoikeudellisena sää-tiönä toimivaksi yliopistoksi (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16), liittoyliopiston muodostamista Kuopion ja Joensuun yliopistoista (Itä-Suomen yliopisto -tulevaisuuden yliopisto ajassa; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:15) sekä Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun yhteisen yliopistokonsortion perustamista (Turusta tie-teen huippukeskittymä; opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:14).

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus otti yliopistojen taloudellisen autonomian vahvistamisen esille ohjelmassaan. Hallitusohjel-massa todetaan, että yliopistojen taloudellista autonomiaa lisätään mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema. Sama-naikaisesti uudistetaan yliopistojen hallin-toa ja päätöksentekojärjestelmää. Hallitusoh-

jelmassa todetaan myös, että ulkomaille suuntautuva tilauskoulutus tehdään mahdolli-seksi ja että käynnistetään kokeilu, jossa yliopistot ja korkeakoulut voivat hakea yksittäisille maisteriohjelmille lupaa kerätä maksua EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opis-keilijoilta. Kokeiluun kuuluu hallitusohjelman mukaan stipendijärjestelmä ulkomaisille vä-hävaraisille opiskelijoille.

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusmi-nisteriössä kiinteässä yhteistyössä yliopisto-ten, opiskelijoiden, henkilöstön ja valtiova-rainministeriön kanssa. Opetusministeriö asetti 30 päivänä toukokuuta 2007 hallitusoh-jelman linjausten toteuttamiseksi ministeriön sisäisen työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esitys yliopistolainsäädännön ko-konaisuudistukseksi sekä ehdotus yliopisto-ten ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän uudista-miseksi. Työryhmän työtä on tukenut ja oh-jannut ohjausryhmä, jossa on ollut yliopisto-ten ja opiskelijoiden edustus. Lisäksi infor-maatiota välittävänä ryhmänä yliopistojen asemaa koskevassa muutosprosessissa henki-löstön osalta on toiminut henkilöstöryhmä, jossa on ollut edustus JUKO ry:stä, JHL ry:stä ja YHL ry:stä. Lisäksi innovaatioyli-opistohankkeen toteutusta varten on toiminut erillinen valmisteluprojekti, jonka työtä on ohjannut laajapohjainen johtoryhmä.

Yliopistouudistusta on käsitelty valmiste-lun aikana useaan otteeseen hallituksen ilta-koulussa, sivistyspoliittisessa ministerityö-ryhmässä ja talouspoliittisessa ministeriva-liokunnassa. Yliopistouudistuksen suuntaviiv-ivat esiteltiin korkeakoulujen johdolle pide-tyssä seminaarissa syksyllä 2007, jonka jäl-keen suuntaviivoista järjestettiin laaja lausun-tokierros. Lisäksi yliopistouudistusta on käsi-telty valmistelun aikana useissa seminaareis-sa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnos hallituksen esityksestä lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle ja julkaistiin opetusministeriön verkkosivuilla 14 päivänä elokuuta 2008. Luonnoksesta saatiin lausun-not yhteensä 160 lausunnonantajalta. Yh-teenvedo annetuista lausunnoista on julkaistu opetusministeriön verkkosivuilla.

Valtaosa lausunnonantajista piti lain uudistuksen tavoitteita ja lähtökohtia sinänsä oikeina ja uudistusta välttämättömänä. Lähes kaikkiin lakiehdotuksen pykäliin ehdotettiin kuitenkin lukuisia ja usein myös erisuuntaisia muutoksia. Monet yliopistot totesivat, että yliopistolain tulisi olla ehdotettua väljempi puitelaki ja jättää enemmän asioita yliopiston päätettäväksi.

Useat lausunnonantajat ehdottivat, että lain 2 §:ään lisättäisiin yliopistojen tehtäväksi elinikäisen oppimisen edistäminen. Lakiehdotusta on tältä osin täydennetty lausunkierroksen jälkeen. Jotkut ehdottivat lausunnoissaan lisäksi avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen järjestämistä lakisääteisesti pakolliseksi tehtäväksi. Valtaosa mainittuja toimintoja yliopistojen tehtäväksi ehdottaneista tahoista esitti lausunnossaan, että ehdotettu tehtävälisäys edellyttää huomattavaa lisärahoitusta yliopistojen toimintamenoihin. Lain täydentämistä ei avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen osalta katsottu lain jatkovalmistelussa kuitenkaan perustelluksi, koska avoin yliopisto-opetus on jo nykyisellään varsin laajamittaista toimintaa. Täydennyskoulutus on kysyntälähtöistä palvelutarjontaa, jota ei voi rahoittaa valtion yliopistoille osoittamalla perusrahoituksella. Sekä avoin yliopisto-opetus että yliopistojen täydennyskoulutus sisältyvät ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksessa valmisteltaviin asioihin.

Monet lausunnonantajat ehdottivat myös yliopistokeskusten ja niiden rahoituksen sisällyttämistä lakiin. Yliopistot eivät juuri otaneet asiaan kantaa tai totesivat organisoitumisen kuuluvan itsehallinnon piiriin. Yliopistokeskukset mainitaan yhtenä yhteistyön muotona lain 24 §:ssä.

Lakiehdotuksen 10 §:ään sisältyvä säännös koulutusohjelman maksullisuudesta EU- ja ETA-alueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisille jakoi lausunnonantajien mielipiteitä. Kokeilua vastustivat opiskelijajärjestöt. Useat lausunnonantajat edellyttivät, että kokeilun arvioinnille tulisi asettaa selkeät kriteerit jo ennen kokeilun käynnistymistä. Monet yliopistot pitivät kokeilua liian kapeana ja menettelyltään jäykkänä ja ehdottivat, että mahdollisista maksullisista ohjelmista voitaisiin

päätää opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulossopimusneuvotteluissa. Laajempaa opintojen maksullisuutta pohtivat lausunnoissaan Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Keskuskauppakamari ja Elinkeinoelämän keskusliitto.

Julkisoikeudellisten yliopistojen hallituksen kokoonpanosta yliopistot esittivät erisuuntaisia näkemyksiä. Valtaosa piti hyväksyttävänä luonnoksessa ehdotettua kokoonpanoa, jonka mukaan puolet hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin yliopistoyhteisöön kuuluvia henkilöitä, koska yliopisto itse valitsee ulkopuoliset jäsenet. Tampereen ja Jyväskylän yliopistot ehdottivat, että hallituksen ulkopuolisista jäsenistä ja niiden määrästä tulisi säätää väljemmin. Turun ja Lapin yliopisto sekä Åbo Akademi pitivät ehdotettua ulkopuolisten jäsenten määrää ongelmallisena. Turun kauppakorkeakoulu, Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Suomen ylioppilaskuntien liitto ehdottivat, että yliopiston sisäisten ryhmien pitäisi muodostaa hallituksen enemmistö. Myös useimmat henkilöstöjärjestöt kannattavat sisäisten jäsenten enemmistöä. Muutama lausunnonantaja esitti, että rehtorin tulisi olla hallituksen puheenjohtaja.

Valtaosa lausunnonantajista ei pitänyt tarkoituksenmukaisena lakiehdotukseen sisällynyttä säännöstä valtuutetuista ja ehdottivat tämän toimielimen tehtävän eli hallituksen vastuuvapaudesta päättämisen siirtämistä yliopistokollegiolle. Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota siihen, että yliopiston hallituksen tulisi olla vastuussa yliopistokollegiolle, jonka luottamusta hallituksen tulisi nauttia. Useat yliopistot ehdottivat, että yliopistokollegio valitsisi myös yliopistoyhteisön edustajat hallitukseen. Lausunkierroksen perusteella valtuutettuja koskenut pykälä poistettiin lakiehdotuksesta. Organisaatiota koskevaan lukuun tehtiin myös eräitä muita täsmennyksiä yliopiston toimielimien välisen tasapainon turvaamiseksi.

Kaikki keskeiset lausunnonantajat ottivat kantaa henkilöstön asemaan. Henkilöstöjärjestöt ehdottivat, että virkasuhde säilyisi edelleen pääasiallisena palvelussuhteen muotona. Tätä perusteltiin sillä, että julkisen vallan käytön katsottiin perustuslain mukaan edellyttävän virkasuhdetta. Lisäksi useat lau-

sunnonantajat esittivät, että tieteen vapauden turvaaminen edellyttää virkasuhdetta. Useat lausunnonantajat totesivat myös, että henkilöstön aseman muutosta tulisi perustella laajemmin ja että perusteluissa tulisi tarkastella muun muassa virkavastuukysymyksiä ja palvelussuhteen luonnetta perustuslain näkökulmasta. Henkilöstöjärjestöt eivät myöskään kannattaneet määräaikaisuuden perusteiden määrittelyä lausunnolla olleessa luonnoksessa esitetyllä tavalla. Lisäksi henkilöstöjärjestöt ja muut keskeiset lausunnonantajat korostivat, että siirtymävaiheessa tulee turvata henkilöstön edut ja mahdollistaa henkilöstön siirtyminen uusimuotoisten yliopistojen palvelukseen vanhoina työntekijöinä. Saatujen lausuntojen perusteella lakiehdotusta täydennettiin siten, että henkilöstöä koskevaan 4 lukuun lisättiin säännös rikosoikeudellisesta virkavastuusta. Henkilön palvelussuhdetta koskevasta säännöksestä poistettiin lausuntoluonnoksessa ollut 2 momentti määräaikaisten työsuhteiden perusteista. Lisäksi säännöksen perusteluja täydennettiin lausunnossa epäselväksi todettujen seikkojen selvittämiseksi.

Henkilöstöjärjestöt ja useat muut lausunnonantajat ehdottavat, että henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin edelleen valtioneuvoston asetuksella. Professorien kutsumenettelyn lieventämisestä vastusti Professoriliitto kun taas monet yliopistot kannattivat sitä. Lain jatkovalmistelussa on edelleen katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrätään jatkossa johtosäännössä. Kutsumenettelyä koskevaa säännöstä on tarkistettu.

Opiskelijoita koskevien 5 luvun säännöksiä on lausuntokierroksen jälkeen jonkin verran täydennetty. Opiskelupaikan vastaanottamista koskevaan säännökseen on lisätty lukukauden määritelmä. Opintosuoritusten arviointia koskevaan säännökseen on nostettu voimassa olevasta yliopistoasetuksesta säännökset arviointiin liittyvästä menettelystä ja opintojen hyväksilukemisesta. Lisäksi opiskelijan kurinpitoa koskevaa säännöstä on tarkennettu oikeusministeriön lausunnon perusteella. Lausuntokierroksella kiinnitettiin myös huomiota jatko-opiskelijoiden aseman selkeyttämiseen yliopistoyhteisön osana.

Lain 4 §:n perusteluja on tämän johdosta täsmennetty.

Valtaosa lausunnonantajista korosti, että yliopistouudistuksen onnistunut toteutus edellyttää riittävien taloudellisten toimintaedellytysten turvaamista. Saatujen lausuntojen perusteella lakiehdotuksen 6 lukua muutettiin. Tämän jälkeen opetusministeriö pyysi lausuntoja yliopistojen ohjaukseen ja rahoitukseen liittyvistä laki- ja asetustason pykäläistä sekä yliopistojen ohjaus- ja rahoituskäytänteitä koskevasta muistiosta. Määräaikaan mennessä lausuntonsa antoi 29 tahoa.

Lausuntoa pyydettiin yliopistoilta, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry:lta, valtiovarainministeriöltä ja oikeusministeriöltä. Lausunnot saatiin kaikilta yliopistoilta ja valtiovarainministeriöltä. Lisäksi lausunnon antoivat Professoriliitto, Suomen ekonomiliitto SEFE ry, Palkansaajajärjestö Pardia ry., Yliopistojen ja tutkimusalan henkilöstöliitto YHL ry, Tieteentekijöiden liitto, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Tekniikan akateemisten liitto TEK, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. ja Suomen yliopistokeskukset. Luonnokset ovat olleet kaikkien kiinnostuneiden saatavilla opetusministeriön internetisivuilla.

Valtaosa lausunnonantajista piti yliopistojen ohjausjärjestelmään ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja näiden katsottiin luovan hyvät edellytykset yliopistojen kannalta välttämättömälle toiminnan pitkäjänteisyydelle ja ennustettavuudelle. Myönteisenä pidettiin erityisesti pidempää sopimuskautta ja ohjausprosessin osittaista keventymistä nykyiseen verrattuna. Tällä nähtiin myönteinen vaikutus yliopistojen oman strategisen ajattelun korostumiseen ja vahvistumiseen.

Valtaosa lausunnonantajista piti rahoitusmallia pääosin oikeasuuntaisena ja sen koettiin tukevan yliopistolain kokonaisuudistuksen tuomien muutosmahdollisuuksien läpivientä. Tärkeänä nähtiin tasapainon löytäminen muutosherkkyyden ja vakauden välillä, joka mahdollistaisi nykyistä paremmin rakteissa tehtävät muutokset ja toiminnan uudelleen suuntaamiset.

Ohjausprosessissa ja rahoitusmallissa pidettiin oikeasuuntaisena pyrkimystä laadulliseen tarkasteluun, joskin osa lausunnonantajista näki toimenpiteet riittämättöminä. Oh-

jauksen ja rahoitusmallin indikaattorien jatkokehittämisessä korostettiin laatuun perustuvien tekijöiden osuuden edelleen kasvattamista suhteessa määrällisiin tekijöihin.

Rahoituksen korottaminen vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti (yliopistoindeksi) sai lausunnonantajilta laajan tuen. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan yleiset toiminnan tehokkuuden parantamisen ja tuottavuuden lisäämisen tavoitteet tulee kuitenkin ottaa huomioon valtion rahoituksen määräytymisperusteissa. Tästä syystä vuosittaisesta euromääräisestä indeksitarkistuksesta tulisi vähentää vuoteen 2015 saakka erikseen säänneltävä prosentiosuus, joka vastaisi suuruusluokaltaan valtionhallinnon virastojen ja laitosten tuottavuuden parantamiselle asetettavia tavoitteita.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ainakin rahoituksen keskeisistä määräytymisperusteista ja jakautumisesta tulisi säätää suoraan yliopistolaissa. Muilta osin rahoituksen määräytymisperusteista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella, jolloin erillistä opetusministeriön päätöstä laskentakriteereistä ei tarvittaisi.

Valtaosa lausunnonantajista näki myönteisenä erillisestä tuloksellisuusrahoituksesta ja hakumenettelyn kautta tapahtuvasta hankerahoituksesta luopumisen.

Valtaosa lausunnonantajista näki yhtenä rahoitusmallin keskeisimmistä tavoitteista korkean kansainvälisen laatutason saavuttamisen ja siihen kannustamisen. Tähän kytkeytyen tieteellisten julkaisujen tietojen vertailtavuutta ja luotettavuutta edellytetään kehitettävänä tavoitteena julkaisutietojen painoarvon lisääminen rahoitusmallissa. Myös kansainvälisen liikkuvuudessa tulee käynnistää tiedonkeruu kahta viikkoa lyhyemmistä vaihdoista, jotta saadaan kattavampi kuva vaihdon laajuudesta eri yliopistoissa.

Strategisen kehittämisen kokonaisuutta pidetään tärkeänä, mutta sen erityisenä haasteena nähdään ennakoitavuus ja läpinäkyvyys. Moni lausunnonantaja korosti rahoitusmallin läpinäkyvyyden varmistamista myös muissa harkinnanvaraisissa erissä. Tärkeänä pidetään, että yliopiston rahoitukseen vaikuttavat indikaattorit ovat kaikkiin yliopistoihin yhteisesti sovellettavia. Alustavia

laskelmia valtion rahoituksesta halutaan yliopistojen käyttöön jo ennen syksyä 2009.

Valtaosa lausunnonantajista piti myönteisenä painopisteen siirtämistä opiskelijamääristä ja tutkintotavoitteista toteutumien suuntaan. Osa lausunnonantajista olisi ollut valmis voimallisempaankin siirtoon Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen keskinäistä suhdetta pidettiin siirtymävaiheessa yleisesti oikeana. Myös ylempien korkeakoulututkintojen kustannuskertoimista luopumista kannatettiin, kun alojen erityispiirteet otetaan muuten riittävässä määrin huomioon.

Harjoittelukoulujen rahoituksen laskennallisuutta tuettiin ja valtaosa lausunnonantajista tuki myös toiminnan tiiviimpää kytkeä yliopiston muuhun toimintaan. Lausunnonantajat korostivat, että rahoitusmallin tulee turvata opettajankoulutukseen liittyvän harjoittelun riittävä resursointi riippumatta harjoittelun toteutustavasta.

Rahoitusmallin yksityiskohtiin (painotukset, kriteerit, määrittelyt) kohdistuu lisäksi lukuisia erisuuntaisia muutosehdotuksia.

Myös muutoksenhakua koskevan 10 luvun säännöksiin on lausuntokierroksen perusteella tehty joitakin täsmennyksiä. Lausunnonalla ollut ehdotus erillisestä oikaisumenettelystä hakukelpoisuutta koskevaan päätökseen on poistettu. Kun oikaisuprosessia ja siihen liittyvää valitusmenettelyä ei ehdittäisi kokonaisuudessaan käsitellä loppuun asti ennen valintakokeita, ei nykytilaa ole lausuntojen perusteella katsottu tarkoituksenmukaiseksi muuttaa.

Helsingin yliopiston erityissäännöksiin sisältyvä pykälä Kansalliskirjaston johtokunnasta on lausuntokierroksen jälkeen palautettu nykyäänöstä vastaavaksi.

Yliopistolain voimaannpanoa koskevan lain osalta ylioppilaskuntia koskeva säännös on muutettu Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunnonaan ehdottamalla tavalla. Henkilöstön palvelussuhteen muuttamista ja eläketurvaa koskevia säännöksiä on täsmennetty saatujen lausuntojen perusteella. Lisäksi yliopistolain voimaannpanoa koskevaan lakiin on lausuntokierroksen jälkeen sisällytetty arvonlisäveron huomioon ottamiseen liittyvä säännös.

Yliopistojen ja niiden keskeisten sidosryhmien sekä ylimpien laillisuusvalvojien lau-

sunnoissa pohdittiin laajasti perustuslain 123 §:n turvaaman itsehallinnon suhdetta yliopistolakiluonnokseen. Useat lausunnonantajat totesivat, että säätiöyliopistomalli on haasteellinen yliopiston itsehallinnon perinteisen tulkinnan valossa. Useat lausunnonantajat korostivat, että luonnoksessa esitetty tulkinta itsehallinnosta ei saa johtaa siihen, että ulkopuoliset tahot voisivat nimittää edustajansa myös julkisoikeudellisiin yliopistoihin. Lausuntojen perusteella lakiehdotukseen lisättiin säännös säätiöyliopiston monijäsenisestä hallintoelimestä ja ehdotuksen 1 §:ää tarkistettiin. Lisäksi hallituksen esitykseen sisältyviä perustelutekstejä on asiakokonaisuuteen liittyen täydennetty lausuntojen johdosta.

Useat ammattikorkeakoulut ja Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvosto Arene ehdottivat, että lakiin sisällytettäisiin velvoite yhteistyöhön ja perusteluihin lisättäisiin kuvaus korkeakoululaitoksen kokonaisuudesta. Nämä lausunnonantajat ja maakuntien liitot korostivat tarvetta kohdella yliopistoja ja ammattikorkeakouluja tasavertaisesti muun muassa opiskelijakunta- ja rahoituskysymyksissä. Hallituksen esitystä on lausuntokier-

roksen jälkeen täydennetty korkeakoululaitoksen kokonaisuuteen kohdistuvan vaikutusarvioinnin osalta.

Lausuntoihin sisältyi lisäksi useita yksityiskohtiin liittyviä huomautuksia ja kannanottoja, jotka on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon esityksen lopullisessa muotoilussa.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Yliopistolainsäädännön kokonaisuudistusta koskevan hallituksen esityksen yhteydessä on Eduskunnalle tarkoitus antaa myös hallituksen esitys ammattikorkeakoululain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, koska ammattikorkeakoululain eräitä säännöksiä on tarkoituksenmukaista yhtenäistää yliopistolakiin sisältyviä säännöksiä vastaaviksi.

Yliopistojen oikeudellisen aseman muutoksesta johtuvat verolainsäädännön muutokset annetaan erillisessä hallituksen esityksessä.

Eduskunta on joulukuussa 2008 hyväksynyt lain viranomaisten sineteistä ja leimoista (19/2009). Yliopistojen muuttuva oikeudellinen asema vaikuttaa tarpeisiin säännellä sinettien ja leimojen käyttöä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Yliopistolaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Eduskunta päättäisi lailla edelleen yliopistojen määrästä. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin kaikki yliopistot. Nykyiset Kuopion ja Joensuun yliopistot yhdistyisivät Itä-Suomen yliopistoksi ja Turun yliopisto ja Turun kauppakorkeakoulu Turun yliopistoksi. Nykyiset Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu yhdistyisivät Aalto-yliopistoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan yliopistoja olisi jatkossa oikeudelliselta asemaltaan kahdenlaisia, julkisoikeudellisia laitoksia ja säätiölain (109/1930) mukaisia säätiöitä. Säätiöyliopistoja olisivat Aalto-yliopistona toimiva Aalto-korkeakoulusäätiö ja Tampereen teknillisenä yliopistona toimiva TTY-säätiö.

Yliopistolakia sovellettaisiin säätiöyliopistoihin tietyin rajoituksin. Keskeisimmät soveltamisrajoitukset koskevat niitä pykäläiä, joissa säädetään julkisoikeudellisen laitoksen oikeushenkilömuotoon liittyvistä asioista. Säätiöyliopiston akateemisesta hallinnosta säädettäisiin ehdotettavan lain 23 ja 24 §:ssä. Muilta osin säätiöyliopistojen hallinnosta määrättäisiin säätiölain mukaisesti niiden säännöissä, joiden sisältöä on selostettu tarkemmin yleisperusteluiden kohdassa 3.3. Säätiöyliopistojen taloudesta säädettäisiin säätiölaissa. Yliopistolain kirjanpitoa koskevaa 58 §:ää, liiketoimintatietoja koskevaa 59 §:ää, yliopistokonsernia koskevaa 60 §:ää ja tilinpäätöksen julkisuutta koskevaa 63 §:ää sovellettaisiin kuitenkin myös säätiöyliopistoon.

Laki koskisi kaikkia opetusministeriön toimialaan kuuluvia yliopistoja. Opetusministeriön toimialaan kuuluvien yliopistojen lakisääteisiin tehtäviin ohjattava valtion rahoitus ohjataan opetusministeriön kautta ja yliopistojen toimintaa seurataan opetusministeriön toimesta. Opetusministeriön vastuulla

on säädösvalmistelu tässä laissa tarkoitettuisa yliopistoissa suoritettavien tutkintojen ja muun yliopistotoiminnan sääntelyn osalta.

Suomen korkeakoulujärjestelmään kuuluvat yliopistojen lisäksi myös ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaiset ammattikorkeakoulut. Sotilasalan korkeakoulututkinnot suoritetaan puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluvassa Maanpuolustuskorkeakoulussa, josta säädetään maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008). Maanpuolustuskorkeakoulu on puolustusvoimain komentajan alainen. Sen sisäinen järjestys on sotilaallinen, ja opiskelijat ovat sotilaallisen käskyvallan alaisia. Maanpuolustuskorkeakoulun päätehtävänä on suunnitella ja järjestää opetusta, joka johtaa puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen upseerin virkoihin vaadittaviin tutkintoihin. Mainituista syistä Maanpuolustuskorkeakoulu ei ole täysin rinnastettavissa muihin Suomessa ylintä opetusta antaviin ja tähän opetukseen perustuvaa tutkimusta harjoittaviin instituutioihin. Tutkintojensa osalta maanpuolustuskorkeakoulu rinnastetaan kuitenkin korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) mukaan yliopistoihin.

Kaikkien yliopistolain mukaisten yliopistojen englanninkielisessä nimessä tulisi yhdenmukaisuuden takia käyttää jatkossakin university-sanaa.

2 §. Tehtävät. Yliopistojen tehtävät säilyisivät pääasiassa ennallaan. Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Yliopistojen tulee näitä tehtäviä hoitaessaan edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Pykälän 1 momenttiin lisätty elinikäisen oppimisen edistäminen ei ole lisätehtävä vaan opintojen ja opetuksen suunnittelu- ja järjestämisperiaate. Sen mukaisesti yliopistot ottavat opetusjärjestelyisään ja tutkintojen sisällöissä huomioon eri-

laisista lähtökohdista ja elämäntilanteista tulevat opiskelijat ja heidän tarpeensa. Elinikäisen oppimisen edistäminen tarkoittaa opetuksen ja opintojen ohjauksen toimintakulttuuria, joka kattaa yliopisto-opetuksen sen kaikissa muodoissa. Voimassa olevan yliopistolain yliopiston tehtäviä koskevan 4 §:n 2 momentti velvoittaa yliopistoja pyrkimään toiminnassaan tarkoituksenmukaiseen työnjakoon. Vaikka lakiehdotuksessa ei ole vastaavaa säännöstä, tulee yliopistojen jatkossakin välttää tarpeetonta päällekkäistä toimintaa ja pyrkiä tarkoituksenmukaiseen yhteistyöhön, esimerkiksi tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta suunniteltaessa ja järjestettäessä. Voimassa olevan yliopistolain 4 §:n 3 momenttiin sisältyvä ruotsin kieltä taitavien henkilöiden määrän turvaaminen siirrettäisiin uuden lain tutkimusta ja opetusta koskevaan lukuun.

Voimassa olevan yliopistolain 4 §:n 4 momenttiin nykyisin sisältyvä tutkimuksen, koulutuksen ja opetuksen tasoa koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että korkean kansainvälisen tason saavuttamisen sijaan säädettäisiin korkean kansainvälisen tason varmistamisesta. Samalla säännökseen lisättäisiin taiteellinen toiminta. Koska yliopistojen tehtävänä on huolehtia, että niissä suoritettavassa tieteellisessä tutkimuksessa noudatetaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä, korostetaan säännöksessä nykyistä vastaavasti myös niiden huomioon ottamista yliopistojen toiminnassa. Luotettavan ja vakavasti otettavan tutkimuksen tunnusmerkkejä on niin kutsuttu hyvä tieteellinen käytäntö. Sen loukkaukset esimerkiksi tieteellisten aineistojen säilyttämisessä, tutkimustulosten ja -menetelmien raportoinnissa sekä julkaisutoiminnassa voivat johtaa laadun heikentymiseen.

3 §. Itsehallinto. Pykälässä säädettäisiin yliopistojen itsehallinnosta voimassaolevan yliopistolain mukaisesti. Itsehallinto ilmenee lakiehdotuksen 6 §:n ja hallinnon osalta 3 luvun, erityisesti sen 23 ja 24 §:n, säännöksistä. Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Itsehallinnon olennaisin merkitys on suojata tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta lain asettamissa rajoissa. Itsehallinnon turvaamisen li-

säksi lakiehdotus toisi nykytilaan verrattuna, niin julkisoikeudellisina laitoksina kuin säätiölain mukaisina säätiöinä toimiville yliopistoille, itsehallinnon käsitettä laajemman oikeuden eli itsenäisen oikeushenkilön aseman. Pykälän 2 momentin mukaan yliopistoille olisi varattava niitä koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa tilaisuus antaa lausuntonsa. Yliopistojen oikeusaseman muuttuessa itsenäisiksi valtiosta erillisiksi oikeushenkilöiksi on erityisen tärkeätä turvata niiden oikeus esittää näkemyksensä niitä koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa.

4 §. Yliopistoyhteisöön kuuluminen. Pykälässä lueltaisiin nykyiseen tapaan yliopistoyhteisöön kuuluvat henkilöryhmät. Opettajat ja tutkijat on pykälässä muotoiltu opetus- ja tutkimushenkilöstöksi, jonka katsotaan paremmin kuvaavan heidän tehtäväkenttäänsä yliopistossa. Yliopistoyhteisöön luetaan kaikki yliopiston opiskelijat. Opiskelijoita yliopiston päätöksenteossa edustaa ylioppilaskunta, johon kuuluisivat esityksen 43 §:ssä tarkemmin määritellysti kaikki opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä muut opiskelijat, jotka ylioppilaskunta on hyväksynyt jäsenikseen.

5 §. Julkisoikeudellisten yliopistojen oikeuskelpoisuus. Pykälässä säädettäisiin julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen oikeuskelpoisuudesta. Yliopistot olisivat itsenäisiä oikeushenkilöitä, joilla olisivat kaikki oikeushenkilölle kuuluvat oikeudet, velvollisuudet ja vastuut. Yliopiston ainoana oikeushenkilön itsenäistä päätösvaltaa rajoittavana erityissäännöksenä olisi se, että yliopisto voisi harjoittaa ainoastaan sellaista liiketoimintaa, joka tukee sen ehdotuksen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista. Koska yliopistot ja niiden toiminta poikkeavat toisistaan, tulee liiketoiminnan rajoitusta tarkastella aina yliopistokohtaisesti. Yliopistoilla on oikeus ottaa vastaan lahjoitus- ja testamenttivaroja luonnollisilta henkilöiltä ja sekä julkisoikeudellisilta että yksityisoikeudellisilta yhteisöiltä. Yliopisto päättää itsenäisesti varallisuutensa hoitamiseen liittyvistä asioista ja päättää itsenäisesti varallisuutensa tuottojen (pääomatuotot) käyttämisestä. Varallisuuden käyttöä ohjaavat kuitenkin mahdolliset lahjoittajan tai testamentintekijän

varallisuuden käyttöä koskevat määräykset ja ehdot, jos yliopisto päättää ottaa vastaan ehdot sisältäviä varallisuusluovutuksia. Yliopisto tekee omista nimissään sitä koskevat oikeustoimet ja käyttää puhevaltaa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Yliopisto vastaa sitoumuksistaan omilla varoillaan eikä valtio ole niistä vastuussa.

Itsenäisinä oikeushenkilöinä toimivat yliopistot rekisteröidään yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) mukaisesti yritys- ja yhteisötietojärjestelmään.

2 luku Tutkimus ja opetus

6 §. *Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus.* Säännös vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus on taattu myös perustuslain 16 §:n 3 momentissa, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Määräyksillä tarkoitetaan myös yliopiston henkilöstölleen antamia koulutuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä määräyksiä. Opetuksen julkisuus tarkoittaa lähtökohtaisesti myös muuta opetusta kuin luento-opetusta. Pääsyä opetusta seuraamaan voidaan kuitenkin rajoittaa perustelusta syystä.

7 §. *Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne.* Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kuten voimassa olevassa yliopistolaisissakin tutkintojen osalta 1 momentissa olisi ainoastaan yleissäännös yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista. Lisäksi säädettäisiin nykyiseen tapaan, että yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yliopistojen kaksipuolaisesta tutkintorakenteesta.

Kaksipuolaisella tutkintorakenteella tarkoitetaan tutkintorakennetta, jossa opiskelijat suorittavat ensin lukio-opintojen tasoisten opintojen pohjalta alemman korkeakoulututkinnon ja tämän jälkeen ylemmän korkeakoulututkinnon. Opinnot rakentuisivat jatkossakin siten, että opiskelijan on pääsääntöisesti suoritettava alempi korkeakoulututkinto tai hänellä on oltava sitä tasoltaan vastaava koulutus ennen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista. Ehdotettavan säännöksen mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädettävillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Voimassa olevan yliopistolain nojalla annetun ja ehdotettavan yliopistolain voimaantulon jälkeen annettavan lain mukaan voimaan jätettävään yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) mukaan lääketieteellisellä ja hammaslääketieteellisellä alalla yliopisto voi järjestää ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Voimassa olevan yliopistolain säännöksen mukaan yliopistot voivat antaa opiskelijan suorittaa ylempään korkeakoulututkintoon sisältyviä opintoja, jos opiskelijalla on yliopiston arvion mukaan alemman korkeakoulututkinnon tasoista vastaava koulutus, vaikka opiskelija ei olisi vielä suorittanut alempaa korkeakoulututkintoa. Yliopisto voi toimia näin esimerkiksi siinä tilanteessa, kun opiskelijalla on suorittamatta vain joitain alempaan korkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja ja ylempään korkeakoulututkintoon kuuluvien opintojen suorittaminen on opintojen etenevän kannalta järkevää. Menettely on jatkossakin mahdollista myös ilman lain nimenomaista säännöstä, koska näissä tapauksissa on kyse yksittäisistä opinnoista eikä 2 momentissa säädetyistä tutkintorakenteesta poikkeamisesta.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisivät valtuutussäännökset nykyistä vastaavasti. Säännöksen mukaan yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopis-

tossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädettäisiin yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

Koulutusvastuun tarkempaa jakautumista koskevan valtuutussäännöksen nojalla opetusministeriön asetuksella säädettäisiin jatkossakin siitä, minkä alojen, oppiaineryhmien ja oppiaineiden syventäviä opintoja yliopistot voivat tietyillä koulutusaloilla järjestää. Lisäksi opetusministeriön asetuksella säädettäisiin opettajankoulutuksen tehtävien jaosta yliopistojen välillä. Yliopiston koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen tehtävien jaosta säädettäisiin lähtökohtaisesti samoilla koulutusaloilla, joilla nykyisinkin säädetään koulutusvastuun täsmentämisestä ja opettajankoulutuksen vastuun jaosta.

Yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan, että opetusministeriön asetuksella säädettäisiin, mitä koulutusohjelmia tietyillä koulutusaloilla on. Yliopiston koulutusohjelmista säädetään nykyisin kuvataiteen alalla, taideteollisella alalla, teatterialalla, tanssialalla ja musiikin alalla sekä teknisteollisella alalla. Lisäksi yliopistojen koulutusohjelmista säätämällä tarkoitetaan sitä, että opetusministeriön asetuksella säädetään ylempään korkeakoulututkintoon johtavista alemman korkeakoulututkinnon tasoon pohjautuvista koulutusohjelmista, joihin on erillinen valinta eli niin sanotuista maisteriohjelmista.

Voimassa olevan yliopistolain 7 §:n 3 momentin nojalla yliopistojen tutkinnoista annettu valtioneuvoston asetus (794/2004), erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000), erikoislääkärin tutkinnosta annettu asetus (678/1998) ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003) sekä yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutus-

ohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005) on yliopistolain voimaanpanosta annettavan lakiehdotuksen 3 §:n mukaan tarkoitus jättää voimaan.

8 §. Opetuksen maksuttomuus. Pykälän 1 momentin mukaan korkeakoulututkintoon johtava opetus olisi nykyiseen tapaan maksutonta. Voimassa olevan yliopistolain opetuksen maksuttomuutta koskevan 8 §:n perusteissa on todettu maksuttomuuden piiriin kuuluvan varsinaisen tutkintoihin kuuluvan opetuksen lisäksi sen edellyttämät tai siihen liittyvät tehtävät, kuten kuulustelut, arvioinnit, valinta- ja tasokokeet, opinnäytetöiden ohjaus ja tarkastus, opintoneuvonta, todistukset opintosuorituksista sekä tutkintotodistukset (HE 263/1996 vp). Nyt ehdotettavaan pykälään ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi opiskelijoiden valintaan liittyvien valintakokeiden maksuttomuutta koskeva säännös.

Pykälän 2 momentin mukaan vieraskieliseen koulutukseen hakevilta voitaisiin jatkossa 1 momentista poiketen edellyttää opiskelijavalinnoissa maksullisten testien suorittamista. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa kansainvälisten standardoitujen kokeiden, kuten esimerkiksi GRE tai GMAT, käyttö opiskelijoiden valintaprosessissa. Nämä kokeet ovat kaikille hakijoille samansisältöiset ja niihin voi osallistua miltei missä päin maailmaa tahansa ja niiden avulla yliopistot voivat asettaa yhdenvertaisesti erimaalaiset hakijat vertailukelpoiselle pohjalle.

Lisäksi yliopisto voisi säännöksen 2 momentin nojalla periä maksuja muusta kuin tutkintoon johtavasta opetuksesta tai valintakokeista. Maksuista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen, mitä valtioon maksuperustelaisissa säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden laskemisesta. Säännöksen perusteella voidaan periä maksuja oppimateriaaleista ja tarvikkeista. Jos yliopisto antaa opiskelijalle hänen henkilökohtaiseen käyttöönsä sellaisia oppimateriaaleja taikka työvälineitä, laitteita, materiaaleja tai muita tarvikkeita, jotka opintojen päätyttyä jäävät opiskelijalle, yliopisto voi periä niistä maksun todellisten hankinta- tai tuotantokustannusten mukaisesti. Maksua ei kuitenkaan voida periä maksuttomaan opetukseen kuu-

luvista opetuksen järjestämisen edellyttämistä työvälaineistä, koneista, laitteista, suojavaatteista, työturvallisuussäännöksissä edellytetyistä varusteista, opetuksessa käytettävistä koululle kuuluvista materiaaleista ja tarvikkeista eikä muista vastaavista opetusvälineistä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa olisivat tavanomaiset viivästytkorkoa ja maksun perimistä koskevat viittaussäännökset. Maksun ulosottaminen ilman tuomiota tai päätöstä on myös opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaista kun eräänyneisiin saataviin liittyvät perintäkustannukset vähenevät nykyisestä.

9 §. Tilaukoulutus. Säännös vastaisi sisällöllisesti 1 päivänä tammikuuta 2008 voimaan tullutta yliopistolain tilaukoulutusta koskevaa säännöstä (1504/2007). Säännöksen 1 momentti sisältää tilaukoulutuksen määritelmän. Tilaukoulutuksen käsitteeseen kuuluisi, että sitä järjestetään ryhmälle. Korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ei siten voitaisi tilata yksittäiselle opiskelijalle. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista erityisesti rajata ryhmän kokoa, koska tietyissä tilanteissa koulutusta on tarpeen ja mahdollistakin tilata vain pienelle erityisryhmälle.

Koulutuksen tilaajana voi toimia Suomen valtio, EU:n tai ETA:n jäsenvaltio, ETA:n ulkopuolinen valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Tilaajana ja rahoittajana voisi tyypillisesti olla Euroopan ulkopuolinen valtio, joka haluaa kouluttaa ryhmän kansalaisiaan suomalaisessa yliopistossa tiettyyn tutkintoon. Mahdollista olisi myös järjestää tilaukoulutusta kehitysavun tai muun kansainvälisen taloudellisen avun yhteydessä niin, että tilaajana olisi Suomen valtio, joku muu valtio taikka kansainvälinen järjestö. Edelleen olisi mahdollista, että koulutuksen tilaisi missä tahansa kotipaikan omaava yksityinen yritys EU:n ulkopuoliselle henkilöstölleen. Tilaukoulutuksena annettavaa opetusta voitaisiin järjestää sekä Suomessa että Suomen ulkopuolella. Koulutukseen voisi kuulua myös virtuaaliopintoja. Tilaukoulutusta voitaisiin järjestää myös yliopistojen välisenä yhteistyönä. Yliopistojen tuleekin tarkkaan harkita yhteistyön tarvetta

sekä tilaukoulutuksen järjestämisessä että markkinoinnissa.

Säännöksen 2 momentissa määritellään tilaukoulutukseen osallistuvien osallistumisedellytykset ja asema. Yliopisto voisi järjestää tilaukoulutuksena annettavaa korkeakoulututkintoon (perus- tai jatkotutkintoon) johtavaa opetusta muille kuin:

1) Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille (EU-maat sekä Islanti, Liechtenstein ja Norja),

2) henkilöille, jotka Euroopan yhteisön oikeuden mukaan rinnastetaan unionin kansalaisiin sekä

3) henkilöille, jotka EU:n ja muun valtion välisen sopimuksen mukaan rinnastetaan unionin kansalaisiin (Sveitsi).

Tarkoituksena ei ole, että tilaukoulutuksen avulla olisi mahdollisuus saavuttaa yliopistotutkinto lievemmin vaatimuksin kuin normaalissa tutkinto-opetuksessa. Tämän vuoksi 2 momentissa säädettäisiin, että tilaukoulutukseen osallistuviin opiskelijoihin sovellettaisiin yliopistolain korkeakoulukelpoisuutta koskevaa 34 §:ää. Opiskelijoita koskevat kurinpitösäännökset koskisivat myös tilaukoulutusopiskelijoita. Tilaukoulutusopiskelijoilla olisi myös normaali muutoksenhakuoikeus yliopiston päätöksiin, jotka koskevat esimerkiksi opintojen arvostelua tai kurinpittoa. Näistä opiskelijan oikeuksista huolimatta on otettava huomioon, että yliopiston ja tilaajan välinen suhde on yksityisoikeudellinen sopimussuhde.

Tilaukoulutusopiskelijat eivät olisi opintotukilain (65/1994) 1 §:n nojalla oikeutettuja opintotukeen, koska tukea myönnetään ainoastaan sellaiselle Suomessa vakituisesti asuvalle ETA-alueen ulkopuolelta tulevalle henkilölle, jonka maassa oleskelun peruste on muu kuin opiskelu ja jolle on myönnetty ulkomaalaislain 33 §:ssä tarkoitettu jatkuva tai pysyvä oleskelulupa.

Ulkomaalaislain (301/2004) 39 §:n nojalla opiskelua varten myönnettävän oleskeluluvan edellytyksenä on, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ja hakijan on esitettävä viranomaiselle selvitys siitä, millä tavoin hänen toimeentulonsa Suomessa turvataan. Opiskelua varten myönnettävän oleskeluluvan edellytyksenä on ulkomaalaislain 46 §:n nojalla lisäksi luotettavan ja vakava-

raisen yhtiön tai laitoksen myöntämä sairausvakuutus. Käytännössä koulutuksen tilaaja vastaisi koulutettavan elinkustannuksista Suomessa.

Tilauuskoulutuksena annettavan opetuksen olisi 3 momentin mukaan liityttävä sellaiseen yliopiston antamaan perus- tai jatkokoulutukseen, jossa yliopistolla on tutkinnonantaoikeus. Ehdotettavassa säännöksessä todettaisiin erityisesti, että yliopiston järjestämä tilauuskoulutus ei saisi heikentää yliopiston antamaa perus- ja jatkokoulutusta.

Yliopistot voisivat itse päättää tilauuskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta mutta maksun olisi katettava vähintään siitä aiheutuvat kustannukset.

10 §. Koulutusohjelman maksullisuus. Hallitusohjelman mukaisesti yliopistolakiin ehdotetaan sisällytettäväksi määräajan voimassa oleva säännös, jonka perusteella yliopiston yksittäisissä ylempään korkeakoulututkintoon johtavissa vieraskielisissä koulutusohjelmissa voitaisiin kerätä maksuja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta. Lukukausimaksukokeilun on tarkoitus muodostaa yhdessä ulkomaille suuntautuvan tilauuskoulutuksen kanssa kokonaisuus, jonka avulla vahvistettaisiin korkeakoulujen kansainvälistymistä ja luotaisiin korkeakouluille uusia kansainvälisiä toimintamahdollisuuksia. Yliopistolain voimaantulon annettavan lakiehdotuksen 1 §:n mukaan säännös olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2014.

Lukukausimaksukokeilu koskisi yliopiston osalta erillisiä maisteriohjelmiä. Kokeilun piiriin voisivat kuulua yliopiston harkinnan mukaan kaikki vieraskieliset ohjelmat, jossa opiskelijoita rekrytoidaan myös EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta. Koulutusohjelmista, joissa maksuja voi periä, sovittaisiin yliopistojen esityksestä opetusministeriön ja yliopistojen välisissä sopimuksissa ja niistä säädetäisiin opetusministeriön asetuksella. Kokeilun piiriin on tarkoitus hyväksyä ensisijaisesti kansainvälisessä yhteistyössä laadittuja koulutusohjelmia sekä yhteistutkintoja myöntäviä koulutusohjelmia, kuten Erasmus Mundus -ohjelmia, joissa opiskelijoita rekrytoidaan pääasiassa EU/ETA-alueen ulkopuolelta. Erityistä huomiota on tarkoitus kiinnittää siihen, että kokeiluun osallistuvat koulu-

tusohjelmat edustavat eri koulutusaloja, jotta kokeilun aikana saadaan riittävän monipuolisesti kokemuksia maksullisen koulutuksen kysynnästä.

Korkeakoulut päättävät EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden maksujen suuruudesta kokeiluun kuuluvissa ohjelmissa. Malli jättäisi korkeakouluille mahdollisuuden reagoida nopeasti ja joustavasti kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin. Korkeakoulujen kilpailukykyisimpiä ja vetovoimaisimpia ohjelmia voitaisiin hyödyntää myös taloudellisesti. Maksullisista ohjelmista saatavat lisätulot jäävät korkeakoulujen käyttöön, eivätkä ne pienennä korkeakoulujen perusrahoitusta.

Korkeakoulujen tulee kehittää maksullisiin ohjelmiinsa apurahajärjestelmä, jolla voidaan tukea lahjakkaiden ulkomaisten opiskelijoiden opintoja Suomessa. Apurahajärjestelmäsä ei ole tarkoitus antaa yksityiskohtaisia säännöksiä, vaan yliopistot voisivat luoda tarvittavan järjestelmän parhaaksi katsomallaan tavalla. Apuraha voisi yliopiston harkinnan mukaisesti kattaa opiskelijan lukukausimaksut tai osan niistä taikka se voisi kattaa myös opiskelijan elinkustannuksia kokonaan tai osittain opiskeluaikana.

Erasmus Mundus -ohjelman stipendijärjestelmässä opiskelijalle ohjautuvat stipendit voidaan hallinnoida koordinoivan yliopiston kautta, jolloin raha ei välttämättä konkreettisesti liiku suomalaisen partneriyliopiston kautta. Tästä huolimatta myös Erasmus Mundus -ohjelman mukainen stipendijärjestelmä olisi katsottava säännöksen 1 momentissa tarkoitetuksi apurahajärjestelmäksi.

Koulutuksen maksullisuutta koskevan säännöksen ehdotetaan olevan voimassa viisi vuotta. Siirtyminen maksullisiin koulutusohjelmiin on merkittävä muutos, jonka vaikutuksia tulee arvioida huolellisesti. Kokeilun aikana on tarkoitus selvittää, mitä vaikutuksia maksullisiin ohjelmiin siirtymisestä on korkeakoulujen kansainvälistymiselle, suomalaisen korkeakoulutuksen vetovoimalle ja opiskelijavirroille sekä vieraskielisen koulutustarjonnan laadulle. Yliopistoilla on lakiehdotuksen 48 §:n nojalla velvollisuus kerätä ja toimittaa opetusministeriölle tarvittavat tiedot kokeilun seurantaan ja arviointia varten.

11 §. Opetus- ja tutkintokielet. Voimassa olevan lain mukaan Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun, Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian, Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi. Muiden yliopistojen opetus- ja tutkintokieli on suomi. Lakiehdotuksen mukaan yliopistojen opetus- ja tutkintokielet pysyvät ennallaan, ja yliopistouudistuksen yhteydessä yhteen sulautuvien yliopistojen opetus- ja tutkintokieli säilyy kunkin yksikön osalta sellaisena kuin se on ollut ennen yliopistojen yhdistymistä. Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokielet ovat näin ollen suomi ja ruotsi teknillistieteellisellä ja taideteollisella alalla ja suomi kauppatieteellisellä alalla. Säännös ei estä Aalto-yliopiston rakenteellisia muutoksia säilyttäen tutkinto- ja opiske-luoikeudet ruotsin kielellä.

12 §. Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden kouluttaminen. Säännöksellä turvattaisiin maan ruotsinkielisen väestön korkeakoulu-opetuksen jatkuvuus. Vastuu ruotsin kieltä taitavien henkilöiden koulutuksesta kuuluisi säännöksen mukaan ruotsinkielisille ja kak-sikielisille yliopistoille.

Lisäksi Jyväskylän yliopisto, jonka opetus- ja tutkintokieli on 11 §:n mukaisesti suomi, antaa maan ainoana liikuntatieteellisen kou-lutusalan yksikkönä ruotsin kieltä taitavien liikunnan aineenopettajien koulutusta.

3 luku **Organisaatio**

13 §. Julkisoikeudellisen yliopiston toimielimet. Pykälässä säädettäisiin julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen pakollisista toimielimistä, joita olisivat hallitus, rehtori ja yliopistokollegio. Esityksen 65 §:n mukaan Helsingin yliopistolla olisi kansleri ja samoin esityksen 74 §:n mukaan Åbo Akademiolla olisi kansleri. Muilla yliopistoilla kanslerista voitaisiin tarvittaessa määrätä joh-tosäännöllä. Yliopistojen järjestäytymiseen liittyen muista toimielimistä määrättäisiin myös johtosäännöllä.

14 §. Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus. Pykälän 1 momentin mukaan julkisoi-

keudellisena laitoksena toimivan yliopiston ylimpänä päättävänä toimielimenä toimisi yliopiston hallitus. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hallituksen tehtävistä. Hallituksen tehtävänä olisi päättää yliopiston toiminnan tarkoituksenmukaisesta järjestäytymisestä, toiminnan laadusta ja sen laajuudesta yliopiston taloudellisten voimavarojen puitteis-sa. Hallituksen tehtävänä olisi hyväksyä joh-tosäännöt ja muut vastaavat yleistä järjestäy-tymistä koskevat määräykset, jotka koskevat toiminnan hallinnointia ja menettelytapoja. Yliopiston järjestäytymismuodolla ja hallinnon hyvillä toimintavoilla on suuri merkitys siinä, että yliopiston varsinaisiin tehtäviin, tutkimukseen ja opetukseen, voidaan keskit-tää mahdollisimman suuri osa yliopiston käy-tössä olevista henkisistä ja taloudellisista voimavaroista. Hallituksen tehtävänä olisi vastata yliopiston varallisuuden hoidosta ja käytöstä, jollei hallitus ole siirtänyt toimival-ta rehtorille. Varallisuuden hoidolla tarkoitetaan yliopiston omaisuuden hoitamista kos-kevia päätöksiä. Niitä ovat omaisuuden si-joitamiseen, myymiseen ja omaisuuden tur-vaamiseen esimerkiksi vakuuttamisella liit-tyvät päätökset. Rehtorin vastatessa yliopis-ton juoksevista asioista, on näiden tehtävien toteuttamiseksi hallituksella mahdollisuus siirtää toimivaltaansa omaisuuteen liittyvissä asioissa myös rehtorille merkitykseltään vä-häisemmissä asioissa. Hallituksen tehtävänä on myös huolehtia kirjanpidon ja varainhoi-don valvonnan järjestämisestä. Tämä tarkoittaa taloudenpidolle asetettuja menettelytapoja ja sisäisen valvonnan järjestämistä. Itse-näisen oikeushenkilöaseman takia yliopiston hallituksen tehtävissä korostuu aikaisempaa enemmän oikeushenkilön talouteen ja sen hoitamiseen liittyvä päätöksenteko sekä val-vontavelvollisuus taloudenpidon osalta. Vas-tuu yliopiston vakavaraisen aseman säilyttä-misestä vaatii myös vahvan päätöksenteko-vallan antamista yliopiston hallitukselle.

Pykälän 3 momentin mukaan hallituksen tehtävänä olisi lisäksi ottaa suoraan rehtorin alaisuudessa toimiva johtava henkilöstö, jollei se ole siirtänyt tehtävää muulle yliopiston toimielimelle. Säännös antaa hallitukselle mahdollisuuden päättää kyseisten valintojen siirtämisestä esimerkiksi suoraan rehtorille, jos hallitus katsoo siirron tarkoituksenmukai-

seksi ja yliopiston sisäistä toimivuutta tukemiseksi ratkaisuksi. Rehtorin alaisuudessa toimivalla johtavalla henkilöstöllä tarkoitetaan yliopiston yleisen hallinnon johtotehtävissä olevaa henkilöä sekä sellaisia henkilöitä, joiden tehtäviin kuuluu johtaa ja koordinoida koko yliopiston toimintaa jonkin tehtäväkonaisuuden osalta. Johtavaan henkilöstöön voisivat kuulua hallintojohtaja, talousjohtaja ja vararehtori, jonka tehtäväksi on annettu esimerkiksi koko yliopiston tutkimustoiminnan kehittäminen ja koordinointi.

15 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano.* Pykälässä esitetään, että hallituksen kokoonpano voisi vaihdella kuudesta jäsenestä 14 jäseneseen, koska yliopistot ovat erikokoisia. Puolet jäsenistä valittaisiin yliopistoyhteisön eri ryhmistä. Yliopistoyhteisön muodostaa yliopiston henkilöstö ja opiskelijat. Yliopistoyhteisön henkilöstöryhmiä olisi kaksi, yliopiston professorit ja toisena ryhmänä muu opetus- ja tutkimushenkilöstö sekä muu henkilöstö. Opiskelijoita edustavaan ylioppilaskuntaan kuuluisivat esityksen 43 §:ssä tarkemmin määritellysti kaikki opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä muut opiskelijat, jotka ylioppilaskunta on hyväksynyt jäsenikseen.

Puolet hallituksen jäsenistä tulisi olla kyseisen yliopiston yliopistoyhteisöön kuulumattomia henkilöitä. Yliopistoyhteisöön kuulumattomien jäsenten tulisi edustaa monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden ja taiteiden asiantuntemusta.

Yliopistoyhteisön jäsenet hallitukseen valitsee kukin yliopistoyhteisön ryhmä keskuudestaan. Yliopistokollegio valitsisi yliopistoyhteisöön kuulumattomat jäsenet. Yliopistokollegion tulisi jäsenten valinnassa ottaa huomioon yliopistonsa toiminta ja sen erityispiirteet, ja niiden perusteella arvioida minkälaista lisäarvoa ulkopuolisten jäsenten toivotaan tuovan yliopiston toimintaan. Hallituksen kokoonpanolla pyritään sitouttamaan ympäröivä yhteiskunta ja eri yhteiskunnalliset toimijat mahdollisimman laajasti yliopiston toiminnan tukemiseen. Vastavuoroisesti pyrkimyksenä on yliopiston toiminnan merkityksen vahvistaminen yhteiskunnallisesti

tärkeänä toimintana. Yliopistoyhteisöön kuulumattomat hallituksen jäsenet vahvistavat yliopiston suhteita muuhun yhteiskuntaan ja tuovat lisää painoarvoa yliopiston hallituksen vaikutusmahdollisuuksiin esimerkiksi suhteissa valtiovallan edustajiin. Hallituksen kokoonpanolla pyritään välttämään päätöksenteon estyminen yliopiston sisäisissä ristiriitailanteissa. Myös itsenäisessä oikeushenkilöasemassa toimimiseen, erityisesti sen talouden vakauteen ja omaisuuden hyvään hoitoon voidaan hankkia lisäosaamista ulkopuolisten hallitusten jäsenten kautta.

Pykälässä luetellaan ne yliopistoyhteisön toimielimet ja yliopistoyhteisöön kuuluvat jäsenet, jotka eivät voi olla hallituksen jäseniä. Tällä pyritään siihen, että hallitus olisi aidosti ratkaisukykyinen ja kykenisi ratkaissuissaan arvioimaan mahdollisimman hyvin yliopiston kokonaisuutta. Lisäksi tämä selkeyttää eri toimielinten toimivaltasuhteita ja vähentää tapauksia, jossa jäsen olisi asioita ratkaistaessa esteellinen.

Hallitus valitsisi yhden yliopistoyhteisöön kuulumattoman jäsenen puheenjohtajakseen. Hallituksen jäsenillä ei olisi varajäseniä. Tämän tarkoituksena olisi pyrkiä sitouttamaan hallituksen jäsenet riittävällä tavalla yliopiston päätöksentekoon.

16 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen.* Hallituksen toimikauden pituudesta päättäisi yliopistokollegio. Hallituksen toimikausi voisi olla enintään viisi vuotta. Tarkoituksena on, että yliopistokollegio ei voi lyhentää hallituksen toimikautta kesken toimikauden. Voimassaolevan yliopistolain mukaan yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, voi hallitus johtosäännöllä määrätä oman toimikautensa pituudesta tai johtosäännön muutoksella jopa jatkaa omaa toimikauttaan. Nykytilaan verrattuna tämä selkeyttäisi toimivaltasuhteita ja toisi läpinäkyvyyttä yliopiston hallintoon. Hallituksen jäsenten toimikausi voisi olla porrastettu. Tämä on perusteltua erityisesti opiskelijajäsenten toimikautta harkittaessa. Pykälässä säänneltäisiin myös menettely tilanteessa, joissa hallituksen jäsen voidaan vapauttaa tehtävästään kesken toimikauden. Päätöksen tehtävästä vapauttamisesta tekisi yliopistokollegio hallituksen esityksestä. Pykälässä olisi säännelty ne

syyt, joihin päätös vapauttamisesta on perustuttava. Perusteita jäsenen vapauttamiseksi tehtävästään tulee jokaisen yksittäisen päätöksen kohdalla tarkastella tapauskohtaisesti.

17 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston rehtori.* Yliopiston rehtori olisi pakollinen toimielin. Pykälässä säädettäisiin rehtorin tehtävistä. Rehtorin yleistoimivaltaan voidaan katsoa kuuluvan yliopiston juoksevan hallinnon hoitamisen varmistaminen ja siihen liittyvä päätöksenteko. Rehtori vastaisi hallituksen ohella myös siitä, että yliopiston kirjanpito on lainmukainen sekä siitä että varainhoito on luotettavalla tavalla järjestetty. Rehtorin vastuulla olisi hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelu ja esittely. Rehtorin on siten huolehdittava niiden tietojen antamisesta hallitukselle, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien suorittamiseksi. Rehtori vastaisi siitä, että hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelu on perusteellista ja tarvittaessa esittelyn hoitavat tai hallituksella on mahdollisuus kuulla kyseisen asian osalta yliopiston asiantuntijoita. Koska yliopiston hallitus ei ole jatkuvasti koolla, on tarpeellista säätää rehtorin oikeudesta ryhtyä yliopiston tehtävät huomioiden laajakantoisiin toimiin siinä tapauksessa, että hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yliopiston toiminnalle olennaista haittaa. Hallinnon toimivuuden varmistamiseksi rehtorilla olisi pykälän mukaan myös oikeus siirtää henkilöstön ottamisen tai toimivaltaansa kuuluvan muun asian yliopiston muun toimielimen tai henkilön ratkaistavaksi. Rehtorin oikeudella olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yliopiston kaikkien toimielinten kokouksissa pyritään osaltaan varmistamaan myös yliopiston sisäinen tiedonkulku hallituksesta sen kaikkiin muihin toimielimiin.

18 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta.* Hallitus valitsisi rehtorin. Rehtorin tulisi nauttia hallituksen luottamusta, koska hän vastaa asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten täytäntöönpanosta. Yliopiston johtamisen osalta valintatapa vahvistaa rehtorin asemaa suhteessa yliopistoyhteisöön, koska rehtori ei olisi jatkossa yliopistoyhteisön itsensä suoraan valitsema. Rehtorin tehtävä olisi edelleen viiden vuoden pituisena määräaikainen. Kelpoisuusvaatimuksien osalta tehtävien hoitamiseksi tarvit-

tavaa kykyä ja ammattitaitoa tulisi arvioida myös esityksen 17 §:ssä mainittuja rehtorin tehtäviä vasten. Käytännössä osoitetun johtamistaidon lisäksi edelleen erityisen tärkeänä ominaisuutena rehtorille tulisi katsoa yliopistomaailman tuntemisen. Taideyliopistoissa rehtorin kelpoisuusvaatimukseen ei kuuluisi tohtorin tutkinto.

19 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston edustaminen.* Pykälässä säädettäisiin, että rehtori edustaisi yliopistoa niissä tehtävissä, jotka esityksen 17 §:n mukaan kuuluvat hänen tehtäviinsä. Yliopiston toiminnan johtajana ja juoksevasta hallinnosta vastaavana rehtorin edustusvalta olisi varsin laaja. Hallitus voisi edustaa yliopistoa toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Pykälässä ei viitata toiminnan kirjoittamiseen, koska oikeus kirjoittaa yliopiston toiminimi liittyy luonnollisena osana oikeuteen edustaa yliopistoa. Käytännössä puhekielen mukaista yliopiston edustamista tulevat harjoittamaan julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa etupäässä rehtori ja muut yliopiston toimielimet hallituksen sijaan, koska hallitus tulisi olemaan nykyiseen tapaan lähinnä päätöksentekoa varten kokoontuva toimielin. Hallitus voi antaa oikeuden edustaa yliopistoa myös tietyille hallituksen jäsenelle tai muulle nimetylle yliopiston henkilölle. Lisäksi yliopisto voi käyttää hyväkseen muualla siviilioikeudessa tunnettuja valtuuttamista koskevia menettelyjä. Nämä voivat olla tarpeellisia etenkin esimerkiksi pienien hankintojen ja muiden arvoltaan vähäisten toimintaan liittyvien tukipalvelujen hankkimisessa.

20 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston johdon huolellisuusvelvoite.* Pykälässä määriteltäisiin yliopiston hallituksen ja rehtorin yleinen tehtävä. Hallituksella ja rehtorilla on velvollisuus toimia huolellisesti. Lisäksi hallituksella ja rehtorilla on velvollisuus toimia yliopiston edun mukaisesti. Hallituksen jäsenen ei siis tehtävässään tule ensisijaisesti edustaa esimerkiksi jotakin eturyhmittymää, vaan päätöksenteon perusteena tulle olla yliopiston kokonaisuus. Pykälän mukainen huolellisuusvelvoite olisi yleinen velvoite yliopistoa kohtaan. Huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta aiheutuva seuraus tulisi käsiteltäväksi lähinnä vahingonkorvausvaatimuksena yliopistoa kohtaan tai esimerkiksi hallituksen jäse-

nen vapauttamisen perusteita arvioitaessa. Rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetäisiin ehdotuksen 31 §:ssä.

21 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen jäsenen ja rehtorin vastuu.* Hallituksen jäsenen ja rehtorin olisi korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään tätä lakia tai muita säännöksiä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yliopistolle. Velvollisuus korvata vahinko toteutuu myös esityksen 20 §:n huolellisuusvelvoitteen vastaisen toiminnan lisäksi, jos hallituksen jäsen tai rehtori toimessaan muuten rikkoo yliopistolakia tai muita säännöksiä. Korvausvastuu edellyttää tuottamuksellista menettelyä. Hallituksen jäsenten tai rehtorin tekemät olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan ja selvitykseen perustuvat yliopiston toimintaa koskevat päätökset, jotka jälkikäteen osoittautuvat yliopiston kannalta epäonnistuneiksi ja tuottivat yliopistolle taloudellisia menetyksiä, eivät ole katsottava korvausvastuun aiheuttavaksi tuottamukselliseksi menettelyksi. Jos vahinko on aiheutunut useamman hallituksen jäsenen tahallisesta tai huolimattomasta menettelystä, vastaisivat he vahingon korvaamisesta yliopistolle yhteisvastuullisesti. Vastuun jakautumisesta useamman kesken ja regressioikeudesta säädetään vahingonkorvauslaissa.

22 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston yliopistokollegio.* Pykälässä säädettäisiin yliopistokollegiosta, sen kokoonpanosta ja tehtävistä. Yliopistokollegio olisi uusi yliopistoyhteisön muodostama yliopiston pakollinen toimielin, jonka jäsenillä on myös henkilökohtaiset varajäsenet. Yliopiston johtosäännössä määrättäisiin yliopistokollegion koko, joka saisi olla enintään 50 jäsenen suuruinen. Kuten nykyisin yliopiston hallituksen ja vaalikollegion osalta yliopiston johtosäännössä määrättäisiin suhdeluvusta, jonka mukaan yliopistoyhteisön eri ryhmät valitsisivat keskuudestaan edustajat yliopistokollegioon. Kustakin ryhmästä tulisi olla kuitenkin vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä.

Yliopistokollegio päättäisi hallituksen toimikauden pituudesta ja jäsenmäärästä. Yliopistokollegio vapauttaisi myös hallituksen jäsenen tehtävästään hallituksen esityksen perusteella. Voimassaolevan yliopistolain

mukaan yliopistoissa, joissa ei ole kansleria, voi hallitus johtosäännöllä määrätä oman toimikautensa pituudesta ja jäsenmäärästä, tai johtosäännön muutoksella jopa jatkaa omaa toimikauttaan. Nykytilaan verrattuna esitys selkeyttäisi toimivaltasuhteita ja toisi läpinäkyvyyttä yliopiston hallintoon. Edellä mainitun lisäksi yliopistokollegio valitsisi yliopistoyhteisöön kuulumattomat hallituksen jäsenet, vahvistaisi yliopistoyhteisön eri ryhmien valitsemien hallitusten jäsenten valinnan ja valitsisi yliopiston tilintarkastajat. Esityksen 62 §:n 3 momentin mukaisesti yliopistokollegio voisi päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta yliopiston puolesta hallituksen jäsentä tai rehtoria vastaan, jos yliopistokollegio ei myönnä vastuuvapautta yliopiston tilinpäätöksen johdosta. Yliopistokollegion päätöksellä nostetaan tarvittaessa myös tilintarkastuslain 51 §:n mukainen kanne tilintarkastajia vastaan.

Yliopiston itsehallinnon perusteella johtosäännössä määrättäisiin tarkemmin kollegiopaikkojen jaosta yliopistoyhteisön ryhmien kesken, kollegion ja jäsenten toimikaudesta, kollegion kokoontumisesta ja sen koolle kutumisesta. Esityksen 62 §:n mukaan yliopiston tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen vahvistaminen ja vastuuvapaudesta päättämisen tapahtuisi aina tilivuotta seuraavan kesäkuun loppuun mennessä.

23 §. *Säätiöyliopiston toimielimet.* Pykälässä säädettäisiin säätiöyliopiston pakolliseksi toimielimeksi koko yliopiston kattava monijäseninen hallintoelin. Sen tehtävänä olisi päättää tieteen, taiteen ja opetuksen harjoittamiseen liittyvistä asioista, jotka ovat olennaisia yliopistoyhteisön itsehallintoon kuuluvia akateemisia asioita.

Monijäsenisen hallintoelimen toimivaltaan kuuluisi 1 momentin mukaan opetussuunnitelmien ja tutkintovaatimusten sisältö niillä aloilla, joilla säätiöyliopistolla on koulutusvastuu. Monijäseninen hallintoelin päättäisi opiskelijoiden valintaperusteista ja asettaisi tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevät lautakunnat ja muut toimielimet. Opetuksen ja tutkimuksen vapauteen liittyen monijäseninen hallintoelin päättäisi myös yliopiston opetusta ja tutkimusta koskevista yleisistä säännöistä. Koska monet edellä mainituista asioista nykyisin päätetään tiede-

kunnissa tai niitä vastaavissa yksiköissä, olisi monijäsenisellä hallintoelimellä mahdollisuus siirtää tehtäviään 24 §:n 2 momentin mukaiselle toimielimelle. Pykälässä säädetyt tehtävät olisivat kuitenkin yliopistoyhteisön päätösvallassa.

Yliopistoyhteisön itsehallinnon turvaamiseksi hallintoelimessä olisivat 2 momentin mukaan edustettuina ainoastaan yliopistoyhteisön ryhmät. Yliopisto voisi antaa johtosäännöllä hallintoelimelle myös muita tehtäviä.

Pykälän 3 momentin mukaan säätiöyliopistolla olisi hallitus ja rehtori. Muista toimielimistä määrättäisiin säätiöyliopiston säännöissä. Säätiöyliopistossa hallituksen ja rehtorin tehtävinä olisi esimerkiksi lain 14 ja 17 §:ssä tarkoitettavat tehtävät. Säätiöyliopiston hallituksen ja rehtorin toimivaltaa rajoittaa lain 23 ja 24 §:ssä yliopistoyhteisön toimivaltaan määrätty tehtävät.

24 §. Opetuksen, tutkimuksen sekä muiden toimintojen organisaatio ja hallinto. Yliopiston sisäisen järjestäytymisen osalta pykälässä jätettäisiin harkintavalta yliopistolle itselleen, kuten voimassaolevassa yliopistolaissakin on säädetty. Tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten yliopisto voisi jakaantua tiedekuntiin tai muihin niihin rinnastettaviin yksiköihin sen mukaan kuin yliopiston johtosäännössä määrättäisiin. Tiedekuntaan rinnastettavan yksikön nimi ei sellaisenaan olisi olennainen tekijä järjestäytymisessä. Olennaista pykälän mukaan olisi kuitenkin se, että tiedekunnassa tai siihen rinnastettavassa yksikössä tulisi olla monijäseninen hallintoelin. Tiedekunnan tai siihen rinnastettavan yksikön hallintoelimen jäsenet valitsisi yliopistoyhteisö myös säätiömuodossa toimivissa yliopistoissa. Kuten nykyisinkin, yliopistolla voisi olla myös muita yksiköitä, samoin kuin yhteisiä yksiköitä toisten yliopistojen sekä muiden yhteisöjen kanssa. Yliopistoilla olisi jatkossakin mahdollisuus toteuttaa toimintaansa esimerkiksi yliopistokeskuksissa. Toiminnan luonteesta riippuen, kun kyse on muusta kuin julkisesta tehtävästä ja erityisesti kun kysymykseen tulee valtion rahoituksen ulkopuolella harjoitettava taloudellinen toiminta, tulisi yliopiston tällaista toimintaa harjoittavien yksiköiden osalta harkita sitä, olisiko joissakin tapauksissa toiminta näiden

yksiköiden sijaan järjestettävä erillisenä oikeushenkilönä, esimerkiksi osakeyhtiömuodossa. Opiskelijoiden oikeusturvan varmistamiseksi pykälän 4 momentissa säädettäisiin lisäksi opintosuorituksia koskevia oikeuspyyntöjä käsittelevistä toimielimistä. Säätiöyliopistoissa jäsenten valinta kuuluisi esityksen 24 §:n mukaisesti monijäseniselle hallintoelimelle ja julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa asiasta määrättäisiin tarkemmin nykyiseen tapaan johtosäännössä.

25 §. Johtosäännöt ja määräykset. Yliopistoilla olisi itsehallintonsa mukaisesti oikeus määrätä järjestäytymisestään, toimielintensä keskinäisestä toimivallasta ja tehtävistä sekä menettelytavoista ja muista toimintaansa liittyvistä asioista johtosäännöllä ja muilla määräyksillä, jos tätä ei ole säädöksillä rajoitettu.

26 §. Monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteo. Pykälä olisi monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteon osalta sisällöltään voimassaolevan yliopistolain mukainen. Pykälän 3 momentin mukaisen suhteellisen vaalitavan valitsisi nykyisen käytännön mukaisesti edelleen kukin yliopisto.

27 §. Hallintomenettely ja julkisuus. Huolimatta valtiosta erillisestä oikeushenkilöasemasta, tulisi yliopiston ja ylioppilaskunnan julkista hallintotehtävää hoitaessaan noudattaa hallintolain säännöksiä. Jotta varmistetaan yleinen luottamus yliopiston toimintaan ja toiminnan läpinäkyvyys, on yliopiston toiminnassa noudatettava hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä, vaikka kyseessä ei olisi julkinen hallintotehtävä. Tästä poikkeuksena hallintolain 28 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohtaa ei sovellettaisi yliopistoon tai yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön, ellei kysymyksessä ole sellaisesta asiasta, jossa yliopiston ja edellä mainitun yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai asian tasapuolinen käsittely edellyttää sitä, ettei henkilö osallistu asian käsittelyyn. Säännöksellä pyritään turvaamaan päätöksenteon riittävä sujuminen yliopistokonsernin sisällä. Yliopiston toimintaan sovellettaisiin, mitä julkisuuslaissa säädetään viranomaisesta. Täten siihen, mitkä asiakirjat yliopistoissa ovat julkisia ja mitkä asiakirjat esimerkiksi liikesalaisuuksina ovat salaisia, ei esitetä

muutoksia huolimatta yliopistojen oikeudellisen aseman muuttumisesta.

4 luku **Henkilöstö ja hallintokieli**

28 §. *Yliopiston henkilöstö.* Pykälässä säilytettäisiin yliopiston henkilöstörakenne nykyisen kaltaisena. Yliopistossa olisi edelleen professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilökuntaa sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Yliopiston henkilöstön tehtävään ottaminen keskitettäisiin julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa 17 §:n mukaisesti rehtorille, jollei henkilöstön ottamista rehtorin päätöksellä osittain tai kokonaan siirretä muun hallintoelimen tai yliopiston palveluksessa olevan päätettäväksi. Säätiöyliopistojen osalta hallitus päättää rehtorin tehtävistä.

Voimassa olevassa korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annetussa laissa (856/1991) ja korkeakoulujen professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä annetussa asetuksessa (1581/1991) sekä korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetussa asetuksessa (309/1993) on säännelty henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, menettelyä viran täyttämässä ja osittain jopa virkojen tehtäviä. Tarkoituksena on, että edellä mainittu laki ja asetukset kumotaan yliopistolain voimaantulon jälkeen annettavalla lailla. Professorin ja myös muun henkilöstön tehtävän täyttämisen osalta yliopistoille on tarkoitus antaa mahdollisuus aikaisempaa tehokkaampaan tehtävän täyttämiseen. Yliopiston käytännöt valintamenettelyn osalta jätettäisiin yliopiston omaan päätösvaltaan johtosäännöllä määrättäväksi. Aikaisempaa nopeammin tapahtuvat tehtävien täytöt ovat sekä yliopiston toiminnan että henkilöstön aseman kannalta perusteltuja.

Myös kelpoisuusvaatimukset tehtäviin jätettäisiin yliopiston omaan harkintaan johtosäännöllä määrättäväksi. Voimassaolevassa asetuksessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä on professorin kelpoisuusvaatimuksiksi säädetty tieteellinen tai taiteellinen pätevyys, opetustaito, ja jos se on tärkeää tehtävän hoitamiseksi, käytännöllinen perehtyneisyys tehtävälleen. Yliopistojen jatkossa aikaisempaa enemmän

kilpaillessa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin keskenään ei ole todennäköistä, että vaatimustaso esimerkiksi professorin tehtäviin laskisi nykyisestä, vaikka kelpoisuusvaatimuksia ei olisikaan asetustasolla säännelty. Lisäksi yliopistojen profiloituessa saattaisi kaikkia yliopistoja koskevat samat henkilöstön kelpoisuusvaatimukset muodostua ongelmaksi. Edellä mainitun asetuksen mukaisia kelpoisuusvaatimuksia ei voida myöskään pitää muotoiluiltaan siten tarkkarajaisina, että ne toisivat lisäarvoa valintamenettelyyn. Enemmän näiden kelpoisuusvaatimusten voidaan todeta olevan itsestäänselvyyksiä. Korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetussa asetuksessa on henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia asetettu professoreista kirjastonhoitajan ja informaatikon virkaan saakka. Julkisen sektorin viroissa, joihin perinteisesti on asetettu kelpoisuusvaatimuksia, on nykyinen kehitys vienyt kelpoisuusvaatimuksia vähentävään suuntaan. Esimerkiksi ministeriötasolla on alettu luopua siitä, että ylitarkastajan virkaan, joka voidaan katsoa pääsääntöiseksi ministeriötason esittelijän viraksi, kuuluisi kelpoisuusvaatimuksena ylempi korkeakoulututkinto. Muusta valtionhallinnosta poiketen ainoastaan yliopistoissa säädetään nykyisin asetustasolla osittain virkamiesten virkaan kuuluvista tehtävistä virkanimikkeittäin. Kun yliopistot siirtyvät valtiohallinnon ulkopuolelle ja saavat työnantajan neuvotteluoikeudet työehtosopimusten osalta ja henkilöstön kanssa tehdään työsopimukset työsuhteesta, ei asetustasoinen tehtävien sääntely ole tarkoituksenmukaista. Tavoitteena on, että yliopistot pystyisivät aikaisempaa joustavammin vastaamaan yhteiskunnan muuttuviin odotuksiin ja toisaalta että varmistetaan henkilöstön mahdollisuudet siirtyä aikaisempaa joustavammin osaamisensa mukaisesti uusiin tehtäviin, joiden tarkemmasta sisällöstä he voivat sopia työnantajan kanssa työsopimuksilla virkarakenteen jäykistämättä näitä mahdollisuuksia.

29 §. *Henkilöstön palvelussuhde.* Pykälässä säädettäisiin, että yliopiston henkilöstön palvelussuhde olisi työsuhde. Palvelussuhteen sääntely siirtyisi valtion virkamieslain alaisuudesta työsopimuslaissa (55/2001) säännellyksi palvelussuhteeksi. Tämä merkitsisi

myös sitä, että työnantajan oikeudet neuvotella työehtosopimuksista siirtyisivät yliopistoille. Virkarakenteeseen perustuvaa henkilöstöpolitiikkaa voidaan pitää melko jäykkänä. Palvelussuhteen vaihtaminen työsuhteiseksi mahdollistaisi nykyistä paremmin yliopistotoiminnan huomioimisen henkilöstöpolitiikassa.

Tutkimuksen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus olisi pykälän mukaan turvattu palvelussuhteen lajista riippumatta. Perustuslain 16 §:ssä turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on palvelussuhteen muodosta tai organisaation oikeudellisesta asemasta riippumaton. Kansainvälinen käytäntö ja kehitys ei puolla sitä näkemystä, että tutkimuksen kriittisyys tai itsenäisyys vaarantuisi yliopistojen virkasuhteista luovuttaessa. Myös nykyisissä valtion tilivirastona toimivissa yliopistoissa perustuslain 16 §:ssä turvattuja tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen tehtäviä on voitu hoitaa työsuhteessa.

Yliopiston henkilöstö on rikoslain (39/1889) 40 luvun säännösten perusteella rikosoikeudellisessa vastuussa tehtävien hoitoon liittyvistä toimistaan palvelussuhteen muodosta riippumatta. Asiasta säädettäisiin selvyuden vuoksi myös yliopistolain 31 §:ssä.

Myöskään mahdollinen vahingonkorvausvastuu ei riipu palvelussuhteen muodosta. Perustuslain 118 §:n mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Vahingonkorvauslain (412/1974) 3 luvun 2 §:n mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Sama korvausvelvollisuus on säännöksen mukaan myös muulla yhteisöllä, joka lain, asetuksen tai lakiin sisältyvän valtuutuksen perusteella hoitaa julkista tehtävää.

Perustuslain 108 ja 109 §:n mukaan oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön

työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Näin ollen valvonnan kohteena oleva toiminta ei ole riippuvainen julkista tehtävää hoitavan henkilön palvelussuhteen laadusta vaan toiminnan sisällöstä.

Työsopimuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan työsopimus on voimassa toistaiseksi, jollei sitä ole perustellusta syystä tehty määräaikaiseksi. Työnantajan aloitteesta ilman perusteltua syytä tehtyä määräaikaista työsopimusta samoin kuin ilman perusteltua syytä tehtyjä toisiaan seuraavia määräaikaisia työsopimuksia on pidettävä toistaiseksi voimassa olevina. Työsopimusten päätyyppinä ovat siten toistaiseksi voimassa olevat sopimukset. Määräaikaisia ovat sopimukset, joiden päätyminen määräytyy objektiivisin perustein, kuten päivämäärän, tietyn tehtävän loppuun saattamisen tai tietyn tapahtuman perusteella.

Jos yliopistolla on pysyvä työvoiman tarve, määräaikaisten sopimusten käyttöä ei voida pitää sallittuna, vaan tehtävien työsopimusten tulee olla voimassa toistaiseksi. Toisaalta määräaikaisten sopimusten käyttö ei ole rajoitettua niissä tapauksissa, kun menettelyyn on perusteltu syy kuten työn luonne, sijaisuus, harjoittelu tai muu näihin rinnastettava syy sekä muu suoritettavaan työhön liittyvä peruste kuten alan vakiintunut käytäntö. Henkilöstön palvelussuhdetta koskevaan yliopistolain säännökseen ei ole tarpeen säätää työsopimuslaista poikkeavia määräaikaisuuden perusteita.

Määräaikaisten työsopimusten käyttö on mahdollista, jos se on yliopiston toiminnan ja teetettävien töiden kannalta perusteltua eikä tarkoituksena ole kiertää työntekijän suojaksi säädettyjä irtisanomissuojasäännöksiä. Määräaikaisten työsopimusten käytölle voi olla laillinen peruste esimerkiksi tilanteissa, joissa on kyse neliportaiseen tutkijanuraan liittyvistä tehtävistä. Neliportainen tutkijanuratyöryhmä (Opetusministeriön työryhmämuiotioita ja selvityksiä 2008:15) on selvityksessään todennut, että mallin tavoitteena on läpinäkyvämpi, ennustettavampi ja tasarvoisempi tutkijanura. Ensimmäisellä portaalla olisi pääsääntöisesti väitöskirjatyötään tekeviä nuorempia tutkijoita, toinen porttas olisi tohtoritutkinnon äskettäin suorittaneiden

uravaihe, kolmannella portaalla oltaisiin itse-
näisiä, akateemiseen johtajuuteen kykeneviä
tutkimuksen ja koulutuksen ammattilaisia ja
neljäs porras olisi professorivaihe. Työryh-
män mukaan järjestelmällä pyrittäisiin luo-
maan liikkuvuutta edistäviä komponentteja,
menestyksekkään työn tuomia edistymis-
mahdollisuuksia ja toimien vakinaistamis-
mahdollisuuksia. Määräaikaisen työsuhteen
käyttö on perusteltua myös Suomen Akate-
mian rahoittamissa akatemiaturkijan ja -pro-
fessorin tehtävissä.

Määräaikaisten työsopimusten käytölle on
laillinen peruste myös esimerkiksi silloin,
kun on kyse perustutkinto-opiskelijan työ-
kentelystä harjoittelu- ja pätevyystarkoi-
tuksessa. Samoin määräaikaisten tuntiopetta-
jien käyttö yliopistoissa olisi perusteltua toi-
minnan luonteesta johtuen edelleen pienten
työmäärien hoitoa varten, esimerkiksi joi-
denkin erityisalojen opetustehtävissä.

Vaikka jo ensimmäistä ilman perusteltua
syytä tehtyä määräaikaista työsopimusta pi-
detään toistaiseksi voimassa olevana, työs-
opimuslaissa on säädetty nimenomaisena kiel-
to tehdä toistuvia määräaikaisia sopimuksia
ilman perusteltua syytä. Toistuvien määräai-
kaisten sopimusten käyttämisen edellytykse-
nä on, että kunkin määräaikaisen sopimuksen
tekemiselle on perustelu syy. Kielletystä pe-
räkkäisten määräaikaisten työsopimusten
käytöstä ei olisi kysymys esimerkiksi silloin,
kun yliopisto tarjoaa sijaiselle uutta sijaisuut-
ta määräaikaisin sopimuksin.

Ilman laillista perustetta tehtyä määräai-
kaista sopimusta ei pidetä kokonaisuudessaan
pätemättömänä, vaan ainoastaan sen kestoai-
kaa koskeva ehto on pätemätön. Jos sopija-
puolille sittemmin syntyy erimielisyyttä siitä,
onko määräaikaiseksi tehtyä tai toistuvasti
tehtyjä määräaikaisia työsopimuksia pidettä-
vä toistaiseksi voimassa olevana työsuhteena,
näyttövelvollisuus sopimuksen määräaikai-
suudesta on sillä, joka vetoaa määräaikaisuus-
teeseen.

Työsuhteen vähimmäisehtojen valvonta
kuuluu työsuojeluviranomaisen tehtäviin.

30 §. *Professorin tehtävät, valinta ja arvo-
nimi.* Yliopistojen toiminnan kannalta pro-
fessorien tehtävien määrittely on eräs yliopis-
totoiminnan keskeisistä asioista. Professorin
tehtävistä säädetään nykyisin korkeakoulujen

henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja teh-
tävistä annetussa asetuksessa. Pykälässä eh-
dotetaan säädettäväksi professorin olennai-
simmista tehtävistä yliopiston palveluksessa.
Pykälän mukaan professorin tehtävän täyttä-
minen tapahtuisi nykyiseen tapaan lähtökoh-
teisesti julkisen haun kautta. Professorin teh-
tävä voitaisiin täyttää ilman julkista haku-
silloin, kun tehtävään voidaan kutsua ansioi-
tunut yliopiston johtosäännössä määritelty
kelpoisuusvaatimukset kiistatta täyttävä hen-
kilö. Tämä tehtävän täyttämismenettely ko-
rostuisi etenkin silloin, kun yliopistot kilpai-
levat kansainvälisesti arvostetuista tieteen ja
taiteen asiantuntijoista. Lisäksi määräaikai-
seen professorin tehtävään voitaisiin ottaa
ilman avointa hakua. Asiantuntijamenettely
professorin tehtävään otettaessa säilyisi py-
kälän mukaan nykyisen kaltaisena. Yliopis-
ton oikeus myöntää palveluksessaan olevalle
henkilölle professorin arvonimi säilyisi ny-
kyisen kaltaisena. Voimassaolevassa asetuk-
sessa korkeakoulujen henkilöstön kelpoi-
suusvaatimuksista ja tehtävistä säädetään, et-
tä korkeakoulu voi myöntää erillisen tutki-
muslaitoksen johtajalle, tutkimusjohtajalle
sekä tiedekuntaan tai osastoon kuuluvan tut-
kimusyksikön ja muun vastaavan yksikön
johtajalle tai erityisestä syystä kenelle tahan-
sa palveluksessaan olevalle professorin arvo-
nimen.

31 §. *Rikosoikeudellinen virkavastuu.* Py-
kälä sisältäisi viittaussäännöksen rikoslain 40
lukuun, jossa säädetään muun muassa virka-
miehen ja julkisyhteisön työntekijän sekä
julkista valtaa käyttävän henkilön rikosoi-
keudellisesta virkavastuusta.

Viidenteen lakiehdotukseen sisältyy ehdo-
tus rikoslain 40 luvun 11 §:n 3 kohdan muut-
tamiseksi siten, että siinä mainittaisiin yli-
opistot. Näin ollen yliopiston henkilöstöön
sovellettaisiin vastaisuudessa julkisyhteisön
työntekijän rikosoikeudellista virkavastuuta
koskevia säännöksiä. Julkisyhteisön työnteki-
jään sovelletaan rikoslain 40 luvun 12 §:n 2
momentin nojalla mainitun luvun 1—3, 5 ja
14 §:ää.

Rikoslain 40 luvun säännökset julkista val-
taa käyttävien henkilöiden virkavastuusta
koskee yliopiston henkilöstön lisäksi yliopis-
ton toimielimen jäseniä. Yliopistossa julkista
valtaa käytetään erityisesti päätettäessä opis-

kelijaksi ottamisesta, opintosuoritusten arvioinnista, muualla suoritettujen opintojen ja muulla tavoin osoitetun osaamisen hyväksilukemisesta, opiskeluoikeuden jatkamisesta ja kurinpidosta sekä myönnettäessä tutkintoja.

32 §. Kielitaitovaatimukset ja yliopiston hallintokieli. Koska yliopistoilla olisi jatkosakin lakisääteisiä julkisia tehtäviä, tulee henkilöstön kielitaitovaatimuksista säätää tarpeellisessa määrin asetustasolla. Pykälässä säädettäisiin lisäksi yliopiston hallinnossa käytettävästä kielestä, joka ei kuitenkaan pykälän mukaan estäisi kansalaisia käyttämästä äidinkieltään, suomea tai ruotsia, asioidessaan yliopistossa.

5 luku Opiskelijat

33 §. Opiskelijaksi ottaminen. Pykälän 1 momentti vastaa voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 1 momenttia. Opiskelijat ottaisi yliopisto. Opiskelijat otettaisiin pääsääntöisesti suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ilman välivaiheen karsintoja. Opiskelijat voitaisiin ottaa suorittamaan myös pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa nykyiseen tapaan esimerkiksi silloin, kun yliopisto ei järjestä koulutuslalla tai koulutuspaikkakunnalla ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa suorittamaan opiskelija voitaisiin ottaa silloin, kun yliopisto voi yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan järjestää koulutuksen niin, ettei siihen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa sekä silloin, kun yliopisto ottaisi opiskelijan soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon tai muun tasoltaan vastaavan koulutuksen pohjalta suorittamaan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 3 momentin mukaan yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan voimassa olevan lain mukaan jakaa erilaisen koulutustautan vuoksi valinnoissa erillisiin ryhmiin, jolloin yhdenmukaisia valintaperusteita on so-

vellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Lisäksi jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa. Ehdotettavan pykälän 2 momentissa ei esitetä muutoksia näihin hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koskeviin säännöksiin. Säännöksen tarkoittamia erilaisen koulutustaustaan liittyviä ryhmiä voivat muodostaa muun muassa ylioppilastutkinnon suorittaneet, ulkomailla kouluopintonsa suorittaneet, korkeakoulututkinnon suorittaneet, avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ja erilaisiin muuntokoulutuksiin hakeneet. Sen sijaan säännöksen nojalla hakijoita ei voida tällaisten ryhmien sisällä jakaa edelleen ryhmiin. Näin ollen esimerkiksi ylioppilastutkinnon suorittaneisiin hakijoihin ei voida soveltaa erilaisia valintaperusteita eri vuosina suoritettujen ylioppilastutkintojen perusteella. Säännös ei myöskään mahdollista nk. uusien ylioppilaiden suosimista esimerkiksi lisäpistein. Yliopistojen tulisi pyrkiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen siirtymistä koskeviin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin ensisijaisesti kehittämällä opiskelijavalintoja siten, etteivät ne perusteettomasti asettaisi samana vuonna ylioppilaaksi kirjoittaneita muita hakijoita epäedullisempaan asemaan. Hakijoita voitaisiin kohdella tasavertaisemmin esimerkiksi kehittämällä aineistopohjaisia ja soveltuvuutta mittaavia pääsykokeita, tarkistamalla haku- ja pääsykoeaikatauluja ja mitoittamalla luettavaa kirjallisuutta siten, että myös samana keväänä toisen asteen päättäneiden olisi mahdollista menestyä opiskelijavalinnoissa. Hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koskeva säännös ei kuitenkaan estä yliopistoja antamasta erilaisia painoarvoja eri vuosina suoritettujen ylioppilastutkintojen eri arvosanoille, jos painoarvot perustuvat ylioppilastutkinnon ainekohtaisiin ja todellisiin muutoksiin.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskelijavalinta järjestettäisiin päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla. Päävalinnalla tarkoitetaan yliopiston pysyväisluonteisia opiskelijavalintoja, joissa suurimman hakijajoukon muodostavat ylioppilastutkinnon suorittaneet ja joissa hakukelpoisuutena on 34 §:n mukainen yleinen korkeakoulukelpoisuus. Päävalinnat tapahtuvat pääasiassa keväällä tai kesällä ja niissä opiskelijat valitaan

syksyllä alkavaan koulutukseen. Päävalintoja voidaan järjestää lisäksi syksyisin, jolloin opiskelijat valitaan keväällä alkavaan koulutukseen.

Yhteishaun ulkopuolelle jäisivät sellaiset tietyille kohderyhmille suunnatut erillisvalinnat (muun muassa maisteriohjelmavalinnat, kansainvälisten hakijoiden valinnat sekä avoimen yliopiston opintojen perusteella haakevien valinnat), jotka järjestetään päävalinta-aikataulujen ulkopuolella ja joissa yliopisto on määritellyt hakukelpoisuuden erikseen. Erillisvalinnat voitaisiin kuitenkin toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

Yhteishaku toteutettaisiin käyttäen opiskelijavalintarekisteriä, johon osarekisterinä kuuluu yliopistojen hakurekisteri. Opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998), jäljempänä rekisterilaki, mukaan Opetushallitus on opiskelijavalintarekisterin ylläpitäjä ja yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon. Yhteishaulla ei muuteta yliopiston oikeutta ottaa opiskelijat ja päättää opiskelijavalinnan perusteista. Yliopistolainsäädännön uudistamista koskevaan hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus rekisterilain muuttamisesta, jolla tarkennettaisiin opiskelijavalintarekisteriin liittyviä säännöksiä.

34 §. Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Pykälää on nykysäännösten pohjalta tarkennettu siten, että yliopistoilla olisi entistä paremmat mahdollisuudet valita opiskelijansa joustavasti eri koulutusväyliltä, mikä antaa myös lisää mahdollisuuksia 2 §:ssä tarkoitetun elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttamiseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta alempaan korkeakoulututkintoon ja sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin pääosin voimassa olevaa yliopistolakia vastaavasti. Näihin opintoihin olisi momentin 1 kohdan mukaan nykysäännöstä vastaavasti kelpoinen henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon eli ylioppilastutkinnon, International Baccalaureate-tutkinnon, Reifeprüfung-tutkinnon tai Eurooppa-koulujen eurooppalaisen ylioppilastutkinnon. Momentin 2 kohdan mukaan kel-

poinen olisi edelleen henkilö, joka on suorittanut vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot. Momentin 3 kohdaksi lisättäisiin säännös aiemmasta koulutuksesta riippumattoman näyttötutkintoihin perustuvan ammatillisen koulutuksen tuottamasta kelpoisuudesta. Sen mukaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö olisi kelpoinen momentin tarkoittamiin korkeakouluopintoihin. Säännös vastaa ammatikorkeakoululain 20 §:n 1 momentin 3 kohta. Momentin 4 kohdan säännös ulkomaisen koulutuksen tuottamasta kelpoisuudesta vastaisi voimassa olevan yliopistolain säännöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetyt kelpoisuusvaatimukset koskisivat myös ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, jonka yliopisto järjestää ehdotettavan lain 7 §:n 2 momentin mukaisesti siten, ettei siihen kuulu alemmaa korkeakoulututkintoa. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevaan yliopistolakiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Näihin opintoihin olisi kelpoinen henkilö, joka on suorittanut soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon, soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voisi 4 momentin mukaan edellyttää aiemman koulutuksen ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen sisällöllisten erojen vuoksi opiskelijalta enintään yhden vuoden opintoja edellyttämän määrän täydentäviä opintoja. Täydentävien opintojen enimmäismäärä lisättäisiin lakiin. Lisäksi 4 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin. Koska oikeustieteen maisterin tutkinto nykyisen lainsäädännön mukaan antaa kelpoisuuden muun muassa tuomarin, syyttäjän ja asianajajan virkoihin sekä lukuisiin muihin oikeus- ja valtionhallinnon virkoihin, oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittamisoikeus tulisi

myöntää vain sellaisille hakijoille, joiden pohjakoulutus antaa yhdistettynä oikeustieteen maisterin tutkintoon riittävän tosiasiallisen pohjan lakimiesammattien harjoittamiseen. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei nimenomaisesti säädetä, että oikeustieteen maisterin tutkinnon pohjaksi vaadittaisiin oikeusnotaarin tutkinto, mutta enintään yhden vuoden täydentävien opintojen edellytyksen on katsottu käytännössä rajaavan oikeustieteen maisterin opintoihin pääsyä nyt ehdotettavaa säännöstä vastaavasti. Selkeyden vuoksi 4 momentissa säädettäisiin, että otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitettu soveltuva tutkinto olisi oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Vastaavalla ulkomaisella koulutuksella tarkoitetaan ulkomailla suoritettua oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa, joka yhdessä enintään yhden vuoden täydentävien opintojen kanssa antaa opiskelijalle Suomen oikeusjärjestelmän perusteiden tuntemuksen.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin kelpoisuudesta tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin. Kelpoisuuden tuottaisi kansainvälisten käytäntöjen mukaisesti myös soveltuva ylempi ammattikorkeakoulututkinto, millä on osaltaan tarkoitus estää koulutuksellisten umpiperien muodostuminen ja edistää elinikäisen oppimisen periaatteen toteutumista. Yliopisto voisi 6 momentin mukaan edellyttää myös jatko-opiskelijaksi ottamalta opiskelijalta tarvittavan määrän täydentävien opintojen suorittamista.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtavia opintoja koskevista opinnoista säädettäisiin 7 ja 8 momentissa voimassa olevaa yliopistolain säännöstä vastaavasti.

Pykälän 9 momentin mukaan pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Säännös vastaisi voimassa olevan lain säännöstä ja mahdollistaisi yliopiston oman harkinnan hakijoiden tietojen ja valmiuksien arvioinnissa. Säännöksen tarkoittama henkilö voi olla esimerkiksi yliopis-

ton edellyttämät avoimen yliopiston opinnot suorittanut hakija.

35 §. Opiskelupaikan vastaanottaminen. Voimassa olevan yliopistolain 18 §:n 2 momentin mukaan opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Säännöksellä on pyritty varmistamaan, että mahdollisimman moni hakija saa korkeakoulupaikan. Jotta yhden opiskelupaikan säännöksen tarkoitus toteutuisi, on kaikkien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tullut toimia samojen periaatteiden mukaisesti ja kohdella kaikkia hakijoita yhdenvertaisesti. Opetushallituksen vuosittain kaikille korkeakouluille toimittaman menettelyohjeen mukaan opiskelupaikan vastaanottamisilmoitus on sitova eikä hakija voi sitä muuttaa tai peruuttaa. Sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa järjestetään opiskelijavalintoja ympäri vuoden, joiden tulokset julkistetaan eri aikoina. Säännöksen soveltaminen onkin johtanut hakijoiden kannalta kohtuuttomiin tilanteisiin esimerkiksi silloin, kun tammikuussa alkavaan koulutukseen haluava on jo edellisenä kesänä joutunut ratkaisemaan, ottaako syksyllä alkavasta koulutuksesta paikan vastaan vai jääkö odottamaan tammikuussa alkavan koulutuksen hakua ja opiskelijavalinnan tulosten julkistamista.

Yhteishakuun siirtymisen yhteydessä tarkennettaisiin myös niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan opiskelija voisi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta. Samana lukukautena valtakunnallisessa yhteishaussa vastaanotetun opiskelupaikan lisäksi opiskelija voisi ottaa opiskelupaikan myös toisena lukukautena alkavasta koulutuksesta taikka samankin lukukauden aikana alkavasta koulutuksesta, jos valinta ei kuulu valtakunnalliseen yhteishakuun. Lukukaudella tarkoitetaan säännöksen mukaan syyslukukautta ja kevätlukukautta, jolloin syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta ja kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Säännöksen sisältämä lukukauden määrittely koskee ainoastaan yhden

opiskelupaikan säännöksen soveltamistilanteita.

Pykälän 2 momentissa olisi säännös opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvästä menettelystä. Säännös vastaisi voimassa olevan yliopistoasetuksen 13a §:ää.

36 §. Lukuvuosi ja opiskelijaksi ilmoittautuminen. Pykälän 1 momentin sisältämä lukuvouden määritelmä siirrettäisiin lakiin voimassa olevan yliopistoasetuksen 11 §:stä. Pykälän 2 momentissa olisi säännös opiskelijaksi ilmoittautumiseen liittyvästä menettelystä, joka vastaisi voimassa olevan yliopistolain 18c §:n 1 momenttia.

37 §. Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisajat. Säännös alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteellisista suorittamisajoista ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännös on tullut voimaan 1 päivänä elokuuta 2005 ja sitä sovelletaan vasta lukuvuonna 2005—2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

38 §. Opiskelu-oikeus. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännöstä sovelletaan lukuvuonna 2005—2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

39 §. Opiskelu-oikeuden jatkaminen. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Säännöstä sovelletaan lukuvuonna 2005—2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

40 §. Opiskelu-oikeuden menettäminen. Säännökseen koottaisiin voimassa olevan yliopistolain 18 c §:n 2 momentin ja 18 f §:n 3 momentin säännökset opiskelu-oikeuden menettämisestä tilanteissa, jossa opiskelija ei ole ilmoittautunut säädetyllä tavalla taikka suorittanut opintojaan säädettyssä ajassa. Jos opiskelu-oikeuden menettänyt henkilö haluaa myöhemmin jatkaa opintojaan, hänen on pykälän mukaan haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Opiskelu-oikeuden palauttaminen ei edellyttäisi hakemista normaalin valintamenettelyn kautta vaan yliopisto palauttaisi sen hakemuksesta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt ilmoittautumismenettelyyn liittyvää sääntelyä ankarana etenkin, kun opiskelu-oikeuden voi säännöksen perusteella menettää ilmoittautumismenettelyssä tapahtuneen vähäisenkin virheen tai laiminlyönnin perus-

teella. Perustuslakivaliokunta on myös korostanut suhteellisuusperiaatteen tärkeää merkitystä sovellettaessa yliopistolain säännöstä opiskelijan mahdollisuudesta hakea yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi (PeVL 19/2004 vp). Siltä osin kuin pykälä koskee opiskelu-oikeuden menettämistä tilanteissa, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan säädettyssä ajassa, sitä sovelletaan lukuvuonna 2005—2006 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

41 §. Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen. Säännöksen 1 momentti vastaisi voimassa olevan yliopistoasetuksen 16 §:n 2 momenttia, joka siirrettäisiin yksilön oikeuksia koskevana säännöksenä lain tasolle. Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin väitöskirjan, lisensiaatintutkimuksen ja näitä vastaavan opin- ja taidonnäytteen tekijälle varattavasta tilaisuudesta vastineen antamiseen esitarkastajan, tarkastajan tai vastaväittäjän lausunnosta. Säännös vastaa voimassa olevan yliopistoasetuksen 18 §:n 1 ja 2 momentteja. Säännöksen 3 momentissa säädettäisiin muualla suoritettujen opintojen tai muulla tavoin osoitetun osaamisen hyväksilukemisesta. Säännös vastaa voimassa olevan yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 25 §:ää.

42 §. Opiskelijan kurinpito. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan yliopistolain kurinpitosäännöstä. Säännöstä on kuitenkin täsmennetty ammattikorkeakoululain kurinpitosäännöksiä koskevan perustuslakivaliokunnan kannanoton (PeVL 74/2002 vp) mukaisesti kytkemällä seuraamuksen ankaruus rikkomuksen vakavuuteen. Lisäksi nykyisin yliopistoasetuksen 20 §:ään sisältyvät menettelytapasäännökset ehdotetaan siirrettäväksi lakiin. Säätiöyliopistojen osalta säädettäisiin, että opiskelijan kurinpidosta päätäisi 23 §:n mukainen monijäseninen hallintoelin.

43 §. Ylioppilaskunta. Pykälän 1 momentin mukaan yliopiston opiskelijoiden keskuudessa toimisi edelleen ylioppilaskunta, jolla on itsehallinto. Ylioppilaskunta säilytettäisiin lakisääteisenä julkisoikeudellisena yhteisönä laissa säädettyjen julkisten tehtävien hoitamista varten. Säännöksen mukaan ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnal-

lisiä, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Säännöksessä ehdotetaan täsmennettäväksi ylioppilaskunnan aseman perusteita ja siihen ehdotetaan lisättäväksi maininnat ylioppilaskunnan julkisista tehtävistä, mitä eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt edellytyksenä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen käyttämiselle ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyteen liittyen (PeVL 3/1997 vp, 74/2002 vp). Tarkoituksena ei ole antaa lailla ylioppilaskunnalle uusia tehtäviä vaan lakiin kirjattaisiin sellaiset tehtävät, joita ylioppilaskunnat jo nykyisinkin hoitavat.

Ylioppilaskunnalla on vanhastaan ollut historiallinen kasvatusta ja kansalaisaktiivisuustehtävä. Ylioppilaskunta aktivoi jäsenistöään osallistumaan ja kehittämään yhteiskuntaa toimimalla erilaisten aatteiden ja visioiden luojana sekä keskusteluareenana. Ehdotettavan lain 2 §:n mukaan yliopiston tehtävänä on muun ohella kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Ylioppilaskunta on vastannut käytännössä suurelta osin tästä yliopistolle kuuluvasta kasvatustehtävästä mikä muodostaa hallinnollisen sidoksen oheen aatteellisen sidoksen yliopiston ja ylioppilaskunnan välille. Tämän vuoksi ehdotettavan pykälän 1 momentin mukaan ylioppilaskunnan tehtävänä olisi osallistua lain 2 §:ssä säädetyn yliopiston kasvatus tehtävän hoitamiseen valmistamalla opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Ehdotettavan lain 4 §:n mukaan yliopistoyhteisöön kuuluvat sen opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat. Opiskelijoiden ei ole katsottu olevan yliopiston asiakkaita vaan yliopistoyhteisön täysivaltaisia jäseniä muodostamansa ylioppilaskunnan kautta. Opiskelijoilla olisi edelleen merkittävä asema yliopiston hallinnossa ja ehdotettavan pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohdan mukaan ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä olisi nimetä opiskelijoiden edustajat 3 luvussa tarkoitettuihin yliopiston toimielimiin sekä opintotukilain 9 §:n mukaiseen yliopiston opintotukilautakuntaan. Voimassa olevan yliopistolain mukaan ylioppilaskuntien oikeus valita opiskelijaedustajat yliopiston hallintoelimiin ei perustu lakiin vaan yliopis-

tojen itsehallintonsa nojalla antamiin johtosääntöihin. Tästä johtuen nykyinen käytäntö vaihtelee yliopistoittain, joissakin yliopistoissa valinta kuuluu ylioppilaskunnille ja joissakin opiskelijaedustajat valitaan vaaleilla. Ehdotettavan säännöksen mukaan opiskelijaedustajat yliopiston toimielimiin valitsisi ylioppilaskunta.

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 6 kohdan (626/2007) mukaan kunnan tulee ylläpitää kunnan alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta opiskeluterveydenhuoltoa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto voidaan kuitenkin kunnan suostumuksella järjestää myös muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla. Säännöksen nojalla yliopisto-opiskelijat ovat vuodesta 1954 saaneet terveydenhuoltopalvelunsa Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry:n perustamalta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä (YTHS). Ehdotettavan pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan ylioppilaskunnan tehtävänä olisi osallistua tarvittaessa tähän kansanterveyslaissa kunnalle säädettyyn tehtävään. Vastuu opiskeluterveydenhuollon järjestämiseen säilyisi kuitenkin kunnalla.

Pykälän 3 momentin mukaan kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin lukuun ottamatta tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita, kuuluisivat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voisi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita. Ehdotettavassa laissa säilytettäisiin siten ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys, mitä voidaan pitää perustuslain 13 §:n 2 momentissa säädetyn yhdistymisvapauden, erityisesti oikeuden olla kuulumatta yhdistykseen (ns. negatiivinen yhdistymisvapaus), rajoittamisena.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 60) mukaan yhdistymisvapautta koskeva säännös ei estäisi vastaisuudessa perustamasta nykyiseen tapaan lainsäädäntöteitse julkisoikeudellisia yhdistyksiä julkista tehtävää varten ja että myös jäsenyydestä tällaisessa yhdistyksessä voitaisiin edelleen säätää laissa. Esitöiden mukaan yhdistymisvapautta turvaavan perustuslainsäätönsä

voidaan tällöinkin katsoa puoltavan pidättyvää suhtautumista automaatiojäsenyyteen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on voimassa olevaa yliopistolakia koskevaa hallituksen esitystä käsitellessään katsonut, että koska perusoikeusuudistuksen yhteydessä on säännöksen muotoilusta huolimatta pidetty mahdollisena säätää lailla julkisoikeudellisen yhdistyksen jäsenyydestä, on perusratkaisu ylioppilaskunnan automaatiojäsenyydestä sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta, etenkin kun ylioppilaskuntaa on vanhastaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä on merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Perustuslakivaliokunta asetti kuitenkin tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi, että lakiehdotusta täydennetään ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavin maininnoin eli määrittelyin siitä, missä tarkoituksessa ylioppilaskunta voi toimia ja ylläpitää automaatiojäsenyyttä siihen kuuluvine jäsenmaksuineen (PeVL 3/1997 vp). Ammattikorkeakoulujen oppilaskuntien automaatiojäsenyyttä käsitellessään perustuslakivaliokunta on todennut, ettei voimassa olevan yliopistolain ylioppilaskuntaa koskeva säännös täytä niitä vaatimuksia, joita valiokunta oli yliopistolakia käsitellessään tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi asettanut (PeVL 74/2002 vp, PeVL 39/2004 vp). Nyt ehdotettavassa pykälässä esitetään säädettäväksi ylioppilaskunnan julkisista tehtävistä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Ylioppilaskunnan taloudesta ja oikeudesta kantaa jäsenmaksuja säädetään nykyisin ylioppilaskunta-asetuksessa (116/1998), joita koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi lakiin ehdotettavan pykälän 4 momentiksi.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ylioppilaskuntien kielestä. Säännös vastaa voimassa olevan ylioppilaskunta-asetuksen säännöstä ja yhdenmukainen yliopiston opetus- ja tutkintokieltä koskevan 11 §:n kanssa.

Perustuslain 13 §:ssä turvatus yhdistymisvapauden yhtenä perustana on yhdistysten sisäinen itsemääräämisoikeus ja toimintavapaus. Niihin kuuluu perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 60) muun ohella yhdistysten oikeus vapaasti hyväksyä haluamansa säännöt. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, ettei

lainsäädäntötoimin järjestettyjen yhdistysten tarvitse nauttia samanlaista itsemääräämisoikeutta kuin tavallisten yhdistyslailla säänneltävien yhdistysten. Toisaalta valiokunnan mukaan lailla järjestettyjen yhdistysten autonomiaa ei ole asiallista rajoittaa enempää kuin on niiden lakisääteisten tehtävien kannalta välttämätöntä (PeVL 52/2006 vp, PeVL 39/2004 vp, PeVL 1/1998 vp). Nyt ehdotettavan pykälän 6 momentissa säädettäisiin ylioppilaskunnan keskeisestä organisaatiosta voimassa olevassa ylioppilaskunta-asetuksessa säädetyin mukaisesti. Ylioppilaskunnan päätösvaltaa käyttäisi hallitus ja edustajisto ja hallinto- ja toimeenpanovaltaa hallitus. Ylioppilaskunnan muista toimielimistä ja toimielinten valinnasta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilaskunnan hallinnosta määrättäisiin tarkemmin edustajiston hyväksymissä säännöissä, jotka yliopiston rehtori vahvistaa.

Muutoksenhausta ylioppilaskunnan hallintoasiassa antamaan päätökseen säädettäisiin muutoksenhakua koskevassa 10 luvussa.

44 §. Osakunnat. Voimassa olevan yliopistolain 40 §:n 4 momentin mukaan opiskelijoiden keskuudessa voi toimia osakuntia, joilla on itsehallinto. Osakunnista voidaan mainitun lainkohdan mukaan säätää tarvittaessa asetuksella. Ylioppilaskunta-asetuksessa on säädetty osakuntien tarkoituksesta ja jäsenyyden vapaaehtoisuudesta. Asetuksessa on lisäksi säädetty, että Helsingin yliopistossa on osakuntia, jotka vastaavat määrättyjä maan alueita ja että Teknillisessä korkeakoulussa on ruotsinkielinen osakunta. Yliopistolain tarkoittamat ja sen nojalla ylioppilaskunta-asetuksessa mainitut osakunnat ovat lailla säädettyjä julkisoikeudellisia yhdistyksiä, joilla on itsehallinto ja itsenäinen oikeushenkilöllisyys. Muissa yliopistoissa toimivat osakunnat ovat puolestaan yhdistyslain mukaisia yhdistyksiä, joihin ei sovelleta yliopistolain osakuntia koskevia säännöksiä.

Voimassa olevaan osakuntien lainsäädännölliseen asemaan ei ehdoteta muutoksia. Ehdotettavassa pykälässä yliopistolain tarkoittamia osakuntia koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että voimassa olevan ylioppilaskunta-asetuksen osakuntia koskevat säännökset siirrettäisiin lakiin. Teknillisen korkeakoulun ruotsinkielinen

osakunta jatkaisi Aalto-yliopiston ruotsinkielisenä osakuntana.

Osakunnan jäsenistä, hallinnosta, taloudenpidosta ja muusta toiminnasta sekä jäsenen velvollisuudesta suorittaa maksuja osakunnalle määrättäisiin osakunnan säännöissä, jotka vahvistaisi yliopiston rehtori. Helsingin yliopiston uuden osakunnan perustamisesta ja toimivan osakunnan lakkauttamisesta päättäisi yliopiston rehtori kuultuaan niitä osakuntia, joiden aluetta päätös koskee. Helsingin yliopiston osakuntien jakamisesta, yhdistämisestä ja osakunta-alueiden muutoksista päättäisivät asianomaiset osakunnat ja päätöksen vahvistaisi yliopiston rehtori. Ehdotettava säännös vastaisi Helsingin yliopiston nykyisen hallintojohtosäännön määräyksiä.

6 luku Yliopistojen ohjaus ja rahoitus

45 §. Tavoitteiden asettaminen. Opetusministeriön ohjauksella ja tavoitteiden asettamisella edistetään eduskunnan ja hallituksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi asettamia keskeisiä linjauksia. Opetusministeriön ja yliopistojen välisen ohjausprosessin keskeinen osa olisi säännöksen 1 momentin mukaiset säännöllisesti käytävät neuvottelut, joissa yliopistot ja opetusministeriö sopivat määrävuosiksi yliopiston tehtävästä, profiilista ja painoaloista sekä yliopistoille asetettavista koulutus- ja tutkimuspolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Neuvotteluissa käsiteltäisiin myös yliopistojen strategisia, toiminnan kehittämissuuntaan liittyviä kysymyksiä. Tavoitteena on varmistaa yliopistolaitoksen laadun, vaikuttavuuden ja tuottavuuden vahvistuminen.

Yliopistoille asetettaisiin yhteisten tavoitteiden lisäksi tarkoituksenmukaisella tavalla kunkin yliopiston omat tavoitteet. Korkeakoululaitoksen yhteiset tavoitteet valmistellaan opetusministeriön ja korkeakoulujen välisenä yhteistyönä. Yliopistokohtaiset tavoitteet kytkeytyvät korkeakoululaitoksen yhteisiin tavoitteisiin ja tukevat yliopiston strategista johtamista. Tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisesti lukumäärin ja tunnusluvuin.

Osaavan työvoiman turvaamiseksi ja asetettujen koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi määrällisiä tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon mm. koulutustarpeiden ennakoinnin ja alakohtaisten selvitysten tuloksia. Jos yliopistokohtaisia tavoitteita ei saataisi valtakunnallisesti tai alakohtaisesti yhteensovitetuiksi, opetusministeriö päättäisi määrällisistä ja laadullisista tavoitteista siltä osin kuin ne olisivat yliopistolle osoitettavan rahoituksen perusteena. Tämä menettely turvaisi edellä mainitussakin tilanteessa yliopistolle valtion rahoituksen jatkumisen.

Opetusministeriön ja yliopiston välisiin neuvotteluihin osallistuu tarkoituksenmukaisessa määrin näiden edustajia. Ministeriön puolesta sopimuksen allekirjoittavat ministeriön voimassa olevan työjärjestyksen mukaisesti koulutus- ja tiedepolitiikan osaston päällikkö ja korkeakoulu- ja tiedeyksikön johtaja. Yliopiston puolesta allekirjoittajina ovat hallituksen puheenjohtaja ja rehtori. Tarkoituksena on, että valtakunnallisten tavoitekytkentöjen vahvistamiseksi sopimuskausi rytmitetään eduskunta- ja hallituskautteen. Tavoitteet sovittaisiin useammalle vuodelle, mutta niitä voitaisiin tarvittaessa tarkistaa kesken sopimuskauden. Yhteys yliopistoihin turvattaisiin myös sopimuskauden välivuosina riittävällä vuorovaikutuksella.

46 §. Valtion rahoituksen määrätymisperusteet. Yliopistoille lakisääteisiin tehtäviin myönnettävän valtion rahoituksen säännökset kirjattaisiin yliopistolakiin. Valtionavustuslaki ei siten suoraan koskisi yliopistojen lakisääteisten tehtävien valtion rahoitusta. Yliopistoille myönnettävää valtion rahoitusta kutsuttaisiin perusrahoitukseksi, koska kysymyksessä on lakisääteisten tehtävien pitkäjänteisestä rahoittamisesta, erotuksena hankekohtaisille valtionavustuksille.

Yliopistojen valtion rahoitus olisi vuodesta 2010 alkaen yksi kokonaisuus. Yliopistojen pysyvä valtion rahoitus muodostettaisiin yhdistämällä nykyiset yliopistojen toimintamäärärahat, harjoittelukoulujen toimintamäärärahat, Kansalliskirjaston toimintamäärärahat ja yliopistolaitoksen yhteisistä menoista yliopistokeskusten kehittämisen määrärahat. Nykyisen hankerahoituksen kaltaista erikseen haettavaa harkinnanvaraista rahoitusta ei jatkossa olisi. Yli-

opistojen sisäisten kehittämishankkeiden tukeminen jäisi yliopistojen omaan harkintaan. Yliopiston olisi huolehdittava koulutuksen laajennuksista ja uudelleen suuntaamisesta kokonaisrahoituksensa puitteissa. Tarkoitus ei ole ensi vaiheessa osoittaa yliopistoille erillistä tuloksellisuusrahoitusta, vaan tuloksellisuus-, laatu- ja vaikuttavuus otetaan näkökulmina huomioon rahoituksen määräytymisperusteissa. Yliopistolakiin on kuitenkin sisällytetty mahdollisuus siihen, että opetusministeriö voi tulevaisuudessa myöntää yliopistoille tuloksellisen toiminnan perusteella tuloksellisuusrahoitusta valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa. Lisäksi yliopistoille voidaan myöntää eduskunnan niin päättäessä kohdennettua rahoitusta, joita käsitellään laskennallisen rahoitusmallin ulkopuolella (esim. Aalto-yliopiston toimintaan kohdistettu lisärahoitus).

Valtion rahoituksella turvataan kaikille yliopistoille kohtuulliset taloudelliset edellytykset lakisäateisten tehtävien hoitamiseen. Yliopistojen saama ulkopuolinen rahoitus ei vähentäisi valtion rahoituksen määrää. Tavoitteena on, että muutosvaiheessa yliopistojen keskinäiset rahoitussuhteet eivät olennaisesti muutu ja että pidemmällä aikavälillä toiminnan tuloksellisuus heijastuu yksittäisen yliopiston saamaan rahoitukseen.

Yliopistokeskusten rahoitus on tarkoitus järjestää siten, että vuoden 2009 talousarvion momentin 29.50.20 (yliopistojen yhteiset menot) yliopistokeskusten kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin osoitettu vuotuinen määräraha vakainaistetaan ja siirretään osaksi yliopistoille myönnettävää valtion kokonaisrahoitusta korvamerkittynä eränä yliopistokeskuksia koordinoiville yliopistoille. Tämän lisäksi yliopistot voivat osoittaa yliopistokeskuksille rahoitusta omien päätöstensä mukaan, kuten muillekin toimintayksiköilleen. Yliopistokeskusten rahoituksessa alueellisen rahoituksen osuus olisi jatkossakin merkittävä.

Yliopistojen rahoituksen pitkäjänteisyys turvataan. Lähtökohtana on, että yliopistojen rahoituksen pitkäjänteisyyden vahvistamiseksi yliopistoihin mahdollisesti tehtävistä pysyvistä tasokorotuksista tai muista kertaluontoisista erityispanostuksista tehdään päätökset hallitusohjelmakausittain.

Pykälän 2 momentin mukaan edellisenä vuonna yliopistoille osoitettua talousarvion määrärahaa korotettaisiin kertaluonteisia eriä lukuun ottamatta yliopistoindeksiin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistoindeksi muodostuisi yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä sekä tukkuhintaindeksistä. Yliopistoasetuksessa on tarkoitus säätää, että kustannustason nousua määriteltäessä yleisessä ansiotasoindexissä tapahtuneen muutoksen paino on 64 prosenttia, kuluttajahintaindeksissä tapahtuneen muutoksen paino on 21 prosenttia ja tukkuhintaindeksissä tapahtuneen muutoksen paino on 15 prosenttia. Kustannusten painotus tarkistettaisiin määrääjain, vähintään joka kahdeksas vuosi. Mitoitettaessa yliopistojen varainhoitovuodelle osoitettavaa valtion rahoitusta otettaisiin huomioon valtiovarainministeriön varainhoitovuodelle arvioima kustannustason nousu sekä vahvistamisvuotta edeltäneen yliopistoindeksiin toteutuneen kustannustason muutoksen ja valtiovarainministeriön mainitulle vuodelle arvioiman kustannustason muutoksen erotus. Yliopistojen valtionosuustehtävien laajuudessa ja laadussa tapahtuvien muutosten huomioon ottaminen tulee muutoin erikseen arvioitavaksi vuotuisten talousarvioiden yhteydessä.

Pykälän 3 momentin mukaan opetusministeriö myöntää yliopistoille perusrahoitusta laskennallisista perusteista ottaen huomioon toiminnan laajuus, laatu ja vaikuttavuus sekä muiden koulutuksen ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella. Opetusministeriö voi myös myöntää yliopistoille tuloksellisuusrahoitusta yliopiston tuloksellisen toiminnan perusteella.

Yliopistojen taloudellisen autonomian vahvistaminen edellyttää myös rahoitusinstrumenteilta aiempaa strategisempaa otetta. Laskennallisen rahoituksen kautta kohdennetaan valtion rahoitus yliopistojen kesken siten, että keskimääräistä laadukkaammat, vaikuttavammat ja tuloksellisemmat yliopistot hyötyvät. Yliopistot voivat päättää rahoituksen kohdentamisesta yliopiston sisällä omilla strategisilla valinnoillaan. Rahoitusmallilla turvataan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuudet kannustaen yliopistoja samalla profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen

toimintaan. Rahoituksen kriteerit ovat mahdollisimman selkeitä ja läpinäkyviä siten, että rahoituksen taso on riittävästi ennakoitavissa.

Pykälän 4 momentin mukaan yliopistoille korvataan arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen tutkimukseen liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus yliopistoille aiheutuneista kustannuksista. Korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen yliopistojen keskimääräisen arvonlisäverokertymän perusteella.

Pykälän 5 momentin mukaan opetusministeriö voi rahoitusta myöntäessään asettaa myönnettävän rahoituksen käyttämiselle ehtoja ja rajoituksia.

Pykälän 6 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin 2 momentissa tarkoitettujen yliopistoindeksien laskemisesta ja kustannustason huomioon ottamisesta sekä 3 momentissa tarkoitettujen rahoitusperusteiden laskennasta ja keskinäisestä jakautumisesta. Laskennallisin perustein myönnettävän rahoituksen perusteena olevista laskentakriteereistä säädettäisiin opetusministeriön asetuksella. Tällä pyrittäisiin rahoituksen osalta turvaamaan järjestelmän joustavuus, jotta yliopistojen toiminnassa pystytään vastaamaan sekä yliopiston sisältä tuleviin että yhteiskunnan muutospainaisiin. Laskentakriteerien muuttaminen edellyttäisi annettavan yliopistoasetuksen mukaan yliopistojen kuulemista. Tarkoituksena on, että jos laskentakriteereihin tehdään olennaisia muutoksia, asiaa käsiteltäisiin hallituksen asianomaisissa ministerityöryhmissä tai -valiokunnissa. Opetusministeriö arvioi säännöllisesti yhdessä opiskelija- ja tutkijayhteisön kanssa rahoitusmallin vaikutuksia ja kehittämistarpeita.

Yliopistoasetuksessa on tarkoitus säätää, että 3 momentin tarkoittamasta kokonaisrahoituksesta 75 prosenttia määräytyisi toiminnan laajuuden, laadun ja vaikuttavuuden perusteella ja 25 prosenttia muiden koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella. Toiminnan laajuuden ja laadun perusteella määräytyvästä rahoituksesta koulutuksen osuus olisi 55 prosenttia ja tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen osuus olisi 45 prosenttia. Koulutuksessa toiminnan laajuuden perusteella

määräytyy 85 prosenttia ja laadun sekä vaikuttavuuden perusteella 15 prosenttia rahoituksesta. Tutkimuksessa ja tutkijankoulutuksessa toiminnan laajuuden perusteella määräytyy 75 prosenttia ja laadun sekä vaikuttavuuden perusteella 25 prosenttia. Toiminnan laadun ja vaikuttavuuden perusteella määräytyvä rahoitusosuus olisi merkittävästi nykyistä suurempi. Muiden koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella määräytyvästä rahoituksesta koulutus- ja tieteenalarakenteen osuus olisi 75 prosenttia ja strategisen kehittämisen osuus olisi 25 prosenttia.

Toiminnan laajuuden, laadun ja vaikuttavuuden perusteella määräytyvä rahoitus perustuisi laskentakriteereihin, joissa otetaan huomioon eduskunnan ja valtioneuvoston korkeakoulu- ja tiedepolitiikan kehittämisen keskeiset linjaukset. Strategisen kehittämisen perusteella määräytyvä rahoituksen osuus perustuisi arvioon keskeisistä yliopisto- ja tiedepolitiikan kehittämistarpeista, joista sovitaisiin opetusministeriön ja yliopiston välisissä neuvotteluissa.

Tutkintotavoitteilla ja -toteutumilla olisi laskentakriteereinä edelleen keskeinen asema. Toteutuneilla tutkinnoilla tulisi olemaan nykyistä suurempi paino siten, että rahoituksen määräytymisessä toteutumilla ja tavoitteilla on uudessa rahoitusmallissa sama painoarvo. Tutkintojen rinnalle on rahoitusmallissa tarkoitus ottaa huomioon tuloksellisuutta ja laatua välillisesti kuvaavia indikaattoreita. Laadullisesta rahoituksesta pääsevät pääosin osalliseksi kaikki yliopistot. Rahoitusmallin tutkimusta koskevassa osassa annetaan lisää painoa tieteellisille julkaisuille, kilpailun tutkimusrahoituksen määrälle ja tutkimuksen kansainvälistymiselle. Koulutusta koskevassa osassa annetaan lisää painoa koulutuksen laadulle, opiskeluprosessien toimivuudelle ja koulutuksen kansainvälistymiselle. Sovituista tavoitteista jääminen vaikuttaisi yliopiston tulevaan rahoitukseen.

Strategisen kehittämisen rahoituksessa otettaisiin huomioon yliopistojen erityistehävät, yliopiston koulutus- ja tieteenalarakenne, tutkijakoulut, harjoittelukoulut ja Kansalliskirjasto. Strategisen kehittämisen rahoituksessa annettaisiin painoa yliopistojen omalle strategiatyölle ja kannustettaisiin yliopistoja erilaiseen profiloitumiseen. Opetusministeri-

ön ja yliopiston väliset sopimusneuvottelut käytäisiin yliopiston strategian pohjalta, jossa otettaisiin huomioon valtakunnalliset korkeakoulupoliittiset tavoitteet, kaudella 2010—2012 kansainvälistyminen ja tutkijanuran edistäminen ovat keskiössä. Yliopiston profiilissa voi painottua eritavalla tutkimus, perustutkintokoulutus, taiteellinen toiminta, elinikäinen oppiminen tai innovaatio- ja aluetoiminta. Strategiasta tulisi ilmetä yliopiston konkreettiset kehittämistavoitteet, toimenpiteet näihin pääsemiseksi ja kuinka toteutumista voidaan seurata.

47 §. Yliopistojen yhteisten menojen rahoitus. Pykälän mukainen rahoitus vastaisi pitkälti sisällöltään valtion talousarviossa aiemmin ollutta yliopistolaitoksen yhteisiä menoja. Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen autonomian vahvistamisen rinnalla on tärkeää säilyttää opetusministeriöllä rahoitusta myös keskitettyjen palvelujen järjestämiseen sekä kokeilu- ja kehittämistoimintaan. Opetusministeriö voi valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa rahoittaa kaikille yliopistoille yhteisiä toimintoja, jotka tulevat kaikkien yliopistojen hyväksi ja jotka yliopistot joutuisivat itse muutoin järjestämään. Yliopistojen yhteisinä menoina käsiteltäviä kokonaisuuksia voivat olla esimerkiksi teollisen laskennan keskitetyt palvelut, korkeakoulujen ja tutkimuksen tietoverkon ylläpitäminen, yhteiset tietojärjestelmät, arviointitoiminta ja tutkimuksen kansalliset rahoitusosuudet.

48 §. Seuranta ja raportointi. Yliopistojen autonomian vahvistaminen merkitsisi muutosta myös niiden tilivelvollisuuteen. Hanke-rahituksen poistussa myös hankekohtainen raportointivelvollisuus poistuu. Yliopistojen on kuitenkin pystyttävä antamaan vuosittain oikeat ja riittävät tiedot toimintansa tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tiedot esitetään siten, että toteutunutta kehitystä voidaan arvioida suhteessa yliopistolle asetettuihin tavoitteisiin. Tilinpäätösten kautta tapahtuvan raportoinnin ohella yliopistojen kehitystä seurataan vuosittain myös yliopistoja kokonaisvaltaisesti tarkastelevilla tulosindikaattoreilla, joissa otetaan huomioon tuloksellisuuden ja laadun näkökulmia. Yliopistot velvoitetaan toimittamaan ministeriölle sen määräämät yliopistojen toiminnan arvioinnin,

kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot siltä osin kuin niitä ei saada eri tilastoviranomaisilta. Tiedonvaihto tapahtuu mahdollisimman laajasti opetusministeriön KOTA -tietojärjestelmän kautta. Raportoinnin ja seurantatietojen perusteella ministeriö antaa sopimuskauden aikana tarkoitukseenmukaisin välein palautetta yliopiston toiminnasta ja kehittämistarpeista. Lähtökohtana on, että yliopistoille annetaan kirjallinen palaute laajempaan niinä vuosina, jolloin ei käydä sopimusneuvotteluja. Palautemenetellyllä ohjataan ja seurataan korkeakoulupoliittisten tavoitteiden toteutumista sopimuskauden aikana.

Ehdotetun säännöksen nojalla opetusministeriö voisi myös pyytää yliopistoja toimittamaan 87 §:ssä tarkoitetut varautumissuunnitelmat ministeriölle, joka toimialallaan johtaa ja sovittaa yhteen varautumistoimenpiteitä.

49 §. Maksatus. Pykälän 1 momentin mukaan toiminnan rahoitus maksettaisiin tasasuorina erinä joka kuukauden kolmantena pankkipäivänä. Kuukausittain ennakoon maksettavalla rahoituksella pyritään varmistamaan yliopistojen maksukykyisyys. Pykälän 2 momentin mukaan 46 §:n 3 momentin mukaisen tuloksellisuusrahoituksen maksatuksen ajankohta jätettäisiin opetusministeriön tapauskohtaiseen päätösharkintaan.

50 §. Rahoituksen maksatuksen keskeytys. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opetusministeriön oikeudesta määrätä maksatus keskeytettäväksi. Keskeyttäminen on väliaikainen toimenpide, joka mahdollistaa asian tarkemman selvittämisen. Selvittämisen jälkeen opetusministeriön on tehtävä päätös maksatuksen jatkamisesta tai rahoituksen lopettamisesta ja takaisinperinnästä. Keskeyttämiseen voidaan ryhtyä kun on perusteltua aiheuttaa epäillä, että rahoituksen saaja ei enää järjestä rahoituksen perusteena ollutta toimintaa tai toiminta on olennaisessa määrin vastoin yliopistolain säännöksiä. Keskeyttämiseen voitaisiin ryhtyä myös silloin, kun ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

51 §. Maksetun rahoituksen palauttaminen. Pykälässä säädettäisiin perusteettoman edun palauttamista koskevasta velvoitteesta. Pykä-

lä edellyttää perusteetonta etua saaneen yliopiston ryhtyvän oma-aloitteisesti ja viipymättä toimenpiteisiin liikaa taikka ilmeisen perusteetta saadun etuuden palauttamiseksi. Palauttamisvaatimus ei koskisi laskennallisen perusteen mukaan myönnetyn toiminnan rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä erotusta.

52 §. Takaisinperintä. Pykälässä säädettäisiin rahoituksen pakollisesta takaisinperinnästä. Pykälässä säädettyissä tilanteissa opetusministeriöllä ei olisi takaisinperintään ryhtymisen suhteen harkintavaltaa, vaan opetusministeriön olisi määrättävä rahoituksen maksaminen lopetettavaksi ja jo maksettu rahoitus perittäväksi takaisin. Maksamisen lopettamisen ja takaisinperinnän perusteina olisivat yliopiston olennaisesti virheellinen tai vilpillinen menettely. Pykälässä säädettäisiin lisäksi niistä aikarajoista, joissa takaisinperintäpäätös voidaan tehdä.

53 §. Korko ja viivästyskorko. Koronmaksuvelvollisuus alkaisi palauttamis- tai takaisinperintätilanteissa siitä päivästä, jona rahoitus tai sen osa on maksettu yliopistolle. Korkoa olisi maksettava siihen päivään saakka, jona rahoitus maksetaan takaisin ja enintään rahoituksen takaisinmaksamiselle opetusministeriön määräämään eräpäivään. Pykälän mukaan yliopiston tulisi maksaa viivästyskorkoa silloin, kun yliopisto ei ole täyttänyt takaisinmaksuvelvollisuuttaan viimeistään opetusministeriön asettamassa määräajassa.

54 §. Kuittaus. Kuittaus tapahtuisi opetusministeriön päätöksellä. Kuittaaminen olisi mahdollista yliopistolain mukaisesta rahoituksesta. Muutoin kuittaukseen olisi sovellettava vastakkaisten ja erääntyneiden saatavien kuittaukseen yleisesti sovellettavaa lainsäädäntöä ja oikeusperiaatteita.

55 §. Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen. Muutoksenhaun osalta sovellettaisiin valtioneuvoston 34 §:ssä säädettyä muutoksenhakua. Opetusministeriön päätökseen tyytymättömän yliopiston tulisi hakea opetusministeriöltä oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

56 §. Täytäntöönpano. Opetusministeriön päätös voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomaisen toisin määrää. Takaisinperintää koskeva oikaisuvaatimuksen johdosta annettu päätös voitaisiin panna täytäntöön myös verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädettyssä järjestyksessä. Pykälän nojalla opetusministeriön päätös kelpaisi sellaisenaan ulosottoperusteeksi.

7 luku Yliopiston talous

57 §. Julkisoikeudellisen yliopiston oma pääoma. Pykälässä säädettäisiin yliopiston oman pääoman muodostumisesta ja jaottelusta. Peruspääoma on yliopistoon pysyvästi sijoitettua pääomaa, jonka tuottoa yliopisto voisi käyttää päätöstensä mukaisesti toimintaansa. Peruspääoma on luonteeltaan pysyväksi tarkoitettua pääomaa, jota ei voisi lähikohtaisesti käyttää mahdollisen tappiollisen toiminnan kattamiseksi. Yliopiston muu oma pääoma muodostuisi yliopiston voiton lisäksi perustamisvaiheessa yliopiston hallintaan muun oman pääoman ehdoin siirretystä valtion omaisuudesta. Edellisten tilikausien voitto tai tappio ja tilikauden voitto tai tappio merkittäisiin aina taseeseen muun pääoman alle omana eränään. Arvonkorotusrahasto osoittaisi määrää, jolla pysyvien vastaavien arvoa on korotettu. Arvonkorotusten tekemisessä noudatetaan kirjanpitolain (1336/1997) säännöksiä.

Tässä yhteydessä säädettäisiin myös siirroista peruspääomaan. Ehdotetun säännöksen mukaan vain muu oma pääoma voidaan siirtää peruspääomaan. Peruspääomaan ei voitaisi siten siirtää arvonkorotusrahastoa, koska arvonkorotuksen siirto peruspääomaan poikkeaisi kirjanpitolain mukaisesta rahaston käyttämisestä. Lisäksi arvonkorotusten siirto peruspääomaan voisi vaarantaa peruspääoman pysyvyyden luonteen.

Pääoman jaottelulla on myös merkitystä toiminnan yli- ja alijäämän käsittelyn kannalta. Tilikauden negatiivisen tuloksen osalta on esityksen 62 §:n 4 momentissa säännelty yliopiston hallitukselle velvollisuus kannanottoon siitä, millä toimenpiteillä taloutta korjataan. Pääoman jaottelu mahdollistaisi myös yliopistoille tehtävät valtion finanssisijoituk-

set, joiden osalta valtio voi niiden luovutuksen ehdoksi asettaa, että yliopisto voi päätöksillään käyttää ainoastaan finanssisijoitusten tuottoa toimintaansa.

58 §. Kirjanpito. Pykälän 1 momentin mukaan yliopiston kirjanpitoon sovellettaisiin kirjanpitolain säännöksiä. Pykälän 2 momentin mukaan yliopistojen noudattamista tuloslaskelma- ja tasekaavoista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Läh-
tökohtaisesti sekä julkisoikeudellisina laitok-
sina että säätiöinä toimivat yliopistot voivat noudattaa kirjanpitoasetuksen 3 §:ssä esitet-
tyä aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslas-
kelman kaavaa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan varmistaa se, että kaavaa sovelletaan erien nimeämis- ja kirjauskäytäntöjen osalta yhtenäisellä tavalla kaikissa yliopistoissa.

59 §. Liiketoimintaa koskevat tiedot. Taloudellinen toiminta tulee pystyä kirjanpidol-
lisesti yliopistoissa pitämään erillään sen jul-
kisoikeudellisista perustehtävistä, eli tutkin-
to-opetuksesta ja siihen liittyvästä julkisesta
tutkimustoiminnasta. EU:n kilpailu- ja valti-
ontukisääntöjen mukaan valtiontuet taloudel-
liseen toimintaan ovat pääsääntöisesti kiellet-
tyjä. Mikäli julkinen tuki ei ole EU:n hyväk-
symää, katsotaan se laittomaksi tueksi. Tä-
män takia julkisella rahoituksella toteutettava
toiminta on kyettävä erittelemään taloudelli-
sesta toiminnasta. Lakia eräitä yrityksiä kos-
kevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja
tiedonantovelvollisuudesta (19/2003) ei läh-
tökohtaisesti sovellettaisi yliopistoihin. Yli-
opistoihin sovelletaan kuitenkin yhteisön
puutteita tutkimus- ja kehitysohjon sekä in-
novaatiotoimintaan myönnettävälle valtion-
tuelle (2006/C 323/01). Liiketoimintaa kos-
kevien tietojen eriyttäminen voidaan toteut-
taa esimerkiksi eriyttämällä liiketoimintaa
koskevat tiedot laskennallisesti varsinaisesta
toiminnasta. Yliopistojen liiketoiminta muo-
dostuu muun muassa täydennyskoulutuksesta
ja markkinahintaisista tutkimushankkeista.
Tällaiselle toiminnalle on vaikeaa luoda py-
syviä rakenteita, koska hankkeet ovat määrä-
aikaisia ja niitä on vaihtelevasti useissa eri
yksiköissä. Näin ollen riittäväksi eriyttämi-
seksi tilinpäätöksessä voidaan katsoa tulos-
laskelman eriyttäminen liiketoiminnan osalta.
Laskennalliseen tuloslaskelmaan voidaan ot-
taa sekä kirjanpidollisia että kustannuslas-

kennallisia tuottoja ja kuluja. Kustannuslas-
kennallisia eriä ovat muun muassa yhteiskus-
tannusten vyörytyserät, joita jälkilaskennassa
kohdistetaan eri tehtäville. Vyörytettyjen
kustannusten tulee perustua kirjanpidon rea-
lisoituneisiin liiketapahtumiin. Eriytettävästä
toiminnasta voidaan laatia myös taselaskel-
ma, jos eritettävässä toiminnassa on raha-
määrältään merkittäviä omaisuus-, saatava-
tai velkaeriä. Pääsääntöisesti taselaskelmaa ei
kuitenkaan edellytettäisi.

60 §. Yliopistokonserni. Pykälässä määri-
teltäisiin yliopistokonsernin käsite. On to-
dennäköistä, että jatkossa yliopiston toimin-
nan toteuttamisessa tarkoituksenmukaisim-
maksi toteuttamisvaihtoehdoksi arvioidaan
entistä useammin esimerkiksi tiettyjen toi-
mintojen suorittaminen yliopistosta erillisessä
oikeushenkilössä. Pykälässä määriteltäi-
siin lisäksi konsernijohto ja sen tehtävät. Yli-
opiston konsernitiinpäätöstä koskisivat suo-
raan kirjanpitolain säännökset konsernitiin-
päätöksestä ja sen laatimisesta. Yliopistokon-
serniin kuuluvat myös Helsingin yliopiston
72 §:ssä mainittu omaisuus ja Åbo Akademin
77 §:ssä mainittu omaisuus.

**61 §. Julkisoikeudellisen yliopiston tilin-
tarkastus.** Pykälän 1 momentin mukaan yli-
opiston tilintarkastuksen toimittamiseen sekä
tilintarkastajien asemaan ja vastuuseen sovel-
lettaisiin tilintarkastuslain (459/2007) sään-
nöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yliopis-
ton tilintarkastajista. Yliopistokollegio valit-
sisi johtosäännössä määrätyn tarpeellisen
määrän tilintarkastajia. Säännöksen mukaan
vähintään yhden tilintarkastajista tulee olla
julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista
annetussa laissa (467/1999) tarkoitettu
JHTT-tilintarkastaja tai JHTT-yhteisö ja vä-
hintään yhden tilintarkastuslaissa tarkoitettu
KHT-tilintarkastaja tai KHT-yhteisö. Tilin-
tarkastajien määrä voisi vaihdella yliopisto-
kohtaisesti, koska yliopistot ovat erisuuruisia
toiminnaltaan ja organisaatioiltaan. Tilintar-
kastajien toimikausi säännellään pykälässä,
mutta muutoin yliopiston tilintarkastuksen
toimittamiseen sekä tilintarkastajien asemaan
ja vastuuseen sovellettaisiin 1 momentin mu-
kaisesti tilintarkastuslain säännöksiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin määrä-
ajasta tilintarkastuksen toimittamiselle ja ti-

lintarkastuskertomuksen antamiselle yliopistokollegiolle. Määräaika on tarkoituksenmukainen valtion talousarviokäsittelyn aikatauluihin nähden.

62 §. *Julkisoikeudellisen yliopiston tilinpäätöksen hyväksyminen ja vahvistaminen sekä vastuuvapauden myöntäminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hallituksen velvollisuudesta laatia tilinpäätös. Yliopistoyhteisöstä koostuva yliopistokollegio vahvistaisi 2 momentin mukaan tilinpäätöksen ja päättäisi vastuuvapauden myöntämisestä. Mikäli vastuuvapautta ei myönnetä, yliopistokollegio voisi 3 momentin mukaan päättää mahdollisesta vahingonkorvauskanteesta hallituksen jäsentä tai rehtoria vastaan. Lisäksi päätettäessä vahingonkorvauskanteen nostamisesta, yliopistokollegio voisi samalla päättää myös hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään. Yliopistokollegiolla ei olisi muissa tapauksissa oma-aloitteisesti oikeutta päättää hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään kesken toimikautta.

Yliopiston taloudellisen vakauden ja toimintakyvyn turvaamiseksi pykälän 4 momentissa säädettäisiin hallituksen velvollisuudesta tehdä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä. Tilanteessa, jossa edellisen vuoden tulos on tappiollinen, tulisi hallituksen päättää tilanteen edellyttämästä toimenpidesuunnitelmasta, jos taseessa ei ole edellisten tilikausien ylijäämää sen kattamiseen.

63 §. *Tilinpäätöksen julkisuus.* Pykälässä säädettäisiin yliopiston ja yliopistokonsernin vahvistettu tilinpäätös liitetietoineen sekä toimintakertomus julkisiksi asiakirjoiksi. Koska yliopistot hoitavat yhteiskunnallisesti merkittäviä lakisäätisiä tehtäviä julkisella rahoituksella on perusteltua ottaa lakiin säännös tilinpäätösten ja toimintakertomusten julkisuudesta.

64 §. *Kanneoikeuden vanhentuminen julkisoikeudellisessa yliopistossa.* Pykälässä säädettäisiin yliopiston puolesta nostetun 62 §:n 3 momentin tai tilintarkastuslain 51 §:n mukaisen kanneoikeuden vanhentumisesta tilanteissa, jossa kanne ei perustu rangaistavaan tekoon. Kanneaika ehdotetaan yksityisoikeudellisia yhteisöjä koskevaa sääntelyä vastaavaksi.

8 luku

Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

65 §. *Helsingin yliopiston kansleri.* Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin yliopistossa olisi edelleen kansleri, jonka tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Pykälän 2 momentin mukaan Helsingin yliopiston kanslerilla olisi myös jatkossa oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Säännöksellä turvattaisiin yliopistojen ja valtion kiinteä keskusteluyhteys myös valtioneuvoston tasolla. Pitkäaikainen käytäntö on, että kanslerin läsnäolo- ja puheoikeus koskee sekä yleisistuntoa että esiteltäessä asioita presidentille valtioneuvostossa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kanslerin kelpoisuusvaatimuksista. Kansleriksi valittavalta vaadittaisiin, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kansleria ei nimittäisi tavallan presidentti kuten nykyisin, vaan yliopiston itsehallinnon mukaisesti kanslerin nimittämisestä määrättäisiin yliopiston johtosäännössä.

66 §. *Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan.* Helsingin yliopistoon kuuluisi edelleen erillisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan, jossa olisi monijäseninen hallintoelin ja rehtori kuten nykyisin. Monijäseninen hallintoelin hyväksyisi yksikköä koskevat johtosäännöt, jossa määrättäisiin toimielinten valinnasta ja toimikaudesta sekä yksikön muusta hallinnosta. Yksikön ja toimielinten tehtävistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena ei ole muuttaa yksikön erityistä asemaa Helsingin yliopistossa.

67 §. *Kansalliskirjasto.* Helsingin yliopiston kirjasto on perinteisesti toiminut myös Suomen kansalliskirjastona. Helsingin yliopistosta annettuun lakiin tätä koskeva säännös otettiin vuonna 1991, mistä se sittemmin siirtyi yliopistolakiin. Yliopistolakiin tehdyltä muutoksella (586/2006) myös kirjaston nimi muutettiin Kansalliskirjastoksi. Voimassa olevan yliopistolain 25 §:n mukaan

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto, joka toimialallaan vastaa kansallisen kulttuuriperinnön ja muiden kokoelmien ylläpidosta sekä niihin liittyvästä tiedonvälityksestä ja tietopalvelusta. Kansalliskirjaston tehtävistä on lisäksi säädetty niin sanotussa vapaakappalelainsäädännössä, nytemmin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007).

Kansalliskirjastoa ja sen asemaa sekä suhdetta Helsingin yliopistoon koskeva järjestely ehdotetaan säilytettäväksi yliopiston oikeudellisen aseman muuttuessa. Tämän vuoksi yliopistolakiin ehdotetaan edelleenkin otettavaksi Kansalliskirjastoa ja sen tehtäviä koskevat perussäännökset. Laissa säädettäisiin Kansalliskirjaston asemasta Helsingin yliopiston yhteydessä, kirjaston tehtävistä ja johtokunnan kokoonpanon perusteista. Säännöksen 1 momentissa kansallisella kulttuuriperinnöllä tarkoitettaisiin Kansalliskirjaston hallinnoimaa kansallisomaisuuden kokoelmaa, joka koostuu julkaistun kulttuuriperinnön arkistokokoelmasta, kansalliseen sivistykseen kuuluvista historiallisista tiedekokoelmista ja näiden käyttöä tukevasta ajan-kohtaisesta tutkimuskirjallisuudesta. Saatavuudella puolestaan tarkoitettaisiin kirjaston vastuulla olevan kokoelman käyttöön saattamista, siitä annettavaa tietopalvelua ja sitä käsittelevää tiedonvälitystä. Kirjaston asemaa ja tehtäviä koskevaa säännöstä on sanonnaltaan jonkin verran uudistettu ajanmukaisemmaksi, mutta se on asiallisesti samansisältöinen voimassa olevan säännöksen kanssa.

68 §. Kansalliskirjaston johtokunta. Voimassa olevan yliopistolain 25 a §:ssä on säädetty Kansalliskirjaston johtokunnan kokoonpanon perusteista ja asettamismenettelystä. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi sisällöllisesti ennallaan. Yliopiston konsistorin sijasta Kansalliskirjaston johtokunnan asettaisi Helsingin yliopiston hallitus.

69 §. Luonnontieteellinen keskusmuseo. Luonnontieteellinen keskusmuseo on Helsingin yliopiston alainen erillinen tutkimuslaitos, jonka kokoelmat ovat kansalliskokoelmia ja palvelevat maan biologista, geologista tutkimusta, opetusta ja tieteellistä sivistystä. Suomen luonnontieteellisen kansalliskokoelman turvaamiseksi säädettäisiin, että Luonnontieteellinen keskusmuseo toimii

Helsingin yliopiston yhteydessä ja sen tehtävänä on vastata luonnontieteellisten kansalliskokoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta sekä niihin liittyvästä tutkimuksesta ja opetuksesta.

70 §. Valtiokalenteri. Pykälä vastaa voimassa olevan yliopistoasetuksen 26 §:ää, joka siirrettäisiin yliopiston oikeuksia koskevana säännöksenä lain tasolle.

71 §. Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori. Helsingin yliopistossa olisi ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 28 professorin tehtävää, joiden sijoittelusta säädettäisiin nykyisen yliopistoasetuksen sijaan yliopiston johtosäännössä. Yliopiston yhden vararehtorin tulee edelleen olla tällaiseen tehtävään otettu professori, jollei tällaiseen tehtävään otettu henkilö ole yliopiston rehtorina.

72 §. Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus. Helsingin yliopiston oikeuksia ja omaisuutta koskeva säännös vastaisi voimassa olevan yliopistolain 27 §:ää. Säännöksen tarkoittamia Helsingin yliopiston erilliseen rahastotalouteen kuuluvia varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidettaisiin erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Yliopisto olisi edelleen näiden varojen osalta vapaa veroista ja valtiolle maksettavista maksuista, jollei laissa jonkin veron tai maksun osalta toisin säädetä.

9 luku **Erytysäännökset Åbo Akademiasta**

73 §. Erytystehtävät. Yliopistolaisissa säädettäisiin edelleen Åbo Akademin erityisasemaan ainoana ruotsinkielisenä monialaisena yliopistona liittyvistä erityistehtävistä. Ehdotettava säännös vastaa voimassa olevan yliopistolain säännöstä. Lisäksi säännöstä täydennettäisiin voimassa olevan yliopistoasetuksen 28 §:ää vastaavalla säännöksellä.

74 §. Akatemian kansleri. Helsingin yliopiston lisäksi myös Åbo Akademiassa olisi edelleen kansleri, jonka tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa. Kanslerin kelpoisuusvaatimukset olisivat samat kuin Helsingin yliopiston kanslerilla ja kanslerin nimittämisestä ja tehtävistä määrättäisiin tarkemmin akatemian johtosäännössä.

75 §. Opettajalta vaadittava kielitaito. Åbo Akademin erityistehtävien hoitamisen kannalta on edelleen aiheellista, että akatemian opettajilta vaaditaan erinomainen ruotsin kielien taito. Ehdotettava säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain säännöstä.

76 §. Opiskelijalta vaadittava kielitaito. Opiskelijoilta vaadittavasta kielitaidosta säädetäisiin kuten voimassa olevassa laissa.

77 §. Omaisuus. Akatemian erillisestä omaisuudesta säädetäisiin samoin kuin nykyään, vaikka Akatemialle tuleekin itsenäisen oikeushenkilön asema tilivirastoaseman sijaan.

78 §. Eräitä tehtäviä koskevat säännökset. Voimassa olevan yliopistolain mukaan ne professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin silloin, kun akademia siirtyi asiasta annetun lain sekä Stiftelsen för Åbo Akademi nimisen säätiön ja valtion välisen sopimuksen perusteella valtion omistukseen 1 päivänä elokuuta 1981, jäävät pysyvästi akatemiaan. Ehdotettavassa laissa kyseiset virat jäisivät edelleen tehtävinä akatemiaan. Mainittua, edelleen kokonaisuudessaan voimassa olevaa sopimusta on lainsäädännön muuttuessa päivitetty. Näin tehdään myös uuden lain tullessa voimaan.

10 luku Muutoksenhaku

79 §. Oikaisumenettely. Säännöksen 1 momentissa säädetäisiin opiskelijavalintaan liittyvästä oikaisumenettelystä voimassa olevaan lakiin ja asetukseen sisältyviä säännöksiä vastaavasti. Henkilön hakukelpoisuutta koskevaan ratkaisuun ei olisi edelleenkään erillistä oikaisumahdollisuutta, koska oikaisumenettelyprosessia ei saataisi vietyä aikataullisista syistä kokonaisuudessaan loppuun ennen valintakokeiden järjestämistä. Hakukelpoisuusratkaisuun haettaisiin näin ollen jatkossakin oikaisua opiskelijavalinnan tulosten julkaisun jälkeen opiskelijaksi ottamiseen liittyvän oikaisumenettelyn mukaisesti. Hallintolain 8 lukuun sisältyvät säännökset päätöksessä olevan virheen korjaamisesta voivat luonnollisesti tulla sovellettavaksi jo aiemmin.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin oikaisumenettelystä opiskeluoikeuden menet-

tämistä koskevista tilanteista nykyistä vastaavasti.

Opintosuorituksen arvostelun oikaisusta sekä väitöskirjan ja lisensiaatintutkimuksen arvostelusta ja sitä koskevasta oikaisupyynnöstä säädetään nykyisin yliopistoasetuksessa. Nämä säännökset ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle. Lain 41 §:ssä säädetäisiin opintosuoritusten arviointiin ja opintojen hyväksilukemiseen liittyvästä menettelystä ja 79 §:n 3 ja 4 momentissa arviointiin ja hyväksilukemiseen liittyvästä oikaisumenettelystä.

Pykälän 4 momentissa tarkoitetun tutkintolautakunnan kokoonpanosta säädetään nykyisin asetuksella, josta säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 24 §:n 4 momentiksi.

80 §. Muutoksenhaku yliopiston päätökseen. Muutoksenhakua koskeva säännös ehdotetaan pysytettäväksi asiasisällöltään ennallaan. Säännökseen lisättäisiin selvyden vuoksi täsmennys siitä, että muutoksenhakumahdollisuus koskisi yliopiston hallintoasiassa antamia päätöksiä. Esimerkiksi henkilöstön palkkaaminen työsuhteeseen ei ole hallintoasia eikä näin ollen yliopistolain mukaan valituskelpoinen päätös. Muutoksenhakumahdollisuus koskisi siten sellaisia yliopiston toimielimien ja henkilöstön päätöksiä, jotka liittyvät julkisen hallintotehtävän hoitamiseen ja joihin ei sovelleta lain oikaisumenettelyä tai valituskieltoa koskevia säännöksiä. Yliopiston päätoimipaikalla tarkoitetaan säännöksessä sitä paikkakuntaa, jossa yliopiston keskushallinto sijaitsee.

81 §. Valituskiellot. Ehdotettu säännös vastaisi pitkälti voimassa olevia säännöksiä. Voimassa olevan yliopistolain valituskielloja koskevan säännöksen mukaan yliopiston päätökseen, joka koskee rehtorin, vararehtorin, yksikön johtajan ja monijäsenen hallintoelimen puheenjohtajan tai jäsenen valintaa taikka johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä tai apurahan myöntämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla. Valituskielto kohdistuu ainoastaan sellaisiin päätöksiin, jotka eivät välittömästi koske yksilön oikeusturvaa.

82 §. Erottamispäätöksen täytäntöönpano. Erottamispäätöksen täytäntöönpanoa koskeva säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

83 §. Muutoksenhaku ylioppilaskunnan ja osakunnan päätökseen. Kaikki muutoksen-

hakuun liittyvät säännökset ehdotetaan koottavaksi samaan lukuun. Muutoksenhausta ylioppilaskunnan päätökseen säädetään nykyisin ylioppilaskunta-asetuksessa. Kyseinen säännös ehdotetaan nostettavaksi lakiin. Lisäksi pykälään lisättäisiin perustuslain 21 §:n 2 momentin edellyttämä säännös muutoksenhakuoikeudesta osakuntien hallintoasiaa koskevaan päätökseen. Valitusajan laskemiseen liittyen säännöksen 3 momentissa säädettäisiin, että ylioppilaskunnan ja osakunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi.

11 luku Erinäiset säännökset

84 §. Arviointi. Pykälän 1 momentin mukaisesti yliopistojen velvollisuus sekä itsearviointiin että ulkopuoliseen arviointiin ja arvioinnin sisältö sekä laajuus säilyisivät voimassaolevan yliopistolain mukaisina. Säännöksessä yliopistot velvoitettaisiin myös laaturjestelmiensä säännölliseen arviointiin. Laadunvarmistusjärjestelmien arviointi on tällä hetkellä se arviointimuoto, joka näkyy eniten korkeakoulujen toiminnassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin korkeakoulujen arviointineuvostosta, joka toimisi jatkossakin nykyiseen tapaan opetusministeriön yhteydessä. Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on avustaa yliopistoja, ammattikorkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arvioinneissa ja niiden tarjoaman koulutuksen ja tutkintojen laadun kehittämisessä.

Korkeakoulujen arviointineuvosto on säännöksen mukaan riippumaton asiantuntijaelin, mikä tarkoittaa itsenäistä vastuuta omasta toiminnasta. Lisäksi riippumattomuudella tarkoitetaan arviointien tulosten, johtopäätösten ja suositusten vapautta kolmansien osapuolien kuten korkeakoulujen, ministeriöiden tai muiden asianosaisten vaikutuksesta. Arviointineuvoston jäsenet ovat neuvostossa toimiessaan riippumattomia asiantuntijoita. He eivät edusta omaa taustaorganisaatiotaan vaan pyrkivät edistämään kaikkien arvioitavina olevien korkeakoulujen toiminnan laadun paranemista ja suomalaisen korkeakoulujärjestelmän kehittymistä kokonaisuutena.

85 §. Harjoittelukoulu. Harjoittelukoulua koskeva pykälä vastaisi voimassaolevan yli-

opistolain 38 §:ää harjoittelukouluista. Pykälään lisättäisiin voimassa olevan yliopistoasetuksen 30 §:n säännös siitä, että harjoittelukoulussa on johtava rehtori, joka vastaa koulun toiminnasta. Harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta määrättäisiin tarkemmin yliopiston johtosäännössä.

86 §. Dosentit. Valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 17 §:n mukaan dosentit ovat nykyisin virkamieslain (750/1994) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa virkasuhteessa yliopistoon. Dosenteilla ei ole valtion virkamieslain 56 §:n perusteella oikeutta korvauksiin pykälässä mainitusti määräaikaisen virkasuhteen perusteettoman päättymisen johdosta. Dosenttien virkasuhde yliopistoon päättyisi yliopistolain voimaantulon annettavan lain mukaisesti 31 päivänä joulukuuta 2009 kun virastot ja niissä olevat virat lakkaavat.

Dosentit ovat tärkeä yliopistojen voimavara. Tarkoituksena on nykyisen dosenttijärjestelmän säilyttäminen yliopistoissa uudistuksen jälkeenkin. Kuten nykyisinkin, yliopisto ja dosentti sopivat erikseen niistä suorituksista sekä niiden korvauksesta, joita yliopisto opetus- tai muihin tehtäviinsä tarvitsee. Yliopisto voi myös antaa tilojaan dosenttiensa käyttöön.

Esityksen mukaisesti yliopisto voisi jatkossa myöntää dosentin arvon henkilölle, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön ja hyvä opetustaito. Edellä mainittu vastaisi nykyisen yliopistoasetuksen 8 §:n 1 momentin säännöstä. Yliopistolain voimaantulon 10 §:n 3 momentin mukaan yliopisto voisi myöntää hakemuksetta dosentin arvon henkilölle, joka on nimitetty dosentiksi ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

87 §. Varautumissuunnitelmat. Voimassa olevan valmiuslain (1080/1991) sekä eduskunnan käsittelyssä olevan uuden valmiuslakiehdotuksen mukaan valtion viranomaisen varautumisvastuu koskee myös valtion itsenäistä julkisoikeudellista laitosta. Yliopistolakiin otettavaa säännöstä sovellettaisiin julkisoikeudellisena laitoksena toimivan yliopiston lisäksi säätiönä toimivaan yliopiston lisäksi säätiönä toimivaan yliopistoon. Säännös kattaisi valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen lisäksi myös velvoitteen varautua normaaliolojen häiriö- ja eri-

tyistilanteisiin. Normaalioloissa tapahtuvalla varautumisella pyritään varmistamaan se, että korkeakoulun opetus ja tutkimus voi jatkua mahdollisimman häiriöttömästi myös normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa. Normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteita voivat olla esimerkiksi erilaiset luonnonkatastrofit, suuronnettomuudet tai vakavat tartuntatautiepidemiat. Riittävää varautumista valvoisi opetusministeriö.

88 §. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. Säännös sisältäisi valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta. Kehittämissuunnitelman hyväksyy valtioneuvosto.

89 §. Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittaminen. Pykälässä esitetään säädettäväksi ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamista hoitavasta neuvottelukunnasta, josta nykyisin on säädetty ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta annetussa laissa (1354/1990). Mainittu laki esitetään kumottavaksi yliopistolain voimaantulon mukaisesti annetussa laissa.

Neuvottelukuntaan nimeäisivät edustajansa ne yliopistot ja ammattikorkeakoulut, joiden opetus- ja tutkintokieli on ruotsi mukaan lukien Svenska social- och kommunalhögskolan sekä Åbo Akademin 73 §:n 2 momentissa tarkoitettu Vaasassa toimiva yksikkö. Neuvottelukunta valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Nykyisin neuvottelukuntaa johtaa Åbo Akademin kansleri. Åbo Akademi on Suomen suurin ruotsinkielinen ja ainoa monitieteinen ruotsinkielinen yliopisto.

90 §. Voimaantulo. Yliopistolain voimaantulosta säädettäisiin erikseen lailla. Yliopistolain voimaantulon mukaisesti annettavan lain mukaan uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010. Uusien yliopistojen on tarkoitus järjestäytyä syksyn 2009 aikana ja uuden yliopistolain mukainen toiminta on tarkoitus alkaa 1 päivänä tammikuuta 2010.

1.2 Laki yliopistolain voimaantulosta

1 §. Yliopistolain voimaantulo. Tarkoituksena on, että uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010

Pykälässä säädettäisiin yliopistolain voimaantulon lisäksi lain 10 §:ssä säädetyn koulutusohjelman maksullisuutta koskevan kokeilun määräajaksi viisi vuotta. Laissa säädettyjä opiskelun tavoitteellista suorittamisaikaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin lukuvuonna 2005—2006 ja sen jälkeen aloitaneisiin opiskelijoihin yliopistolain muuttamisesta annetun lain (556/2005) siirtymäsäännöstä vastaavasti. Uuden yliopistolain niin sanottua yhden opiskelupaikan säännöstä sovellettaisiin 1 päivästä elokuuta 2010 alkaen.

2 §. Kumottavat lait. Säännöksessä luettelaa ne lait, joiden on tarkoitus kumoutua 1 päivänä tammikuuta 2010. Yliopistojen toimintaan, henkilöstöön ja opiskelijoihin sovellettaisiin siten 31 päivään joulukuuta 2009 saakka vanhaa yliopistolakia. Vanhat yliopistot vastaisivat siihen asti yliopistotoiminnasta uusien yliopistojen järjestäytyessä.

3 §. Voimaan jätettävät asetukset. Pykälässä mainitut asetukset jätettäisiin edelleen voimaan, vaikka laki, jonka nojalla asetukset on annettu, kumotaan. Voimaan jäisi myös korkeakoulututkintojen järjestelmästä annettu asetus (464/1998), joka on annettu vanhan hallitusmuodon 28 §:n nojalla niin sanottuna omaperäisenä asetuksena.

4 §. Yliopistojen siirtyminen toimimaan uuden yliopistolain mukaisina yliopistoina. Tilivirastoina toimivien yliopistojen toiminta loppuu 31 päivänä joulukuuta 2009, jolloin toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät uusiin yliopistoihin. Keskeneräisten asioiden käsittely siirtyy uusiin yliopistoihin sille hallintoelimelle, jolle asia uuden yliopistolain tai sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen taikka yliopiston johtosäännön tai sisäisten määräysten mukaan tulee kuulumaan. Samoin keskeneräisissä oikeusasioissa uusi yliopisto edustaa ja toimii asianosaisena niissä oikeudenkäynneissä, joissa vanha yliopisto on ollut asianosaisena.

5 §. Vanhan yliopiston sitoumukset, toimitukset ja saatavat. Valtio vastaa niistä sitoumuksista ja velvoitteista, joita sen virastot solmivat. Myös uusi yliopisto tulee vastaa-

maan vanhojen yliopistojen solmimista palvelu-, hankinta- ja tilaussopimuksista sekä muista vanhan yliopiston oikeudellisesti velvoittavista sitoumuksista. Tarkoituksena on, että esimerkiksi yliopistojen tukipalveluja koskevat vanhojen yliopistojen solmimat pitkäkestoiset sopimukset siirtyisivät uusille yliopistoille. Myös viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät uusille yliopistoille. Esimerkiksi harjoittelukoulut toimivat järjestämislupien perusteella.

6 §. *Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi.* Pykälässä säädettäisiin vanhoille yliopistoille velvollisuus tukea uusien yliopistojen järjestäytymistä. Vanhojen yliopistojen tulee luovuttaa hallinto- ja muita tukipalvelujaan uusien yliopistojen käyttöön, jotta toiminta voidaan säädettynä aikana siirtää joustavasti uusille yliopistoille. Koska siirtymäaika tulisi olemaan vain syksyn 2009 mittainen, tulisi vanhan yliopiston hallituksen valita ensimmäinen uuden yliopistolain mukainen yliopistokollegio. Yliopistokollegio valitsisi ensimmäiseen uuden yliopiston hallitukseen jäsenet yliopistoyhteisöstä siinä suhteessa kuin yliopistoyhteisön ryhmät ovat edustettuna vanhan yliopiston hallituksessa. Yhdistyvien yliopistojen osalta keskeistä järjestäytymisessä uuteen yliopistoon olisi se, että yhdistyvät yliopistot sopivat uuden yliopiston yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä sekä eri yliopistoyhteisön ryhmiä edustavien jäsenten keskinäisestä suhteesta. Viime kädessä tämä voidaan päättää yhdistyvien yliopistojen hallitusten yhteisessä kokouksessa. Yhdistyvien yliopistojen tulee sopia myös niiden keskinäisestä työnjaoista, kun ne antavat hallinto- ja muita tukipalvelujaan uuden yliopiston järjestäytymistä varten.

7 §. *Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiössä.* Vanhojen yliopistojen, joiden toiminta siirtyy säätiömuotoiseen yliopistoon, velvollisuutena on yhteistyössä säätiön toimielinten kanssa huolehtia yhteisten toimintojen järjestämisestä. Vanhojen yliopistojen hallinto- ja muiden tukipalveluiden tulee mahdollisuuksiensa mukaisesti osallistua säätiömuotoisen toiminnan aloittamisen valmisteluun.

8 §. *Ylioppilaskunnat.* Pykälän mukaan yhdistyvissä yliopistoissa myös ylioppilaskun-

nat yhdistyvät yhdeksi uudeksi ylioppilaskunnaksi. Opiskelijoiden toiminta ja edunvalvonta yliopistoissa ja osana yliopistoyhteisöä on tarkoituksenmukaisinta edelleen toteuttaa yhden ylioppilaskunnan kautta. Ylioppilaskunnat yhdistyvät Joensuun ja Kuopion yliopistoissa niiden yhdistyessä Itä-Suomen yliopistoksi, Turun yliopistossa ja Turun kauppakorkeakoulussa niiden yhdistyessä Turun yliopistoksi sekä Helsingin kauppakorkeakoulussa, Taideteollisen korkeakoulussa ja Teknillisen korkeakoulussa niiden yhdistyessä Aalto-yliopistoksi. Yhdistyvät ylioppilaskunnat sopivat itsehallintonsa mukaisesti järjestäytymisestään uudeksi ylioppilaskunnaksi lain yhdistymistä koskevien säännösten rajoissa. Yhdistyvien ylioppilaskuntien velka-, palvelu-, hankinta ja muut sitoumukset siirtyvät uudelle ylioppilaskunnalle. Edellä mainitun johdosta myös yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus kokonaisuudessaan siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle, jotta sitoumusten lisäksi voidaan turvata ylioppilaskuntien laissa säädettyjen julkisten tehtävien pitkäjänteinen toteuttaminen myös tulevien opiskelijajäsenten osalta. Lakisääteisten tehtävien lisäksi ylioppilaskunnat ovat harjoittaneet myös muuta toimintaa. Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat siirtyvät yhdistyviltä ylioppilaskunnilta uudelle ylioppilaskunnalle.

9 §. *Teknillisen korkeakoulun osakunta.* Teknillisessä korkeakoulussa julkisoikeudellisenä yhteisönä toimiva ruotsinkielinen osakunta siirtyy toimimaan Aalto-yliopistoon.

10 §. *Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen.* Samalla kun virastomuodossa toimivat yliopistot lakkaavat 31 päivänä joulukuuta 2009, lakkaavat myös niissä olevat virat sekä virkasuhteet ja henkilöstö otetaan uusiin yliopistoihin työsuhteeseen. Henkilöstön palvelussuhteet jatkuvat valtioneuvoston vuonna 2006 tekemän organisaatiomuutoksia koskevan periaatepäätöksen mukaisesti siten kuin pykälässä säädettäisiin. Henkilöstön asemaan sovelletaan 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen työ sopimuslakia sellaisenaan. Palvelussuhteen lajin muuttuminen virkasuhteesta työsuhteeksi ei vaikuta palvelussuhteen jatkumiseen muutoshetkellä. Henkilöstön kanssa tehdään työ sopimukset ennen kuin virkasuhteet lakkaavat, jolloin palvelussuhde on

turvattu katkotta. Yliopistouudistuksen yhteydessä on opetusministeriön, yliopistotyönantajien sekä asianomaisten henkilöstöjärjestöjen kesken tarkoitus tehdä sopimus uusia yliopistoja koskevista työehtosopimuksista ja niitä koskevasta neuvottelumenettelystä. Sopimuksella olisi tarkoitus todeta osapuolten yhteinen kanta yliopistojen henkilöstöön sovellettavista palvelussuhteen ehtoista ja menettelytavoista henkilöstön siirtymässä uusien yliopistojen palvelukseen. Sopimuksen mukaisesti yliopistojen työnantajajohdistus (SYTY), joka on perustettu 7 päivänä tammikuuta 2009, sekä asianomaiset henkilöstöjärjestöt tekisivät siirtymäkauden työehtosopimuksen, jolla jatkettaisiin yliopistojen henkilöstöä koskevien virka- ja työehtosopimusten voimassaoloa uusissa yliopistoissa sopimuskauden loppuun saakka eli 1.1.—31.1.2010 välisenä aikana työehtosopimuksina. Lisäksi yliopistojen työnantajajohdistus ja asianomaiset henkilöstöjärjestöt neuvottelisivat ja sopisivat yliopistoissa noudatettavista työehtosopimuksista seuraavalle 1 päivänä helmikuuta 2010 alkavalle sopimuskaudelle. Henkilöstön edun mukaista olisi se, että henkilöstöjärjestöt solmisivat edellä mainitut sopimukset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta yliopistojen henkilöstö olisi tietoinen uusissa yliopistoissa noudatettavista työsuhteen ehtoista ja jotta uudet työehtosopimukset voitaisiin tehdä hyvissä ajoin ennen uusien yliopistojen toiminnan alkamista 1 päivänä tammikuuta 2010.

Pykälän 3 momentin mukaan uusi yliopisto myöntää hakemuksetta dosentin arvon henkilölle, joka on nimitetty dosentiksi ennen uuden yliopistolain voimaantuloa. Uuden yliopistolain 86 §:n mukaan yliopisto voisi jatkossa myöntää dosentin arvon henkilölle, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön ja hyvä opetustaito. Tarkoituksena on nykyisen dosenttijärjestelmän säilyttäminen yliopistoissa uudistuksen jälkeenkin. Kuten nykyisinkin, yliopisto ja dosentti sopivat erikseen niistä suorituksista sekä niiden korvauksesta, joita yliopisto opetus- tai muihin tehtäviinsä tarvitsee.

11 §. Henkilöstön eläketurva. Tarkoituksena olisi, että sellaiseen yliopistojen henkilös-

töön, joka on syntynyt ennen vuotta 1980, sovellettaisiin edelleen valtion eläkelakia siten, kuin he olisivat edelleen valtion palveluksessa. Täten valtion eläkelain soveltaminen jatkuisi, vaikka henkilö siirtyisi toisen yliopiston palvelukseen tai takaisin sellaiseen palvelukseen, johon valtion eläkelakia sovelletaan. Täten eläketurva säilyisi samana, vaikka henkilö siirtyisi yliopistosta esimerkiksi valtion tutkimuslaitokseen. Tarkoituksena on myös, että esitettävän yliopistolain voimaantulon jälkeen yliopistoihin tulevaan uuteen henkilöstöön, joka on syntynyt ennen vuotta 1980, sovellettaisiin samoja säännöksiä, mikäli he ovat valtion eläkelain soveltamisen piirissä jo yliopistoon tullessaan. Palvelussuhteen yhdenjaksoisuusvaatimuksesta on aikoinaan säädetty vanhan valtioneeläkelain 1 §:n 4 momentissa (muutettuna lailla 379/2004). Vuoden 2005 eläkeuudistuksen yhteydessä loppukarensivaatimus muutettiin yhdenjaksoisuusvaatimukseksi, joka nyt täyttyy pelkästään, jos palveluksesta saatu ansio ylittää 6 744 euroa (vuoden 2008 tasossa) vuoden aikana.

Henkilöstö, joka on syntynyt vuoden 1979 jälkeen, olisi aina työntekijän eläkelain soveltamisen piirissä yliopistolain voimaantulon jälkeen. Työntekijän eläkelakia sovellettaisiin myös ennen vuotta 1980 syntyneeseen uuteen sellaiseen henkilöstöön, joka tullessaan yliopistoon ei ole valtion eläkelain piirissä. Tämä on perusteltua siksi, että pitkällä tähtäimellä on tarkoituksena, että koko yliopiston henkilöstö olisi työntekijän eläkelain piirissä. Siksi ei ole tarkoituksenmukaista tuoda valtion eläkelain piiriin sellaista henkilöstöä, joka ei ole jo valtion eläkelain piirissä.

Lain 11 §:ää on tarkoitus soveltaa vain eläketapahtumaansa saakka jatkuvassa työsuhteessa yliopistoon tai valtioon olevaan työntekijään. Jos työntekijä esimerkiksi organisaatiomuutosten yhteydessä tai muutoin siirtyy myöhemmin työsuhteeseen johonkin uuteen perustettavaan yhtiöön tai muuhun yhteisöön, hän siirtyy samalla valtion eläkelain piiristä joko työntekijän eläkelain tai muun sellaisen työeläkejärjestelmän piiriin, jossa yhteisön työeläketurva on järjestetty

12 §. Varallisuuden luovutus uusille yliopistoille. Oikeushenkilöinä toimivat yliopis-

tot on pääomittava riittävästi, jotta niiden maksukyky, vakavaraisuus ja luottokelpoisuus turvataan. Uusille yliopistoille siirretään niiden toimintaa varten hankittu ja niiden hallussa oleva irtain omaisuus. Yliopistoille ennen vuotta 2007 lahjoitettu ja niiden hallinnassa oleva irtain omaisuus siirretään uusille yliopistoille. Toimintamenoista jäljellä olevat siirtyvät erät samoin kuin tämän lisäksi 150 miljoona euroa tai sitä vastaava omaisuus siirretään uusien julkisoikeudellisina laitoksina toimivien yliopistojen taseisiin. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto määräisi luovutettavan irtaimen omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus uusille yliopistoille tapahtuu. Mahdolliset finanssisijoitukset tehtäisiin yliopiston peruspääomaan, jolloin ne olisivat yliopistojen hyödynnettävissä ainoastaan tuottojen osalta. Yliopistojen toimitilat ja niihin liittyvät maa-alueet on tarkoitus siirtää kiinteistöyhtiöihin, joiden osakkeista kaksi kolmasosaa luovutetaan uusien yliopistojen taseisiin. Valtion taidekoelmista lainassa olevien taide-esineiden ja muun kansallisomaisuuden osalta lähtökohdana tulisi olemaan se, että niiden omistusta ei siirretä uusille yliopistoille. Tämän lain perusteella uusille yliopistoille siirtyisi suoraan se omaisuus, joka on kertynyt vanhan yliopistolain 39 §:n mukaisesti yliopistorahastoihin 1 päivän tammikuuta 2007 jälkeen. Samoin Helsingin yliopiston rahastot ja Åbo Akademin uuden yliopistolain 77 §:ssä tarkoitettu omaisuus siirtyisi mainituille yliopistoille suoraan uuden yliopistolain nojalla omana erillisenä varallisuusmassana. Valtion omaisuuden siirroista mahdollisesti aiheutuvat varainsiirto- tai lahjaverot katettaisiin erikseen valtion talousarviossa yliopistoille osoitetussa rahoituksessa tai verotusta koskeviin lakeihin tehdään tarvittavat muutokset, jotta yliopistoille ei synny ylimääräisiä kustannuksia pääomitukselta. Aalto-yliopistona toimivalle Aalto-korkeakoulusäätiölle ja Tampereen teknillisenä yliopistona toimivalle TTY-säätiölle osoitettavan pääoman siirto toteutetaan tämän lain ulkopuolisin järjestelyin.

13 §. Arvonlisäveron huomioon ottamiseen liittyvä määrärahasiirto. Yliopistojen toimissa valtion tilivirastoina ne ovat voineet kompensoida maksettavakseen tulleet arvon-

lisäverot julkisten tehtäviensä osalta opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromomentilta. Itsenäisessä oikeushenkilöasemassaan tämä menettely ei ole yliopistoille enää mahdollinen. Tarkoituksena on siirtää kyseinen arvonlisäveromomentin määräraha osaksi yliopistojen kokonaisrahoitusta pykälässä säädetyllä tavalla.

14 §. Kansalliskirjasto ja harjoittelukoulut. Huolimatta yliopistouudistuksesta Kansalliskirjaston ja harjoittelukoulujen johtokunnat voisivat jatkaa toimikautensa loppuun, koska yliopistojen oikeudellisen aseman muutoksella ei ole suoraa vaikutusta näiden yksiköiden järjestäytymiseen.

15 §. Tutkintorakenneuudistukseen liittyvä siirtymäsäännös. Kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymiseen liittyvä siirtymäsäännös jätettäisiin voimaan.

16 §. Viittaukset yliopistolakiin. Yliopistojen uusi oikeudellinen asema ja uusi yliopistolaki eivät edellytä sitä, että muissa säädöksissä olevat viittaukset vanhan yliopistolain mukaisesti yliopistoihin tulisi erikseen säätää viittaamaan uuteen yliopistolakiin. Selkeyden vuoksi pykälässä kuitenkin säädetään, että muun lainsäädännön viittaukset vanhaan yliopistolakiin tai sen tarkoitamiin yliopistoihin katsotaan viittauksiksi uuteen yliopistolakiin ja siinä tarkoitettuihin yliopistoihin.

17 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2009.

1.3 Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä

1 §. Rekisteri ja rekisterinpitäjä. Säännöksen 1 momentissa tarkoitettujen osarekistereiden nimet yhtenäistettäisiin hakurekistereiksi. Uudessa yliopistolaisissa ehdotetaan säädettäväksi, että opiskelijavalinta järjestettäisiin päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Näin ollen säännöksen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös yliopistojen osallistumisesta rekisterinpitöön yliopistojen hakurekisterin osalta Opetushallituksen toimiessa varsinaisena rekisterinpitäjänä.

2 §. Käyttötarkoitus. Säännöksen 1 momenttiin tehtäisiin 1 §:n 1 momentin osarekistereiden nimien muutosta vastaavat korjaukset. Ammattikorkeakoulun hakurekisterin

käyttö laajennettaisiin myös opiskelijavalintoihin, jotka koskevat ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia opintoja ja amatillista opettajankoulutusta. Säännöksen 2 momentin 3 kohtaan ehdotetaan opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksen laajentamista valintojen kehittämiseen ja opintojen järjestämiseen. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on tarpeen saada tietoa valituiksi tulleiden ylioppilastutkinto- ja muista todistusarvosanoja opetusryhmien etukäteisjärjestelyjä ja opiskelijavalintojen kehittämistä varten. Ehdotettu muutos vähentäisi päällekkäisen tiedon keräämistä.

3 §. Tietosisältö. Säännöksen 1 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi tallennettavana tietona henkilötunnusta vastaava muu yksilöivä tunnistetieto. Hakija yksilöidään aina henkilötunnuksen avulla, mikäli se on käytettävissä. Muulla yksilöivällä tunnistetiedolla tarkoitetaan esimerkiksi syntymäaikaa, ulkomaista henkilötunnusta sekä virallisen ulkomaisen henkilötodistuksen kuten passin tai muun vastaavan asiakirjan numeroa.

Säännöksen 2 momentissa ehdotetaan täsmennettäväksi henkilötietojen keräämisen ja tallettamisen perustetta, koska käsiteltävien henkilötietojen laatua koskeviin keskeisiin periaatteisiin kuuluu tarpeellisuusvaatimus.

Lisäksi säännökseen ehdotetaan eräitä muita teknisluonteisia muutoksia.

5 §. Tietojen luovuttaminen. Säännöksen 1 momentin 1 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi säännös siitä, että tietoja luovutetaan korkeakouluille ja oppilaitoksille opiskelijoiden valintaa varten. Jatkossa opiskelijavalintarekisteriin kerättyä tietoa voitaisiin siirtää oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin ja näin välttyttäisiin päällekkäiseltä tiedonkeruulta. Edelleenkin tietojen luovuttamisen edellytyksenä on se, että tiedot ovat tarpeen tiedonsaajan tehtävien hoitamiseksi. Säännöksen 3 ja 4 kohdan terminologiaa ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa erityislainsäädäntöä vastaavaksi. Momentin 5 kohdassa viitattaisiin ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) tarkoitettuihin rekisterinpitäjiin. Kyseisen lain 3 §:n mukaan rekisterinpitäjiä ovat Maahanmuuttoviraston lisäksi esimerkiksi ulkoasianministeriö, poliisi ja rajavartiolaitos. Näillä viranomaisilla

on ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 8 §:n nojalla oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulkomaalaisrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi välttämättömiä tietoja, joita ovat muun muassa Opetushallitukselta saatavat opiskelijavalintarekisterin tiedot opiskelijaksi hyväksymisestä ja opiskelupaikan vastaanottamisesta.

Käytännössä on ilmennyt laintulkintaongelmia rekisterilain ja julkisuuslain välisestä suhteesta. Voimassa olevan rekisterilain perusteella on ollut epäselvää, onko tietojen luovuttamista koskeva erityissäännös tarkoitettu tyhjentäväksi vai voivatko julkisuuslaisissa olevat henkilörekisteriin sisältyvien henkilötietojen luovuttamista koskevat säännökset tulla sovellettavaksi täydentävästi joissakin tilanteissa. Lakia ehdotetaan tämän johdosta selvennettäväksi pykälän 4 momentissa.

1.4 Arkistolaki

Julkisen hallinnon toimielinten arkistoja ja arkistointia koskevat säännökset sisältyvät arkistolakiin (831/1994). Arkistolaissa on perussäännökset viranomaisten arkistointia ohjaavasta arkistolaitoksesta, viranomaisten arkistotoimesta ja sen järjestämisestä sekä asiakirjojen laatisesta, säilyttämisestä ja käytöstä. Arkistolain soveltamisalasta säädetään lain 1 §:ssä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan laki koskee valtion virastoja, laitoksia, tuomioistuimia ja muita lainkäyttöelimiä sekä muita valtion viranomaisia ja momentin 3 kohdan mukaan Suomen Pankkia, Helsingin yliopistoa, Kansaneläkelaitosta ja muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Helsingin yliopistoa lukuun ottamatta arkistolakia on lain 1 §:n 1 kohdan nojalla sovellettu yliopistoihin lain kaikilta osin. Arkistolain säännöksiä on sovellettu myös Helsingin yliopistoon kuitenkin niin, että lain 14 §:n 1 momentin ja 16 §:n mukaisesti Helsingin yliopiston pysyvästi säilytettäviä asiakirjoja ei yleisestä säännöstä poiketen siirretä arkistolaitokseen säilytettäväksi eikä arkistolaitoksella ole oikeutta antaa yliopistolle määräyksiä asiakirjojen rekisteröinnistä ja luetteloinnista. Helsingin yliopiston erityisasema arkistolaissa on johtunut historiallisista syistä ja yliopiston autonomiaan liittyneistä erityispiirteistä.

Yliopistolainsäädännön uudistuksen myötä yliopistot lakkaavat olemasta valtion laitoksia. Tämän vuoksi niihin ei enää tulnaisi soveltamaan arkistolakia lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Sovellettavaksi tulee sen sijaan kyseisen momentin 3 kohta, jonka mukaan arkistolaki koskee, edellä mainituin poikkeuksin, itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Yliopistot tulevat näin ollen samaan asemaan, mikä Helsingin yliopistolla jo aiemmin on ollut. Jotta yliopistot myös arkistotoimensa osalta tulisivat olemaan samanlaisessa asemassa oikeudellisesta asemastaan riippumatta, on tarpeen, että myös säätiömuodossa toimivat yliopistot sisällytetään arkistolain soveltamispiiriin samassa laajuudessa kuin muutkin yliopistot. Se, että arkistolaki koskee yliopistoja myös yliopistojen oikeudellisen aseman muuttuessa on perusteltua siitä syystä, että yliopistojen tehtävät ovat valtaosiltaan jatkossakin luonteeltaan julkisia ja niiden toiminta tulee perustumaan olennaisesti julkiseen rahoitukseen. Yliopistoihin liittyvänä erityispiirteenä voidaan todeta niiden toiminnan yhteydessä syntyvät tutkimusaineistot, joiden asianmukainen säilyminen on tarpeen turvata. Arkistolain säännösten soveltaminen on välttämätöntä myös yliopistolakia koskevan esityksen 27 §:n 2 momentin mukaisen toiminnan julkisuuden toteutumisen kannalta. Tämän vuoksi arkistolain 1 §:n 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että laki koskisi siinä aiemmin mainittujen Suomen Pankin, Kansaneläkelaitoksen ja muiden itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten lisäksi myös säätiömuodossa toimivia yliopistoja. Muutoksen jälkeen arkistolakia sovellettaisiin samassa laajuudessa kaikkiin yliopistoihin. Yliopistot eivät kuitenkaan siirtäisi asiakirjojaan arkistolaitokseen, vaan vastaisivat niiden pysyvää säilyttämistä itse. Arkistolaitoksella ei myöskään olisi valtuutta antaa yliopistoille määräyksiä asiakirjojen luetteloinnista ja rekisteröinnistä. Uusimuotoiset yliopistot jatkavat valtion yliopistojen toimintaa. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista, että myös sellaiset asiakirjat ja arkistot, jotka ovat syntyneet yliopistojen toimiessa valtion laitoksina, vastaisuudessa ja pysyvästi säilytetään asianomaisissa yliopistoissa sen sijaan, että ne siirrettäisiin arkistolaitokseen. Tämä on

tarkoitus järjestää toisaalta siten, että arkistolaitos arkistolain 14 §:n 2 momentin valtuutuksen nojalla määrää kyseisten asiakirjojen pysyvää sijoituspaikasta edellä sanotulla tavalla ja toisaalta niin, että nämä asiakirjat ja arkistot yliopistolain voimaanpanolain 12 §:n 1 momentin nojalla luovutetaan uusimuotoisten yliopistojen omaisuudeksi.

1.5 Rikoslaki

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 3 kohdan mukaan julkisyhteisön työntekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka on työsopimussuhteessa pykälän 1 kohdassa mainittuun julkisyhteisöön tai laitokseen. Itsenäisessä oikeushenkilöasemassa toimivat yliopistot ovat rinnastettavissa lainkohdan tarkoittamiin lakisääteisiä tehtäviä hoitaviin julkisyhteisöihin. Mainittua rikoslain 40 luvun 11 §:n 3 kohtaa ehdotetaan tämän vuoksi täydennettäväksi siten, että julkisyhteisön työntekijällä tarkoitettaisiin myös henkilöä, joka on työsopimussuhteessa yliopistoon.

1.6 Konkurssilaki

Konkurssilain (120/2004) 3 §:n mukaan säätiö voidaan asettaa konkurssiin. Pykälän 2 momentin mukaan konkurssiin ei voida asettaa itsenäistä julkisoikeudellista laitosta. Lain perustelujen (HE 26/2003 vp) mukaan itsenäisillä julkisoikeudellisilla laitoksilla tarkoitetaan oikeushenkilöitä, joiden järjestysmuodosta, toimielimistä ja tehtävistä säädetään niitä koskevissa säädöksissä. Itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ovat konkurssilain perustelujen mukaan esimerkiksi Suomen pankki ja Kansaneläkelaitos. Perusteluissa katsotaan, että joiden julkisoikeudellisten yhteisöjen osalta voi esiintyä rajanveto-ongelmia siinä, luetaanko ne julkisoikeudellisiksi laitoksiksi. Konkurssilain perustelujen mukaan asian vähäinen käytännöllinen merkitys ja laatu huomioon ottaen yksityiskohtaisempaa sääntelyä ei ole pidetty tältä osin aikaisemmin tarpeellisena.

Konkurssilakia ehdotetaan tarkennettavaksi yliopistolakiuudistuksen yhteydessä siten, että julkisoikeudellisina laitoksina toimivat yliopistot olisivat konkurssikelpoisia. Valtio ei tulisi yliopistolakiehdotuksen mukaan vas-

tamaan yliopistojen sitoumuksista jatkossa. Tämän lisäksi taloudellista toimintaa harjoittaessaan yliopistot voisivat saada kilpailua vääristävää taloudellista etua toimintaansa lainarahoituksen ehtojen muodossa, jos niiden asema ei konkurssilain osalta vastaisi muiden toimijoiden asemaa.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentin mukaan ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädettävillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa. Lisäksi saman valtuussäännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä. Edellä mainituista asioista säädetään nykyisin yliopistojen tutkinnoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (794/2004) ja korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa (464/1998). Yliopistolain voimaanpanosta annettavan lakiehdotuksen mukaan nämä asetukset jätettäisiin voimaan niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen. Samoin jätettäisiin voimaan yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005), jonka antamiseen liittyvä valtuussäännös sisältyy myös lakiehdotuksen 7 §:n 3 momenttiin.

Lakiehdotuksen 34 §:n 7 momentin mukaan kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Nykyisin voimassa olevat erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000), erikoislääkärin tutkinnosta an-

nettu asetus (678/1998) ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003) on yliopistolain voimaanpanosta annettavan lakiehdotuksen 3 §:n mukaan tarkoitus jättää voimaan.

Lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentin mukaan yliopiston perimistä maksuista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen mitä valtion maksuperusteissa säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden omakustannusarvosta. Edellä mainitulla tarkoitetaan ennen kaikkea omakustannusarvojen laskentaperusteita. Valtioneuvoston asetuksella yliopistojen maksuista säädettäisiin nykyiseen tapaan lähinnä sellaisten opiskelijoille osittain maksullisten palveluiden maksuista, joiden kustannuksiin valtio yliopistojen rahoituksella osallistuu koulutus- ja kulttuuripoliittisten syiden takia ja jotka eivät ole muiden palvelutarjoajien kanssa kilpailevaa taloudellista toimintaa. Lisäksi asetuksella säädettäisiin nykyiseen tapaan yliopistojen antamien maksullisten todistusten maksuista.

Lakiehdotuksen 10 §:n mukaan opetusministeriön asetuksella säädettäisiin ylempään korkeakoulututkintoon johtavista koulutusohjelmista, joissa voitaisiin periä maksuja muilta kuin EU/ETA-kansalaisilta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan lakiehdotuksen mukaan säätää opetus- ja tutkimushenkilöstöltä sekä muulta henkilöstöltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta (32 §), opiskelijavalinnan toimittamiseen ja yhteishakuun liittyvistä yksityiskohdista (33 §), ylioppilaskunnan toimielimistä ja niiden valinnasta (43 §), Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin ja sen monijäsenisen hallintoelimen sekä rehtorin tehtävistä (66 §), Kansalliskirjaston johtokunnan tehtävistä (68 §) ja korkeakoulujen arviointineuvostosta (84 §) sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta (88 §).

Lakiehdotuksen 46 §:ssä säädetään valtion rahoituksen määräytymisperusteista. Säännöksen 2 momentissa tarkoitettun yliopistoindeksin laskemisesta ja kustannustason nousun huomioon ottamisesta sekä 3 momentissa tarkoitettujen rahoitusperusteiden laskennasta ja keskinäisestä jakautumisesta ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Laskennallisin perustein myön-

nettävän rahoituksen perusteena olevista laskentakriteereistä säädettäisiin 46 §:n 6 momentin mukaan opetusministeriön asetuksella. Lakiehdotuksen 58 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin yliopistoihin sovellettavista tuloslaskelma- ja tasekaavoista.

3 Voimaantulo

Yliopistolain voimaantulosta säädettäisiin erikseen lailla. Yliopistolain voimaanpanosta annettavan lain mukaan uusi yliopistolaki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010. Uusien yliopistojen on tarkoitus järjestäytyä syksyn 2009 aikana ja uuden yliopistolain mukainen toiminta on tarkoitus alkaa 1 tammikuuta 2010.

4 Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus

Perustuslain 16 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan tieteen vapautteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja menetelmänsä. Tieteen suuntautuminen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Myös taiteessa tulee vallita ilmaisuuden ja menetelmien vapaus, joka osaltaan edistää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista ja oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti. Perustuslain 16 §:n 3 momentissa turvattu tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on riippumatonta toimintaa harjoittavan organisaation oikeudellisesta asemasta tai henkilöstön palvelussuhteen lajista. Esityksen 6 §:ssä turvataan tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Tämän lisäksi esityksen 29 §:n mukaan tutkimus ja opetushenkilöstöön kuuluvan työsuhdetta ei saisi purkaa tai irtisanoa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi 6 §:n mukaista tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapautta.

Yliopistojen itsehallinto

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Pykälässä vahvistettiin itsehallinto yliopistojen perustuslailla suojatuksi hallinnon periaatteeksi. Aikaisemmin Helsingin yliopiston itsehallinnosta oli erillissäännös hallitusmuodon 77 §:ssä. Itsehallinnolla perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tarkoitetaan ennen muuta sitä, että yliopiston sisäisestä hallinnosta päättävät laissa säädetyin rajoituksin asianomaisen yliopiston omat eivätkä valtion yleiset hallintoviranomaiset (PeVL 13/1985 vp ja 1/1990 vp). Lailla on säädettävä muun muassa yliopiston tehtävistä, hallintoelimistä sekä niiden kokoonpanosta ja keskinäisistä suhteista, muutoksenhausta eri hallintoelinten päätöksiin sekä yliopistojen kielisuhteista (PeVL 3/1997 vp). Perustuslakivaliokunta (PeVL 19/2004 vp) on katsonut itsehallinnon näkökulmasta keskeiseksi, että laissa mainitaan yliopiston hallinnossa edustettuina olevat ryhmät ja että ulkopuolisen mukanaolo jää itsehallinnon periaatteiden mukaisesti riippumaan yliopiston omien toimielinten päätöksistä ja että tällöin noudatettava valintamenettely jää johtosäännöllä määrättäväksi. Hallituksen esityksessä uudeksi yliopistolaksi ja yliopistolain voimaanpanolaksi (HE 263/1996 vp) katsottiin yliopistojen ja korkeakoulujen autonomian suurimman merkityksen olevan tutkimuksen ja opetuksen vapaudessa. Yliopistolain katsottiin perustuslakiuudistuksessa vastaavan myös uudistetun perustuslain vaatimuksia.

Yliopistojen itsehallinnon edellytysten täyttymistä on tähän mennessä tarkasteltu tilanteessa, jossa yliopistot ovat toimineet valtio-oikeushenkilön sisällä, sen ylläpitäminä sekä valtion vastatessa toimintaan liittyvistä sitoumuksista ja mahdollisesti aiheutuvista muista vastuista. Yliopistojen järjestäytymisen valtion sisällä tilivirastoiksi valtion talousarviosta annetun lain ja -asetuksen mukaisesti ja niiden asettamien toiminnan rajoitusten puitteissa ei ole katsottu olevan yliopistojen itsehallintoa koskevan edellytyksen vastaista. Nykyisessä yliopistolaisissa ei ole säädetty yliopistojen oikeudellisesta asemasta. Hallitusmuodon voimassa ollessa Suomen ta-

savallan presidentti nimitti professorit virkoihinsa Helsingin yliopistoon. Nykyisen yliopistolain 10 §:n 3 momentin mukaan yliopiston kanslerin nimittää tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä kolmesta yliopiston vaalikollegion asettamasta ehdokkaasta. Yliopiston henkilöstöä koskevaa työnantajavaltaa käyttävät olennaisilta osin valtiovarainministeriön työmarkkinalaitos sekä opetusministeriö, jolla on yliopistojen tarkentavien virkaehtosopimusten neuvotteluoikeudet. Yliopistot ovat myös nykyisen yliopistolain 4 §:n 1 momentissa niille tehtäväksi annetun yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteuttamiseksi suunnanneet tutkimustoimintaansa osakeyhtiöihin, joissa päätösvaltaa käyttävät yliopiston ulkopuoliset tahot ja joiden toiminta on yliopistojen itsehallinnon ulkopuolella. Itsehallinnon tarkastelu on keskittynyt yliopistolaisissa säännelyihin tehtäviin ja niiden hallinnointiin. Olennaista on ollut tutkimuksen ja opetuksen vapaus sekä tämän toiminnan järjestäytyminen yliopiston toimielinten toimesta lakien, valtio-oikeushenkilöstä johtuvien reunaehtojen ja annettujen resurssien sallimissa rajoissa.

Esitys tuo nykytilaan verrattuna yliopistoille, niin yliopistolain mukaisina julkisoikeudellisina laitoksina kuin säätiölain mukaisina säätiöinä toimiville yliopistoille, itsehallinnon käsitettä laajemman oikeuden, eli itsenäisen oikeushenkilön aseman. Itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa yliopistoyhteisö päättää yliopiston ylimmän toimielimen hallituksen toimikaudesta sekä jäsenten määrästä ja valitsee hallituksen jäsenet. Nykyisestä yliopiston itsehallinnon laajuudesta poiketen julkisoikeudellisten laitosten itsehallinnon laajuus kohdistuu koko oikeushenkilöön ja sen toimintaan.

Esityksen mukaisesti yliopistotehtävä annettaisiin myös kahden säätiölain mukaisena oikeushenkilönä toimivan säätiön vastuulle. Säätiölain mukaisen säätiön ylläpitämässä yliopistossa oikeushenkilön ylimmän toimielimen, eli hallituksen jäsenet nimittää säätiövarallisuuden luovuttaneet tahot sen mukaisesti kuin säätiön säännöissä on määrätty. Säätiön hallitus valitsee säätiölle rehtorin. Säätiönä toimivissa yliopistoissa säätiö vastaa yliopistotoiminnan oikeudellisista sitoumuksista ja taloudellisista velvoitteista

kokonaisvaltaisesti samalla tavoin kuin valtio vastaa nykyisten virastomuotoisten yliopistojen osalta. Yliopiston sisäinen järjestäytyminen yliopistolain mukaisen tutkimuksen, taitteen ja opetuksen harjoittamista varten turvataan esityksen 6 §:ssä sekä esityksen 24 §:ssä, jonka mukaan yliopistolain mukainen yliopistotoiminta tapahtuu yliopiston yksiköissä (korkeakouluissa ja muissa yksiköissä) yliopistoyhteisön sisäisen järjestäytymisen ja hallinnonin mukaisesti. Esityksen 23 §:n mukaan säätiöyliopistossa on lisäksi oltava koko yliopiston kattava monijäseninen hallintoelin, jonka jäsenet valitaan yliopistoyhteisön eri ryhmien toimesta. Hallintoelimessä tulee olla edustettuina ainoastaan 15 §:n 2 momentissa mainitut yliopistoyhteisön ryhmät. Säätiöyliopiston monijäsenisen hallintoelimen tehtävinä ovat yliopiston itsehallintoon olennaisesti kuuluvat asiakokonaisuudet. Näitä asioita ovat opetussuunnitelmista ja tutkintovaatimuksista päättäminen, opiskelijoiden valintaperusteet, päätökset opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä yleisistä säännöistä sekä tarvittavien tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevien lautakuntien ja muiden toimielinten asettaminen. Esityksen mukaisesti säätiöyliopistoa koskisivat myös säännökset yliopiston tehtävistä, muutoksenhausta eri hallintoelinten päätöksiin ja säännökset yliopiston kielisuhteista.

Perustuslain 123 §:n 1 momentin mukaista yliopistojen itsehallintoa tulkittaessa on jatkossa huomioitava ensinnäkin yliopistojen uusi asema itsenäisinä oikeushenkilöinä ja toisaalta se, että yliopistojen oikeushenkilöllisyys voi jakaantua eri oikeushenkilömuotoihin, joita koskevat säännökset ovat erilaisia. Säätiölain mukaisina säätiöinä toimivissa yliopistoissa yliopistotoiminnan velvoitteista ja sitoumuksista vastaavat viime kädessä säätiö varallisuudellaan ja sen säätiölain mukaiset toimielimet. Julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa vastuu yliopiston sitoumuksista ja velvoitteista on yliopistolla itsellään. Itsehallinnollisessa tarkastelussa tämän voidaan katsoa merkitsevän sitä, että julkisoikeudellisina laitoksina toimivissa yliopistoissa oikeushenkilön ylimpien toimielinten vallitsemisen tulee jatkossakin säilyä yliopiston omassa päätösvallassa. Säätiönä toimivissa yliopistoissa ylimpien toimielinten

valinta puolestaan määräytyy säätiölain mukaisesti. Yliopistolain mukaisen yliopisto-toiminnan vastaavina pääyksikköinä säätiömuotoisessa yliopistossa ovat kuitenkin korkeakoulut tai muut yksiköt, joissa päätösvalta kuuluu yliopistoyhteisön monijäsenisille hallintoelimille. Nämä vastaavat itsehallinnon mukaisesti akateemiseen toimintaansa liittyvistä asioista säätiön hallituksen hyväksymän strategian ja toimintalinjausten yleisesti määrittelemissä puitteissa. Molemmat perusratkaisut laajentavat yliopistojen itsehallintoa verrattuna tilivirastoina toimiviin yliopistoihin, ja niiden voidaan katsoa täyttävän yliopistojen itsehallinnolle asetettavat sisällölliset ja muodolliset vaatimukset.

Itsehallinnon toteuttamista yksityisoikeudellisen säätiön toimesta ylläpidetyssä ja sen vastuulla olevassa yliopistotoiminnassa voidaan lisäksi tarkastella perustuslain 124 §:n mukaisena julkisen hallintotohtävän antamisena muulle kuin viranomaiselle. Perustuslain 124 §:ssä rajoitetaan yleisesti mahdollisuutta antaa julkisia hallintotohtavia muulle kuin viranomaiselle. Tehtävien antaminen muulle kuin viranomaiselle on mahdollista vain lailla tai lain nojalla. Lisäksi edellytetään, että tämä on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säätiölain mukainen säätiö on varallisuusmassa, jolla ei ole varsinaista omistajaa. Säätiön varallisuutta hoitaa ja sen käytöstä päättää säätiön hallitus sen mukaan kuin säätiön säännöissä määrätään. Yliopistolle kuuluvien tehtävien antamisesta säätiölle ja itsehallinnon toteuttamistavasta säätiön muodossa toimivan yliopiston toiminnassa ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin yliopistolain 1 §:n 2 momentissa sekä 23 ja 24 §:ssä siten kuin perustuslain 123 §:n 1 momentissa edellytetään.

Kun yliopistotoiminnan rahoitus pohjaa laajennetaan muihinkin yhteiskunnan toimijoihin ja haetaan entistä suurempaa toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, on säätiömuodossa tapahtuva toiminta katsottava yhdeksi mahdolliseksi yliopiston järjestäytymismuodoksi, jota voidaan pitää tarpeellisenä yliopiston tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Säätiömuotoa on Suomessa käytetty perinteisesti yliopistojen

organisaatiomuotona, ja sitä käytetään laajasti myös muissa maissa. Varsinaiset yliopistolain mukaiset, tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen tehtävät toteutetaan säätiössä toimivan yliopiston omien sisäisten toimielinten ja henkilöstön toimesta. Näin turvataan yliopiston itsehallinnon sisällölliselle ydinalueelle kuuluva tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus perustuslain 16 §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla myös organisatorisesti. Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset on niin ikään otettu huomioon laakiehdotuksessa.

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopistojen virkasuhteet muutetaan esityksen mukaan työsuhteisiksi. Henkilöstö siirtyy uusiin yliopistoihin aikaisempia tehtäviään vastaaviin tehtäviin. Henkilöstön palvelussuhteen ehdoista sovittaisiin jatkossa työehtosopimuksilla. Yliopiston henkilöstön tehtäviin liittyy julkisen vallan käyttöä lähinnä opiskelijavalinnassa, opintosuoritusten arvostelussa ja opiskelijoiden kurinpitoon liittyvissä asioissa. Edellä mainittuja tehtäviä hoidetaan nykyisin muilla koulutusasteilla myös työsuhteisen henkilöstön toimesta. Yliopistojen palvelussuhteena on valtion tilivirastoasemaan liittyen pääsääntöisesti käytetty virkasuhdetta, mutta yliopistojen irtautuessa valtiosta itsenäisiksi oikeushenkilöiksi eivät yliopiston julkiset tehtävät edellytä perustuslain 124 §:n kannalta virkasuhteen säilyttämistä. Voimaanpanolain 11 §:ssä turvataan henkilöstön eläke-etujen säilyminen. Yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstön oikeudellista asemaa turvataan esityksen 29 §:ssä säädetyksi. Työsuhdetta ei saa purkaa tai irtisanoa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi esityksen 6 §:n mukaista tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapautta. Esityksen 31 §:ssä säädetty rikosoikeudellinen virkavastuu turvaa opetustoimintaan liittyvän julkisen vallan asianmukaisen käytön.

Koulutusohjelmien maksullisuus

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan kehtää ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi kansalaisuuden perusteella. Säännös kieltää suosinnan tai

jonkin yksilön tai ryhmän asettamisen etuoikeutettuun asemaan, mikäli tämä samalla merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää. Lakiehdotuksen 10 §:n perusteella muiden kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisilta yliopisto voisi periä maksuja opetusministeriön asetuksen mukaisesta maisteriohjelmasta. Kyseessä olisi määräaikainen kokeilu, joka edellyttää yliopistolta apurahajärjestelmää, jolla voidaan tarvittaessa tukea maksulliseen maisteriohjelmaan osallistuvien opiskelusta johtuvia kustannuksia. Kaikille henkilöille on kansalaisuudesta riippumatta edelleenkin turvattu mahdollisuus osallistua muuhun tutkintoon johtavaan maksuttomaan koulutukseen. Perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvataan jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varttomuuden sitä estämättä. Vaikka säännös ei estäkään koulutusmaksujen perimistä, maksullisen koulutusväylän mahdollistaminen kaikille voitaisiin katsoa menettelyksi, jolla erityisesti suomalaisten yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet voisivat vaarantua. Esityksen mukaiset vieraskieliset maisteriohjelmat tuovat osaltaan mahdollisuuden kehittää myös maksuttoman tutkintokoulutuksen sisältöä ja tuo samalla lisäarvoa koko tutkintojärjestelmälle. Vieraskieliset maisteriohjelmat edistävät yliopistojen kansainvälistymistä sekä niiden tunnettavuutta maailmalla.

Ylioppilaskuntien automaatiojäsenyys

Perustuslain 13 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on yhdistymisvapaus, johon sisältyy muun muassa oikeus kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen. Perustuslain yhdistymisvapausääntelyn tulkinnassa (PeVL 1/1998 vp) eduskunnan perustuslakivaliokunta on lähtenyt siitä, ettei yhdistyksen jäsenyyden yleisenä periaatteena voi olla automaattinen suoraan lain säännösten perusteella määräytyvä jäsenyys. Yhdistymisvapauden lähtökohtana tulee olla vapaaehtoinen ja nimenomaiseen tahdonilmaisuuksiin perustuva liittyminen yhdistykseen. Näistä lähtökohdista voidaan valiokunnan näkemyksen mukaan poiketa vain, jos poikkeamiselle on

erityiset yhdistymisvapauden kannalta hyväksyttävät perusteet, kuten perusteltu tarve järjestää yhdistys lailla julkista tehtävää varten. Nykyisin voimassa olevan yliopistolain 40 §:n mukaan kaikki muut kuin tilauskoulutukseen osallistuvat opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyttä arvioidessaan valiokunta (PeVL 3/1997 vp) on katsonut, että tämän tyyppisissä tilanteissa tulisi lähtökohtaisesti etsiä perustuslain sanamuotoon selvästi soveltuvia ratkaisumalleja eli järjestelyjä, jotka eivät rakennu automaatiojäsenyyden varaan. Perustuslain yhdistymisvapausäännöksen esitöihin viitaten valiokunta kuitenkin arvioi ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyden olevan sinänsä hyväksyttävissä perustuslain kannalta etenkin, kun ylioppilaskuntaa oli vanhastaan pidettävä osana itsehallinnon omaavaa yliopistoa ja koska sillä oli merkittävä osuus yliopiston hallinnossa. Valiokunta asetti tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytykseksi lakiehdotuksen täydentämisen ylioppilaskunnan julkiset tehtävät osoittavilla maininnoilla. Sittenmin valiokunta on huomauttanut, ettei yliopistolaki nyky muodossaan asianmukaisella tavalla täytä valiokunnan edellä mainitussa lausunnossa asetettuja vaatimuksia (PeVL 74/2002 vp). Nyt ehdotettavassa laissa ylioppilaskuntaa koskevaa säännöstä on pyritty tarkentamaan ylioppilaskuntien julkisten tehtävien osalta siten, että se täyttäisi perustuslakivaliokunnan asettamat edellytykset.

Helsingin yliopiston kansleri
valtioneuvostossa

Esityksessä ehdotetaan säilytettäväksi Helsingin yliopiston kanslerin oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 19/2004 vp) todennut, että uudella perustuslailla kumottiin erillissäännös Helsingin yliopiston itsehallinnosta ja säädettiin yleinen säännös yliopistojen itsehallinnosta. Itsehallinto on siten perustuslaissa turvattu kaikille yliopistoille ja säännös yhden yliopiston kanslerin erityisestä asemasta valtio-

neuvoston yleisistunnossa perusteiltaan vanhentunut. Edellä mainitussa lausunnossaan perustuslakivaliokunta kuitenkin katsoi, että yliopistojen edustautumisella valtioneuvostossa on pitkä perinne, ja se ilmentää sivistyksen arvostamista. Osaltaan säännöksellä edelleen turvattaisiin valtioneuvoston tasolle ulottunutta yliopistojen ja valtion kiinteää keskusteluyhteyttä.

Edellä olevan perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska yliopistoille

esitetään itsenäisen oikeushenkilön asemaa, jonka vaikutuksia perustuslain 123 §:n 1 momenttiin ei ole aikaisemmin käsitelty ja koska esitykseen sisältyy myös muita perustuslain kannalta tulkinnanvaraisia säännöksiä, tulisi säätämisyjärjestyksestä saada eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Yliopistolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Yliopistoja ovat:

- 1) Helsingin yliopisto;
- 2) Itä-Suomen yliopisto;
- 3) Jyväskylän yliopisto;
- 4) Lapin yliopisto;
- 5) Oulun yliopisto;
- 6) Tampereen yliopisto;
- 7) Turun yliopisto;
- 8) Vaasan yliopisto;
- 9) Åbo Akademi;
- 10) Lappeenrannan teknillinen yliopisto;
- 11) Svenska handelshögskolan;
- 12) Kuvataideakatemia;
- 13) Sibelius-Akatemia;
- 14) Teatterikorkeakoulu;
- 15) *Aalto-yliopistona* toimiva Aalto-korkeakoulusäätiö;
- 16) *Tampereen teknillisenä yliopistona* toimiva TTY-säätiö.

Edellä 1 momentin 1–14 kohdassa tarkoitetut yliopistot ovat julkisoikeudellisia laitoksia (*julkisoikeudelliset yliopistot*). Aalto-yliopistoon ja Tampereen teknilliseen yliopistoon (*säätiöyliopistot*) sovelletaan tämän lain lisäksi säätiölakia (109/1930).

2 §

Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

3 §

Itsehallinto

Yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus.

Yliopistoille on varattava niitä koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa tilaisuus antaa asiasta lausuntonsa.

4 §

Yliopistoyhteisöön kuuluminen

Yliopistoyhteisöön kuuluvat sen opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat.

5 §

Julkisoikeudellisten yliopistojen oikeuskelpoisuus

Julkisoikeudelliset yliopistot ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä.

Julkisoikeudelliset yliopistot voivat tehdä sitoumuksia, saada nimiinsä oikeuksia sekä omistaa irtainta ja kiinteää omaisuutta. Yliopisto voi harjoittaa liiketoimintaa, joka tulee sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamista.

Julkisoikeudelliset yliopistot vastaavat sitoumuksistaan omilla varoillaan sekä kantavat ja vastaavat tuomioistuimissa.

2 luku

Tutkimus ja opetus

6 §

Tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus

Yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Opettajan on kuitenkin noudatettava koulutuksen ja opetuksen järjestämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Yliopistojen opetus on julkista. Perustellusta syystä yleisön pääsyä opetusta seuraamaan voidaan rajoittaa.

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädetävillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylempään korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (*koulutusvastuu*), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään yliopiston esityksestä opetusministeriön asetuksella.

8 §

Opetuksen maksuttomuus

Korkeakoulututkintoon johtava opetus ja opiskelijoiden valintaan liittyvät valintakokeet ovat opiskelijalle maksuttomia, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen koulutukseen hakevalta voidaan edellyttää kansainvälisen maksullisen testin suorittamista. Muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua toiminnasta yliopisto saa periä maksuja. Maksuista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella noudattaen mitä valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisten suoritteiden omakustannusarvosta.

Jos tässä laissa tarkoitettua opiskelijalta perittävää maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuotuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä lukien sen mukaan kuin korkolaissa

(633/1982) säädetään. Maksu saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä sen mukaan kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

9 §

Tilauuskoulutus

Yliopisto voi järjestää opiskelijaryhmälle korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (*tilauuskoulutus*).

Tilauuskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin. Tilauuskoulutukseen osallistuvaan sovelletaan 34, 42 ja 79—83 §:ää.

Tilauuskoulutuksena annettavan opetuksen on liityttävä sellaiseen perus- tai jatkokoulutukseen, jossa yliopistolla on tutkinnonantaoikeus. Tilauuskoulutuksen järjestäminen ei saa heikentää yliopiston antamaa perus- tai jatkokoulutusta. Yliopiston on perittävä tilauuskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu.

10 §

Koulutusohjelman maksullisuus

Yliopisto voi periä maksuja vieraskieliseen ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan hyväksytyiltä. Maksujen perimisen edellytyksenä on, että yliopistolla on apurahajärjestelmä, jolla voidaan tarvittaessa tukea maksulliseen maisteriohjelmaan osallistuvien opiskelua.

Maksua ei voida kuitenkaan periä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan yhteisön lainsäädännön tai Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen.

Maksullisista koulutusohjelmista säädetään opetusministeriön asetuksella.

11 §

Opetus- ja tutkintokielet

Helsingin yliopiston, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulun opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Aalto-yliopiston opetus- ja tutkintokieleen sovelletaan vastaavasti, mitä sen muodostaneiden yliopistojen opetus- ja tutkintokielestä säädetään yliopistolain (645/1997) 9 §:ssä (715/2004). Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi. Muiden yliopistojen opetus- ja tutkintokieli on suomi.

Yliopisto voi päättää lisäksi muun kielen kuin 1 momentin mukaisen opetus- ja tutkintokielenä käyttämisestä opetus- ja tutkintokielenä ja opintosuorituksissa.

12 §

Ruotsin kieltä taitavien henkilöiden kouluttaminen

Åbo Akademi, Svenska Handelshögskolan, Helsingin yliopisto, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Teatterikorkeakoulu ja Aalto-yliopisto vastaavat siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä koulutetaan riittävä määrämaan tarpeisiin.

3 luku

Organisaatio

13 §

Julkisoikeudellisen yliopiston toimielimet

Julkisoikeudellisen yliopiston toimielimiä ovat hallitus, rehtori ja yliopistokollegio. Yliopistolla voi olla myös kansleri ja muita toimielimiä sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään.

14 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus

Julkisoikeudellisen yliopiston ylin päättävä toimielin on hallitus.

Hallituksen tehtävänä on:

1) päättää yliopiston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista;

2) päättää yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä talousarviosta ja laatia tilinpäätös;

3) vastata yliopiston varallisuuden hoidosta ja käytöstä, jollei hallitus ole siirtänyt toimivaltaa rehtorille;

4) huolehtia kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisestä;

5) hyväksyä yliopiston toiminnan kannalta merkittävät tai periaatteelliset sopimukset ja antaa lausunnot yliopistoa koskevista periaatteellisesti tärkeistä asioista;

6) hyväksyä 45 §:n mukainen opetusministeriön kanssa tehtävä sopimus yliopiston puolesta;

7) valita rehtori tai rehtorit ja päättää heidän työnjaostaan sekä erottaa rehtori, jos siihen on tehtävän luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy;

8) hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat yleisiä järjestäytymistä koskevat määräykset sekä päättää yliopiston toimintarakenteesta;

9) tehdä opetusministeriölle ehdotus yliopiston koulutusvastuun muuttamisesta;

10) päättää yliopistoon valittavien opiskelijoiden määrästä.

Hallituksen tehtävänä on lisäksi ottaa suoraan rehtorin alaisuudessa toimiva johtava henkilöstö, jollei se ole siirtänyt tehtävää muulle yliopiston toimielimelle.

15 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen kokoonpano

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksessa on vähintään 6 ja enintään 14 jäsentä. Yliopistokollegio päättää hallituksen jäsenten lukumäärästä.

Hallituksessa tulee olla edustettuina seuraavat yliopistoyhteisön ryhmät:

- 1) yliopiston professorit;
- 2) muu opetus- ja tutkimushenkilöstö sekä muu henkilöstö;
- 3) opiskelijat.

Puolet hallituksen jäsenistä tulee tulla 2 momentissa tarkoitetuista ryhmistä. Kustakin ryhmästä voi olla jäsenenä enintään puolet kaikkien 2 momentissa tarkoitetuista ryhmistä valittavien jäsenten yhteenlasketusta määrästä. Yliopistokollegio päättää eri ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

Puolet hallituksen jäsenistä tulee olla muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, jotka edustavat monipuolisesti yhteiskuntaelämän ja yliopiston toimialaan kuuluvien tieteiden tai taiteiden asiantuntemusta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen hallituksen jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä sen mukaan kuin tässä laissa säädetään ja johtosäännössä määrätään, ja 4 momentissa tarkoitettujen jäsenet valitsee yliopistokollegio.

Hallituksen jäsenenä ei voi olla yliopiston rehtori, vararehtori, tiedekunnan tai muun välittömästi hallituksen alaisuudessa olevan yksikön johtaja eikä yliopistokollegion jäsen tai varajäsen.

Hallitus valitsee yhden 4 momentissa tarkoitetuista jäsenistä puheenjohtajakseen ja yhden varapuheenjohtajakseen.

16 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen toimikausi, jäsenen eroaminen ja vapauttaminen

Yliopistokollegio päättää asetettavan julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen ja sen yksittäisten jäsenten toimikauden pituuden. Toimikausi ei saa kuitenkaan ylittää viittä vuotta.

Hallituksen jäsen voi erota tehtävästään ennen toimikautensa päättymistä.

Hallitus voi esittää hallituksen jäsenen vapauttamista tehtävästään tämän toimikauden kuluessa, jos jäsen on tullut kykenemättömäksi hoitamaan tehtävänsä, toimellaan tai laiminlyönnillään loukannut vakavasti yliopiston etua tai jos siihen on muutoin erityisen painava syy. Päätöksen hallituksen jäse-

nen vapauttamisesta tehtävästään tekee yliopistokollegio. Päätös tulee noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

17 §

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorit

Julkisoikeudellisella yliopistolla on rehtori. Yliopistolla voi olla vararehtoreita sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään.

Rehtorin tehtävänä on:

1) johtaa yliopiston toimintaa ja päättää yliopistoa koskevista asioista, joita ei ole säädetty tai määrätty muun toimielimen tehtäväksi;

2) vastata yliopiston tehtävien taloudellisesta, tehokkaasta ja tuloksellisesta hoitamisesta;

3) vastata siitä, että yliopiston kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty;

4) vastata hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja esittelystä;

5) vastata hallituksen päätösten täytäntöönpanosta, jos johtosäännössä ei toisin määrätä;

6) päättää henkilöstön ottamisesta ja irtisanomisesta.

Rehtori saa ryhtyä yliopiston tehtävät huomioon ottaen laajakantoisiin toimiin vain, jos hallitus on hänet siihen valtuuttanut tai jos hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yliopiston toiminnalle olennaista haittaa. Viimeksi mainitussa tapauksessa hallitukselle on mahdollisimman pian annettava tieto toimista.

Rehtori voi siirtää henkilöstön ottamisen tai toimivaltaansa kuuluvan muun asian yliopiston muun toimielimen tai henkilön ratkaistavaksi. Rehtorilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yliopiston kaikkien toimielinten kokouksissa.

18 §

Julkisoikeudellisen yliopiston rehtorin valinta

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus valitsee rehtorin enintään viiden vuoden määrä-

ajaksi. Rehtoriksi valittavalta vaaditaan, että hän on suorittanut tohtorin tutkinnon ja että hänellä on rehtorin tehtävien hoitamiseksi tarvittava kyky ja ammattitaito sekä käytännössä osoitettu hyvä johtamistaito. Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian ja Teatterikorkeakoulun rehtoriksi valittavalta ei kuitenkaan vaadita tohtorin tutkinnon suorittamista.

19 §

Julkisoikeudellisen yliopiston edustaminen

Rehtori edustaa julkisoikeudellista yliopistoa asiassa, joka 17 §:n nojalla kuuluu hänen tehtäviinsä. Hallitus voi edustaa yliopistoa toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Johtosäännössä voidaan määrätä, että rehtorilla on myös muissa asioissa oikeus edustaa yliopistoa tai että hallitus voi antaa oikeuden jäsenelleen tai muulle nimetylle henkilölle. Hallitus voi milloin tahansa peruuttaa antamansa oikeuden yliopiston edustamiseen.

20 §

Julkisoikeudellisen yliopiston johdon huolellisuusvelvoite

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen ja rehtorin on huolellisesti toimien edistettävä yliopiston etua.

21 §

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen jäsenen ja rehtorin vastuu

Julkisoikeudellisen yliopiston hallituksen jäsenen ja rehtorin on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään tätä lakia tai muita säännöksiä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yliopistolle. Korvausvastuun jakautumisesta säädetään vahingonkorvauslain (412/1974) 6 luvussa.

22 §

*Julkisoikeudellisen yliopiston
yliopistokollegio*

Julkisoikeudellisessa yliopistossa on yliopistokollegio, johon kuuluu enintään 50 jäsentä, joilla on henkilökohtaiset varajäsenet.

Yliopistokollegiossa ovat edustettuina 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet yliopistokollegion koko jäsenmäärästä. Johtosäännössä määrätään yliopistokollegion jäsenmäärästä, toimikaudesta ja 15 §:n 2 momentin mukaisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden lukumäärästä.

Yliopistokollegio valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Yliopistokollegion tehtävänä on:

1) päättää hallituksen jäsenmäärästä sekä hallituksen ja sen jäsenten toimikauden pituudesta;

2) valita 15 §:n 4 momentissa tarkoitetut jäsenet yliopiston hallitukseen;

3) vahvistaa 15 §:n 2 momentissa tarkoitettujen yliopistoyhteisön ryhmien valinnat hallituksen jäseniksi;

4) vapauttaa hallituksen jäsenen tehtävästään hallituksen esityksen perusteella;

5) valita yliopiston tilintarkastajat;

6) vahvistaa yliopiston tilinpäätös ja toimintakertomus sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenille ja rehtorille;

7) päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta hallituksen jäsentä, rehtoria ja tilintarkastajaa vastaan;

8) päättää hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään 62 §:n 3 momentin mukaisesti.

23 §

Säätiöyliopiston toimielimet

Säätiöyliopistossa on koko yliopiston yhteinen monijäseninen hallintoelin, jonka tehtävänä on, jollei se ole siirtänyt tehtävää 24 §:n 2 momentin mukaiselle toimielimelle:

1) päättää opetus suunnitelmista ja tutkinto-vaatimuksista;

2) opiskelijoiden valintaperusteista;

3) päättää opetukseen ja tutkimukseen liittyvistä muista yleisistä säännöistä; sekä

4) asettaa tarvittavat tutkinto-, arvostelu- ja oikaisuasioita käsittelevät lautakunnat tai muut toimielimet sekä määrätä niiden puheenjohtajat, jäsenet ja varajäsenet.

Edellä 1 momentissa tarkoitetussa hallintoelimestä tulee olla edustettuina ainoastaan 15 §:n 2 momentissa mainittu yliopistoyhteisön ryhmät. Jokaisesta ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä. Hallintoelimen muista kuin 1 momentissa säädetyistä tehtävistä, jäsenten määrästä ja valinnasta määrätään säätiöyliopiston johtosäännössä.

Lisäksi säätiöyliopistolla on hallitus ja rehtori. Muista toimielimistä määrätään säätiöyliopiston säännöissä.

24 §

*Opetuksen, tutkimuksen sekä muiden
toimintojen organisaatio ja hallinto*

Tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten yliopisto voi jakaantua tiedekuntiin tai niihin rinnastettavaan yksiköihin sen mukaan kuin yliopiston johtosäännössä määrätään.

Tiedekunnassa tai siihen rinnastettavassa yksikössä on monijäseninen hallintoelin, jonka puheenjohtajana toimii yksikön johtaja. Hallintoelimestä tulee olla edustettuina 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut yliopistoyhteisön ryhmät. Kustakin ryhmästä tulee olla jäseniä vähemmän kuin puolet hallintoelimen koko jäsenmäärästä. Hallintoelimen jäsenten kokonaismäärästä ja hallintoelimen tehtävistä määrätään johtosäännössä. Hallintoelimen jäsenet valitsee asianomainen yliopistoyhteisön ryhmä siten kuin johtosäännössä määrätään.

Yliopistossa voi olla myös muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja yksiköitä. Yliopistoilla voi olla toisten yliopistojen kanssa yliopistokeskuksia tai muita yhteisiä yksiköitä sekä yhteisiä yksiköitä ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten tai muiden julkisten taikka yksityisten yhteisöjen tai säätiöiden kanssa.

Opintosuorituksia koskevien oikaisupyyntöjen käsittelyä varten yliopistossa voi olla yksi tai useampi tutkintolautakunta tai vastaava muu toimielin. Tutkintolautakuntaan tai vastaavaan muuhun toimielimeen kuuluu puheenjohtaja ja muita jäseniä, joilla kaikilla on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä tulee olla professori. Muista jäsenistä vähintään puolet tulee olla yliopiston opettajia ja vähintään yhden opiskelija.

25 §

Yliopiston johtosäännöt ja määräykset

Yliopiston toiminnan ja hallinnon järjestämisestä määrätään yliopiston johtosäännössä ja muissa vastaavissa yliopiston sisäisissä määräyksissä.

26 §

Monijäsenisen hallintoelimen päätöksenteko

Monijäsenisessä hallintoelimessä päätetään asiat äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Äänestettäessä opiskelijan kurinpittoa koskevasta asiasta äänten mennessä tasan päätökseksi tulee lievempi mielipide.

Lukuun ottamatta Kuvataideakatemiaa, Sibelius-Akatemiaa ja Teatterikorkeakoulua, opintosuorituksen arvosteluun saavat osallistua vain ne jäsenet tai varajäsenet, joilla on samantasoinen opintosuoritus taikka jotka on otettu professorin tehtävään.

Jos valitaan tai määrätään yksi henkilö toimielimeen, vaali toimitetaan enemmistövaalina. Jos kukaan ei ensimmäisellä kerralla saa enempää kuin puolet annetuista äänistä, toimitetaan uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen kesken. Kun valittavia tai määrättäviä toimielimeen on useampia kuin yksi, noudatetaan suhteellista vaalitapaa. Jos äänet menevät tasan, sekä enemmistövaalin että suhteellisen vaalin tulos ratkaistaan arvalla.

27 §

Hallintomenettely ja julkisuus

Yliopistossa ja ylioppilaskunnassa sovelletaan hallintolakia (434/2003) niiden hoitaessa julkista hallintotehtävää. Lain esteellisyys-säännöksiä sovelletaan kuitenkin kaikessa yliopiston toiminnassa. Lain 28 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohtaa sovelletaan yliopistoon sekä 60 §:ssä tarkoitettuun yliopistokonserniin kuuluvaan yhteisöön vain asiassa, jossa yliopiston ja yhteisön edut ovat ristiriidassa keskenään tai jossa asian tasapuolinen käsittely sitä edellyttää.

Yliopiston ja ylioppilaskunnan toiminnan julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

4 luku

Henkilöstö ja hallintokieli

28 §

Yliopiston henkilöstö

Yliopistossa on professoreita ja muuta opetus- ja tutkimushenkilöstöä sekä henkilöstöä muiden tehtävien hoitamista varten. Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valintamenettelystä määrätään tarkemmin johtosäännössä.

29 §

Henkilöstön palvelussuhde

Yliopiston henkilöstön palvelussuhde on työsuhde.

Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan.

Sen lisäksi mitä työsopimuksen irtisanomisesta säädetään työsopimuslain (55/2001) 7 luvussa ja sen purkamisesta lain 8 luvussa,

yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstöön kuuluvan työntekijän työsopimusta ei saa irtisanoa tai purkaa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi 6 §:n mukaista tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapautta.

30 §

Professorin tehtävät, valinta ja arvonimi

Professorin tulee harjoittaa ja ohjata tieteellistä tutkimustyötä tai taiteellista työtä, antaa siihen perustuvaa opetusta ja seurata tieteen tai taiteen kehitystä sekä osallistua alallaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Professorin tehtävä tulee asettaa julkisesti haettavaksi otettaessa henkilö toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen. Professorin tehtävä voidaan täyttää kutsusta haettavaksi julistamatta silloin, kun tehtävään voidaan kutsua ansioitunut henkilö tai tehtävään valitaan määrääjäksi. Tehtävään voidaan valita kutsusta vain henkilö, joka kiistatta täyttää kelpoisuusvaatimukset.

Hakijoiden ja tehtävään kutsuttavien kelpoisuudesta ja ansioista on ennen valintaa pyydetty lausunto vähintään kahdelta asiantuntijalta, kun henkilö valitaan toistaiseksi voimassa olevaan tai vähintään kahden vuoden määräaikaiseen työsuhteeseen. Asiantuntijan esteellisyyteen sovelletaan hallintolain 27—29 §:ää. Asiantuntijoiden valinnasta, toiminnasta ja tehtävästä määrätään tarvittaessa johtosäännössä.

Yliopisto voi myöntää palveluksessaan olevalle henkilölle oikeuden käyttää professorin arvonimeä.

31 §

Rikosoikeudellinen virkavastuu

Yliopiston henkilöstön ja toimielimen jäsenen rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslain (39/1889) 40 luvussa.

32 §

Kielitaitovaatimukset ja yliopiston hallintokieli

Opetus- ja tutkimushenkilöstöltä sekä muulta henkilöstöltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Åbo Akademin opettajalta vaadittavasta kielitaidosta säädetään 75 §:ssä.

Yliopiston hallintokieli on suomi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin hallintokieli on kuitenkin ruotsi.

Jokaisella on oikeus omassa asiassaan käyttää suomea tai ruotsia ja saada toimituskirja käyttämällään kielellä.

5 luku

Opiskelijat

33 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suoritamaan sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa mainituista tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteis-

hausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

34 §

Kelpoisuus korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin

Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;
- 2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Mitä 1 momentissa säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, koskee myös kelpoisuutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, jonka yliopisto järjestää siten, ettei koulutukseen kuulu alempaa korkeakoulututkintoa.

Pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää 3 momentissa tarkoitettuihin ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan enintään yhden vuoden opintoja edellyttävän määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi. Otettaessa opiskelija pelkästään oikeustieteen maisterin tutkintoon johtaviin opintoihin, 3 momentissa tarkoitett-

tu soveltuva tutkinto on oikeusnotaarin tutkinto tai sitä vastaava ulkomainen koulutus, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon;
- 2) soveltuvan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon; taikka
- 3) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Yliopisto voi edellyttää tieteelliseen tai taiteelliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin opiskelijaksi ottamansa henkilön suorittavan tarvittavan määrän täydentäviä opintoja koulutuksessa tarvittavien valmiuksien saavuttamiseksi.

Ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon; taikka
- 2) soveltuvan ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin.

Kelpoisuudesta ammatilliseen jatkotutkintoon johtaviin opintoihin säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

35 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta. Lukukaudella tarkoitetaan syyslukukautta ja kevätlukukautta, jolloin syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta ja kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta.

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksyty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Henkilön, joka on hyväksytty useampaan kuin yhteen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriin.

36 §

Lukuvuosi ja opiskelijaksi ilmoittautuminen

Yliopiston lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Opetusta annetaan yliopiston määrääminä ajanjaksoina.

Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee asianomaisen yliopiston määräämällä tavalla ilmoittautua yliopistoon, jonka jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi yliopiston määräämällä tavalla ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissa olevaksi.

37 §

Alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen tavoitteelliset suorittamisajat

Alemman korkeakoulututkinnon tavoitteellinen suorittamisaika on:

1) kuvataiteen kandidaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme ja puoli lukuvuotta; ja

2) muuhun alempaan korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta.

Ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteellinen suorittamisaika on:

1) eläinlääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta;

2) lääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kolme lukuvuotta, kun

koulutukseen kuuluu alempi korkeakoulututkinto, ja kuusi lukuvuotta, kun koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa;

3) hammaslääketieteen lisensiaatin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi lukuvuotta, kun koulutukseen kuuluu alempi korkeakoulututkinto, ja viisi lukuvuotta, kun koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa;

4) musiikin maisterin ja psykologian maisterin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi ja puoli lukuvuotta; ja

5) muuhun tutkintoon johtavassa koulutuksessa kaksi lukuvuotta.

Yliopiston tulee järjestää opetus ja opintojen ohjaus siten, että tutkinnot on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen säädetyssä ajassa.

38 §

Opiskeluoikeus

Opiskelijalla on oikeus suorittaa alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopiston tutkintosäännössä ja opetussuunnitelmassa määräämällä tavalla.

Sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinnot viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua 37 §:n mukaista tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään yhtä vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa. Pelkästään ylempää korkeakoulututkintoa opiskelemaan otetulla opiskelijalla on oikeus suorittaa tutkinto viimeistään kahta vuotta sen tavoitteellista suorittamisaikaa pitemmässä ajassa.

Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa poissaoloa, joka johtuu vapaaehtoisen asepalveluksen tai asevelvollisuuden suorittamisesta taikka äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan pitämisestä. Tutkinnon suorittamisaikaan ei lasketa muuta enintään neljän lukukauden pituista poissaoloa, jonka ajaksi opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi 36 §:n mukaisesti.

Opiskelijan katsotaan aloittavan tutkinnon suorittamisen siitä ajankohdasta, jolloin

opiskelija vastaanottaa opiskelupaikan yliopistossa.

39 §

Opiskeluoikeuden jatkaminen

Yliopisto myöntää hakemuksesta opiskelijalle, joka ei ole suorittanut opintojaan 38 §:ssä säädettyssä ajassa, lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseksi, jos opiskelija esittää tavoitteellisen ja toteuttamiskelpoisen suunnitelman opintojen saattamiseksi loppuun. Suunnitelmassa opiskelijan tulee yksilöidä suoritettavat opinnot ja aikataulu tutkinnon loppuun saattamiselle.

Opiskeluoikeutta jatketaan, jos opiskelijalla huomioon ottaen hänen voimassa olevien ja puuttuvien opintosuoritustensa määrä ja laajuus sekä aikaisemmat päätökset lisäajan myöntämisestä, on mahdollisuus saattaa opintonsa loppuun kohtuullisessa ajassa. Yliopiston tulee lisäaikaa myöntäessään ottaa huomioon opiskelijan elämäntilanne.

40 §

Opiskeluoikeuden menettäminen

Opiskelija, joka ei ole ilmoittautunut 36 §:ssä säädetyllä tavalla tai suorittanut opintojaan 38 §:ssä säädettyssä ajassa tai 39 §:n mukaisessa lisäajassa samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskeluoikeutensa. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Hakemus voidaan tehdä osallistumatta 33 §:ssä tarkoitettuun opiskelijavalintaan.

41 §

Opintosuoritusten arviointi ja opintojen hyväksilukeminen

Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta opintosuorituksensa. Hänelle on varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun opintosuoritukseen. Kirjalliset ja

muulla tavoin tallennetut opintosuoritukset on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan tulosten julkistamisesta.

Ennen väitöskirjan, lisensiaatintutkimuksen ja näitä vastaavan opin- ja taidonnäytteen arvostelua tekijälle on varattava tilaisuus vastineen antamiseen esitarkastajan, tarkastajan tai vastaväittäjän lausunnosta. Esitarkastajan, tarkastajan ja vastaväittäjän esteellisyydestä säädetään hallintolaissa.

Opiskelija saa tutkintoa suorittaessaan yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväksyneen muussa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa taikka muussa oppilaitoksessa suorittamia opintoja sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja muilla samantasoilla opinnoilla. Opiskelija saa yliopiston päätöksen mukaisesti lukea hyväksyneen sekä korvata tutkintoon kuuluvia opintoja myös muulla tavoin osoitetulla osaamisella.

42 §

Opiskelijan kurinpito

Opiskelijaa, joka on syyllistynyt yliopiston opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Julkisoikeudellisessa yliopistossa opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta yliopiston hallitus. Säätiöyliopistossa opiskelijan kurinpidosta päättää 24 §:n mukainen monijäseninen hallintoelin. Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

43 §

Ylioppilaskunta

Yliopiston opiskelijoiden keskuudessa on ylioppilaskunta, jolla on itsehallinto. Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun

ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Ylioppilaskunnan tehtävänä on osallistua 2 §:ssä säädetyn yliopiston kasvatustehtävän hoitamiseen valmistamalla opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on:

1) nimetä opiskelijoiden edustajat 3 luvussa tarkoitettuihin yliopiston toimielimiin;

2) nimetä opiskelijoiden edustajat opintotukilain (65/1994) 9 §:n mukaiseen yliopiston opintotukilautakuntaan; sekä

3) osallistua tarvittaessa kansanterveyslain (66/1972) 14 §:ssä ja sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11—14 §:ssä säädettyjen opiskelijan perusterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin lukuun ottamatta tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita.

Ylioppilaskunnan tarkoituksen ja tehtävien toteuttamiseen soveltuvasta toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan ylioppilaskunnan omaisuudesta ja toiminnasta saaduilla tuloilla sekä jäsenmaksuilla, joita ylioppilaskunnalla on oikeus määrätä ylioppilaskunnan jäsenten suoritettavaksi. Jäsenmaksun vahvistaa yliopiston rehtori, ja sen maksamista valvoo yliopisto.

Helsingin yliopiston, Kuvataideakatemian, Sibelius-Akatemian, Teatterikorkeakoulun ja Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan kielinä ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska handelshögskolanin ylioppilaskunnan kieli on ruotsi. Muiden ylioppilaskuntien kieli on suomi.

Ylioppilaskunnan päätösvaltaa käyttää hallitus ja edustajisto. Hallinto- ja toimeenpanovaltaa käyttää hallitus. Ylioppilaskunnan muista toimielimistä ja toimielinten valinnasta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilaskunnan hallinnosta määrätään tarkemmin edustajiston hyväksymissä säännöissä, jotka yliopiston rehtori vahvistaa.

44 §

Osakunnat

Helsingin yliopistossa on suomen- ja ruotsinkielisiä osakuntia, jotka vastaavat määrättyjä maan alueita. Aalto-yliopistossa on ruotsinkielinen osakunta. Osakunnilla on itsehallinto. Osakuntien tarkoituksena on tukea ja kehittää jäsentensä henkisiä harrastuksia sekä edistää heidän sosiaalisia olojaan.

Osakunnan jäsenistä, hallinnosta, taloudenpidosta ja muusta toiminnasta sekä jäsenten velvollisuudesta suorittaa maksuja osakunnalle määrätään osakunnan säännöissä. Osakunnan säännöt vahvistaa yliopiston rehtori. Helsingin yliopiston uuden osakunnan perustamisesta ja toimivan osakunnan lakkauttamisesta päättää yliopiston rehtori kuultuaan niitä osakuntia, joiden aluetta päätös koskee. Helsingin yliopiston osakuntien jakamisesta, yhdistämisestä ja osakunta-alueiden muutoksista päättävät asianomaiset osakunnat. Päätöksen vahvistaa yliopiston rehtori.

6 luku

Yliopistojen ohjaus ja rahoitus

45 §

Tavoitteiden asettaminen

Opetusministeriö ja yliopisto sopivat määrävuosiksi kerrallaan yliopiston toiminnalle asetettavista koulutus- ja tiedepolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Yliopiston puolesta sopimuksen allekirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja rehtori.

Jos yliopistokohtaisia tavoitteita ei saada valtakunnallisesti tai alakohtaisesti yhteensovitetuiksi, opetusministeriö päättää määrällisistä ja laadullisista tavoitteista siltä osin kuin ne ovat yliopistolle osoitettavan rahoituksen perusteena.

46 §

Valtion rahoituksen määräytymisperusteet

Opetusministeriö myöntää yliopistoille rahoitusta tässä laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa.

Edellisenä vuonna yliopistoille osoitettua 1 momentissa tarkoitettua talousarvion määrärahaa korotetaan kertaluonteisia eriä lukuun ottamatta yliopistoindeksin mukaista vuotuisia kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistoindeksi muodostuu yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä sekä tukkuintaindeksistä.

Opetusministeriö myöntää yliopistoille perusrahoitusta laskennallisilla perusteilla ottaen huomioon toiminnan laajuus, laatu ja vaikuttavuus sekä muiden koulutuksen ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella. Opetusministeriö voi myös myöntää yliopistoille tuloksellisuusrahoitusta yliopiston tuloksellisen toiminnan perusteella.

Yliopistoille korvataan arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen tutkimukseen liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus yliopistoille aiheutuneista kustannuksista. Korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen yliopistojen keskimääräisen arvonlisäverokertymän perusteella.

Opetusministeriö voi rahoitusta myöntäessään asettaa rahoituksen käyttämiselle ehtoja ja rajoituksia.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua yliopistoindeksin laskemisesta ja kustannustason nousun huomioon ottamisesta sekä 3 momentissa tarkoitettujen rahoitusperusteiden laskennasta ja keskinäisestä jakautumisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Laskennallisilla perusteilla myönnettävän rahoituksen perusteena olevista laskentakriteereistä säädetään opetusministeriön asetuksella.

47 §

Yliopistojen yhteisten menojen rahoitus

Opetusministeriö voi rahoittaa kaikkien yliopistojen yhteisiä toimintoja valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa.

48 §

Seuranta ja raportointi

Yliopiston tulee toimittaa opetusministeriölle sen määräämät koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja muut seurannan ja ohjauksen edellyttämät tiedot ministeriön päättämällä tavalla.

49 §

Maksatus

Toiminnan rahoitus maksetaan yliopistoille tasasuurina erinä joka kuukauden kolmantena pankkipäivänä.

Edellä 46 §:n 3 momentissa tarkoitettu tuloksellisuusrahoitus maksetaan yliopistoille opetusministeriön päättämällä tavalla.

50 §

Rahoituksen maksatuksen keskeytys

Opetusministeriö voi määrätä tässä laissa tarkoitettua rahoituksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

1) on ilmeistä, ettei rahoituksen saaja enää järjestä rahoituksen perusteena olevaa toimintaa, tai rahoituksen saaja olennaisessa määrin toimii vastoin tämän lain säännöksiä; tai

2) ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

51 §

Maksetun rahoituksen palauttaminen

Yliopiston tulee viipymättä palauttaa sille virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti maksettu rahoitus. Yliopiston tulee palauttaa myös se rahoitusosuus, jota ei voida käyttää sovitun mukaisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske laskennallisen perusteen mukaan myönnetyn toiminnan rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä erotusta.

52 §

Takaisinperintä

Opetusministeriön on määrättävä maksettu rahoitus takaisin perittäväksi, jos yliopisto on:

1) jättänyt palauttamatta rahoituksen, joka 51 §:n mukaan on palautettava;

2) käyttänyt rahoitusta olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty;

3) antanut opetusministeriölle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan rahoituksen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan; tai

4) muutoin 1—3 kohtaan verrattavalla tavalla olennaisesti rikkonut rahoituksen käyttämistä koskevia säännöksiä tai rahoituspäätökseen otettuja ehtoja.

Opetusministeriön on tehtävä takaisinperintää koskeva päätös kahden vuoden kuluessa siitä, kun opetusministeriön tietoon on tullut seikka, jonka nojalla rahoituksen maksamisen keskeyttämiseen tai lopettamiseen taikka rahoituksen perintään voidaan ryhtyä. Päätös takaisinperinnästä on tehtävä kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa rahoituksen maksamisesta.

53 §

Korko ja viivästyskorko

Yliopiston on maksettava palautettavalle tai takaisin perittäväälle määrälle rahoituksen

maksupäivästä korkolain 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa lisättyinä kolmella prosenttiyksiköllä.

Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään opetusministeriön asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 3 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan.

54 §

Kuittaus

Palautettava tai takaisin perittävä määrä korkoineen voidaan periä siten, että se vähennetään yliopistolle myöhemmin maksettavasta tämän lain mukaisesta rahoituksesta.

55 §

Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen

Opetusministeriön rahoitusta koskevaan päätökseen, 50 §:n mukaiseen rahoituksen maksatuksen keskeyttämistä koskevaan päätökseen, 52 §:n mukaiseen takaisinperintäpäätökseen ja 54 §:n mukaiseen kuittausta koskevaan päätökseen haetaan oikaisua ja muutosta sen mukaan kuin valtioneuvoston asetus (688/2001) 34 §:ssä säädetään.

56 §

Täytäntöönpano

Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomaisen toisin määrää. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettu 52 §:ssä tarkoitettu takaisinperintäpäätös voidaan panna täytäntöön verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetyssä järjestyksessä.

7 luku

Yliopiston talous

57 §

Julkisoikeudellisen yliopiston oma pääoma

Julkisoikeudellisella yliopistolla on oma pääoma, joka muodostuu peruspääomasta, muusta omasta pääomasta ja arvonkorotusrastasta.

Peruspääoma on yliopistoon pysyvästi sijoitettua pääomaa.

Muu oma pääoma on yliopistolle sen toiminnan ylijäämästä osoitettua pääomaa ja perustamisvaiheessa yliopistolle luovutettua valtion omaisuutta, joka on siirretty sille muun oman pääoman ehdoin. Arvonkorotusrahasto osoittaa suoritetun pysyvien vastavien arvonkorotuksen määrän. Muu oma pääoma voidaan siirtää peruspääomaan.

58 §

Kirjanpito

Yliopiston kirjanpitoon sovelletaan kirjanpitolakia (1336/1997). Kirjanpitolain mukainen tilikausi yliopistossa on kuitenkin kalenterivuosi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin yliopistoihin sovellettavista tulolaskelma- ja tasekaavoista.

59 §

Liiketoimintaa koskevat tiedot

Jos yliopisto harjoittaa liiketoimintaa muutoin kuin erikseen kirjanpitovelvollisen yksikön muodossa, tätä liiketoimintaa koskevat tulokellisuustiedot tulee esittää erikseen tulolaskelman muodossa tilinpäätöksen liitteidoissa toiminnoittain.

60 §

Yliopistokonserni

Yliopistolla voi olla välittömästi sen 2 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamiseen liittyvässä yhdessä tai useammassa kotimaisessa tai ulkomaisessa yrityksessä kirjanpitolain 1 luvun 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu määräysvalta. Yritykset, joissa yliopistolla on määräysvalta, ovat yliopiston tytäryrityksiä. Yliopisto ja sen tytäryritykset muodostavat yliopistokonsernin.

Yliopiston konsernijohtoon kuuluu yliopiston hallitus ja rehtori. Konsernijohtoon voi lisäksi kuulua muuta yliopiston henkilöstöä, joka on erikseen määrätty vastaamaan konsernijohtolle kuuluvista tehtävistä. Konsernijohto vastaa yliopistokonsernin ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä.

61 §

Julkisoikeudellisen yliopiston tilintarkastus

Julkisoikeudellisen yliopiston tilintarkastuksen toimittamiseen sekä tilintarkastajien asemaan ja vastuuseen sovelletaan tilintarkastuslakia (459/2007).

Yliopistokollegio valitsee yliopistolle johdosäännössä määrätyn tarpeellisen määrän tilintarkastajia ja varatilintarkastajia. Vähintään yhden tilintarkastajista tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista annetussa laissa (467/1999) tarkoitettu JHTT-tilintarkastaja tai JHTT-yhteisö ja vähintään yhden tilintarkastuslaissa tarkoitettu KHT-tilintarkastaja tai KHT-yhteisö. Tilintarkastajien toimikausi jatkuu toistaiseksi. Toimikausi päättyy ja uuden tilintarkastajan toimikausi alkaa uuden tilintarkastajan valinnasta päätävän yliopistokollegion kokouksen päättyessä, jollei uutta tilintarkastajaa valittaessa päätetä toisin.

Tilintarkastajat toimittavat yliopiston tilintarkastuksen ja antavat tilintarkastuskertomuksen yliopistokollegiolle tilivuotta seuraavan huhtikuun loppuun mennessä.

62 §

Julkisoikeudellisen yliopiston tilinpäätöksen hyväksyminen ja vahvistaminen sekä vastuuvapauden myöntäminen

Julkisoikeudellisen yliopiston hallitus laatii yliopiston tilinpäätöksen.

Yliopistokollegio vahvistaa tilinpäätöksen ja päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenille ja rehtorille tilivuotta seuraavan kesäkuun loppuun mennessä.

Jos yliopistokollegio ei myönnä vastuuvapautta hallituksen jäsenelle tai rehtorille, se voi päättää vahingonkorvauskanteen nostamisesta hallituksen jäsentä tai rehtoria vastaan. Jos yliopistokollegio päättää nostaa vahingonkorvauskanteen hallituksen jäsentä vastaan, se voi samalla päättää hallituksen jäsenen vapauttamisesta tehtävästään.

Hallituksen on tehtävä tilinpäätöksen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä. Jos tilikauden tulos on tappiollinen, eikä taseessa ole edellisten tilikausien ylijäämää sen kattamiseen, hallituksen tulee tehdä suunnitelma siitä, millä toimenpiteillä taloutta korjataan.

63 §

Tilinpäätöksen julkisuus

Yliopiston ja yliopistokonsernin vahvistettu tilinpäätös liitetietoineen ja toimintaker-tomus ovat julkisia asiakirjoja.

64 §

Kanneoikeuden vanhentuminen julkisoikeudellisessa yliopistossa

Edellä 62 §:n 3 momentin tai tilintarkastuslain 51 §:n nojalla ajettava muuhun kuin rangaistavaan tekoon perustuva kanne on nostettava viiden vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jona kanteen perusteena oleva päätös tehtiin tai kanteen perusteena olevaan toimenpiteeseen ryhdyttiin.

8 luku

Erityissäännökset Helsingin yliopistosta

65 §

Helsingin yliopiston kansleri

Helsingin yliopistolla on kansleri. Helsingin yliopiston kanslerin tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Helsingin yliopiston kanslerilla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa valtioneuvostossa käsiteltäessä Helsingin yliopistoa koskevia asioita.

Kansleriksi valittavalta vaaditaan, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimitämisestä ja tehtävistä määrätään tarkemmin yliopiston johtosäännössä.

66 §

Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan

Helsingin yliopistoon kuuluu erillisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan. Yksikössä on monijäseninen hallintoelin ja rehtori. Monijäseninen hallintoelin hyväksyy yksikköä koskevat johtosäännöt.

Yksikön, monijäsenisen hallintoelimen ja rehtorin tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yksikön johtosäännössä määrätään monijäsenisen hallintoelimen ja rehtorin valitsemisesta ja toimikaudesta sekä yksikön muusta hallinnosta.

67 §

Kansalliskirjasto

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto. Kansalliskirjasto vastaa toimialallaan kansallisen kulttuuriperinnön tallettamisesta, ylläpidosta ja saatavuudesta.

Kansalliskirjaston tehtävänä on kehittää ja tarjota kansallisia palveluja yliopistojen kirjastoille, yleisille kirjastoille, ammattikorkeakoulukirjastoille ja erikoiskirjastoille sekä

edistää kirjastoalan kotimaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Kansalliskirjaston tehtävistä säädetään muutoin kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007).

68 §

Kansalliskirjaston johtokunta

Kansalliskirjastolla on johtokunta. Johtokunnassa on enintään 13 jäsentä, joille kaikille nimitetään henkilökohtaiset varajäsenet. Helsingin yliopiston hallitus nimittää johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä jäsenten keskuudesta johtokunnan puheenjohtajan.

Opetusministeriö tekee Helsingin yliopiston hallitukselle esityksen ministeriötä ja kirjastoja edustavista jäsenistä ja heidän varajäsenistään kirjastoja kuultuaan. Helsingin yliopiston ehdotuksesta hallitus nimittää johtokuntaan yhtä monta jäsentä ja heidän varajäsentään kuin opetusministeriön esityksessä on. Lisäksi johtokuntaan nimitetään enintään kolme jäsentä ja heille varajäsenet opetusministeriön ja Helsingin yliopiston yhteisen ehdotuksen perusteella.

Johtokunnan tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

69 §

Luonnontieteellinen keskusmuseo

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii luonnontieteellinen keskusmuseo. Luonnontieteellisten kansalliskokoelmien säilyttämisestä, kartuttamisesta ja näytteillepanosta sekä näihin liittyvästä tutkimuksesta ja opetuksesta.

70 §

Valtiokalenteri

Helsingin yliopisto vastaa Suomen valtiokalenterin julkaisemisesta. Yliopistolla on oikeus saada valtion viranomaisilta valtiokalenteria varten tarvittavat tiedot maksutta.

71 §

Ruotsinkielinen opetus ja vararehtori

Helsingin yliopistossa on ruotsinkielistä opetusta varten vähintään 28 professorin tehtävää johtosäännöllä määrätyillä aloilla. Svenska social- och kommunalhögskolanin professorin tehtävät eivät sisälly mainittuihin professorin tehtäviin.

Yliopistossa on lautakunta ruotsinkielisen opetuksen kehittämistä ja yhteensovittamista varten.

Yhden vararehtorin tulee olla 1 momentissa mainittuun tehtävään otettu professori, jolle tällaiseen tehtävään otettu henkilö ole rehtorina.

72 §

Helsingin yliopiston oikeudet ja omaisuus

Helsingin yliopistolla on oikeus yhden apteekin pitämiseen Helsingin kaupungissa. Yliopistolla on edelleen myös ne muut oikeudet, etuudet ja vapaudet sekä se omaisuus ja ne tulot, jotka sillä on tämän lain voimaan tullessa.

Yliopiston 1 momentissa tarkoitettuja varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidetaan erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Varojen hoidosta päättää hallitus.

Yliopisto on 1 momentissa tarkoitettujen varojen osalta vapaa veroista ja valtiolle maksettavista maksuista, jollei laissa jonkin veron tai maksun osalta toisin säädetä.

9 luku

Eriyissäännökset Åbo Akademista

73 §

Eriyistehtävät

Åbo Akademin, jäljempänä akatemia, tulee erityisesti tyydyttää ruotsinkielisen väestön koulutus- ja tutkimustarpeita sekä toiminnassaan ottaa huomioon maan kaksikielisyys.

Akatemian Vaasassa toimivat yksiköt muodostavat yhdessä yksikön, jonka yhteisiä toimintoja johtaa monijäseninen hallintoelin. Hallintoelimen puheenjohtajana toimii yksi-

kön rehtori. Monijäsenisen hallintoelimen ja rehtorin tehtävistä ja valinnasta sekä hallintoelimen kokoonpanosta määrätään yliopiston johtosäännössä.

74 §

Akatemian kansleri

Akatemialla on kansleri. Kanslerin tehtävänä on edistää tieteitä ja yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä valvoa yliopiston yleistä etua ja toimintaa.

Kansleriksi valittavalta vaaditaan, että hän on toiminut ansiokkaasti tieteen, taiteen tai yliopistolaitoksen hyväksi. Kanslerin nimityksistä ja tehtävistä määrätään tarkemmin akatemian johtosäännössä.

75 §

Opettajalta vaadittava kielitaito

Akatemian opettajan tehtävään vaaditaan erinomainen ruotsin kielen suullinen ja kirjallinen taito sekä kyky ymmärtää suomen kieltä. Akademia päättää ruotsin ja suomen kielen taidosta, joka tällaiseen tehtävään vaaditaan ulkomaalaiselta tai Suomen kansalaiselta, joka ei ole syntyperäinen.

Akatemiassa on kielilautakunta, jolle 1 momentissa tarkoitettu ruotsin kielen taito voidaan osoittaa.

76 §

Opiskelijalta vaadittava kielitaito

Opiskelijaksi pääsy akatemiaan edellyttää, että hakijalla on riittävä ruotsin kielen taito opintojen harjoittamiseen tällä kielellä, jollei akademia toisin päättä.

77 §

Omaisuus

Akatemialla on edelleen ne muut oikeudet, etuudet ja vapaudet sekä se omaisuus ja ne

tulot, jotka sillä on tämän lain voimaan tullessa.

Akatemian 1 momentissa tarkoitettuja varoja sekä lahjoitus- ja testamenttivaroja hoidetaan erillään yliopiston muusta kirjanpidosta. Varojen hoidosta päättää akatemian hallitus.

78 §

Eräitä tehtäviä koskevat säännökset

Ne professorin ja apulaisprofessorin virat, jotka perustettiin akatemiaan 1 päivästä elokuuta 1981 lukien, jäävät tehtävinä akatemiaan.

Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, akademia saa hankittuaan Stiftelsen för Åbo Akademi nimisen säätiön lausunnon asiasta muuttaa näiden tehtävien opetusalaan ja tehtäväpiiriä sekä muuttaa apulaisprofessorin tehtävän professorin tehtäväksi.

10 luku

Muutoksenhaku

79 §

Oikaisumenettely

Opiskelijaksi hakenut henkilö saa hakea yliopistolta kirjallisesti oikaisua opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa valinnan tulosten julkistamisesta. Opiskelijavalinnan tuloksia julkistettaessa on ilmoitettava, miten hakija voi saada tiedon valinnassa noudatettujen perusteiden soveltamisesta häneen sekä miten valintaan voi pyytää oikaisua. Opiskelijavalinnan tulosta ei saa oikaisupyynnön johdosta muuttaa kenenkään opiskelemaan valitun vahingoksi.

Opiskelija voi hakea yliopistolta kirjallisesti oikaisua opiskeluoikeuden menettämistä koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Väitöskirjan, lisensiaatintutkimuksen ja näitä vastaavan opin- ja taidonnäytteen sekä syventäviin opintoihin kuuluvan tutkielman tai muun vastaavan opintosuorituksen arvosteluun tyytymätön opiskelija voi tehdä yli-

opiston määrämälle hallintoelimelle oikaisupyynnön opintosuorituksen arvostelusta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Muun kuin 3 momentissa tarkoitetun opintosuorituksen arvosteluun tai muualla suoritettujen opintojen tai muulla tavoin osoitetun osaamisen hyväksilukemiseen tyytymätön opiskelija voi pyytää siihen suullisesti tai kirjallisesti oikaisua, arvostelusta sen suorittaneelta opettajalta ja opintojen hyväksilukemisesta siitä päätöksen tehneeltä. Opintosuorituksen arvostelua koskeva oikaisupyynnö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, josta opiskelijalla on ollut tilaisuus saada arvostelun tulokset sekä arvosteluperusteiden soveltaminen omalta kohdaltaan tietoonsa. Hyväksilukemista koskeva oikaisupyynnö on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tässä momentissa tarkoitettu oikaisupyynnön johdosta tehtyyn päätökseen tyytymätön voi hakea oikaisua tutkintolautakunnalta tai muulta siihen tehtävään määrättyltä toimielimeltä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

80 §

Muutoksenhaku yliopiston päätökseen

Yliopiston hallintoasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä yliopiston päätoimipaikka sijaitsee, sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei tässä laissa tai muualla laissa toisin säädetä.

81 §

Valituskiellot

Yliopiston päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, jos se koskee:

- 1) yliopiston toimielimen valintaa;
- 2) johtosääntöä tai muuta yleistä määräystä;
- 3) opetussuunnitelmaa taikka muuta opetuksen järjestelyä koskevaa määräystä;
- 4) 62 §:n mukaista vastuuvapauden myöntämistä tai vahingonkorvauskanteen nostamista;

5) apurahaa tai avustusta.

Päätökseen, johon saa 79 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Opintosuoritusten arvostelua ja hyväksilukemista koskevaan oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 33 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista, 40 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 42 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.

82 §

Erottamispäätöksen täytäntöönpano

Opiskelijan määräaikaista erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei yliopisto tai hallinto-oikeus toisin määrää.

83 §

Muutoksenhaku ylioppilaskunnan ja osakunnan päätökseen

Ylioppilaskunnan hallintoasiaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lisäksi ylioppilaskunnan jäsen saa hakea muutosta ylioppilaskunnan toimielimen päätökseen sillä perusteella, että päätös on syntynyt laista, asetuksesta tai ylioppilaskuntaa koskevasta määräyksistä poikkeavassa järjestyksessä tai on muuten lain, asetuksen taikka ylioppilaskuntaa koskevien määräysten vastainen. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Osakunnan hallintoasiaa koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ylioppilaskunnan ja osakunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi.

11 luku

Erinäiset säännökset

84 §

Arviointi

Yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatujärjestelmiensä arviointiin säännöllisesti. Yliopistojen tulee julkistaa järjestämänsä arviointien tulokset.

Opetusministeriön yhteydessä toimii riippumattomana asiantuntijaelimenä korkeakoulujen arviointineuvosto, josta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

85 §

Harjoittelukoulu

Yliopistoon, jossa järjestetään opettajan-koulutusta, kuuluu opetusharjoittelua ja opettajankoulutuksen kehittämistä varten tarpeellinen määrä harjoittelukouluja, joissa voidaan järjestää perusopetusta ja esiopetusta sekä lukiokoulutusta. Harjoittelukoulun oppilaat eivät ole yliopistoon kuuluvia opiskelijoita.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun opetuksen järjestämisessä ja toiminnan lopettamisessa noudatetaan, mitä muualla säädetään perusopetuksesta, esiopetuksesta ja lukiokoulutuksesta valtion oppilaitoksessa. Samoja säännöksiä noudatetaan päätettäessä harjoittelukoulun laajentamisesta käsittämään entistä useammille ikäkausille tarkoitettua opetusta ja koulutusta sekä koulun toiminnan vastaavasta supistamisesta. Toimintaa voidaan supistaa tai se voidaan lopettaa, kun tarve koulutuksen järjestämiseen vähenee tai loppuu.

Harjoittelukoulussa on yliopiston asettama johtokunta, jonka jäsenenä voi olla myös yliopistoon kuulumattomia jäseniä. Harjoittelukoulussa on myös johtava rehtori, joka vastaa koulun toiminnasta.

Harjoittelukoulun toiminnasta ja hallinnosta määrätään tarkemmin yliopiston johtosäännössä.

86 §

Dosentit

Yliopisto voi hakemuksesta myöntää dosentin arvon henkilölle, jolla on perusteelliset tiedot omalta alaltaan, julkaisuilla tai muulla tavoin osoitettu kyky itsenäiseen tutkimustyöhön tai taiteelliseen työhön sekä hyvä opetustaito.

87 §

Varautumissuunnitelmat

Yliopistojen tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa sekä häiriö- ja erityistilanteissa.

Varautumista valvoo opetusministeriö. Jos varautumisessa havaitaan puutteita, opetusministeriö voi määrätä puutteiden korjaamisesta.

88 §

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma

Valtioneuvosto hyväksyy määrävuosiksi kerrallaan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman, joka sisältää yliopistojen yleiset kehittämistavoitteet. Tarkempia säännöksiä suunnitelmasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

89 §

Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittaminen

Ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamiseksi ja kehittämiseksi on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja asioista, joilla on olennaista merkitystä ruotsinkieliselle korkeakouluopetukselle. Neuvottelukunnan tulee erityisesti seurata ruotsinkielisen korkea-

kouluopetuksen tarvetta ottaen huomioon koulutuksen kysyntä, työmarkkinoiden vaatimukset ja alueelliset tarpeet.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut, joiden opetus- ja tutkintokieli on ruotsi, nimeävät edustajansa neuvottelukuntaan. Neuvottelukunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja toiminnasta määrätään tarkemmin

työjärjestyksessä, jonka neuvottelukunta hyväksyy itselleen.

90 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

2.

Laki**yliopistolain voimaantuloa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yliopistolain voimaantulo

Yliopistolaki (/), jäljempänä *uusi yliopistolaki*, tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010. Lain 10 § on voimassa 31 päivään joulukuuta 2014.

Lain 37—39 §:ää sekä 40 §:ää siltä osin kuin se koskee opiskeluoikeuden menettämistä tilanteessa, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan 38 tai 39 §:ssä säädettyssä ajassa, sovelletaan kuitenkin vain lukuvuonna 2005—2006 ja sen jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

Sen estämättä, mitä uuden yliopistolain 35 §:n 1 momentissa säädetään, opiskelijan oikeuteen ottaa vastaan opiskelupaikka sovelletaan mainitun lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä 31 päivään heinäkuuta 2010.

2 §

Kumottavat lait

Uuden yliopistolain tullessa voimaan kumotaan seuraavat lait, niistä muut kuin 5 kohdassa mainittu laki niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

1) 27 päivänä kesäkuuta 1997 annettu yliopistolaki (645/1997) jäljempänä *vanha yliopistolaki*;

2) yliopistolain voimaantuloa 27 päivänä kesäkuuta 1997 annettu laki (646/1997);

3) korkeakoululaitoksen kehittämisestä 31 päivänä joulukuuta 1986 annettu laki (1052/1986);

4) korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämistä 24 päivänä toukokuuta 1991 annettu laki (856/1991); ja

5) ruotsinkielisen korkeakouluopetuksen yhteensovittamisesta 28 päivänä joulukuuta 1990 annettu laki (1354/1990).

3 §

Voimaan jätettävät asetukset

Sen estämättä, mitä 2 §:ssä säädetään, seuraavat asetukset jäävät edelleen voimaan:

1) yliopistojen tutkinnoista annettu valtioneuvoston asetus (794/2004);

2) yliopistojen maisteriohjelmista annettu opetusministeriön asetus (767/2008);

3) yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista annettu opetusministeriön asetus (568/2005);

4) erikoiseläinlääkärin tutkinnosta ja oikeudesta toimia erikoiseläinlääkärinä annettu valtioneuvoston asetus (275/2000);

5) erikoislääkärin tutkinnosta annettu asetus (678/1998); ja

6) erikoishammaslääkärin tutkinnosta annettu asetus (316/2003).

4 §

Yliopistojen siirtyminen toimimaan uuden yliopistolain mukaisina yliopistoina

Vanhan yliopistolain mukaiset yliopistot (*vanha yliopisto*) lopettavat toimintansa siten, että yliopistot toimintoineen, henkilöstöineen ja opiskelijoineen siirtyvät 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen toimimaan uuden yliopistolain 1 §:n mukaisina itsenäisinä oikeushenkilöinä (*uusi yliopisto*).

Kuopion yliopiston ja Joensuun yliopiston toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät Itä-Suomen yliopistoon 1 päivänä tammikuuta 2010. Turun yliopiston ja Turun kauppa- korkeakoulun toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät uuden yliopistolain mukaiseen Turun yliopistoon 1 päivänä tammikuuta 2010. Helsingin kauppakorkeakoulun, Taide-teollinen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun toiminta, henkilöstö ja opiskelijat siirtyvät Aalto-yliopistoon 1 päivänä tammikuuta 2010 (*yhdistyvät yliopistot*).

Uuden yliopistolain voimaantullessa vanhassa yliopistossa käsiteltävänä olevan asian käsittely siirtyy vastaavalle uudelle yliopistolle. Samoin tämä yliopisto edustaa ja toimii asianosaisena vanhan yliopiston aikana aloitetuissa oikeudenkäynneissä, joissa vanha yliopisto on ollut asianosaisena.

5 §

Vanhan yliopiston sitoumukset, toimitukset ja saatavat

Uusi yliopisto vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista sitoumuksista, joihin vanha yliopisto on sitoutunut ja jotka koskevat uudelle yliopistolle luovutettua omaisuutta ja toimintaa. Valtion vastuu näistä sitoumuksista jää voimaan. Uusi yliopisto ja valtio vastaavat myös

tämän lain voimaantulon jälkeen ja ennen uuden yliopistolain voimaantuloa vanhojen yliopistojen tekemistä sopimuksista.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat sekä vanhan yliopiston saatavat siirtyvät uusille yliopistoille 1 päivänä tammikuuta 2010.

6 §

Yliopiston järjestäytyminen julkisoikeudelliseksi laitokseksi

Uuden yliopistolain mukaisena julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston tulee järjestää hallinto- ja muut tukipalvelut niin, että se voi järjestäytyä ja aloittaa kokonaisuudessaan toimintansa uuden yliopistolain mukaisena yliopistona mainitun lain tullessa voimaan. Yhdistyvät yliopistot vastaavat yhdessä yhteisten toimintojen järjestämisestä.

Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus päättää yliopiston uuden yliopistolain 22 §:ssä tarkoitetun yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Julkisoikeudellisena yliopistona toimimaan siirtyvän vanhan yliopiston hallitus valitsee uuden yliopiston yliopistokollegion ensimmäisen kerran noudattaen, mitä uuden yliopistolain 22 §:n 1 momentissa säädetään. Yliopistokollegion jäsenille ei kuitenkaan valita varajäseniä. Yliopistokollegio valitsee ensimmäisen uuden yliopiston hallituksen uuden yliopistolain 15 §:n 2 momentissa tarkoitetut jäsenet samassa suhteessa kuin ne ovat edustettuina vanhan yliopiston hallituksessa.

Helsingin yliopiston ensimmäinen yliopistokollegio valitaan noudattaen eri ryhmien keskinäisen suhteellisuuden osalta vastaavasti, mitä uuden yliopistolain voimaantullessa oli säädetty Helsingin yliopiston vaalikollegiossa.

Yhdistyvät yliopistot sopivat uuden yliopiston yliopistokollegion jäsenten lukumäärästä sekä eri yliopistoyhteisön ryhmiä edustavien jäsenten keskinäisestä suhteesta siihen saakka kunnes uuden yliopiston johtosääntö on vahvistettu. Yhdistyvien yliopistojen hallitukset valitsevat uuden yliopiston yliopisto-

kollegion jäsenet sopimallaan tavalla vanhojen yliopistojen yliopistoyhteisön ryhmistä.

Edellä 2—4 momentin mukaisesti valitun yliopistokollegion tulee valita uuden yliopiston hallitus ja hallituksen tulee valita yliopiston rehtorit noudattaen mitä uudessa yliopistolaissa säädetään. Näin valitut toimielimet voivat tehdä päätöksiä, sitoumuksia ja oikeustoimia uuden yliopiston lukuun.

7 §

Yliopistotoiminnan järjestäytyminen säätiössä

Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun toimielinten tulee yhteistyössä Aalto-korkeakoulusäätiön kanssa huolehtia Aalto-yliopiston järjestäytymisestä 1 päivään tammikuuta 2010 mennessä sekä yliopistojen yhteisten toimintojen järjestämisestä.

Tampereen teknillinen yliopisto on velvolinen yhteistyössä TTY-säätiön kanssa järjestämään uudelle yliopistolle hallinto- ja muita tukipalveluja, jotta uusi yliopisto voi järjestäytyä kokonaisuudessaan 1 päivään tammikuuta 2010 mennessä.

8 §

Ylioppilaskunnat

Vanhojen yliopistojen ylioppilaskunnat jatkavat toimintaansa uusien yliopistojen ylioppilaskuntina.

Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat yhdistyvät uuden yliopiston ylioppilaskunnaksi (*uusi ylioppilaskunta*) 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat vastaavat uuden ylioppilaskunnan järjestäytymisestä. Yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat voivat ryhtyä järjestäytymisen edellyttämiin toimenpiteisiin ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

Yhdistyvien yliopistojen rehtorit vahvistavat yhdistyvien ylioppilaskuntien yhdistymisessä noudatettavat säännöt. Jos uudelle yliopistolle on valittu rehtori, hän vahvistaa mainitut säännöt. Jos yhdistyvät ylioppilaskunnat eivät ole muuta sopineet, on yhdistyvien ylioppilaskuntien järjestettävä mahdolli-

simman nopeasti uuden ylioppilaskunnan edustajiston vaali tämän lain voimaantultua. Tällöin edustajiston koko on 41 edustajaa sekä 41 varaedustajaa.

Edustajisto valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Vaali on suhteellinen ja salainen. Vaalissa ei ole vaalipiirejä. Keskusvaalilautakunta vahvistaa vaalijärjestyksen. Keskusvaalilautakunta muodostuu yhdistyvien ylioppilaskuntien hallitusten puheenjohtajista, edustajistojen puheenjohtajista sekä pääsihteereistä. Keskusvaalilautakunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja kutsuu lautakunnalle sihteerin. Vaalissa on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus yhdistyvien yliopistojen läsnä oleviksi opiskelijoiksi ilmoittautuneilla ylioppilaskunnan jäsenillä. Jokaisella äänioikeutetulla on vaalissa yksi ääni.

Uuden ylioppilaskunnan edustajisto ja sen valitsevat toimielimet tekevät uutta yliopistoa ja ylioppilaskuntaa koskevat päätökset. Yhdistyvät ylioppilaskunnat ovat velvollisia tarjoamaan uudelle ylioppilaskunnalle hallinto- ja muita tukipalveluja, jotta uusi ylioppilaskunta voi järjestäytyä kokonaisuudessaan 1 päivänä tammikuuta 2010 mennessä.

Yhdistyvien ylioppilaskuntien varallisuus siirtyy uudelle ylioppilaskunnalle. Uusi ylioppilaskunta vastaa niistä velka-, palvelu-, hankinta- ja muista sitoumuksista, joihin yhdistyvien yliopistojen ylioppilaskunnat ovat sitoutuneet ja jotka koskevat uudelle ylioppilaskunnalle siirtyvää omaisuutta ja toimintaa.

Viranomaisten myöntämät toimi-, järjestämis- ja muut luvat sekä yhdistyvien ylioppilaskuntien saatavat siirtyvät uusille ylioppilaskunnille 1 päivänä tammikuuta 2010. Yhdistyvien ylioppilaskuntien jäsenet ja henkilöstö siirtyvät yhdistyvistä ylioppilaskunnista uusiin ylioppilaskuntiin 1 päivänä tammikuuta 2010.

9 §

Teknillisen korkeakoulun osakunta

Teknillisen korkeakoulun osakunta siirtyy 1 päivänä tammikuuta 2010 Aalto-yliopistoon.

10 §

Henkilöstön palvelussuhteen muuttuminen

Yliopistojen virat lakkaavat ja niihin perustuvat virkasuhteet sekä määräaikaiset virkasuhteet päättyvät ilman irtisanomista 31 päivänä joulukuuta 2009 ja henkilöstö otetaan työsuhteeseen uusiin yliopistoihin 1 päivänä tammikuuta 2010 lukien. Virkojen lakkaaminen ja virkasuhteiden päättyminen ei edellytä suostumusta eikä perustetta. Yliopistojen työsuhteiset tehtävät ja niissä oleva henkilöstö siirtyvät uusiin yliopistoihin työsuhteeseen 1 päivänä tammikuuta 2010. Määräaikainen virka- ja työsuhteinen henkilöstö otetaan tai siirtyy määräaikansa osoittamaksi ajaksi uusien yliopistojen palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen.

Työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan.

Uusi yliopisto voi myöntää hakemuksetta dosentin arvon henkilölle, joka on nimitetty dosentiksi ennen uuden yliopistolain voimaantuloa.

11 §

Henkilöstön eläketurva

Yliopistojen palveluksessa 31 päivänä joulukuuta 2009 oleviin henkilöihin, jotka ovat syntyneet ennen 1 päivää tammikuuta 1980, sovelletaan valtion eläkelakia (1295/2006) niin kauan kuin he ovat jonkun uuden yliopistolain mukaisen yliopiston palveluksessa tai sellaisessa palveluksessa, johon sovelletaan valtion eläkelakia.

Niihin yliopistojen palveluksessa 31 päivänä joulukuuta 2009 oleviin henkilöihin, jotka ovat syntyneet 31 päivänä joulukuuta 1979 jälkeen, sovelletaan työntekijän eläkelakia (395/2006) 1 päivästä tammikuuta 2010.

Niihin henkilöihin, jotka tulevat yliopistojen palvelukseen 31 päivän joulukuuta 2009 jälkeen, sovelletaan valtion eläkelakia siten kuin 1 momentissa säädetään, jos:

1) he ovat valtion eläkelain soveltamisen piirissä yliopistoon tullessaan; ja

2) he ovat syntyneet ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Niihin henkilöihin, jotka tulevat yliopistojen palvelukseen 31 päivän joulukuuta 2009 jälkeen ja jotka eivät täytä molempia 3 momentin ehtoja, sovelletaan työntekijän eläkelakia.

12 §

Varallisuuden luovutus uusille yliopistoille

Valtioneuvosto määrää luovutettavan irtaimen omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus uusille yliopistoille tapahtuu. Valtioneuvosto määrää myös muista omaisuuden luovuttamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Vanhan yliopistolain 39 §:n mukaisten yliopistorahastojen omaisuus siirtyy kokonaisuudessaan asianomaisen yliopiston toimintaa jatkavalle uudelle yliopistolle 1 päivänä tammikuuta 2010.

Valtion omaisuuden siirrosta aiheutuvat varainsiirto- ja lahjaverot katetaan erikseen valtion talousarviossa yliopistolle osoitettavassa rahoituksessa.

13 §

Arvonlisäveron huomioon ottamiseen liittyvä määrärahasiirto

Mitoitettaessa yliopistojen rahoitusta vuodelle 2010 uuden yliopistolain 46 §:n 4 momentissa tarkoitettu arvonlisäverojen kompensointi toteutetaan siirtämällä valtion talousarviossa osoitettua opetusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromomentin 29.01.29 määrärahaa osaksi yliopistojen kokonaisrahoitusta. Määrärahasiirron suuruus perustuu vuoden 2008 kirjanpitoon.

14 §

Kansalliskirjasto ja harjoittelukoulut

Kansalliskirjaston ja harjoittelukoulujen johtokunnat jatkavat toimikautensa loppuun.

15 §

Tutkintorakennemuutostukseen liittyvä siirtymäsäännös

Arkkitehdin, diplomi-insinöörin, maisema-arkkitehdin, eläinlääketieteen lisensiaatin, hammaslääketieteen lisensiaatin tai lääketieteen lisensiaatin tutkintoa ennen 1 päivänä elokuuta 2005 suorittamaan hyväksytyllä opiskelijalla on oikeus jatkaa opintojaan ennen mainittua ajankohtaa voimassa olleiden säännösten mukaan. Opiskelija siirtyy kuitenkin jatkamaan opintojaan uuden yliopistolain mukaan, jollei hän ole suorittanut edellä mainittua tutkintoaan viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2010.

16 §

Viittaukset yliopistolakiin

Muun lainsäädännön viittaukset vanhaan yliopistolakiin tai sen tarkoittamiin yliopis-

toihin katsotaan viittauksiksi uuteen yliopistolakiin ja siinä tarkoitettuihin yliopistoihin. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Kuopion tai Joensuun yliopistoista, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen Itä-Suomen yliopistoa. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Turun yliopistosta tai Turun kauppakorkeakoulusta, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen Turun yliopistoa. Mitä muussa laissa tai asetuksessa säädetään Helsingin kauppakorkeakoulusta, Taideteollisesta korkeakoulusta tai Teknillisestä korkeakoulusta, tarkoittaa 1 päivänä tammikuuta 2010 alkaen Aalto-yliopistoa.

17 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä
annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä 18 päivänä joulukuuta 1998 annetun lain (1058/1998) 1, 2, 3 ja 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § osaksi laeissa 547/2002 ja 1123/2007, 2 ja 3 § osaksi mainitussa laissa 1123/2007 sekä 5 § osaksi laissa 623/2007, seuraavasti:

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteri koostuu seuraavista osarekistereistä:

- 1) yliopistojen hakurekisteri;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteri;
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. Lisäksi yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun, ammattikorkeakoulut 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta Opetushallituksen lukuun.

2 §

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

- 1) yliopistojen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa (/) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakouulaissa (351/2003) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikor-

keakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa (356/2003) tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen;

3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

- 1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;
- 2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen, johon kuuluvat myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan vastaanottamista koskevat järjestelyt, sekä koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;
- 3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;
- 4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;
- 5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seurantaan ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

3 §

Tietosisältö

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan tallentaa:

1) hakijan nimi, henkilötunnus tai muu vastaava yksilöivä tunnistetieto, kansalaisuus, sukupuoli, äidinkieli ja tarpeelliset yhteystiedot;

2) hakijan aikaisempaa koulutusta ja suoritettuja tutkintoja koskevat tiedot;

3) koulutukseen hakemista ja valinnan perusteita koskevat tiedot kunkin hakijan osalta;

4) valinnan tulosta, opiskelupaikan vastaanottamista ja oppilaitokseen kirjoittautumista tai ilmoittautumista koskevat tiedot; sekä

5) hakijan suostumus tai kielto nimi- ja osoitetietojen luovuttamiseen koulutusta koskevaa tiedottamista ja markkinointia varten.

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan tallentaa 1 momentissa lueteltujen tietojen lisäksi hakijan ilmoituksen mukaisina ammatinvalintaan vaikuttavat terveystiedot sekä tiedot työkokemuksesta ja harrastustoiminnasta. Nämä tiedot pyydetään ilmoittamaan ja ne tallennetaan vain silloin, kun ne ovat tarpeellisia opiskelijoiden valinnassa.

Kuhunkin 1 §:n 1 momentissa mainittuun osarekisteriin voidaan tallentaa 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi myös muita, osarekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, joilla on merkitystä arvioitaessa hakijoiden soveltuvuutta 2 §:stä ilmenevään koulutukseen tai ammattiin taikka valittaessa hakijoita koulutuspoliittisten tai yksilöllisten koulutustarpeiden perusteella.

5 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 3 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja

salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi on tarpeen:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille sekä kahden tai useamman yliopiston yhteisiin rekistereihin;

2) asianomaiselle ministeriölle ja Tilastokeskukselle koulutusjärjestelmän seurantaan koskevien selvitysten laatimista varten;

3) Kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten sekä Kansaneläkelaitokselle ja työvoimaviranomaiselle työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen työttömyysturvan, työmarkkinatuen ja koulutuspäivärahan saamisen edellytysten selvittämistä varten;

4) kansanterveyslain (66/1972) mukaista opiskeluterveydenhuoltoa järjestävälle kunnalle ja muulle mainitun lain mukaisen opiskeluterveydenhuollon järjestäjälle tämän tehtävän hoitamista varten;

5) ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 3 §:ssä säädetyille ulkomaalaisrekisterin rekisterinpitäjälle sille ulkomaalaislaissa (301/2004) tai kansalaisuuslaissa (359/2003) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot saa luovuttaa vain 1 momentin 1 kohdassa mainituille vastaanottajille opiskelijoiden valintaa varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa myös konekielisinä tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys siitä, että tiedot suojataan henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Opiskelijavalintarekisterin tietojen julkisuuden ja luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2010.

4.

Laki**arkistolain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 1994 annetun arkistolain (831/1994) 1 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

1 §

ja yliopistolaissa (/) tarkoitettuja säätiöyliopistoja.

Tämä laki koskee seuraavia arkistonmuodostajia:

3) Suomen Pankkia, Kansaneläkelaitosta, muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2010.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

5.

Laki**rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 604/2002, seuraavasti:

40 luku	nittuun julkisyhteisöön tai laitokseen taikka yliopistoon;
Virkarikoksista	-----
11 §	Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi- kuuta 2010.
<i>Määritelmät</i>	

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *julkisyhteisön työntekijällä* henkilöä, joka on työsopimussuhteessa 1 kohdassa mai-

6.

Laki**konkurssilain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä helmikuuta 2004 annetun konkurssilain (120/2004) 1 luvun 3 § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

3 §

Konkurssikelpoisuus

Konkurssiin voidaan asettaa luonnollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö. Oikeushenkilö voidaan asettaa konkurssiin silloinkin, kun se on poistettu asianomaisesta rekisteristä tai purettu. Myös kuolinpesä ja konkurssipesä voidaan asettaa konkurssiin.

Konkurssiin ei voida asettaa valtiota, Ahvenanmaan maakuntaa, kuntaa, kuntayhty-

mää tai muuta kuntien julkisoikeudellista yhteistoiminta-aelintä, valtion liikelaitosta, itsenäistä julkisoikeudellista laitosta taikka evankelisluterilaista tai ortodoksista kirkkoa tai evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon seurakuntaa tai seurakuntayhtymää.

Poiketen siitä, mitä 2 momentissa itsenäisestä julkisoikeudellisesta laitoksesta säädetään, yliopistolain (/) 1 §:ssä tarkoitettu julkisoikeudellinen yliopisto voidaan kuitenkin asettaa konkurssiin.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2010.

Helsingissä 20 päivänä helmikuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Henna Virkkunen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

3.

Laki

opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä 18 päivänä joulukuuta 1998 annetun lain (1058/1998) 1, 2, 3 ja 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § osaksi laeissa 547/2002 ja 1123/2007, 2 ja 3 § osaksi mainitussa laissa 1123/2007 sekä 5 § osaksi 623/2007, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteriin kuuluvat:

Opiskelijavalintarekisteri koostuu seuraavista osarekistereistä:

- 1) yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteri;
- 2) ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteri; ja
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

- 1) yliopistojen hakurekisteri;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteri;
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. Lisäksi ammattikorkeakoulut osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta opetushallituksen lukuun.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. Lisäksi yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun, ammattikorkeakoulut 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta Opetushallituksen lukuun.

2 §

2 §

Käyttötarkoitus

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereitä käytetään:

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

- 1) yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriä valittaessa opiskelijoita yli-

- 1) yliopistojen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa (/) tarkoitettui-

opistolaissa (645/1997) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;

2) ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakouluopinnoista annetussa laissa (255/1995) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin;

3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään seuraaviin toimintoihin:

1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;

2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen, johon kuuluvat myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelijapaikan vastaanottamista koskevat järjestelyt, sekä hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;

3) opiskelijoiden valintaa varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;

4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

3 §

Tietosisältö

Opiskelijavalintarekisteriin talletetaan:

1) hakijan nimi, henkilötunnus, kansalaisuus, sukupuoli, äidinkieli ja tarpeelliset yh-

hin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;

2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoulu-*laissa* (351/2003) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa (356/2003) tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen;

3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;

2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen, johon kuuluvat myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan vastaanottamista koskevat järjestelyt, sekä koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;

4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

3 §

Tietosisältö

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan tallentaa:

1) hakijan nimi, henkilötunnus tai muu vastaava yksilöivä tunnistetieto, kansalaisuus,

teystiedot;

2) hakijan aikaisempaa koulutusta ja koulumenestystä sekä ylioppilastutkintoa koskevat tiedot;

3) koulutukseen hakemista ja valinnan perusteita koskevat tiedot kunkin hakijan osalta;

4) opiskelijaksi hyväksymistä ja opiskelupaikan vastaanottamista koskevat tiedot; sekä

5) hakijan suostumus tai kielto nimi- ja osoitetietojen luovuttamiseen koulutusta koskevaa tiedottamista ja markkinointia varten.

Ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteriin ja ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriin voidaan tallettaa 1 momentissa lueteltujen tietojen lisäksi hakijan ilmoituksen mukaisina ammatinvalintaan vaikuttavat terveystiedot sekä tiedot työkokemuksesta ja harrastustoiminnasta. Nämä tiedot pyydetään ilmoittamaan ja talletetaan vain silloin, kun niillä on merkitystä opiskelijoiden valinnassa.

Kuhunkin 1 §:n 1 momentissa mainittuun osarekisteriin voidaan tallettaa 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi myös muita, osarekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, joilla on merkitystä arvioitaessa hakijoiden soveltuvuutta 2 §:stä ilmenevään koulutukseen tai ammattiin taikka valittaessa hakijoita koulutuspoliittisten tai yksilöllisten koulutustarpeiden perusteella.

5 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 3 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin vastaanottajan *jäljempänä mainittujen* tehtävien hoitamiseksi on tarpeen:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille sekä kahden tai useamman yliopiston yhteisiin rekistereihin *opiskelijoiden*

sukupuoli, äidinkieli ja tarpeelliset yhteystiedot;

2) hakijan aikaisempaa koulutusta ja *suoritettuja tutkintoja* koskevat tiedot;

3) koulutukseen hakemista ja valinnan perusteita koskevat tiedot kunkin hakijan osalta;

4) *valinnan tulosta*, opiskelupaikan vastaanottamista ja *oppilaitokseen kirjoittautumista tai ilmoittautumista* koskevat tiedot; sekä

5) hakijan suostumus tai kielto nimi- ja osoitetietojen luovuttamiseen koulutusta koskevaa tiedottamista ja markkinointia varten.

Opiskelijavalintarekisteriin voidaan *tallettaa* 1 momentissa lueteltujen tietojen lisäksi hakijan ilmoituksen mukaisina ammatinvalintaan vaikuttavat terveystiedot sekä tiedot työkokemuksesta ja harrastustoiminnasta. Nämä tiedot pyydetään ilmoittamaan ja *ne* tallennetaan vain silloin, kun ne ovat tarpeellisia opiskelijoiden valinnassa.

Kuhunkin 1 §:n 1 momentissa mainittuun osarekisteriin voidaan *tallentaa* 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi myös muita, osarekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja, joilla on merkitystä arvioitaessa hakijoiden soveltuvuutta 2 §:stä ilmenevään koulutukseen tai ammattiin taikka valittaessa hakijoita koulutuspoliittisten tai yksilöllisten koulutustarpeiden perusteella.

5 §

Tietojen luovuttaminen

Opiskelijavalintarekisteristä saa luovuttaa 3 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja tietoja salassapitosäännösten estämättä siinä määrin kuin vastaanottajan tehtävien hoitamiseksi on tarpeen:

1) yliopistoille, ammattikorkeakouluille, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille sekä kahden tai useamman yliopiston yhteisiin rekistereihin;

valintaa varten;

2) asianomaiselle ministeriölle ja tilastokeskukselle koulutusjärjestelmän seurantaan koskevien selvitysten laatimista varten;

3) Kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten sekä Kansaneläkelaitokselle ja työvoimaviranomaiselle työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen työttömyysturvan sekä työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993), pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain (709/1997) ja työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain (1402/1997) mukaisen tuen saamisen edellytysten selvittämistä varten;

4) kansanterveyslain (66/1972) mukaista opiskelijaterveydenhuoltoa järjestävälle kunnalle ja muulle mainitun lain mukaisen opiskelijaterveydenhuollon järjestäjälle tämän tehtävän hoitamista varten;

5) Ulkomaalaisvirastolle kansalaisuuslaissa (359/2003) ja ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten.

Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot saa luovuttaa vain 1 momentin 1 kohdassa mainituille vastaanottajille opiskelijoiden valintaa varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa myös konekielisinä tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

2) asianomaiselle ministeriölle ja Tilastokeskukselle koulutusjärjestelmän seurantaan koskevien selvitysten laatimista varten;

3) Kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten sekä Kansaneläkelaitokselle ja työvoimaviranomaiselle työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen työttömyysturvan, työmarkkinatuen ja koulutuspäivärahan saamisen edellytysten selvittämistä varten;

4) kansanterveyslain (66/1972) mukaista opiskeluterveydenhuoltoa järjestävälle kunnalle ja muulle mainitun lain mukaisen opiskeluterveydenhuollon järjestäjälle tämän tehtävän hoitamista varten;

5) ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 3 §:ssä säädetyille ulkomaalaisrekisterin rekisterinpitäjälle sille ulkomaalaislaissa (301/2004) tai kansalaisuuslaissa (359/2003) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot saa luovuttaa vain 1 momentin 1 kohdassa mainituille vastaanottajille opiskelijoiden valintaa varten.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa myös konekielisinä tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla on tietoja pyytävän esitettävä selvitys siitä, että tiedot suojataan henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Opiskelijavalintarekisterin tietojen julkisuuteen ja luovuttamiseen sovelletaan muutoin mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2010.

4.

Laki

arkistolain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 1994 annetun arkistolain (831/1994) 1 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Tämä laki koskee seuraavia arkistonmuo-
 dostajia:

3) Suomen Pankkia, *Helsingin yliopistoa*, kansaneläkelaitosta ja muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia;

Tämä laki koskee seuraavia arkistonmuo-
 dostajia:

3) Suomen Pankkia, Kansaneläkelaitosta, muita itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia ja yliopistolaissa (/) tarkoitettuja säätiöyliopistoja.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
 kuuta 2010.*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
 ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
 toimenpiteisiin*

5.

Laki**rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 40 luvun 11 §:n 3 kohta,
 sellaisena kuin se on laissa 604/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 luku

40 luku

Virkarikoksista

Virkarikoksista

11 §

11 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

 3) *julkisyhteisön työntekijällä* henkilöä, joka on työsopimussuhteessa 1 kohdassa mainittuun julkisyhteisöön tai laitokseen;

 3) *julkisyhteisön työntekijällä* henkilöä, joka on työsopimussuhteessa 1 kohdassa mainittuun julkisyhteisöön tai laitokseen *taikka yliopistoon*;

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
 kuuta 2010.*

6.

Laki**konkurssilain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä helmikuuta 2004 annetun konkurssilain (120/2004) 1 luvun 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

3 §

3 §

Konkurssikelpoisuus

Konkurssikelpoisuus

Konkurssiin voidaan asettaa luonnollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö. Oikeushenkilö voidaan asettaa konkurssiin silloinkin, kun se on poistettu asianomaisesta rekisteristä tai purettu. Myös kuolinpesä ja konkurssipesä voidaan asettaa konkurssiin.

Konkurssiin ei voida asettaa valtiota, Ahvenanmaan maakuntaa, kuntaa, kuntayhtymää tai muuta kuntien julkisoikeudellista yhteistoimintaelintä, valtion liikelaitosta, itsenäistä julkisoikeudellista laitosta taikka evankelisluterilaista tai ortodoksista kirkkoa tai evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon seurakuntaa tai seurakuntayhtymää.

Konkurssiin voidaan asettaa luonnollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö. Oikeushenkilö voidaan asettaa konkurssiin silloinkin, kun se on poistettu asianomaisesta rekisteristä tai purettu. Myös kuolinpesä ja konkurssipesä voidaan asettaa konkurssiin.

Konkurssiin ei voida asettaa valtiota, Ahvenanmaan maakuntaa, kuntaa, kuntayhtymää tai muuta kuntien julkisoikeudellista yhteistoimintaelintä, valtion liikelaitosta, itsenäistä julkisoikeudellista laitosta taikka evankelisluterilaista tai ortodoksista kirkkoa tai evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon seurakuntaa tai seurakuntayhtymää.

Poiketen siitä, mitä 2 momentissa itsenäisestä julkisoikeudellisesta laitoksesta sääde-

tään, yliopistolain (/) 1 §:ssä tarkoitettu julkisoikeudellinen yliopisto voidaan kuitenkin asettaa konkurssiin.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2010.*